NICOLE VALÉRY-GROSSU

BINECUVÂNTATĂ FII INCHISOARE

Redactor: DIANA CRUPENSCHI
Tehnoredactor: CONSTANTIN NIŢĂ

NICOLE VALÉRY-GROSSU
Bénie sois-tu, prison
©Librairie Plon, 1976

Toate drepturile asupra acestei versiuni
aparţin Editurii UNIVERS

NICOLE VALÉRY-GROSSU

BINECUVÎNTATĂ FII, ÎNCHISOARE...

o fostă deţinută politică din România vorbeşte

Traducere de MIOARA IZVERNA

Cuvânt înainte de ANA BLANDIANA
Note biografice de MARIANA IONESCU

Editura UNIVERS
Bucureşti 2002

ISBN 973-34-0865-4

Varianta V1.0
Ianuarie 2020

ÎNCHISOAREA, CA EXPERIENŢĂ MISTICĂ

Mi-ar fi greu să spun câte memorii de închisoare am citit în ultimii ani. Ele au fost multe şi – în pofida faptului că descriau aproape aceeaşi realitate obiectivă – extrem de diferite. De altfel, diferite au fost nu numai textele, ci şi privirea mea asupra lor. Pe unele le-am citit în manuscris, în timp ce-şi căutau editorul (scrisul de mână, tremurat de bătrâneţe, descriind torturile şi persecuţiile care au spulberat tinereţea, rămâne pentru mine simbolul cel mai acut al nenorocului unei generaţii); pe altele le-am citit după ce intraseră într-o vogă aproape mondenă şi erau folosite ca argumente politice şi ca monedă de schimb. Pe autorii unora dintre ele i-am simţit încordaţi, scriind fără plăcere, cu singurul gând al salvării adevărului şi al datoriei care trebuia îndeplinită cu un ultim efort; pe alţii i-am descoperit uluită, ca pe nişte scriitori în stare să modifice prin apariţia lor – fără să intenţioneze şi chiar fără să-şi dea seama – ordinea valorică a literaturii contemporane.

Dar dincolo de valoarea lor literară şi dincolo de importanţa lor ca document (pentru că fiecare dintre aceste cărţi colorează o părticică a imensei pete albe pe care o reprezintă istoria ultimei jumătăţi de secol, nescrisă din lipsa documentelor, care au fost sau falsificate, sau distruse, sau interzise), memoriile de închisoare se împart în două categorii, diametral opuse, chiar dacă relatează din punct de vedere epic aceleaşi fapte. Din perspectiva unora, închisoarea apare ca un loc al urii, din perspectiva altora, închisoarea apare ca un loc al iubirii. Cartea Nicolei Valery-Grossu face parte, în mod evident, din această ultimă categorie. Dar dacă, pentru cei dintâi, perioada detenţiei este timpul în care au fost torturaţi, schingiuiţi, umiliţi, bătuţi, degradaţi, amintirea selectând şi detaliind aproape cu masochism chinurile fizice, perversiunea diabolică a celor ce

comandau supliciile, cruzimea subumană a celor ce le executau; dacă, pentru ceilalţi, dimpotrivă, închisoarea este locul unde suferinţa exorcizează răul, întăreşte spiritul şi face bunătatea şi solidaritatea posibile; pentru Nicole Valery-Grossu, închisoarea este spaţiul unde îl descoperă şi îl întâlneşte pe Dumnezeu – se întâlneşte cu Dumnezeu, ar fi poate mai exact spus – într-un fel de-a dreptul miraculos, dacă la o asemenea intensitate a trăirii deosebirea dintre natural şi miracol ar mai avea vreo semnificaţie. Astfel, primul sfert al cărţii – descrierea primelor trei luni de anchetă şi izolare – este jurnalul unei experienţe spirituale comparabile cu cele ale marilor mistici, al unei *străluminări* petrecute la limita suportabilului şi a normalului, atât de orbitoare încât şterge contururile circumstanţiale. De altfel, ceea ce singularizează această carte în seria memoriilor de închisoare, căreia totuşi îi aparţine, este tocmai strania ei capacitate de a fi o minuţioasă, extrem de obiectivă, aproape albă relatare şi, în acelaşi timp, o vibrantă, extatică mărturisire de credinţă şi rugăciune, desprinse cu desăvârşire din contingent. Lumina pe care gardienii o descopereau uluiţi în faţa „nebunei din celula 24”, care le zâmbea şi-i obliga astfel să plece ochii, umple întreaga carte şi uimeşte cititorul, care nu ştie dacă să atribuie epifaniei sau numai artei literare puterea de iradiere a textului. (De altfel, şi pentru că vorbim de lumină, lectura acestei neobişnuite cărţi mi-a adus în minte o întrebare pe care mi-am pus-o pentru prima oară în adolescenţă, pe vremea când învăţam că spectrul luminii este format la stânga din undele herziene şi infraroşii, la mijloc din banda subţire a luminii vizibile, iar la dreapta din domeniul fără limită cunoscută însumând razele ultraviolete, razele x, razele gama. Dar dacă, îmi spuneam atunci, spectrul luminii umane este la fel? La stânga *infra* şi *sub*conştientul, la mijloc banda îngustă a conştiinţei, iar la dreapta, câmpul infinit al ultraconştiinţei, strângând de-a valma intuiţie, geniu, puteri parapsihologice, puteri magice, puterea credinţei?) În orice caz, cartea scrisă de Nicole Valery-Grossu în limba franceză şi apărută în 1976 la editura pariziană Plon spune

mult – chiar mai mult decât am fi fost, înainte de lectura ei, dispuşi să acceptăm în registrul logicii noastre obişnuite – despre această concentrare a puterilor sufleteşti care este definiţia credinţei. Pagină de pagină, ea pare ilustrarea celebrei fraze a lui Roger Bacon care susţine că „putem mai mult decât ştim”, ceea ce înseamnă, în acelaşi timp, că putem mai mult decât ştim că putem, şi că puterea noastră e mai mare decât ştiinţa noastră.

Cu un titlu împrumutat din Soljeniţân, *Binecuvântată fii, închisoare...* este o carte de proză simplă şi intensă, a cărei simplitate şi intensitate o apropie în mare măsură de definiţia poeziei. De altfel, episoadele epice sunt rare (episodul trădării de dinaintea arestării, episodul scrierii cu un sâmbure de nucă pe perete a Psalmului 90, episodul recuperării Bibliei şi al citirii ei în fascicole) şi totuşi, cartea se parcurge cu sufletul la gură, pentru că în dosul fiecărui rând se simte o încordare şi o forţă spirituală devenite, rând pe rând, artă dramatică (atunci când sunt relatate scenele interogatoriilor şi ale confruntărilor cu mai marii închisorii), sau artă a portretului (atunci când se realizează cu o rară economie de mijloace personaje absolut memorabile, ca minunata Sabine Wurmbrand, ca sarcastica directoare a închisorii, ca blânda şi umila Cathy), sau artă a descrierii (atunci când, din câteva linii, se creionează tabloul obsedant al grădinii de legume de la Jilava, curtea în pantă a închisorii Malmaison, fosta mănăstire Mislea). Dar, paradoxal, cartea se citeşte cu sufletul la gură mai ales datorită lirismului ei vibrant, lirism al bucuriei de a fi descoperit, dincolo de aparenţe, esenţa (extraordinarele pagini despre bucuria nopţii de Crăciun petrecute în izolarea celulei de pedeapsă), lirism al rugăciunii capabile să dea sens suferinţei şi singurătăţii, lirism al exultării de a putea înfrânge spaima („Cel veşnic este cu mine, nu mă tem de nimic. Ce mi-ar putea face oamenii?”) Neobişnuitul *suspense* pe care această lectură reuşeşte să-l întreţină pe parcursul celor aproape două sute cincinci zeci de pagini se naşte din speranţa cititorului că va descoperi în cele din urmă el însuşi secretul miraculoasei forţe care face

să vibreze limitele fiecărui gest şi ale fiecărui cuvânt; că Dumnezeul iubirii despre care se vorbeşte cu fervoare nu este asemenea celei mai joase note a orgii, atât de profundă încât nimeni nu o poate auzi.

Poate că cea mai ciudată dintre caracteristicile acestei cărţi ciudate este faptul că, deşi este povestea unei detenţii politice (autoarea, rudă prin mamă cu Iuliu Maniu, a aparţinut tineretului ţărănist şi a fost arestată în 1949 pentru răspândire de manifeste anticomuniste), ea nu se desfăşoară nicio clipă în planul politic, ci mult dincolo de el, acolo unde, pe frontiera mereu nesigură dintre viaţă şi moarte, se naşte vibraţia mistică, religia (*re-ligare*), care se întoarce la propria ei etimologie şi leagă înţelesurile într-un tot indestructibil. Dar această schimbare de registru şi lume nu se realizează nicio clipă prin eludarea adevărurilor acestei lumi, ci, dimpotrivă, prin pătrunderea şi depăşirea lor. În acest sens – şi în relatarea ei calmă, de dincolo de suferinţă – cartea Nicolei Valéry-Grossu (numele literar al Nicolei Bruteanu-Grossu) reprezintă o cutremurătoare dezvăluire a metodelor de tortură psihică şi fizică folosite în închisorile comuniste din România anilor ’50. Căci doctrina cristianică a iubirii, iertării şi întoarcerii celuilalt obraz nu presupune eludarea crimelor, ci puterea de a le cunoaşte şi de a-ţi fi milă de cel ce le săvârşeşte. Fericirea care picură din fiecare rând al acestei mărturisiri (un adevărat, jurnal al fericirii" *avant la lettre*) demonstrează că nenorocit cu adevărat nu este cel ce îndură răul, ci acela care – fără măcar să înţeleagă de ce – îl face.

Asemenea magnetului care, mişcat pe deasupra unei pilituri de fier, obligă particulele să se ordoneze potrivit liniilor de forţă ale câmpului pe care îl creează, credinţa în crucea mişcată pe deasupra infernului închisorii obligă durerile să se încarce de sens şi ajută omul să devină ceea ce este, adică mult mai mult decât îşi imaginase că poate fi.

ANA BLANDIANA

„Toţi scriitorii care au vorbit despre închisoare fără să fi trecut prin ea s-au simţit obligaţi să-şi arate simpatia faţă de deţinuţi şi să blesteme închisoarea. Eu am stat acolo mult timp, acolo mi-am făurit sufletul şi pot spune fără ocol: BINECUVÂNTATĂ FII, ÎNCHISOARE... binecuvântat fie rolul pe care l-ai jucat în existenţa mea!”

ALEXANDR SOLJENIŢÎN

CELULA 24

Ofiţerul de la biroul de încarcerare sună şi cei doi gardieni, ce trebuiau să mă ducă în celulă, intrară. Terminasem de răspuns la întrebările de rutină necesare pentru completarea fişei mele de intrare în închisoare. Înainte de asta, fusesem obligată să predau cele câteva lucruri mărunte pe care le luasem cu mine: o geantă cu acte şi câteva fotografii, nişte obiecte de toaletă şi, bineînţeles, cordonul şi fularul. Unul dintre gardieni îmi întinse o pereche de papuci şi îmi făcu semn să-i pun în picioare, după care îmi luă pantofii şi îi puse pe masă lângă lucrurile deja confiscate.

Nimeni nu spunea niciun cuvânt. Gesturile erau automate. Ofiţerul rosti scurt numărul 24. Unul dintre gardieni, luându-măde umeri, mă întoarse spre uşă şi mă apucă de braţ. Celălalt gardian, ce stătea în spatele meu, îmi acoperi ochii cu un fel de ochelari din postav, fixaţi cu un elastic. După asta, am simţit că trece înaintea noastră ca să ne deschidă uşa. Cel care mă ţinea de braţ îmi spuse: „Mergi înainte”. Pierdută în întuneric, nu mă mai simţeam stăpână pe picioarele şi pe mişcările mele, aşa că mă lăsam dusă. După câţiva paşi, gardianul ce mergea înaintea noastră se opri şi „cavalerul” meu îmi apăsă braţul, făcându-mi în acest fel semn să încetinesc pasul. Auzii un „Psst, psst!”

După câteva clipe, pornirăm din nou, luând-o – cred – spre stânga. Cu o apăsare sub cot, mi se făcu semn să ridic piciorul şi să trec un prag; apoi am mers drept înainte. Ne-am oprit după şaisprezece, şaptesprezece paşi. În faţa mea cineva deschise o uşă. Auzii un zgomot metalic de încuietoare şi mâna ce mă ţinea de braţ îmi dădu drumul. Două labe puternice mi se lipiră de umeri şi mă împinseră din spate. După ce simţii că greutatea lor nu-mi mai apasă spatele, o mână, cea care mă ţinuse de brat, îmi scoase „ochelarii”. Înainte de a avea timp să mă întorc, „amabila mea călăuză” dispăruse, izbind uşa. Auzii cum trage zăvorul şi cum pune siguranţa, menită să facă închizătoarea şi mai

inviolabilă încă; urmă un zgomot aproape imperceptibil, precum acela făcut de o pagină pe care o întorci.

Rămăsei imobilă, în poziţia în care mă lăsase călăuza mea, nefiind în stare să fac nicio mişcare... Când, după câteva zile, am rememorat primele minute petrecute în acest nou univers, mi-a venit în minte un joc din copilărie; acela al „statuii”, în care, câteva momente, erai obligat să stai ţeapăn, într-o anumită poziţie, pentru ca apoi, brusc, să fii eliberat. Regula jocului era că trebuia să stai nemişcat în poziţia în care te punea grupul de jucători, în timp ce conducătorul jocului şi toţi ceilalţi participanţi încercau, prin toate mijloacele, să te facă să râzi sau să te mişti, pierzându-ţi în felul acesta statutul de „statuie”, fapt ce aducea după sine o pedeapsă... Ce joc crud! îmi spuneam, evocându-l, în celulă, după atâtia ani... Cât sadism inconştient se ascundea în el!...

Dar cerberii mei nu avuseră nevoie de prea multă imaginaţie ca să mă facă să-mi pierd imobilitatea din primele clipe petrecute în celulă. Zgomotul, ce semăna cu acela făcut de o pagină întoarsă, pe care-l auzisem la început şi la care nu reacţionasem în niciun fel, se repeta la intervale scurte şi ajungea la mine ca într-un vis. Deodată simţii că un bărbat, care intrase în celulă fără ca eu să-l văd, mă apucă de umeri şi mă întoarce cu brutalitate spre uşă. Era „altul”. Îmi făcu semn să citesc textul intitulat „Regulament”, scris pe un carton atârnat deasupra ferestruicii de la uşă. Mi-l arătă cu mâna stângă, căci cu dreapta mă apucase de ceafa. După ce plecă şi zgomotul zăvoarelor încetă, privii „Regulamentul”. Cuprindea cincisprezece paragrafe care, în termeni seci, exprimau cincisprezece interdicţii. Tocmai încălcasem una dintre ele: „Cel închis nu are dreptul să stea cu spatele la uşă”.

Citii „Regulamentul” de câteva ori, dar nu reţinui prea mare lucru. În schimb, orele şi zilele ce aveau să urmeze îl vor înscrie în memoria mea cu litere de foc, făcându-mă să înţeleg cât de bine studiate fuseseră cele cincisprezece oprelişti. Cât rafinament pentru a mai întemniţa o dată un om

deja întemniţat! Se merge până într-acolo încât i se răpesc până şi cele câteva momente de evadare pe care poate să i le dea somnul... Regulamentul spune, de exemplu, că „deţinutul nu are dreptul să doarmă cu faţa la perete”. Or, acest ordin şi mai ales pedepsele grave la care ducea nerespectarea sa mă obligau (pe mine şi pe atâţi alţi nefericiţi ca mine) să păstrez, chiar şi în timp ce dormeam, obsesia poziţiei reglementare, fapt care excludea somnul adânc şi feeria visării.

În aceste prime ore petrecute în celulă mi-am putut da seama cât de uşor îi este direcţiei închisorii să controleze şi să impună aplicarea regulamentului. Zgomotul de pagină întoarsă, auzit la intervale regulate, menţinea un control permanent asupra atitudinii deţinuţilor. Din două în două minute, gardianul ridica oblonul ce acoperea ochiul de sticlă de la uşă şi cerceta cu privirea cei patru pereţi înguşti şi goi, provocând în sufletul deţinutului, în afară de senzaţia neplăcută că este supravegheat continuu şi de o anumită stare de tensiune la gândul că a încălcat regulamentul, şi sentimentul penibil şi umilitor de a şti că orice gest şi orice privire, oricât de neînsemnate, sunt publice şi impudice.

Cu privirile fixate pe cartonul cu Regulamentul, stând în poziţie reglementară, adică „cu faţa spre uşă”, treceam cu ochii peste rânduri fără să le citesc; pleoapele îmi clipeau în ritmul pleoapei metalice de la ochiul de sticlă al uşii. În mediul atât de nou şi atât de străin în care fusesem scufundată, simţurile mele nu mai reacţionau: nu mai vedeam, nu mai auzeam, nu mai simţeam cum trece timpul. Golul din minte mă făcea să nu mai pot lega clipele între ele; trăiam fără să-mi simt personalitatea, fără să înţeleg atrocitatea momentului prezent şi fără să-i prevăd urmările.

Poate că din pricina asta nu am auzit cum zăvorul se deschide pentru a doua oară. În faţa mea, în pragul uşii, îşi făcu apariţia un alt individ. Văzându-mi privirea pierdută, se hotărî să intre. Ca s-o poată face, trebui să mă împingă. Acum, mă aflam cu el în celulă.

— Ascultă-mă, îmi şopti, în seara asta n-ai porţie de

mâncare. Şi cum este ora de culcare, fa-ţi patul şi culcă-te.

Cum continuam să tac şi să-l privesc în chip ciudat, bărbatul se aplecă spre pat şi trase pătura, scoţând la vedere un cearşaf gălbui şi o pernă umplută cu paie.

— Culcă-te!

— Dar nu mi-e somn, răspunsei eu. Cât e ceasul?

— N-are importanţă cât e ceasul! Aici nu tu ţii socoteala timpului, ci noi.

— Dar nu mi-e somn, repetai eu.

— Ascultă, ai avut la dispoziţie şase ore ca să citeşti regulamentul. Eşti tâmpită sau o faci pe tâmpita? N-ai citit că deţinutul trebuie să respecte ora de culcare? De-abia ai venit şi ai şi început să dai semne de nesupunere? Treci în pat! Nu mai avem ce discuta. Vezi cum te porţi şi fii ascultătoare. Căci noi trebuie să facem, în fiecare zi, un raport către Direcţie; la anchetă şi după, se ţine seamă de ele. Ai înţeles?

Ce era de înţeles?

Am înţeles, după ce gardianul plecă şi uşa fu din nou ferecată, că „Fă-ţi patul şi culcă-te!” însemna că trebuie să ridic o pătură mizerabilă de postav cenuşiu şi să mă bag sub ea, aşa îmbrăcată cum eram; să mă întind pe o saltea de paie ce nu fusese aerisită niciodată şi care era acoperită cu un cearşaf murdar; să nu-mi pot ţine capul pe pernă pentru că era umplută cu prea multe paie; pătura, aspră şi rău mirositoare, te acoperea fără să te încălzească, dându-ţi mai curând o senzaţie de frig şi de umezeală...

Doamne! Cu câtă asprime am judecat în prima mea seară de închisoare acest pat din celula 24! Cât m-am sucit şi răsucit ca să găsesc un colţ în care să pot dormi fără să uit că trebuie să rămân, aşa cum cerea Regulamentul, cu „faţa spre uşă”!... De câte ori m-am tot mişcat de pe braţul drept pe spate şi invers, incomodată ba de paiele din saltea, ce parcă mi se înfundau în carne, ba de lumina orbitoare a lămpii mereu aprinsă, ba de perna tare...

De unde puteam să ştiu că, în curând, acest pat, ca o serie de alte lucruri din multe alte închisori prin care aveam să trec, va reprezenta, pentru bietul meu trup sfârşit, o oază

mult dorită?... De unde puteam să bănuiesc că vor veni zile când patul cu salteaua de paie, sau patul fără saltea, cu cearşaful îngălbenit sau pătat de puroi şi de sânge, va fi la un pas de mine fără să mi se îngăduie „să-l fac”, adică să mă strecor sub pătura urât mirositoare şi să-mi întind sub ea braţele şi picioarele dureroase?

De unde puteam să ştiu că va veni o zi când a sta aşezată pe marginea patului, cu spatele drept, cu braţele încrucişate pe piept sau întinse pe genunchi va fi un lucru la care voi râvni? Şi că „a te culca în patul tău” s-ar putea să fie un ideal greu de atins... De unde puteam să ştiu că, mai târziu, cel căruia i se îngăduia să doarmă într-un pat era tratat drept „turnător” şi că „o boală grea” putea să-ţi aducă aceeaşi favoare? Ah! După câteva zile de temniţă, cât de mult aş fi dorit să pot pune în aplicare, cu toată rigoarea, pasajul în care se spunea că: „Deţinutul trebuie să respecte ora de culcare!” Dar, din păcate, regulamentul impus deţinutului putea fi schimbat de direcţia închisorii, la cererea judecătorilor de instrucţie care, pentru a ne chinui, transformau noaptea în zi şi ziua într-o nesfârşită cazină; odihna, hrana şi întreaga existenţă din celulă depindeau de ei...

*

Din tot ceea ce spusese gardianul şi din toate ameninţările sale, nu reţinusem decât un singur lucru ce îmi părea ciudat: „Ai avut şase ore ca să citeşti regulamentul”... La gândul că trăisem şase ore fără să-mi dau seama de asta şi fără să păstrez nicio amintire despre felul cum s-au scurs ele, mă cuprindea panica. Aceste cuvinte mă obsedau. La un moment dat, înfricoşată, am vrut să sar din pat, dar mi-am dat seama că nu aveam voie s-o fac. Şase ore! Era mult, având în vedere conţinutul lor atât de sărac! Acest vid mi se părea că pune un nor des şi opac între mine şi ai mei. Inerţia acestor

şase ore mă despărţise de tot cea ce existase pentru mine înainte de întemniţare.

Uitând de inconfortul patului, de poziţia incomodă în care trebuia să stau, de oboseala pe care mi-o pricinuia lampa mereu aprinsă, începui să-mi adun gândurile, să pun fiecare lucru la locul lui şi să leg cele două capete invizibile ale acestui pod de şase ore...

...Când au terminat percheziţia era ora trei. Cel care percheziţionase dormitorul Sabinei se întorsese în încăperea unde mă aflam şi unde mă aşteptau, fără să spună niciun cuvânt, ceilalţi doi ce cotrobăiseră prin toată casa. La ora trei eram deci toţi, din nou, laolaltă: cei doi bărbaţi care ne păzeau în hol şi cei trei care făcuseră percheziţie. Mustăciosul cu care vorbisem la început „între patru ochi” părea a fi un inspector. Supraveghea totul trecând dintr-o încăpere în alta. În sfârşit, eram „gata”. Frecându-şi mâinile ca şi cum ar fi făcut o afacere bună, mustăciosul spuse:

— E bine că nu s-a găsit nimic la percheziţie. Nu există nicio probă împotriva dumneavoastră. Vă rog să veniţi cu mine aşa cum v-am spus de la început. Ne ducem la miliţie, unde vom sta vreo oră.

Apoi, întorcându-se spre bătrânul meu tată:

— Nu vă fie teamă, domnule, o voi aduce acasă chiar eu. Bietul tata schiţă un surâs ironic şi amar şi nu răspunse nimic.

Ochii lui albaştri îşi pierduseră orice urmă din proverbiala lor blândeţe.

Ca să pun capăt acestei scene de nesuportat, spusei, adresându-mă părinţilor mei pe un ton vesel şi sigur:

— Dragii mei, a venit momentul cel mai greu. Vă rog să fiţi curajoşi şi să nu plângeţi, nici acum şi nici după plecarea mea. Nu uitaţi că sunt adultă şi mai ales că toţi avem un Stăpân care ne hotărăşte soarta şi ne ocroteşte. El va avea grijă de fiecare dintre noi şi ne va ajuta să ne revedem. Vă las în mâinile Lui şi, plecând, mă încredinţez Lui.

Nimeni nu plânse.

Alice îmi strigă:

— Domnul Iisus să te însoţească!

În timp ce mă îndreptam spre ieşire, mama le spuse securiştilor:

— Dumnezeu să vă ierte pentru marele păcat pe care-l săvârşiţi acum!

Peste imaginea celor dragi mie, aşa cum mi se imprimase ea în minte în momentul plecării, se suprapuneau amintirile trecutului. O vedeam pe mama încreţindu-şi sprâncenele ca să nu plângă. Şi, dincolo de chipul ei crispat, o vedeam râzând, ca altădată, de glumele mele. Ce faţă luminoasă şi distinsă avea! Cine putea să creadă că mă voi întoarce peste o oră? Era cu neputinţă. Tuturor oamenilor pe care-i smulgeau din casele lor, securiştii le spuneau că se vor întoarce acasă peste o oră, două... Ai mei mai ştiau şi că, de zile întregi, eram supravegheată. Eram urmărită până şi când mergeam la biserică! Dar mulţi prieteni îmi spuseseră că securitatea obişnuia să-i supravegheze pe suspecţi în preajma zilei de 23 August, marea sărbătoare a „eliberării” de sub jugul nazist, şi să-i aresteze pentru două, trei zile, pentru ca – după ce trecea „sărbătoarea” cu marile ei defilări – multora dintre ei să le dea drumul. Or, era tocmai în preajma lui 23 August. Două zile, precum şi în ziua de 24 August, am stat la o prietenă de-a mamei. Sabina îmi telefona apoi că maşina ce staţiona pe o străduţă din apropiere dispăruse; m-am întors la Sabina, unde locuiam provizoriu.

După ce-am schimbat ultimele cuvinte şi priviri cu ai mei, am ieşit în curte, însoţită doar de doi agenţi. Ceilalţi plecaseră. Pe tonul unei conversaţii banale, îmi dădură câteva indicaţii: să nu mă opresc pe drum, să nu strig, să merg ca şi cum m-aş plimba. În felul ăsta, trecătorii nu vor observa că se petrece ceva deosebit: vor vedea doar doi tineri însoţind o femeie tânără. Ce poate fi mai firesc? La colţul străzii staţiona o maşină elegantă şi confortabilă. În faţă, lângă şofer, se afla un tânăr. Să fie oare unul dintre cei trei ce plecaseră înainte? Cât de bine seamănă între ei! Cu un gest elegant, cineva îmi deschide portiera şi sunt invitată să mă urc în limuzină. Pe această străduţă nu prea se văd asemenea maşini. Trecătorii care m-au văzut urcând şi-or fi

zis, poate, cu un grăunte de invidie: „Cât de fericită trebuie să fie!” sau „Ce tipi bine o înconjoară! Cine-o fi?”

Limuzina porni. Priveam cu aviditate casele, străzile, oamenii, mişcarea străzii: îmi adunam „provizii”.

— Ai grijă, nu face nicio mişcare, mă ameninţă unul dintre ei, arătându-mi pumnul.

Tonul lor mieros se schimbase dintr-o dată.

Şoferul ocoli Piaţa Naţiunii şi o luă pe Calea Rahovei, devenită celebră, unde se află o ciudată închisoare militară transformată în închisoare pentru deţinuţi politici. După câteva minute, unul dintre „cavalerii” mei îmi spuse:

— Lasă-te pe spate şi pune-ţi ochelarii ăştia. Nu ai dreptul să ştii unde ne ducem.

În întunericul în care mă scufundasem, îmi veni în minte o scenă care se întâmplase cu un an înainte. Era o după-amiază senină; în timp ce mă aflam la un stop şi aşteptam semnalul verde ca să traversez bulevardul, am văzut trecând câteva maşini demodate şi apoi una modernă, mare şi elegantă, în care se aflau câţiva bărbaţi, dintre care unul purta ochelari de motociclist. Ca şi mine acum, era aşezat pe banca din spate, la mijloc... Cum de n-am înţeles atunci unde îl duceau? Dar eram grăbită să nu întârzii la concert. Şi astăzi, cine ştie câţi trecători grăbiţi nu m-or fi privit cu indiferentă!

Atentă la gândurile mele, mă lăsam dusă; şoferul dădea ocol unor case, înainta, o lua la dreapta, vira la stânga, ca să nu-mi dau seama în ce direcţie merg. Deţinutul nu trebuie să ştie la ce închisoare este dus. Gândurile parcă îmi erau spulberate, eram parcă într-un gol, mă simţeam scufundată în afara timpului. Cei doi agenţi ce mă însoţeau păreau nervoşi şi nerăbdători. Voiau să isprăvească mai repede cu mine, ca să se poată întoarce la treburile lor. Poate aveau întâlnire cu logodnica sau îi aştepta acasă soţia... „Cum poţi iubi asemenea oameni?” mă întrebam, în clipa când maşina se opri. Portiera se deschise, în timp ce nişte bărbaţi veneau în întâmpinarea mea. M-au ajutat să cobor şi m-au condus înăuntru, ţinându-mă de braţ. Un câine mare se lipi de mine;

de teamă să nu-l calc – căci mai purtam încă ochelarii negri – făcui o mişcare în lături. Apoi îi pusei mâna pe spinare. În clipa aceea am auzit o voce de bărbat, ce-mi spunea:

— Eşti curajoasă: ăsta nu-i câine de salon, ci un câine dresat să-i prindă pe bandiţii din munţi. Ai să vezi...

*

Vârtejul amintirilor, mai cu seamă amintirea orelor care abia trecuseră, mă aduse la realitate; îmi apărea limpede mai ales tabloul despărţirii de fiinţele dragi. Şi apoi, dintr-o dată, mă întorceam în „prezent”, un prezent definit prin toate sentimentele caracteristice detenţiei: nervozitate, panică, disperare, revoltă. Ca şi cum m-aş fi trezit dintr-o lungă letargie, acum vedeam şi înţelegeam bine că, pe de o parte, totul era sfârşit şi că, pe de altă parte, totul începea. Ştiam de mulţi ani că voi fi arestată. Şi totuşi, după ce trecuse prima emoţie, în momentul în care trăiam această realitate, încercând să-i simt întreaga cruzime, eram cuprinsă de teamă, dezorientată, incapabilă să-mi impun calmul şi stăpânirea de sine pe care le avusesem aproape întotdeauna când îmi imaginasem clipa arestării.

În 1947, când comuniştii începuseră să-i aresteze pe membrii marcanţi ai partidele democratice, şi mai ales pe cei ai Partidului Naţional-Ţărănesc, ce se bucura de adeziunea majorităţii populaţiei, procesele politice s-au ţinut lanţ. Cel mai important şi cel mai odios proces a fost acela al preşedintelui partidului, Iuliu Maniu, condamnat, împreună cu mulţi alţi „capi” ai partidului, la pedepse foarte mari. Pe acea vreme, eu şi câţiva prieteni de-ai mei duceam o viaţă destul de agitată, căci ne temeam ca poliţia să nu pună mâna şi pe noi.

Înrudită, prin mama mea, cu Iuliu Maniu, duşmancă înverşunată a nazismului, crezusem că este de datoria mea să mă alătur activităţii juste a Partidului Naţional-Ţărănesc;

am făcut asta încă din 1942, când partidul ducea o susţinută luptă antifascistă pentru a răsturna, pe cale diplomatică, guvernul mareşalului Ion Antonescu, care determinase intrarea României în război alături de Hitler. Această activitate clandestină mi-a transformat întreaga viaţă. Tineretul, cu entuziasmul şi dorinţa sa de dreptate, de adevăr şi de libertate, susţinea această acţiune politică şi naţională. În timpul războiului, am cunoscut emoţiile clandestinităţii şi apoi bucuria - din nefericire, de foarte scurtă durată – a „eliberării” ţării de jugul fascist. Am urmat PNŢ-ul cu speranţa că, în scurt timp, opresiunea sovietică va fi înlăturată şi că aliaţii ne vor ajuta, după cum ne făgăduiseră, să ne eliberăm ţara de ruşinoasa ocupaţie a comuniştilor sovietici.

Dar curând am aflat, prin veşti venite din Occident, că, la Ialta, fuseserăm vânduţi Uniunii Sovietice. Ne aşteptau ani grei. De fapt, sovieticilor le-au fost de ajuns trei ani pentru a-şi forma, cu ajutorul trădătorilor de ţară, o serie de organizaţii comuniste.

În 1944, numărul comuniştilor români era mai mic de o mie. Printr-o luptă grea, dar mai ales datorită poliţiei lor secrete, şi-au creat cadre care să poată pătrunde în armată. De îndată ce au stăpânit armata şi poliţia, nenorocirile au început: procese, distrugerea partidelor democratice, arestări... Îmi aşteptam rândul... cu resemnare.

Parcă o văd pe mama, alergând la fereastră şi întorcându-se să-mi spună:

— Individul care era ieri aici mai e şi acum; ăsta nu-i un semn bun.

Biata de ea, cât de mult se temea pentru mine! Gândul la părinţi nu mă părăsea nicio clipă; în noaptea aceea, prima pe care o petreceam în închisoare, mă gândeam la suferinţa lor mai mult decât la soarta care mă aştepta.

Ştiam că mă aflu în vestita închisoare Malmaison, unde judecătorii de instrucţie lucrau sub controlul N.K.V.D.-ului. Cum să nu cunosc locul acesta? În 1945, fusesem închisă aici timp de câteva săptămâni, după care m-au lăsat să plec, fără ochelari, singură pe stradă. Cu acest prilej, văzusem că, după

un trotuar înclinat, urma poarta ce se deschidea spre libertate. Or, de data asta, după ce maşina ajunsese la poarta închisorii, simţeam cum urcă o pantă. Mi-am dat seama şi de faptul că eram închisă într-un alt coridor decât cel din 1945. A doua zi, când a venit momentul aşa-zisei activităţi „sanitare”, am aflat că celula mea se afla pe un coridor ce dădea spre Calea Plevnei. De câte ori nu trecusem prin faţa zidurilor groase ale acestei închisori! Treceam adeseori pe Calea Plevnei, însoţită de o prietenă, care fusese arestată şi ea în 1947 şi eliberată după trei luni, ca şi cum ceva ne-ar fi atras spre aceste locuri de adâncă suferinţă. Ni se părea că o privire aruncată spre ferestruicile ce se zăreau în spatele zidurilor groase era ca un mesaj de bunătate trimis celor ce erau torturaţi în celule sau celor al căror interogatoriu nu se terminase încă. N-am descoperit decât mai târziu că anchetele începeau pe la ora zece seara şi se terminau pe la cinci, şase dimineaţa. Rareori un deţinut era chemat la anchetă în timpul zilei.

După şocul arestării, începeam – în sfârşit – să-mi regăsesc eul. Gândul îmi trecea de la un lucru la altul, în dezordine. Eram încă departe de a fi ceea ce se numeşte o fiinţă conştientă.

Oblonul ferestruicii de la uşă se ridicaşi cobora în acelaşi ritm; mi se părea firesc sau, mai curând, absorbită de goana rătăcitoare a gândurilor mele, nu-i dădeam nicio atenţie. N-am observat nici faptul că, afară, era oarecare agitaţie: zgomot de uşi ce se deschid, pocnituri de degete. După câteva zile, am înţeles că aceste mişcări marcau venirea zorilor, când deţinuţii se întorceau în celulă de la anchetă.

Dar, după puţin timp, din toate celulele se auzea un înfricoşător concert de plânsete. Vocile femeilor şi ale bărbaţilor bătuţi cu cruzime se uneau; unii scoţând strigăte de durere, alţii urlând: „Mamă! Nu mai pot îndura!” Cât de îngrozitor este să-i auzi, mai ales pe bărbaţi, plângând şi repetând: „Nu mai pot!” Bineînţeles că, după ce-i lăsau câteva minute să se vaite, paznicii interveneau, intrau în celule (îi auzeai şuşotind, căci paznicii de închisori nu vorbesc

niciodată tare) şi, ca prin minune, se lăsa din nou liniştea, întreruptă, doar din când în când, de câte un suspin adânc.

*

Era dimineaţă sau, mai bine spus, foarte de dimineaţă. Curând, în celulă pătrunseră toate zgomotele străzii; zgomotul camioanelor şi al paşilor trecătorilor se suprapunea peste acela al uşilor de la coridor, ce se deschideau şi se închideau fără încetare. Când îmi veni rândul, paznicul intră, se apropie de patul meu şi îmi şopti:

— Scoală-te, e ora „sanitară”.

Mi-am potrivit fusta sub pătură şi am ieşit din pat, întrebându-mă ce însemna „ora sanitară”. Paznicul îmi puse ochelarii negri, mă apucă de braţ şi pornirăm. La capătul culoarului se deschise o uşă. După ce trecui pragul, paznicul îmi scoase ochelarii şi îmi spuse încetişor:

— Aici sunt closetele; fă-ţi repede nevoile. Nu ai cu ce te spăla şi nici cu ce să te ştergi. Mai târziu, ţi se va da săpun şi un şervet. Hai! Repede!

Nu trecuseră trei minute când cineva îmi bătu în uşa closetului.

— Hai! Grăbeşte-te! Ce faci acolo? Întrebarea lui idioată m-a făcut să râd. Dar, după ce mai bătu o dată, deschise uşa; mă ridicai brusc, înainte de a termina. Dar paznicului nu-i păsa de asta; „ora sanitară” nu trebuia să depăşească cinci minute, în care intrau şi duşul şi întorsul în celulă.

După ce mişcarea pricinuită de „ora sanitară” luă sfârşit, deschisul şi închisul uşilor începu din nou. Se servea „micul dejun”... Am primit şi eu o ceaşcă cu un lichid brun şi o bucată de pâine neagră. Îmi era foame. Am terminat totul din câteva înghiţituri. Era atât de puţin! Când paznicul veni să-mi ia ceaşca, îmi şopti:

— Dejunul se serveşte prin ferestruica de la uşă. Pe marginea ei se pune ceaşca sau farfuria. Când vei auzi că se

apropie căruţul cu mâncare, vino la uşă. Altceva: atâta timp cât nu eşti chemată la anchetă, poţi să stai culcată.

Ieşi, trase zăvorul şi, până la prânz, nu se mai întâmplă nimic. Cu excepţia zgomotului făcut de „ochiul de metal”, nimic nu mai tulbură liniştea ce mă înconjura.

M-am sculat din pat şi am început să mă plimb prin celulă, trei metri înainte şi trei înapoi. Gândul anchetei iminente începea să mă înspăimânte. Mă aşteptam să fiu bătută şi să fiu supusă la tot felul de alte torturi de care auzisem vorbindu-se pe când eram în libertate... Treptat, frica mă cuprinse şi începui să tremur, ca şi cum mi-ar fi fost frig. M-am ghemuit din nou sub pătură, căci nu voiam să fiu văzută astfel, tremurând ca o frunză. Mă cuprinsese o groază atât de mare, încât nu mă mai puteam gândi decât la anchetă, la anchetatori şi la tot ceea ce se putea ascunde sub aceste cuvinte. Curajul pe care îl aveam când, în libertate, îmi imaginam momentul arestării mele era undeva departe. Nu izbuteam să-mi explic frica de acum. Mă cuprindea panica la gândul că voi fi torturată, că mă voi afla în faţa unor brute ce mă vor trata ca pe toţi cei pe care îi ţineau închişi. Vinovată sau nu, mă vor obliga să dau declaraţii împotriva mea şi a celorlalţi; mă vor distruge, aşa cum îi distruseseră pe toţi cei de dinaintea mea, şi nu voi mai ieşi de aici niciodată...

În închisoare domnea o linişte lugubră. După „cafea” şi după deschisul şi închisul uşilor, totul fu cuprins din nou de o nemişcare sinistră, întreruptă doar de câte un suspin discret sau de câte un acces de tuse.

Paznicii continuau să ne controleze prin ferestruica de la uşă, dar nu-i auzeai mergând de la o celulă la alta, căci, ca şi deţinuţii, erau încălţaţi cu şoşoni de postav. Liniştea părea că acoperă până şi zgomotele străzii. Şi, pe măsură ce liniştea mă pătrundea, gândurile mă asaltau şi tulburarea pe care ele mi-o provocau, diluată în calmul din jur, mă îndepărta de tot ceea ce nu era realitatea celor patru ziduri murdare ale celulei. Frica! Frica ce mă împiedica să-mi regăsesc starea normală şi să mă gândesc la altceva decât la torturile ce aveau să urmeze, mă făcea să mă scufund într-o panică ce

atingea disperarea.

Încercai să gândesc logic: „Nu eşti singura care ai fost arestată. Ştiai bine ce te aşteaptă. I-ai criticat pe cei care au trădat de frică. Te-ai pregătit pentru suferinţă... şi acum ţi-a venit rândul. Curaj!” Dar, oricât de bun mi-ar fi fost raţionamentul, nu izbuteam să mă conving. Aş fi vrut să fi fost închisă mai demult, pentru ca acum să am experienţă.

Arestarea mea din 1945 avusese cu totul alt caracter. Ea nu-mi putea folosi ca exemplu pentru ceea ce avea să se petreacă. În 1945, în această închisoare, se putea vorbi cu deţinuţii din celulele învecinate... Uneori paznicii interveneau, dar numai ca să poată spune că şi-au îndeplinit datoria. O animaţie plăcută făcea ca timpul să treacă repede. Zilele pe care le petrecusem atunci aici îmi apăreau în memorie ca un fel de aventură. La dreapta se afla Adriana, iar, la două uşi mai departe, alte prietene. Ne strigam pe nume şi ştiam că libertatea e aproape. În celulă, e adevărat, murdăria era groaznică. Ploşniţele mişunau, înfometate, chiar şi în timpul zilei. Noaptea erau şi mai multe şi, în ciuda tuturor măsurilor pe care le luam, ne chinuiau într-atât încât nu puteam dormi deloc. Dar felul în care se făcea ancheta ne dădea impresia unui joc „de-a arestarea”. Poate şi din pricină că, fiind mai tinere, eram mai puţin conştiente? Cine ştie?

De fapt, poliţia secretă comunistă, această instituţie primordială, nu era încă organizată, şi paznicii se temeau, ca şi noi, de noua conducere a N.K.V.D.-ului. Asta îi făcea să se poarte corect fată de noi. Nu ridicau vocea decât atunci când, la capătul coridorului, apărea vreun membru din conducerea închisorii, venit în inspecţie.

După două săptămâni de la arestare, un paznic mă întrebase printr-o crăpătură a uşii:

— De ce eşti aici?

I-am răspuns că nu ştiu.

— Ai un număr de telefon al unor rude ce-ar putea fi neliniştite? I-am mulţumit şi i-am dat numărul de telefon. După două zile, când îşi reluă serviciul, îmi spuse:

— Am telefonat de la o cabină publică şi am vorbit cu

mama ta. I-am spus că eşti sănătoasă şi i-am cerut să-ţi trimită un pachet cu lenjerie curată. Biata femeie nu mă lăsa să pun receptorul jos; îmi punea tot felul de întrebări, dar mi-a fost frică şi am încheiat brusc convorbirea.

Când am fost eliberată, o lună mai târziu, am aflat cum se petrecuseră lucrurile. Imediat după arestarea mea, mama telefonase unor prieteni influenţi ca să-i pună la curent cu „evenimentul”. Aceşti prieteni, nişte militari americani, făceau parte din Comisia Aliată de Control. Ei ceruseră imediat o audienţă la Ministerul de Interne, unde fuseseră primiţi de un general, secretar de stat. Prietenii noştri îi vorbiseră despre arestarea mea şi îşi manifestaseră nedumerirea pe care le-o stârnise un asemenea fapt.

— Această fată, spuseseră ei, a luptat în clandestinitate pentru doborârea regimului dictatorial şi acum face parte dintr-un partid democratic care a participat la coaliţia guvernamentală stabilită după 23 August. I-am adus un pachet cu lucruri necesare şi garantăm că este un element cu adevărat democratic, ce nu poate fi bănuit, în niciun caz, că ar fi duşman al poporului.

De îndată ce înţelese că prietenii noştri veniseră să pledeze în favoarea unui deţinut, generalul le spuse că va cerceta cazul, dar că, de vreme ce fusesem arestată, nu puteam fi decât un duşman al poporului sau un fost element fascist. Acesta fu motivul pentru care prietenii noştri făcuseră acea declaraţie. Desigur, generalul dădu dovadă de înţelegere, şi, la cererea lor, începu să se intereseze de mine prin telefon. Ceru un serviciu şi apoi un altul, dar din toate părţile i se răspunse că nu figuram pe nicio listă de deţinuţi. Ca să scape de cei ce se interesau de mine, le spuse:

— Nu vreau să vă mai reţin şi să vă fac să pierdeţi un timp preţios. Mă voi interesa de protejata dumneavoastră şi, de îndată ce voi şti unde se află şi motivul arestării sale, vă voi telefona.

I-au mulţumit, dar au insistat să li se ia pachetul pentru ca, dacă mă găseşte, să-l pot primi mai repede. Generalul acceptă. Timp de trei săptămâni, n-a dat niciun semn de

viaţă. Între timp, paznicul închisorii îi telefonase mamei, care le spuse prietenilor noştri că mă aflam într-o închisoare din Bucureşti şi că ceream nişte lenjerie (pentru a evita orice risc, paznicul nu indicase numele închisorii). Prietenii noştri, nemulţumiţi, telefonară din nou la Ministerul de Interne şi îi declarară generalului că aveau s-o informeze despre cazul meu pe Ana Pauker (ministrul Afacerilor Externe din acel timp). Speriat, generalul ordonă să mi se dea pachetul, fapt ce se petrecu chiar în ziua în care telefonaseră prietenii noştri. Într-o după-amiază, pe coridor se lăsă o linişte deplină şi îşi făcu apariţia directorul închisorii, procurorul şi un alt militar, ce se îndreptară spre celula mea. Când deschiseră uşa, îi văzui pe toţi trei, gravi şi solemni; unul dintre ei îmi zise:

— Eşti ocrotită de Misiunea Americană de Control... Uite ce-ţi trimit prietenii tăi. Mănâncă şi fii mulţumită.

După câteva zile, am fost chemată la anchetă pe la ora opt seara. Era aceeaşi anchetă privitoare la nişte manifeste. Eu nu aveam nicio legătură cu acest grup clandestin ce tipărise manifeste împotriva regimului şi, în special, împotriva Anei Pauker. Cunoşteam câţiva tineri din acest grup, dar nu aveam nicio legătură cu ei. Povestea arestării mele era mult mai tristă. Spun tristă, fiindcă m-a făcut să descopăr minciuna şi perfidia unora dintre prietenii mei...

Când rememoram cele treizeci de zile petrecute în această închisoare în 1945, figura Corinei şi a soţului ei îmi apăreau ca nişte umbre hidoase, menite să-mi sporească şi mai mult tulburarea. Povestea era pe cât de simplă, pe atât de odioasă. După câteva luni de la „actul istoric” din 23 August, directorul ziarului *Dreptatea,* organ al Partidului Naţional-Ţărănesc, îi angajă ca reporteri, mai mult de milă decât din necesitate, pe Ion şi Corina U. Erau slabi şi prost îmbrăcaţi, arătau jalnic. La puţin timp de la angajare, directorul, care avea o inimă de aur, hotărî să sărbătorească căsătoria lor. Evenimentul se petrecu în prezenţa unor colegi din redacţie. Tinerii căsătoriţi primiră daruri şi bani pentru ca, în aşteptarea a ceva mai bun, să poată închiria o cameră

mobilată (era mare criză de locuinţe, căci sovieticii rechiziţionaseră multe clădiri pentru armată şi mai ales pentru agenţii secreţi care împânzeau ţara)... Eram fericită că tinerii căsătoriţi au găsit de lucru şi un adăpost şi căutam să mă apropii de Corina, căci în redacţie eram foarte puţine femei.

Într-o bună zi, Corina veni la mine înnebunită, spunându-mi că Ion fusese arestat şi că proprietarul locuinţei o dăduse afară, nevrând să aibă de-a face cu suspecţi. Mă rugă să-i permit să doarmă la mine, oriunde, într-un colţ al camerei sau chiar pe jos, dar să o primesc, căci e prea necăjită şi prea singură. Am găzduit-o şi mi-am împărţit patul cu ea. Plângea şi îmi mulţumea întruna. Cum lucram într-un birou al Partidului Naţional-Ţărănesc, plecam de acasă şi o lăsam pe Corina cu părinţii mei. Corina, ca reporter, nu avea ore fixe.

Mamei nu-i plăcea, aşa că mă întreba mereu: „Când o să plece femeia asta?” Îi răspundeam că va pleca îndată ce va reglementa problema soţului ei. Pe vremea aceea, arestările nu se făceau pentru perioade lungi, iar pedepsele erau benigne, doar ca să înfricoşeze populaţia. De-abia peste doi sau trei ani s-a trecut la acele grele condamnări, când un nevinovat putea primi zece ani... Îi luam partea Corinei şi o rugam pe mama să fie drăguţă cu ea.

Seara, când mă întorceam acasă, îi povesteam ce am făcut în timpul zilei, cu cine m-am întâlnit, cu cine am stat de vorbă şi ce am mai aflat. Toată conversaţia noastră se învârtea în jurul problemelor politice, căci Corina era, şi ea, în Partidul National-Ţărănesc şi urmărea cu mare interes evenimentele, dorind soluţionarea lor fericită, adică plecarea comuniştilor sovietici.

Într-o zi, în timp ce toţi ai casei stăteau la masă, am adus un manifest redactat de un vechi prieten şi camarad de luptă. Despre existenţa lui nu ştiam decât noi, el şi cu mine. Acceptasem să-l strecor seara, în cutiile de scrisori. L-am citit cu voce tare în fata părinţilor mei şi a Corinei. Corina mi-a cerut să i-l dau pentru câteva ore ca să-l multiplice la sediul Partidului National-Ţărănesc şi să-l împartă, acolo, tinerilor,

ce urmau să-l pună, pe furiş, în cutiile de scrisori. I l-am dat şi ea mi l-a adus înapoi seara.

După o săptămână, Corina mi-a dat vestea bună că soţul ei a fost eliberat, dar m-a rugat să o mai găzduiesc până ce Ion va găsi o locuinţă. Am acceptat. După câtva timp, Ion ne-a făcut o vizită, aducându-ne o sticlă de şampanie şi pişcoturi. Ne-a mulţumit că i-am ajutat soţia, după care au plecat împreună spre noul lor apartament. După două, trei zile, poliţia a venit să mă aresteze. Au făcut o percheziţie amănunţită, dar n-au găsit în casă nimic compromiţător. Apoi m-au condus la Ministerul de Interne, unde a început ancheta. Anchetatorul avea în biroul lui manifestul cu pricina. I-am spus că văzusem manifestul, pretinzând că l-am găsit în cutia mea de scrisori şi că l-am aruncat. Anchetatorul susţinea că îl păstrasem, îl multiplicasem şi îl difuzasem cu ajutorul unor prieteni din Partidul National-Ţărănesc. Am negat tot timpul, chiar şi după cele patrusprezece ore de nesomn la care m-au obligat anchetatorii. Timp de patrusprezece ore am fost ţinută în picioare şi interogată de anchetatori care se schimbau între ei ca să se ducă să se odihnească... Am cerut puţină apă, dar am fost refuzată. Şi, pentru a mă chinui într-un mod şi mai rafinat, au lăsat să curgă robinetul de la chiuveta din birou, pentru ca zgomotul apei să-mi aţâte şi mai mult setea. Dar nu l-am denunţat pe autorul manifestului şi mi-am menţinut prima declaraţie.

La un moment dat, anchetatorul dădu ordin să fie adus „martorul”. Şi, spre marea mea uimire, l-am văzut apărând pe Ion U.

— Unde ai găsit manifestul? l-a întrebat anchetatorul.

— Sub catifeaua de pe pianul ei.

Am tresărit de indignare şi l-am întrebat:

— Când ai intrat în salonul meu şi ai descoperit manifestul?

— În ziua când l-ai adus acasă.

— În ziua aceea erai încă în închisoare, iar apoi, când ai venit după soţia ta, nu ai intrat în salon. Aţi stat tot timpul în camera mea.

— Minte, tovarăşe inspector, spuse Ion U. Am fost adeseori

la ea acasă şi am intrat în salon, unde ştiam că este ascuns manifestul.

Discuţia continuă între el şi mine, între anchetator şi noi doi. Din fericire, anchetatorul, furios acum pe Ion U. şi văzând că lucrurile nu sunt clare, mă lăsă să-i descriu în amănunt cum se petrecuseră faptele. Pretinzând, în continuare, că l-am găsit în cutia de scrisori, am recunoscut că l-am citit părinţilor mei şi Corinei, care mi-a cerut să i-l dau pentru câteva ore. N-am spus că voia să-l multiplice, ca să nu le fac rău tinerilor de la PNŢ.

Dar ceea ce i-a spus anchetatorul lui Ion m-a uluit:

— Cu alte cuvinte, nu tu, aşa cum te-ai lăudat, ai intrat în casa domnişoarei, ci soţia ta; ea ţi-a adus pe tavă toate informaţiile şi manifestul. Banditule, cum nu puteai să te introduci tu însuţi în casa domnişoarei, ţi-ai trimis nevasta. Cum ţi-ai permis să mă minţi o lună întreagă, aducându-mi rapoarte despre tot ceea ce face şi despre acest manifest, ca şi cum tu le-ai fi redactat şi să-mi ceri bani ca să-i cumperi flori şi tot felul de lucruri bune când, în realitate, tu n-ai călcat prin casa ei decât o singură dată?

— Recunosc, spuse Ion, că, dat fiind că nu o puteam urmări îndeaproape pe domnişoara Bruteanu, pe care o aveam în sarcina mea, am născocit „acea arestare”, ceea ce mi-a îngăduit s-o introduc în casa ei pe soţia mea...

— Şi manifestul cine l-a făcut? Cine l-a difuzat?

— Manifestul a fost adus de domnişoara Bruteanu, care a spus că l-a găsit în cutia de scrisori, dar soţia mea n-a crezut-o; i-a cerut să i-l împrumute, sub pretext că vrea să-l multiplice, şi mi l-a adus unde locuiam. Pentru a da o şi mai mare importanţă faptului şi ca să vă dovedesc că am fost acasă la domnişoara Bruteanu, v-am adus manifestul şi v-am spus că l-am găsit în salon, sub învelitoarea de pe pian.

— Deci m-ai minţit chiar de la început. Dar măcar nevastă-ta a văzut manifestul?

— Da. Am vrut să vă dovedesc că pot lucra pentru voi; acesta e motivul pentru care am folosit-o pe nevastă-mea.

Dându-mi seama că Ion pierduse orice credit şi că

avusesem de-a face cu nişte delatori infami, am spus:

— Domnule inspector, cum totul în familia U. era şi rămâne minciună, vă rog să mă credeţi că am găsit manifestul în cutia de scrisori. L-am citit părinţilor mei (găseam că e foarte bine scris) şi apoi, la insistenţele Corinei, i l-am dat. Seara, când mi l-a adus înapoi, l-am rupt. Asta-i tot. După o săptămână, când Ion a venit la mine acasă, nu mai era nici urmă de manifest.

— Bine, dar cine l-a făcut? Nu cred că l-ai găsit în cutia de scrisori.

— Credeţi-mă, vă rog; nu-i pentru prima oară când găsesc în cutie tot felul de hârtii tipărite. De fiecare dată, le-am aruncat la gunoi. Din nefericire, am păstrat manifestul. Dar nu regret, căci în felul ăsta am avut prilejul să descopăr ce şerpi încălzeam la sânul meu şi ce mizerabili profitau de mine... şi de alţii.

Ion U. fu scos din birou şi anchetatorul continuă cu întrebările; apoi ieşi şi nu l-am mai revăzut. În seara aceleiaşi zile am fost urcată într-o maşină şi dusă la închisoarea Malmaison, unde se aflau prietenii mei acuzaţi că au înfiinţat o organizaţie clandestină şi că au împărţit manifeste. După câteva zile de cercetări s-a stabilit că între manifestul lor şi manifestul „meu” nu era nicio legătură. Când au fost interogaţi, cei ce mă cunoşteau au negat, fireşte, că aş face parte din grupul lor. Dar cei care conduc anchetele au întotdeauna nevoie de noi detalii şi riscam să rămân în închisoare încă mult timp.

Prietenii mei americani cerură o audienţă la Ana Pauker. Îi primi şi ei îi relatară cazul meu. Ana Pauker îl chemă imediat pe şeful Securităţii, care veni în câteva minute. Îi prezentă faptele, cerându-i să facă un raport chiar în noaptea aceea şi ordonă ca, dacă inculpata este găsită nevinovată, să fie eliberată fără întârziere.

Americanii o rugară să le îngăduie să-i lase să aştepte întoarcerea şefului Securităţii într-o cameră alăturată. Ea fu de acord.

În timpul acesta, mă aflam, ca în fiecare seară, în faţa

comandamentului militar, care încerca să mă determine, prin toate mijloacele, să mărturisesc că fac parte din organizaţia „T” şi că manifestul fusese conceput de membrii acestui grup. Ca de fiecare dată, negam cu încăpăţânare, susţinând versiunea cutiei de scrisori.

La un moment dat, auzii cum cineva intră în încăperea învecinată şi întreabă:

— Cine este însărcinat cu rezolvarea cazului Bruteanu?

— Maiorul Dumitriu, să trăiţi, tovarăşe general.

— Unde e maiorul?

— Tocmai o interoghează pe inculpată.

— Săvină imediat aici!

Maiorul se ridică şi ieşi, căci era greu să nu auzi vocea tunătoarea a generalului.

Rămânând singură în încăpere, îmi era uşor să le urmăresc conversaţia şi să înţeleg că ocupanţii biroului învecinat erau atât de speriaţi de vizita neaşteptată a şefului lor suprem, încât nu avuseseră timp să mă scoată de acolo ca să nu aud ce vorbeau.

— Tovarăşe maior, ce-i cu deţinuta asta? întrebă generalul, fără să-i zică nici măcar un „bună seara”.

— Facem cercetări, tovarăşe general, nu ştiu încă exact care este adevărul.

— Ce învinuire i se aduce?

— Că face parte dintr-o organizaţie secretă ai cărei membri se află aici.

— V-au spus ei că face parte din grupul lor?

— Nu, tovarăşe general. Niciunul nu spune asta.

— Atunci, de ce o mai ţineţi aici?

— Pentru că vrem să o obligăm să recunoască ea însăşi adevărul.

— Fiţi atenţi! De câte ori trebuie să vă repet că poliţia secretă trebuie să evite, pentru moment, să aresteze persoane ce se află în legături strânse cu Occidentul sau cu reprezentanţii occidentali ce sunt acum în România? Persoana aceasta are prieteni la *Comisia Americană de Control.* Aţi înţeles? Vă cer să faceţi imediat un proces-verbal

şi s-o eliberaţi. Mai târziu, vom mai vedea...

— Am înţeles, tovarăşe general, aşa vom face.

Generalul plecă aşa cum venise, fără să schiţeze niciun fel de salut. Maiorul se întoarse în birou. Părea stingherit. Fără să facă vreun comentariu, zise:

— Pentru seara asta, am terminat.

Mă conduse până la uşă, de unde mă luă în primire un gardian, în timp ce mergeam spre celulă, acesta îmi spuse:

— Am auzit ce a zis generalul. Cred că foarte curând vei fi eliberată. Ai noroc. Ştii, e cel mai puternic om din poliţia politică.

În noaptea aceea n-am putut dormi deloc. Nu îndrăzneam să-mi fac planuri şi nici să mă las în voia viselor...

Dimineaţa, pe la ora nouă, îşi făcu apariţia directorul închisorii, însoţit de un gardian. Mă duseră într-un birou. Luai cu mine tot ce aveam în celulă, căci aşa îmi ceruse directorul. La birou, mi se spuse că voi fi eliberată. Îmi dădură înapoi geanta şi mă invitară să mă pieptăn şi să mă spăl la chiuveta dintr-un colţ al încăperii; îmi dădură chiar şi sfatul să mă fardez puţin. Eram atât de uimită de toate aceste atenţii, încât îmi trecu prin minte gândul că mă pregăteau să asist la vreun proces şi că aşa-zisa „eliberare” nu era decât o cursă. Curând, directorul închisorii intră în încăpere şi îmi spuse cu multă amabilitate:

— Eşti gata? La zece fix trebuie să ieşi pe poartă.

— Dacă e aşa, vă rog să daţi tot ce am primit de la prietenii mei americani unei deţinute care e însărcinată. (Aveam o vecină de celulă care spunea că e însărcinată şi că nu are cu ce să-şi înfeşe copilul când va veni pe lume.)

— Lasă pachetul! I-l vom da.

Se uita mereu la ceas. La zece fix, mă scoase afară, într-o curte mică, în pantă. Când am ajuns la poartă, directorul fu salutat de doi soldaţi înarmaţi ce stăteau de pază. Fără să-mi întindă mâna, îmi spuse în şoaptă: „Noroc”, şi mă lăsă să ies pe poartă. Nu-mi venea să cred. Nu ştiam unde să mă duc. Făcui câţiva paşi spre o staţie de taxiuri, când – deodată – auzii în spatele meu claxonând o maşină; când mă întorsei,

văzui o limuzină cu steag american, în care se aflau prietenii mei. După ce mă urcai în maşină, îmi povestiră tot ce se întâmplase; în noaptea din ajun, după ce generalul ieşise de la Ana Pauker, cu care avusese o conversaţie foarte scurtă, aceasta îi chemase din nou în biroul ei ca să le spună:

— Prietena voastră a fost găsită. Până în prezent nu i s-a descoperit nicio vină. Mâine, la ora zece, va fi eliberată; puteţi merge în întâmpinarea ei în faţa închisorii Malmaison. Dar, dacă mai târziu va fi învinovăţită de un delict oarecare, nu vă mai deranjaţi să interveniţi. Favoarea ce vi se face acum este singura.

*

Oh! Cât de departe mă purtau gândurile! Ce deznodământ minunat avusese acea lună de detenţie! Dar acum?... Prietenii mei americani nu mai erau aici. Ceilalţi prieteni erau la închisoare sau în primejdie de a fi închişi. Şi cine ar mai îndrăzni astăzi să intervină pentru cineva? Şi la ce poartă să baţi? Nici chiar rudele apropiate nu puteau afla în ce închisoare eşti; de altfel, asta nu ştia nici deţinutul. I se acopereau ochii ca unui condamnat la moarte şi, de îndată ce intra în celulă, liniştea apăsătoare îi dădea impresia că se află în casa morţii.

Şi totuşi, în dimineaţa asta gândurile mele rătăcitoare mă mai învioraseră. Aveam mintea limpede şi asta îmi dădu puterea să mă ridic din pat şi să fac câţiva paşi prin celulă. Mă simţeam ca într-o convalescenţă şi luam contact, treptat, cu mediul înconjurător. Ceasurile ce trecuseră îmi fuseseră de ajuns ca să mă obişnuiesc cu celula mică şi săracă în care mă aflam şi ea nu mai avea asupra mea efectul neplăcut de la început. Nu mai dădeam nicio atenţie mişcării regulate a oblonului ferestruicii de la uşă şi liniştea în care eram cufundată nu mi se mai părea de nesuportat.

Gândurile mele rătăceau în toate părţile şi nu încercam să

le opresc. Aveam impresia că mişc o lampă şi că o plimb prin toate ungherele, ca să descopăr nu se ştie ce. Pe măsură ce timpul trecea, şi fără să simt, pe când visurile mi se risipeau, în mine îşi croia drum un sentiment luminos şi calm, care creştea mereu şi prindea contur... El părea că se aşază peste divagaţiile mele, înăbuşindu-le, şi că se întinde dincolo de fiinţa mea, luminând întreaga celulă. Mă învăluia, mă domina, mă întărea, mă desăvârşea, mă pătrundea ca o puternică rază de lumină, deloc dureroasă. În acelaşi timp, simţeam că mă cuprinde o bucurie tainică, ca o presimţire a ceva fericit ce avea să se întâmple, ca o aşteptare a unei fericiri îndelung visate. Parcă ceva mi-ar fi umplut sufletul cu un parfum consolator, oprind avalanşa de gânduri ce mă frământaseră şi potolindu-mi simţămintele tulburi. Acest ceva îşi avea izvorul în sufletul meu şi iradia o stare de linişte în întreaga-mi fiinţă.

Mai simţisem această bucurie, ce avea puterea să străbată jungla gândurilor care mă asaltau, cu un an înainte, într-o după-amiază, în casa prietenei mele Sabina, ce mă primise la ea după ce familia mea trebuise să plece din frumosul apartament pe care îl aveam în Bucureşti. Acum, în celulă, aveam impresia că retrăiesc clipele din toamna anului 1948, când, într-o după-amiază liniştită, ascultam cuvintele blânde şi drepte spuse de un om credincios, venit în vizită la Sabina. Am înţeles atunci o mulţime de adevăruri esenţiale, ce pot fi rezumate în câteva cuvinte simple: „Viaţa omului pe pământ nu are sens decât dacă e trăită pentru a te bucura de veşnica împărăţie a Cerurilor”. Când, la auzul cuvintelor rostite de acest om al credinţei, am îngenuncheat lângă el şi l-am rugat pe Iisus să ia, pentru totdeauna, viaţa mea în mâinile Sale, sufletul mi s-a umplut de aceeaşi bucurie senină şi de aceeaşi lumină ce pătrundea în toate ungherele sufletului meu, de aceeaşi putere şi de aceaşi dorinţă de a trăi ca şi în dimineaţa asta, în celula în care mă aflu.

Dar, pe măsură ce gândurile mi se îndreptau spre El, în sufletul meu îşi făcea apariţia un fel de judecător sever ce începea să scoată la iveală, din străfundurile conştiinţei şi din anii cei mai îndepărtaţi ai vieţii mele, toate păcatele, toate

greşelile şi toate slăbiciunile învăluite într-o întunecată uitare. Îmi aduc aminte, de exemplu, că noaptea următoare (autorităţile judecătoreşti mă lăsaseră liniştită şi de astă dată), stând întinsă pe pat în poziţie reglementară, am început să-mi analizez, moment cu moment, toţi anii trăiţi înainte de a-mi închina viaţa lui Iisus. Trăindu-mi din nou viaţa, cronologic, zi după zi, graţie unei treziri subite a memoriei, izbutii să scot la lumină toate faptele ce mă îndepărtaseră de la drumul cel drept. Toate actele, gândurile, gesturile necinstite, nedrepte, uitate sau ascunse mie, ieşiră la suprafaţă, în faţa „instanţelor de judecată”. Eram singură în faţa lui Dumnezeu. Lucrurile cele mai mărunte, pierderea de vreme, cuvintele nelalocul lor (fără să mai vorbesc de greşelile grave pentru care cerusem iertare încă de la prima mea întâlnire cu Iisus), toate aceste fapte considerate de către mulţi oameni normale şi naturale au fost pentru mine, când le-am trecut prin minte cu de-amănuntul, timp de nouă nopţi, prilej pentru a doua convertire sau, dacă pot să spun astfel, pentru o a doua etapă a vieţii mele spirituale. Trebuie să mai adaug că nu mai eram cinică precum altădată faţă de aceste defecte şi greşeli, iar conştiinţa mea de acum mă făcea să plâng amar şi să adresez rugi fierbinţi Singurei Fiinţe ce putea să domolească focul ce mă ardea.

Nu puteam să mă rog sau să plâng cu voce tare şi asta îmi mărea durerea. Ce aş putea spune despre starea în care mă aflam când, după fiecare noapte de aspră judecată, se iveau zorile? Reintrarea în normă, executarea programului, cafeaua, coaja de pâine, masa de prânz, apoi masa de seară – toate aceste lucruri mă împiedicau să-mi continuu privirea cercetătoare pe care o aruncam asupra trecutului. Aşteptam cu nerăbdare noaptea ca să-mi pot continua şi termina analiza şi ca să-mi primesc sentinţa, pentru ca – în sfârşit – să mă eliberez de cancerul ce mă mistuia. Când se iveau zorile, nu aveam decât o dorinţă: „Doamne, fă ca ancheta să nu înceapă în noaptea care vine. Acordă-mi nopţile de care am nevoie ca să mă împac cu Tine. Nu îngădui ca acest examen de conştiinţă, atât de important şi de necesar, să fie

întrerupt”.

Când, la capătul celei de-a doua nopţi, scosesem totul la lumină (sau măcar făcusem un efort uriaş ca să nu-mi scape nimic), şi când, în hohote de plâns, încheiasem judecata printr-o rugăciune în care imploram iertarea şi graţia divină, o pace de nedescris îmi cuprinse sufletul până în adânc. Dar asta n-a fost tot: mi se păru, dintr-o dată, că nu mai eram aşa cum fusesem cu trei zile în urmă. Şi, lucru greu de exprimat, aveam impresia, care a durat ani de zile, că o parte din „greutatea mea spirituală specifică” dispăruse... Eram mai uşoară. Părea că o dulce bucurie umplea un gol. Da, în mine exista un gol ce trebuia umplut, ca şi cum, după ce scosesem afară răul, rămăsese săpată o cavitate.

S-ar fi zis că trăiam ca într-o poveste cu zâne. Şi lucrul cel mai minunat era că ştiam, oricât de greu de crezut ar părea asta, că povestea era adevărată. Nimic din greutatea detenţiei nu mă atingea. Frica de necunoscut nu mă mai tulbura şi nici faptul că, după trei zile de la arestare, nimeni nu mă chemase încă la interogatoriu. Ştiam că va urma, dar aşteptam acest moment fără nicio teamă.

Aflându-mă într-o asemenea stare de spirit, am hotărât aproape inconştient să-i surâd gardianului de fiecare dată când serviciul îl obliga să-mi deschidă uşa. Se uită la mine uluit şi apoi, repede, lăsa ochii în jos...

Dar chiar şi în acele zile binecuvântate, mă tulbura un lucru. În fiecare dimineaţă, în zori, mi se părea că se înfig în mine nişte cuţite când auzeam urletele de durere pe care le scoteau deţinuţii bătuţi în timpul interogatoriului. Gardienii aveau însă grijă să le „potolească” cât mai repede. Se deschideau uşile şi se auzeau cuvinte spuse în şoaptă, desigur ameninţări; apoi totul intra într-o linişte de mormânt. Dar, oricât de puţin ar fi durat strigătele acestea, ecoul lor se prelungea mult în sufletul meu.

Mi-am petrecut ziua ce-a urmat după cea de-a doua noapte de Judecată", deci cea de-a treia zi de la arestare, în linişte şi într-o neîntreruptă rugăciune, spunând psalmi şi gândindu-mă la ai mei şi la cei ce sufereau ca şi mine.

Spre seară, mi s-a părut că ferestruica a rămas deschisă mai mult ca altădată... S-ar fi zis că un alt ochi mă privea. „Cu siguranţă, nu-i decât o impresie, mi-am spus, căci cine poate deosebi un ochi de altul printr-o gaură atât de mică? Dar, de mai multe ori, ferestruica rămase deschisă mai mult timp... Probabil că cineva „mă studia".

Brusc, îmi veni gândul că se apropie momentul marii confruntări. Trebuia să mă aştept la asta. Poate că mâine dimineaţă hohotele mele de plâns se vor împleti cu cele ale altor deţinuţi. N-aş putea să spun că gândul acesta mi-a plăcut, ci dimpotrivă. În această închisoare, totul contribuia la crearea unei atmosfere de teamă: necunoscutul, misterul ce învăluia orice lucru, ora târzie la care oamenii erau chemaţi la interogatoriu... şi ce poate fi mai greu de îndurat decât să nu ştii ce-i cu tine?

Aşteptam cu teamă masa de seară, căci după trei, patru ore, uşile se deschideau pentru „exodul” spre încăperile unde aveau loc interogatoriile. Cu toată lipsa mea de experienţă, mi-am dat seama că anchetele începeau la ora zece seara şi că se terminau în zori.

Deodată mi se păru că aud un verset repetat de nenumărate ori la reuniunile de la Sabina: *Domnul e cu mine, deci nu mă tem de nimic; ce pot să-mi facă nişte oameni?* (Psalmul 117.6). E greu de exprimat tot ceea ce spun aceste cuvinte sfinte. Cine mi le adusese din nou în memorie şi cât de bine se potriveau cu momentele prin care treceam! Ele aveau să mă călăuzească fără încetare şi să devină deviza pe care o repetam de fiecare dată când, cu ochii acoperiţi, eram dusă la anchetă. Mai mult încă, mi le spuneam în gând, în timpul interogatoriului, atunci când ameninţările, loviturile şi alte torturi fizice şi morale se abăteau asupra mea.

*

După două seri de la tulburătoarele mele meditaţii, începu

un lung şir de nopţi de anchetă.

Uşile se deschideau şi se închideau întruna; apoi veni rândul meu. M-am ridicat de pe marginea patului şi l-am lăsat pe gardian să mă lege la ochi. După ce mă apucă de braţ, o pornirăm pe culoarul pe care îl cunoşteam. Apoi, coborârăm câteva trepte. Simţeam că mă cuprinde un uşor frison, dar îmi repetam fără încetare cuvintele miraculoase: „Domnul e cu mine, deci nu mă tem de nimic; ce pot să-mi facă nişte oameni?”

Am intrat într-o încăpere plină de fum. Gardianul mă dezlegă la ochi. Mă trezii în faţa unui birou lung şi lat la care erau aşezaţi trei civili ce-i făcură semn gardianului să plece. În faţa biroului se afla un scaun. În restul încăperii nu mai era niciun fel de mobilă. Bărbatul din mijloc avea mâna stângă bandajată. Părea să aibă cam patruzeci de ani. Cel din dreapta lui era mai tânăr. Cel de-al treilea era aşezat mai la o parte şi avea în faţa lui un teanc de foi albe; cu tocul în mână, se pregătea să scrie. Ne cercetam reciproc cu mare atenţie. Nu ştiu cât timp s-a scurs până la prima întrebare. Îi fixam cu privirea nu ca să le ţin minte figurile, ci pentru că îmi spuneam: „Iată nişte *oameni,* nu mi-e teamă de ei, căci Dumnezeu este cu mine şi ei nu-mi pot face niciun rău”. Cel din mijloc, care conducea ancheta, spuse brusc:

— Numele, prenumele, domiciliul.

Am răspuns la toate cu mult calm.

— Anul naşterii, locul, profesia etc, etc. După ce se terminară formalităţile „inaugurale”, „şeful” îmi spuse:

— Stai jos.

— Mulţumesc.

— De ce ai fost arestată?

— Nu mi s-a comunicat motivul arestării. Am fost ridicată acum câteva zile, când mi s-au dat asigurări că voi lipsi de acasă vreo două ore, timp în care urma să merg la Miliţie să dau o declaraţie. Asta e tot ce ştiu.

— Şi ai crezut că eşti dusă la Miliţie doar pentru două ore?

— De ce n-aş fi crezut, de vreme ce aşa mi s-a spus?

— Ah! Ai şi început să ne înfrunţi! Fii politicoasă şi

răspunde la întrebări! Noi punem întrebările, şi nu tu. Repet: ai crezut că vei fi dusă la Miliţie sau aici?

— La drept vorbind, aş putea crede că mă aflu la Miliţie. De ce nu? De fapt, nu ştiu unde mă aflu. Spuneţi că sunt „aici”... Or, acest „aici” poate fi, la fel de bine, la Miliţie...

— Văd că vrei s-o faci pe grozava. Sfârşeşte cu gluma, nu-i momentul...

— În cazul ăsta, vă rog să schimbaţi întrebarea. Nu pot să răspund, căci nu e clară.

— Întrebarea e foarte clară, dar te prefaci că nu înţelegi. Fii atentă, repet: când ai fost arestată, te-ai gândit că ar putea fi vorba de o chestiune politică? Da sau nu?

— Când am fost arestată, am crezut că voi fi interogată la Miliţie, sau – mai bine spus – de Miliţie.

— Despre cine sau despre ce?

— M-am gândit că, poate, era nevoie de mărturia mea pentru lămurirea vreunei probleme din multele ce există astăzi.

— Adică...

— De exemplu, în privinţa vreunui furt sau pentru a da o declaraţie din care să reiasă purtarea corectă a cuiva acuzat pe nedrept.

— Ai prieteni arestaţi la Miliţie?

— După câte ştiu, nu. Dar se poate întâmpla orice, mai ales că, în ultimul timp, am pierdut legătura cu mulţi dintre prietenii mei.

— De ce?

— Pentru că am fost evacuată din casa unde locuiam cu familia mea şi n-am avut timp să le spun oamenilor pe care-i cunosc că mi-am schimbat adresa. Aşa că...

— Deci, te gândeai că „altcineva” avea un motiv să te cheme la Miliţie pentru vreun „fleac”. De ce ne spui tot felul de baliverne?

— Oricum, n-am nimic pe suflet. Nici chiar în cele mai groaznice coşmaruri nu m-am văzut vreodată arestată şi dusă la Miliţie sau în vreo altă parte...

— Bine... Văd că te socoteşti nevinovată şi că n-ai habar de

motivul pentru care te afli aici, în faţa noastră.

— Adevărat. Trebuie să vă spun că aşteptam cu nerăbdare să fiu chemată ca să mi se explice din ce cauză am fost arestată.

— A, asta-i culmea! Cea care cere lămuriri eşti tu, iar noi trebuie să-ţi dăm explicaţii! Poate că pretinzi să-ţi cerem scuze pentru că te-am adus aici! Ei, află că n-o să fie aşa. Eşti aici ca să ne spui tot ce-ai făcut în cadrul activităţilor politice duse de partidul din care făceai parte; ne vei da şi toate lămuririle despre relaţiile clandestine pe care le-ai avut cu duşmanii poporului şi cu agenţii imperialişti. Ai un dosar încărcat. Îţi urmărim încă de mult timp toate acţiunile, toate legăturile, toate maşinaţiile îndreptate împotriva regimului popular. Avem la dosar tot felul de probe împotriva ta; deţinem declaraţii făcute de „prietenii” tăi, ajunşi acum – în mâinile noastre. Te prevenim încă de la început: n-ai niciun interes să ne răpeşti timpul spunându-ne minciuni sau făcând-o pe naiva. Dosarul tău e aproape complet; nu lipseşte decât mărturia ta că tot ceea ce ştim noi e adevărat, aşa cum şi este, de altfel. Cu cât te încăpătânezi mai mult, cu atât ancheta va fi mai grea pentru tine. Timpul nostru e preţios; bandiţii de felul tău sunt numeroşi şi noi trebuie să ne ocupăm de toţi. Te sfătuim să nu ne opui rezistentă şi să ne spui tot adevărul”. Dacă nu te porţi cum trebuie, avem noi mijloacele necesare să te aducem pe calea cea bună. Dacă ne împiedici să ne facem treaba, vei suporta urmările. Noi nu umblăm cu mănuşi. Eşti în mâinile noastre şi putem folosi toate metodele ca să ne atingem scopul. Ai înţeles?

— Oricum, am auzit. De înţeles, am înţeles câte ceva. Dar vă spun de la început, şi veţi putea să o constataţi curând, că nu mă simt vinovată de niciuna dintre faptele de care mă acuzaţi. În ceea ce priveşte piesele de la dosar şi mărturiile, nu văd de unde le-aţi putut lua. N-am făcut nimic împotriva Statului şi n-am dus niciun fel de activitate clandestină. Am făcut parte dintr-un partid politic democratic. E adevărat că am lucrat în clandestinitate, dar asta s-a întâmplat în timpul războiului, când am îndeplinit misiunile pe care mi le-au

încredinţat conducătorii luptei antifasciste din România.

— Cine?... Cine a dus lupta antifascistă din România? Ticăloşii ăştia din Partidul National-Tărănesc, vânduti nemţilor şi apoi americanilor?

— În niciun caz nu-i puteţi acuza că s-au vândut nemţilor. Ştie oricine că actul de eliberare de la 23 August este, aproape în întregime, opera Partidelor Naţional-Ţărănesc şi Liberal.

— Cum îţi permiţi să vorbeşti despre „istorie” cu noi? Hai, ridică-te în picioare! Eşti prea obraznică şi n-ai dreptul să stai jos. Vorbeşte, dar stând în picioare. Răspunde: cine a dus lupta împotriva naziştilor?

— Conducătorii partidelor Naţional-Ţărănesc, Liberal, Socialist şi câţiva membri ai Partidului Comunist.

— Membrii Partidului comunist erau doar „câţiva”? Dar ceilalţi unde erau? Unde erau comuniştii? Îi înghiţiseră naţional-ţărăniştii care nu le dădeau dreptul să lupte pentru eliberarea ţării?

— Pentru că mă întrebaţi şi vreţi răspunsuri exacte cu care, de altfel, nu aveţi ce face, căci le cunoaşteţi mai bine decât mine, vă voi spune ce cred şi ce ştiu. Comuniştii n-au fost „devoraţi” de democraţi. Am spus „câţiva”, pentru că – în acel moment-comuniştii erau în număr mic. O parte dintre ei erau în închisoare, o altă parte nu era cunoscută; vreau să spun că activau în clandestinitate şi că unii dintre cei care erau liberi au făcut parte din Comitetul de eliberare.

— Deci, vrei să spui că ceilalţi formau majoritatea şi că noi, comuniştii, eram doar „câţiva”...

— Nu putea să fie altfel, de vreme ce atunci Partidul Comunist nu avea mai mult de o mie de membri!

O palmă uriaşă mă lovi peste obraz. Lovitura fu foarte dureroasă şi am simţit cum capul începe să mi se învârtească.

— Asta pentru primul din cei o mie de comunişti! Şi îţi promit că îţi voi da câte o palmă toţi ceilalţi. Apoi, adresându-se individului din dreapta lui, spuse:

— Tovarăşe, cred că va trebui să procedăm cu metodă...

Căci, în afară de mârşăviile pe care le-a săvârşit, la ordinul stăpânilor ei, o mai face şi pe îndoctrinata.

— Aveţi dreptate, tovarăşe maior, este un element foarte duşmănos şi perfid.

— Ascultă aici! Te vei întoarce în celulă. Nu ai voie să stai culcată decât între orele zece seara şi şase dimineaţa. Vei sta în picioare toată ziua de mâine; nu ai voie să te aşezi jos decât pentru masă. Te vei gândi la toate balivernele pe care ni le-ai spus în seara asta şi vei reflecta mai bine, pentru ca mâine să-ţi putem scrie declaraţiile; repet, declaraţiile tale, adică *mărturisirile pe care le vei face tu însăţi.* Noi cunoaştem faptele. Nu vrem să vedem decât în ce măsură eşti sau poţi fi sinceră cu noi. Aminteşte-ţi că eşti în mâinile noastre şi că nu vei ieşi de aici înainte de a ne fi mărturisit tu însăţi tot ce ai complotat împotriva guvernului şi a poporului. Dosarul tău este aproape complet, ca şi acela al bandiţilor ca tine. Ţi-am mai spus-o. Este inutil să minţi şi încă şi mai inutil să „filosofezi” cu noi. Gata cu discuţiile. Scoate-ţi din minte că ai putea să ne duci. Ori spui adevărul, ori vei avea de suferit... Ai înţeles?

— Am auzit, domnule maior.

— Ce vrei să spui prin „am auzit”? Ce diferenţă faci între „am auzit” şi „am înţeles”?

— Nu înţeleg nimic din ameninţările astea. Spuneţi că aveţi un dosar complet în care eu figurez împreună cu alţii. Spuneţi că aceşti „alţii” au dat declaraţii împotriva mea, că ştiţi totul, că nu-mi mai rămâne decât să confirm conţinutul dosarului. Dar nu ştiu ce fapte pot să mi se reproşeze şi nici cine ar putea să mă acuze de ceva.

— Cei care te acuză sunt mulţi. Mai mulţi dintre ai tăi. Dar, mai târziu, acuzatorii tăi vor fi şi mai mulţi, căci ei vor fi întregul popor.

— N-am făcut nimic împotriva poporului meu. Sunt mândră că sunt româncă. Îmi iubesc tara.

— Bineînţeles, ai iubit-o, dar nu sub forma ei de astăzi. O iubeai pe vremea când voi, burghezii, eraţi la putere. Aceea e ţara pe care o iubeai şi o slujeai, lucrând pentru imperialişti şi

dându-le informaţii mincinoase. Iubeai o Românie stăpânită de capitalism. Visai ca printr-o luptă politică dusă împotriva poporului, să intri în diplomaţie, să mergi în străinătate şi să sugi sângele poporului fără să faci nimic pentru el... Nu-i aşa? Ambiţia ta era să lucrezi într-o ambasadă în America, la Paris, sau mai ştiu eu unde.

Această afirmaţie a maiorului corespundea întru totul dorinţelor pe care le nutrisem cu câţiva ani înainte. Simţii că mă trece un fior şi mă gândii, deodată, că dosarul despre care îmi vorbise există şi că el conţine o serie de probe împotriva mea. Cu toate că dorinţa de a lucra într-o ambasadă nu mi se părea a fi un lucru condamnabil, vorbele maiorului începură să mă preocupe. După ce m-am mai liniştit, i-am spus:

— Nu cred că-i o crimă să vrei să lucrezi într-o ambasadă. Da, m-am gândit la asta pe vremea când eram mai tânără. Îmi place mult să călătoresc.

— A, vezi, te-ai dat de gol! Vezi cât suntem de informaţi! Îţi ştim până şi dorinţele şi gândurile cele mai intime. Ce să mai vorbim despre fapte!

— De fiecare dată când îmi veţi pune o întrebare la care vă pot răspunde, spunându-vă adevărul, fie că e vorba de un gând, de o idee sau de o faptă, vă voi răspunde, vă asigur. Dar nu voi accepta niciodată să semnez sau să mărturisesc lucruri pe care nu le-am făcut şi gândit, oricât de mult m-aţi ameninţa sau tortura.

— Aşa crezi tu. Dar destulă vorbărie pentru astăzi. Ţi-am spus să te gândeşti bine la toate lucrurile şi să-ţi aduci aminte de tot ceea ce ai făcut împotriva Statului proletar. La viitorul interogatoriu vom cerceta dosarul în mod sistematic.

Sună. Gardianul veni pe dată. Îi spuse:

— Manej de la ora şase dimineaţa până la ora douăzeci şi doi.

— Am înţeles! răspunse respectuos gardianul.

Cu aceleaşi gesturi ce aveau să se repete în tot timpul anchetei, mi s-au pus ochelarii negri şi am fost dusă de braţ până în celulă, unde am rămas singură. Domnea o linişte

desăvârşită. Aproape toţi ceilalţi deţinuţi erau la interogatoriu. Cred că era ora unsprezece şi jumătate, căci interogatoriul meu nu durase prea mult. Am încercat să-mi amintesc întreaga discuţie. Îmi veneau în minte epitetele de „obraznică” şi de „neruşinată”. Şi mi se părea groaznic să fiu tutuită de nişte străini. Dar rugăciunea îmi dădu din nou curaj. „Doamne, nu mă lăsa.” Acesta fu primul gând care îmi aduse liniştea.

Cred că nu pot fi înţeleasă decât de cei care au fost în închisoare şi mai ales de cei care au fost închişi pentru credinţa lor sau de cei ce şi-au găsit credinţa în spatele gratiilor. Puţini dintre cei ce s-au aflat în această situaţie sunt ostili lui Dumnezeu. Orice om care suferă găseşte o alinare în rugăciune, fie că e vorba de o boală, de pierderea unei fiinţe dragi sau de orice altă nenorocire. Arareori suferinţa îl face pe om mai dur sau mai rău. Am văzut asemenea oameni în viaţa mea sau în închisoare. Dar când aceşti „înrăiţi” îl întâlnesc pe Dumnezeu, sufletul lor se înmoaie la căldura Adevărului regăsit şi devine din nou uman, agăţându-se cu toate forţele de puternica speranţă pe care o naşte credinţa.

Îmi dau seama că un profan în problemele spiritului poate considera că limbajul pe care îl folosesc este uneori de neînţeles sau ridicol. Îmi dau seama de asta cu atât mai bine cu cât eu însămi mi-am petrecut o mare parte din viaţă departe de orice preocupare creştină. Credeam în Dumnezu, dar mai curând ca deistă. Mă duceam uneori la biserică, dar trăiam ca atâtea milioane de oameni ce se socotesc creştini pentru că au un certificat de botez.

Am pomenit mai înainte de „înrăiţii” ce-l pot descoperi pe Dumnezeu. Despre ce-i vorba? Iată un exemplu: o asemenea situaţie am trăit eu însămi, ca orice tânăr entuziasmat de frumos şi de bine care se avântă în căutarea unui ideal şi care – crezând că l-a găsit – constată că s-a înşelat amarnic.

*

În timpul copilăriei şi adolescenţei mele, mama mi-a vorbit mult despre doctrina creştină. Dar, ca mulţi alţii, n-am ştiut să-i preţuiesc adevărul şi frumuseţea. De altfel, tulburările vârstei, influenţa nefastă a celor pentru care a trăi înseamnă a gusta cât mai intens prezentul şi unele decepţii pricinuite chiar de cei care se pretindeau „slujitori” ai lui Dumnezeu au stins şi ultima scânteie care mai ardea încă în mine. Cu sufletul obosit şi pătat înainte de vreme, căutam fericirea în satisfacţiile vieţii. Înfăţişarea plăcută, talentul muzical şi artistic îmi aduceau multă mulţumire şi anii de tinereţe se scurgeau ca un vis dulce, ca un nor mânat de o uşoară adiere de primăvară.

Dar când, pe la douăzeci şi doi de ani, am început să înţeleg latura superficială a vieţii mele, deşi eram stăpânită de o mare dorinţă de stabilitate, de aspiraţia spre bine, dreptate şi adevăr, am pus capăt nebuneştilor mele piruete şi am încercat să-mi găsesc împlinirea în tot felul de filosofii zadarnice. Am ajuns chiar să mă pasionez de ocultism. Şi în el căutam acea apă miraculoasă despre care se spune că, dacă o bei, nu vei mai fi însetat niciodată. După un timp, renunţam, din ce în ce mai obosită şi mai dezamăgită. Dar, graţie puterilor inepuizabile ale vârstei, de fiecare dată porneam din nou spre „altceva” plină de nădejde.

Aşa am intrat în viaţa politică. Dar vai! Mirajul primelor impresii şi satisfacţiile din primii ani de activitate se risipiră curând. Am descoperit părţile rele ale acestei activităţi, realizările trunchiate şi decepţia.

Voiam să găsesc la ceilalţi perfecţiunea, dar niciodată nu mi-a trecut prin minte să-mi cercetez, ca într-o oglindă magică, portretul meu interior. Îmi dezvoltasem spiritul critic în aşa măsură încât nimeni nu mai corespundea „idealului” elaborat de mintea mea înfierbântată.

Nu vreau să micşorez influenţa negativă pe care au avut-o asupra mea exemplul anumitor oameni ce se pretindeau credincioşi. Insist asupra acestui lucru, pentru ca responsabilii spirituali ai unei comunităţi să ştie ce influenţă poate avea fiecare gest, cuvânt sau gând al lor asupra celorlalţi. Cei ce

au sarcina să se ocupe de sufletele oamenilor sunt vinovaţi pentru toţi cei ce se îndepărtează de Dumnezeu din pricina greşelilor lor. În ceea ce mă priveşte, atitudinea majorităţii celor pe care i-am cunoscut m-a rănit, m-a descurajat şi m-a îndepărtat de Dumnezeu.

Ajunsă la vârsta marii răscruci, Dumnezeu mi se părea foarte departe şi nu mă adresam niciodată Lui, nici chiar în momentele cele mai grele. De fapt, fiind foarte mândră din fire, nici măcar când mă aflam la necaz nu voiam să cer ajutorul nimănui. Cu atât mai mult nu l-aş fi rugat pe Dumnezeu pe care – îmi dădeam seama de asta – îl ignorasem, îl părăsisem şi chiar, dacă e să dau crezare cuvintelor grave spuse de mama mea, îl hulisem. Nu, în niciun caz nu m-aş fi adresat Lui.

Închistată în acest orgoliu, rămas neştirbit în ciuda numeroaselor lovituri ale vieţii, îmi continuam activitatea politică. După cum am mai spus, văzusem lipsurile mişcării din care făceam parte, dar nici nu-mi trecea prin minte s-o părăsesc. Arestările însă începuseră. Ne întrebam cu nelinişte până unde va merge represiunea comunistă. Ai mei m-au sfătuit să ies din partid, ca să scap de arestare. Dar, perseverentă în idei, am rămas până la dizolvarea partidului şi la intrarea lui în clandestinitate. Nu voiam să fiu socotită laşă. M-am supus demnităţii mele şi am rămas aşa până la capăt. Ce ecou dureros stârneau în mine cuvintele „până la capăt”! Cui i-am rămas credincioasă „până la capăt”? Câtorva oameni plini de păcate, aşa cum sunt toţi cei ce nu-l cunosc pe Dumnezeu. Căci cei din partid erau şi ei doar nişte oameni, nişte oameni faţă de care îmi voi păstra totdeauna ataşamentul şi stima pe care o merită pentru lupta pe care o duceau împotriva oricărui fel de dictatură.

Acum, în liniştea din celulă, după primul meu contact cu anchetatorii, îmi dădeam seama că toate acuzaţiile lor sunt legate de activităţile mele politice. În mine se născu o nouă „autoacuzaţie”: aceea de a-mi fi pierdut timpul rămânând „credincioasă până la capăt” unui partid politic, când de fapt n-ar fi trebuit să-mi leg viaţa decât de Iisus.

*

Pe coridoare începu o uşoară mişcare. Privind pe ferestruica celulei, am înţeles că zorii zilei aveau să se ivească în curând, deşi lumina electrică de pe coridoare mai era încă aprinsă. Nu mă înşelasem, căci, o dată cu venirea dimineţii, tovarăşii mei de suferinţă se întoarseră de la interogatoriu, ca întotdeauna. Aceleaşi plânsete, aceleaşi uşi deschise, aceleaşi şoapte, aceleaşi zgomote, şi apoi liniştea absolută, întreruptă din când în când de un strigăt înăbuşit sau de lungi suspine, ce exprimau durerea...

După „ora sanitară” şi micul dejun, uşa celulei se deschise brusc. Mă mai aflam încă pe marginea patului. Paznicul şi un militar pe care nu-l cunoşteam intrară în celulă şi se îndreptară spre mine.

— Ieri seară ţi s-a spus că trebuie să stai în picioare şi să mergi fără oprire prin celulă, din pricină că ai avut o comportare impertinentă şi ca să te poţi gândi la tot ce-ai făcut împotriva clasei muncitoare şi a regimului ce o reprezintă. Executarea!

Plecară. Miliţianul lăsă în urma lui un iz de colonie de proastă calitate.

M-am ridicat din pat ca să-mi încep plimbarea prin celulă, am făcut câţiva paşi spre uşă şi m-am întors spre peretele din fund, unde se afla radiatorul. În timp ce mergeam, ca să nu mă las cuprinsă de gândurile autoacuzatoare ce ar fi putut să mă tulbure spiritual şi chiar fizic, am început să recit cânturi, poeme, psalmi în versuri şi în proză. Din când în când, mă opream la unele pasaje; erau unele mai frumoase decât altele. Astfel, „plimbarea” pe care am făcut-o întreaga dimineaţă nu mi s-a părut prea grea. Bineînţeles, ochiul de la uşă funcţiona fără întrerupere, dar nu eram atentă la asta. Singura mea dorinţă era să mă scufund cu totul în lumea mistică, să-mi iau de aici puterea binefăcătoare şi să las ca

tot restul să se desfăşoare în mod automat. În ciuda gândurilor negre ce mă tulburau cu câteva ore mai înainte, îmi simţeam sufletul stăpânit de o minunată pace.

Mersul de dimineaţă nu izbutise să mă obosească. Totuşi, când a trebuit să-mi reiau „manejul”, după ce mă odihnisem câteva minute pe marginea patului, în timp ce-mi înghiţeam supa, picioarele îmi păreau mai grele. Dar nu aveam să mă las doborâtă pentru atât de puţin. Începui să merg din nou, cu un pas mai sportiv, fredonând încet un cântec ce-mi plăcea încă din copilărie:

La picioarele mele urlă oceanul;
În jurul meu şuieră vântul...
Pe Christos, stânca mea, îmi întemeiez
Speranţa şi credinţa,
Stânca mea, fortăreaţa mea.
Refugiul meu ocrotitor,
Ajutorul meu în nefericire
Este Iisus, Mântuitorul...

De câte lucruri nu mi-a amintit acest cântec de bucurie, dătător de putere, pe care l-am fredonat în sinea mea! Îl ştiam de când eram mică, pentru că avusesem privilegiul să aud Cuvântul Domnului; după ce fusesem, cu mama, prin bisericile tuturor confesiunilor (căci şi ea îşi căuta calea), am început să frecventăm, mama fiindcă aşa voia, eu dusă de ea, o bisericuţă evanghelică din oraşul Braşov, oraş unde mi-am petrecut primii zece ani din viaţă. Am spus că avusesem fericirea să cunosc Cuvântul Domnului; mai mult ca oricând, eram conştientă că fusese pentru mine un privilegiu ale cărui roade începeau să se arate...

Pe acea vreme, când voinţa mamei îmi mai domina copilăria, citirea Bibliei era, pentru mine, o corvoadă. Mama mi-o impunea cu severitate şi pasiune, aşa cum ştia ea să-şi impună convingerile religioase, care alcătuiau micul univers pe care-l stăpânea cu autoritate, constrângându-şi „supuşii” să accepte despotismul credinţei sale. Ani în şir, atârnată de

fusta sau de braţul ei, mergeam împreună la biserică, la întruniri şi în familii de credincioşi, vizitam bolnavii din spitale, bătrânii din aziluri, săracii şi orfanii, oameni cărora ea le aducea alinare şi milostenie.

Cum era de aşteptat, o asemenea copilărie, lipsită aproape de orice bucurie şi plină de tristeţi refulate, ca şi o adolescenţă închistată în principii rigide, au dus, mai târziu, la îndepărtarea mea de viaţa creştină.

Când am ajuns la majorat, mă aflam într-o stare sufletească jalnică. Apoi, lucrurile s-au agravat din ce în ce mai mult. Spiritul critic şi privirea mea lucidă descopereau, treptat, în fiecare manifestare religioasă, tot felul de fisuri, de pete, de contradicţii. Sufletul îmi deveni rece, indiferent, pietrificat. Preţioasele versete biblice (învăţate pe dinafară la şcoala de duminică) mi se şterseră treptat din minte până când le-am uitat cu totul; căci acum, când eram liberă să-mi aleg singură calea, nu mă mai duceam la biserică, pe care o părăsisem. Biblia, legată în roşu, zăcea la capul patului meu, neatinsă. Lângă ea îşi găsiseră loc cărţile tinereţii mele, romane, poeme, biografii, citite şi recitite de nenumărate ori.

Într-o zi, observând că Biblia mamei se învechise şi avea marginile roase, i-am oferit-o pe a mea. Mama mi-a făcut reproşuri: „Păstreaz-o pentru tine şi nu uita să o deschizi din când în când! Citeşte-o şi nu uita să-i mulţumeşti lui Dumnezeu că ţi-a dat-o! Poate că, odată, vei vrea să o citeşti şi n-o să mai poţi!”

Oare mama îmi vorbea astfel pentru că îmi văzuse privirea neîncrezătoare? Sau poate pentru că surprinsese pe faţa mea o uşoară şovăială, o scurtă consimţire izvorâtă din adâncul sufletului... Fapt este că, apoi, cu orice prilej, ea mi-a repetat mereu acele cuvinte ameninţătoare, însoţite de o mişcare a degetului arătător, pe care îl îndrepta în sus, şi de o privire ridicată spre cer.

Acest gest îmi aducea aminte de vremea când trebuia să iau parte la întrunirile frăţeşti. Totul începea într-o linişte desăvârşită: un cânt (pe care mama îl acompania la orgă), o rugăciune, şi apoi textul din Biblie. În acel moment se

declanşa pentru mine „catastrofa”. Căci Dumnezeul predicat şi comentat era un Dumnezeu care admonesta, lovea, pedepsea, lucruri pe care sufletul meu, plin de iubire, nu le putea înţelege. Dacă, la toate astea, se adăuga lectura calamităţilor din Apocalipsă şi previziunea sfârşitului foarte apropiat al lumii, mişcarea pe care mama o făcea, ridicând privirile spre tavan şi arătând cu degetul în sus, materializa, în ochii mei, gravitatea primejdiilor şi însăşi direcţia de unde aveau să vină focul, trăsnetul, sunetele de trâmbiţă şi ploaia de lăcuste...

Copilul căruia nu i se spuneau basme cu zâne, potrivite cu vârsta lui, era cuprins de teamă de fiecare dată când i se deschidea această poartă a Cerului şi simţea că-i vine să se ascundă sub masă de frică.

Nu vreau nicidecum să o ridiculizez pe mama şi nici să-i condamn în vreun fel credinţa. Judecata mea de acum şi experienţa mea actuală mă fac să mă înclin, cu respect, în faţa ei. Personalitatea sa inflexibilă nu putea să-i inspire decât imaginea unui Dumnezeu neîndurător. Ea I-a închinat întreaga-i inimă şi gândire şi L-a slujit întotdeauna „cu teamă”...

În izolarea celulei, bucuria de nedescris pe care o simţeam mă făcea să mă gândesc la mama, regretând că ea nu s-a bucurat niciodată de blândeţea lui Dumnezeu. Oare era sortită să nu iubească decât un Dumnezeu neiertător? Oare era bine sau rău? Oare n-ar fi mai bine, pentru mine, să simt uneori ameninţarea biciului răzbunător al Domnului? Oare teama nu m-ar ajuta să-mi pot impune un şi mai mare echilibru?

De fapt, cauza principală care m-a îndepărtat de Dumnezeu e că mi-a fost înfăţişat încă din fragedă copilărie, ca un Dumnezeu al mâniei, al pedepsei şi al asprimii, fapt pe care eu nu-l puteam concepe, după cum mi se părea de neexplicat şi de neadmis că oamenii ce-L concep în acest fel se consideră fericiţi să rămână lângă El pe veşnicie. Socoteam că perseverenţa lor în credinţa creştină era o constrângere pe care şi-o impuneau ca să câştige ceva: în

primul rând, bunăvoinţa divină şi apoi viaţa veşnică. Când, mai târziu, adolescentă fiind, încercam să-l regăsesc pe Dumnezeu, nu mi-l puteam închipui decât ca pe o personificare a Iubirii, Milei şi Bunătăţii. Dacă sufletul omenesc este uneori capabil să iubească până la sacrificiu, cât de mare trebuie să fie iubirea şi bunătatea lui Dumnezeu! Ele sunt, cu siguranţă, nesfârşite, depăşind putinţa noastră de înţelegere. Singurele pagini din Biblie care îmi mai încălzeau încă inima vorbeau despre mila şi bunătatea Sa nesfârşită, despre izvorul de iubire ce este Dumnezeu.

Dar, vai! până în 1948, când m-am închinat cu tot sufletul acestui Dumnezeu al viselor mele din copilărie, cât de mulţi ani au trecut fără ca eu să fac ceva pentru El! Au fost ani în care nu numai că nu m-am închinat Lui, dar m-am îndepărtat de credinţă aproape cu totul.

*

Întâlnirea mea cu Sabina a precedat şi mi-a pregătit convertirea. Pentru mine, Sabina a fost, încă de la început, chipul omenesc al lui Christos cel bun şi blând, miel sacrificat pentru păcatele oamenilor, izvor de pace şi de bucurie adevărată.

Mama îi întâlnise pe Richard şi pe Sabina Wurmbrand în timpul celui de-al doilea război mondial. După ce i-a cunoscut, nu s-a mai despărţit de ei niciodată. Se ducea la serviciile religioase unde Richard îşi ţinea predicile, pe care ea le asculta cu încântare, şi mergea la toate întâlnirile pe care soţii Wurmbrand le organizau în diferite familii. Când mama a încercat să-mi vorbească despre ei, nici măcar n-am vrut să o ascult. Când mi-a propus să merg cu ea la întruniri, i-am răspuns prin aluzii răutăcioase şi ironice. Dar mama nu s-a dat bătută.

În timpul războiului, evreii erau persecutaţi şi drepturile lor civile mult îngrădite de guvernarea militară a generalului Ion Antonescu. Soţii Wurmbrand erau vizaţi atât ca evrei, cât şi

ca fervenţi creştini. Stăpânirea îi urmărea pe toţi cei care nu ţineau de o biserică oficială, adică pe cei care aparţineau confesiunilor evanghelice: baptişti, adventişti etc. Sabia atârna deasupra capetelor lor. Şi totuşi, soţii Wurmbrand îşi duceau mai departe activităţile religioase, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. După cum spuneam, creştinii evanghelici nu aveau dreptul să se întâlnească. Casele le erau supravegheate. Mulţi creştini au fost arestaţi şi condamnaţi. Printre ei au fost soţii Wurmbrand.

Mama, care era perseverentă în idei, găsi un mijloc să mă oblige să-i cunosc. Ea invită la un fel de *garden party* mai multe familii de evrei pe care îi cunoşteam bine şi, printre ei, şi pe soţii Wurmbrand. Spuse că i-a invitat la dorinţa mea de a-l face pe Richard să vorbească în faţa acestor evrei, în speranţa că, ascultându-l, unii dintre ei s-ar putea converti. În seara fixată pentru vizită, toată lumea era adunată la noi acasă. Serata trebuia să înceapă înăuntru, după care urma să luăm cina în grădină. Stăteam din politeţe, dar nu-mi făcea nicio plăcere. Se adunaseră aproape toţi invitaţii, când câţiva oameni umplură, brusc, casa: era Richard Wurmbrand cu „grupul lui”, cum îi ziceam eu, căci toţi cei care îl însoţeau îl adorau. Am văzut asta din prima clipă. Printre femei era şi Alice, o prietenă din copilărie, a cărei mamă se convertise datorită strădaniilor mamei şi marii lor prietenii. Mama o convinsese cu greu pe Alice să-i frecventeze, dar după prima vizită pe care o făcuse soţilor Wurmbrand, ea s-a legat puternic de el şi de familia lui şi a devenit o foarte bună misionară, gata să le împărtăşească soarta, riscând chiar şi închisoarea.

Prezentările s-au făcut cum s-a nimerit, căci Richard şi cu cei ce îl înconjurau umpleau casa, aşa că nu m-am lămurit de la început care este doamna Wurmbrand. Am întrebat-o pe Alice, care mi-a arătat-o: era mică de statură, brunetă, fragilă, dar cu un surâs blând care nu o părăsea niciodată, nici în cele mai grele momente. Sabina stătea liniştită, aşezată pe un scaun, ca o fetiţă timidă şi bine crescută. Richard îi cucerea pe toţi. Se pregătea, cu mult tact, să le

vorbească despre Christos. Apoi le cântă unul dintre cìntecele lui preferate, „Bunul Păstor”. Îmi ceru să-l acompaniez la armoniumul mamei. Am făcut-o, fiind convinsă că încerca prin asta să se apropie de mine ca „să-mi vorbească”. Atât pe el cât şi pe toţi ai lui îi duşmăneam atât de mult, încât râdeam în sinea mea, zicându-mi: „Dacă crezi c-o să-ţi meargă...” Câteva persoane dintre cele venite cu Richard cântară şi recitară poezii. Invitaţii noştri evrei au acceptat totul cu amabilitate. Apoi au început tot felul de discuţii însufleţite, care s-au prelungit mult după cină.

Din acea seară nu mi-a rămas în minte decât figura şi atitudinea Sabinei. N-am uitat niciodată surâsul ei luminos şi purtarea ei plină de umilinţă creştină. Mi-a apărut ca fiind întruchiparea omului ce trăieşte întru Christos. Ceva mă făcea să-i acord toată încrederea mea. Această convingere născu în mine dorinţa irezistibilă de a şti mai mult despre ea. Mama nu mi-a spus prea multe. „Este o sfântă”, repeta ea mereu. Într-o zi, am rugat-o pe Alice să vină pe la noi. Ea mi-a spus mai multe lucruri despre „Binţea”, cum i se spunea de către prieteni: o tinereţe risipită departe de Dumnezeu, chiar şi de cel iudaic, o viaţă plină de plăceri mondene petrecută cu Richard, pe care îl adora; apoi, convertirea lui Richard, care o adusese la o asemenea stare de disperare, încât a vrut să se sinucidă; în sfârşit, propria-i convertire şi colaborarea sa cu Richard, în scopul de a atrage spre Christos tot mai mulţi evrei. Între timp, ea trecuse prin multe şi mari încercări, dintre care cea mai îngrozitoare a fost descoperirea faptului că părinţii şi câţiva fraţi ai ei fuseseră asasinaţi la Buchenwald.

Aş fi vrut să-i vorbesc, să-i aud vocea, căci, în seara când făcusem cunoştinţă, nu stătuse de vorbă cu mine, dar m-a privit de mai multe ori, iluminându-mă cu surâsul ei strălucitor care, se vedea bine, venea din adâncurile unui suflet unde stăpânea pacea şi fericirea. Dar cum să mă duc să o văd fără motiv? Ar fi putut crede căm-am convertit...

O dată cu trecerea timpului, Sabina îmi ieşise din minte. Aveam o mulţime de griji, războiul ne copleşea,

bombardamentele se înteţeau... cum aş mai fi putut găsi timp să mă gândesc la Dumnezeu? Săraca de mine!...

Am întâlnit-o pe Sabina, dar mult mai târziu. Richard şi fratele meu fuseseră arestaţi în 1948. Dacă arestarea lui Richard m-a durut, vă închipuiţi cât de mult m-a afectat cea a fratelui meu!

Nimeni nu ştia unde erau duşi deţinuţii; se zvoni totuşi că fratele meu se afla la Jilava, o închisoare subterană, cu celule umede, întunecoase şi reci.

M-am hotărât să mă duc la această închisoare, cu un pachet de alimente, ca să încerc să aflu dacă era acolo şi să-i las pachetul. Cu câteva minute înainte de plecarea mea, Sabina îi telefonă mamei să o întrebe dacă avea veşti de la fratele meu. Mama mi-a dat receptorul; am vorbit cu Sabina şi, în câteva cuvinte, am aranjat să ne ducem, la Jilava, împreună. Sabina voia şi ea să vadă dacă Richard nu este acolo. Urma să mergem cu maşina Misiunii norvegiene, pentru care Richard lucra înainte de a fi arestat. Mi-e greu să descriu emoţia pe care am simţit-o vorbind cu ea la telefon şi nerăbdarea de care eram cuprinsă aşteptând-o să vină să mă ia de acasă. Nu-mi puteam explica această stare de nervozitate. Mi se părea că ne întoarcem dintr-o ţară îndepărtată pentru a ne întâlni din nou, după multe călătorii... Da, asta trebuie să fie, îmi spuneam, în sinea mea, încercând să-mi înţeleg tulburarea.

M-am dus cu Sabina la Jilava. Închisoarea se afla în afara Bucureştilor şi drumul a fost destul de lung. Mă simţeam ca alături de o fiinţă dragă pe care o revezi după mult timp. Sabina nu-mi vorbi despre Christos, nu-mi spuse că păcătuiesc şi nici că moartea ne pândea la fiecare pas şi că trebuie să ne împăcăm cu Dumnezeu; nu-mi vorbi nimic despre liniştea ei sufletească, despre bucuria ei lăuntrică şi nici despre sursa acestor sentimente. Dar, din banala conversaţie purtată în timpul drumului, am înţeles că Sabina trăia cunoscându-L pe Domnul, în deplină conformitate cu El şi întru El. Ea mă făcu să-mi dau seama că Dumnezeu poate să transforme o fiinţă umană, înălţând-o către o stare

superioară pe care slaba noastră concepţie despre perfecţiune o numeşte sfinţenie. M-am convins de asta în acea jumătate de zi petrecută cu Sabina, lucru care mi-a fost de-ajuns ca să nu mă mai despart de ea niciodată.

*

După-amiaza trecu fără să se întâmple nimic deosebit. Se lăsă seara şi se împărţi masa. Aşteptam să se facă ora zece ca să mă pot culca, dacă nu cumva aveau să mă cheme la interogatoriu, după cum mi se spusese. Eram obosită, mă dureau picioarele şi şalele. Capul îmi vâjâia. Simţeam toate astea când eram atentă la mine şi când, după atâtea ore de mers neîntrerupt, îmi cercetam senzaţiile. Dacă izbuteam însă să mă las purtată de gânduri înalte şi de rugă, senzaţia de greutate şi durerile trupeşti se ştergeau treptat, aproape dispărând.

Când veni ora de „întâlnire” a deţinuţilor, uşa celulei se deschise din nou. Pe drumul spre biroul de anchetă cuvintele din Psalmul 117, „Ce pot să-mi facă nişte oameni?...”, îmi dădură putere să-mi stăpânesc emoţia. E adevărat însă că unii oameni pot să facă foarte mult rău. Şi ei mi-au făcut mult rău începând din acea seară şi în tot timpul cât am stat închisă în celula solitară de la Malmaison.

Trupul meu a suferit îngrozitor; nervii mi-au fost supuşi la grele încercări; aceşti „oameni” mi-au călcat adeseori demnitatea în picioare, copleşindu-mă cu epitete care mai de care mai umilitoare. Am suferit fizic zile şi nopţi întregi. Nu voi enumera aici metodele pe care le folosesc aceşti „oameni” ca să te facă să mărturiseşti ce n-ai făcut sau să-i acuzi pe alţii de lucruri ce nici măcar nu le-au trecut acestora prin minte.

În ciuda slăbiciunii mele fizice şi poate chiar mentale, îmi stabilisem, în timpul acestor zile indescriptibile petrecute în celulă, un fel de îndreptar pe care mă străduiam să-l am

întotdeauna în minte. Îl repetam mereu ca să mi se întipărească în creier, astfel ca, în cazul când călăii mei ar fi izbutit să-mi domine trupul golit de substanţă şi, în parte, chiar şi raţiunea, să fiu salvată graţie acestui îndreptar încrustat în adâncul fiinţei mele. El mă va ajuta să mă stăpânesc şi să-mi păstrez cu hotărâre credinţa şi devotamentul pe care voiam să le nutresc mereu faţă de Christos.

Iată cam ce cuprindea acest îndreptar:

— Dumnezeu este iubire.

— Dumnezeu nu va îngădui să mă îndepărteze de drumul ce duce spre El.

— Mă aflu în închisoare pentru că Iisus mă pregăteşte pentru o sfântă întâlnire, dându-mi prilejul să mă purific, să-mi întăresc credinţa şi să mă ridic din punct de vedere spiritual.

— Nu trebuie să mă rog niciodată să scap de suferinţă şi nici chiar de condamnare la moarte. După cum un bijutier ce ţine în flacără o bucată de argint pentru a face din ea un obiect de artă trebuie s-o ţină cu cleştele şi să n-o scoată din foc decât în momentul când este destul de maleabilă ca să i se poată da forma dorită, tot astfel Iisus mă va face să trec prin focul suferinţelor până când mă voi modela după voia Sa. M-a dus în închisoare, trebuie să aştept cu supunere ca El să-mi dea forma voită. Întocmai ca bijutierul, El mă va scoate din focul durerilor când mă va socoti aptă să mă transform, în întregime, după voinţa Sa.

— Dumnezeu nu ne pune niciodată la vreo încercare care să ne depăşească puterile. Deci nu trebuie să spun niciodată: „Nu mai pot” sau „Scapă-mă, Doamne!”

— Trebuie să profit de timpul petrecut în spatele gratiilor ca să mă schimb din punct de vedere spiritual, să fiu folositoare celorlalţi, să învăţ ce e răbdarea şi valoarea sacrificiului făcut pentru aproapele meu şi să nu simt niciodată nici cea mai mică urmă de ură faţă de cei care mă torturează.

Uneori mă chinuia un gând: cum voi putea să vin în ajutorul celorlalţi, când eu însămi sunt doar la începutul

drumului, lipsită de experienţa şi de cunoaşterea de care ai nevoie ca să poţi îndrepta un suflet spre Dumnezeu? Dar pe dată îmi venea în minte ziua când, aşteptând să fiu arestată (eram deja urmărită), Alice mi-a spus, ca să mă încurajeze: „Dacă va îngădui să fii arestată, înseamnă că Iisus are nevoie de tine în închisoare”. Apoi, după ce i-am mărturisit teama mea că nu ştiu ce trebuie să fac ca să-i îndrept pe semenii mei spre Iisus şi după ce ne-am rugat împreună, am deschis Biblia ca să căutăm în ea un cuvânt de încurajare; am dat peste versetele 6-9 ale profetului Ieremia *(Cântul I):* „ «Doamne! Nu ştiu să vorbesc, căci sunt doar un copil!» Şi Domnul mi-a spus: «Nu spune: sunt un copil. Te vei duce lângă toţi cei spre care te voi trimite şi le vei spune ce îţi voi porunci. Să nu-ţi fie teamă; căci Eu sunt cu tine ca să te izbăvesc», a spus Domnul...”

Aceste gânduri mă întăreau şi-mi dădeau noi puteri ca să pot merge pe calea îngustă a suferinţei, îngăduindu-mi să înaintez fără să cad pradă duşmanului şi fără să nutresc nicio ură faţă de vreo fiinţă.

Asta nu mă împiedica însă să ard, uneori, de nerăbdarea de a vedea realizându-se, cât mai repede, făgăduielile lui Dumnezeu. „Cui îi voi putea veni în ajutor dacă voi rămâne singură în celulă?” Trebuie să mărturisesc că n-am avut niciun prilej să le spun judecătorilor mei fie şi un singur cuvânt despre existenţa lui Dumnezeu şi despre imperioasa necesitate de a ne întoarce faţa spre El. De abia am izbutit să le spun că cred în Dumnezeu şi că El este izvorul puterii mele de a rezista. Căci, am mai spus-o, ei se mirau că pot să rezist la atât de multe „teste”.

Cât despre gardieni, cum le-aş fi putut fi de folos? Ei mă numeau între ei (aveam să aflu mai târziu) „nebuna de la 24” (acesta era numărul celulei mele). Mă socoteau nebună, pentru că, încă de la început, le surâsesem, pentru că vedeau, prin ferestruica de la uşă, cum mi se mişcă buzele, pentru că, în plină anchetă, mă auzeau uneori cântând încetişor, şi pentru că observau pe figura mea o expresie luminoasă. Şi toate astea într-un moment când epuizarea şi

suferinţele mele erau atât de mari, încât până şi ei păreau a le înţelege. Dar eu eram pentru ei „nebuna de la 24” şi nimic mai mult. Ei n-au bănuit niciodată şi eu nu le-am putut spune că, în ciuda chinurilor trupeşti, spiritul meu îşi păstra seninătatea şi bucuria. N-am putut să le spun, niciodată, că nu simţeam faţă de ei nicio ură, că, dimpotrivă, încercam să-i iubesc şi că mă rugam pentru ei cu milă, chiar şi atunci când aruncau peste mine găleţi cu apă ca să mă trezească din leşin sau când mă ameninţau cu bătaia dacă nu mai puteam merge.

Într-o noapte, un anchetator, cel mai rău dintre ei, îmi strigă în faţă:

— Dacă nu mărturiseşti tot adevărul, aici îţi rămân oasele!

— Cum va fi voia Domnului, i-am răspuns eu.

— A cui voie? A Domnului?... S-a sfârşit cu El şi cu toate tâmpeniile celor ce credeau în El. Eu sunt Dumnezeu. Aici fac ce vreau eu şi nu ce vrea Dumnezeu.

Apoi, până dimineaţa, îmi adresă tot felul de injurii, găsind, în limbajul lor murdar, un repertoriu bogat şi variat de invective împotriva lui Dumnezeu şi a tot ce e sfânt. Niciodată n-am fost atât de înspăimântată ca în noaptea aceea. Mă învinuiam că prin cuvintele mele l-am incitat pe acest om la ură şi blasfemie împotriva Creatorului.

Mai avusesem un prilej să aud vorbindu-se astfel împotriva lui Dumnezeu, deşi, de data aceea, cuvintele fuseseră mai alese. Aceste două feluri de a-L insulta pe Dumnezeu mi-au umplut sufletul de o adâncă tristeţe. Era într-o seară, la Sabina... Mi-am reluat marşul prin celulă ca să-mi aduc aminte de acea tristă întâmplare...

*

Într-o seară, ne adunasem în jurul mesei ca să ascultăm cuvântul lui Dumnezeu. Deodată, soneria din vestibul sună de două ori. Era prea târziu ca să fie vorba de vizita vreunui

prieten. Privirile ni s-au încrucişat, ca şi cum ne-am fi întrebat: „Oare cine dintre noi va fi arestat?” Am schiţat gestul de a mă duce spre uşă ca să-i primesc pe securişti şi să le spun: „Vă aşteptam...” E rândul meu, gândeam eu. Ca atâţia alţii, voi pleca spre necunoscutul închisorii... îmi voi părăsi familia şi prietenii... Oare când îi voi mai revedea?

Absorbită de aceste gânduri, n-am observat că prietena mea ajunsese la uşă. Am văzut-o întorcându-se în încăperea în care ne aflam. Nu era singură. Lângă ea stătea un bărbat fără vârstă, de talie mijlocie, slab, ras în cap, cu privirile fixe, înspăimântate, neîncrezătoare.

Prietena mea Sabina ne spuse:

— Aşezaţi-vă. Domnul ne aduce veşti din închisoarea din care vine.

Apoi, adresându-i-se:

— Vă rog să vă simţiţi ca între fraţi.

Bietul nostru oaspete se aşeză pe un scaun cu aceeaşi privire indiferentă.

Povestea lui semăna cu aceea a nenumăraţilor alţi oameni arestaţi, loviţi, închişi, terorizaţi fără niciun motiv. Luat de acasă pentru o oră, se întorcea înapoi după patru ani... De ce fusese arestat? Securitatea născocise o acţiune de spionaj în favoarea imperialiştilor, în care îl implicase. În calitatea sa de ziarist, el avea legături, bineînţeles exclusiv profesionale, cu reprezentanţii presei străine. Din pricina asta a avut de îndurat interogatorii nocturne, deosebit de severe, într-o închisoare specială a N.K.V.D.-ului, şi suplicii inimaginabile la care l-au supus ca să obţină de la el mărturii compromiţătoare.

El vorbea întruna, dar eu nu mai ascultam, cuprinsă de ameţeală. Vorbea repede şi repeta mereu numele închisorii în care anchetele erau conduse de sovietici. Prietenii noştri au plecat, pe rând, unul câte unul. Când rămase singur cu trei femei, dintre care una era Alice, prietena casei, îndrăzni să transmită mesajul încredinţat de soţul Sabinei.

Cu puţin înainte de a i se da drumul, fusese transferat de la închisoarea N.K.V.D.-ului în subsolurile Ministerului de Interne.

Aici l-a întâlnit pe Richard, cu care a stat în celulă. Ne dădu toate detaliile necesare şi ne asigură că soţul Sabinei nu era nici maltratat, nici bolnav, nici flămând şi nici trist. Ce mai puteai spune? Ştiam că realitatea se deosebea cu totul de această descriere... Vizitatorul nostru neaşteptat fusese torturat într-un chip sălbatic şi iată-l susţinând că Richard se bucura de un regim mai blând... Era o minciună naivă, pornită din bună intenţie! L-am lăsat să-şi continue vorba, fiindu-i recunoscătoare că-şi asumase riscul de a veni la noi acasă şi că-şi dă osteneala să ne încurajeze. La urma urmei important era că soţul prietenei mele era în viaţă. Deodată, cu un surâs blând pe buze, Sabina spuse:

— Binecuvântat fie Domnul! Să-i mulţumim cu toţii că v-a eliberat din închisoare şi pentru veştile pe care mi le-aţi adus. Dumnezeu să vă binecuvânteze.

La auzul acestor cuvinte, musafirul nostru fu cuprins de furie.

— Doamnă, ştiu că sunteţi nişte creştini fanatici. Dar, vă rog, nu mă obligaţi să devin nepoliticos. Nu vorbiţi de Dumnezeu în faţa mea. Nu cred în El. Nu cred în Dumnezeu. Dumnezeu nu există.

Ochii înfundaţi în orbite i se dilatară, privirea ştearsă i se aprinse, pielea flască de pe obraz începu să-i tremure; pe fruntea-i palidă venele i se umflară de mai să-i crape. „De unde îi venea o asemenea forţă?”, mă gândeam eu, uluită. Cu câteva clipe înainte, vocea îi era stinsă şi puterea sa părea epuizată de cei patru ani de suferinţă. Ce schimbare radicală!

— Dar, domnule, nu trebuie să ne duşmăniţi pentru că noi credem în Dumnezeu, spuse prietena mea pe acelaşi ton liniştit.

— Nu vă duşmănesc, doamnă, ci, mai rău: mă indignaţi cu totul! Trăiţi în infernul acesta, aveţi un soţ în subsolurile ministerului morţii, dumneavoastră înşivă sunteţi pe jumătate închisă şi nu vă hotărâţi încă să renunţaţi la aceste degradante plecăciuni în faţa Divinităţii. Vă închinaţi şi aduceţi mulţumiri unui Dumnezeu care nu există! E o ruşine, mai ales pentru voi, intelectualii. Atitudinea voastră este pe

cât de laşă, pe atât de revoltătoare. Aflaţi, doamnelor, că singurul Dumnezeu, Dumnezeul meu este ura şi răzbunarea. Această zeiţă m-a susţinut cât am fost în închisoare; ea mi-a dat putere să rezist în toţi aceşti ani de calvar petrecuţi în vestita celulă 24. Şi vă rog să-mi îngăduiţi să vă spun că noi toţi, mai des decât ne închipuim, suntem supuşii credincioşi ai acestei zeiţe. Căci toţi ne urâm unii pe alţii; căci noi toţi aşteptăm cu nerăbdare ziua în care Istoria ne va îngădui să ne punem în aplicare crezul nostru, supunându-i pe cei care ne-au lovit la suplicii încă şi mai îngrozitoare.

— Dacă înţeleg bine, doctrina dumneavoastră ar putea fi comparată cu o roată care, învârtindu-se, îngăduie, pe rând, membrilor „templului” din care faceţi parte să-şi satisfacă dorinţa de răzbunare. Dacă-i aşa, ce veţi face când „Istoria” vă va duce din nou în închisoare?

— Ne vom strădui să revenim în partea de sus a roţii.

— Dar, domnule, să vorbim serios: n-aţi simţit niciodată, în ciuda urii care vă animă, cât sunteţi de mic şi de slab şi cât de rău şi de josnic vă face ura şi dorinţa de răzbunare? N-aţi zărit niciodată în sufletul dumneavoastră acel colţ senin pe care Dumnezeu şi-a pus pecetea Sa, pecetea Iubirii, a aspiraţiei spre El, a nevoii de a vă înclina şi de a vă supune voinţei Sale? Nu v-aţi gândit niciodată să-i cereţi să vă dea credinţă şi înţelepciune?

— Cui să-i cer înţelepciune? Vidului?

— Şi dacă El există?... Căci El există şi vă aude. Ati spus că ati fost eliberat „printr-un miracol”, şi acum...

— „Printr-un miracol” e un mod mai pitoresc de a mă exprima. Voiam să spun că securitatea mi-a dat drumul fără ca eu să-i pot înţelege argumentele logice. Dar ştiţi la fel de bine ca şi mine că această „logică” lipseşte din toate hotărârile unei guvernări revoluţionare. Prin „miracol”, eu înţeleg o lipsă de logică în favoarea mea. O coincidenţă! Vă deplâng că-i acordaţi Dumnezeului vostru toată credinţa şi energia. Sunteţi nişte nefericiţi, căci, dacă privim lucrurile în faţă, pe cine adoraţi cu atâta naivitate? Un Dumnezeu nedrept, neputincios, neîndurător, un Dumnezeu ce-i

biciuieşte şi îi loveşte mai ales pe cei care cred în El. Mi se face milă când văd cât de supuse sunteţi faţă de divinul vostru asupritor.

— Tăceţi! Vă poruncesc să tăceţi! Ajunge! Strigă brusc Sabina. Vă faceţi vinovat de blasfemie, domnule, mă tem pentru dumneavoastră. Vă rog să încetaţi să mai vorbiţi; să păstrăm o clipă de tăcere şi să ne liniştim.

Bărbatul lăsă capul în jos, dar păstră aceeaşi expresie de dispreţ. Noi, cei trei martori ai mâniei sale, îl rugam pe Dumnezeu să-i acorde iertarea lui.

După câteva clipe, se ridică să plece.

Sabina, calmă şi surâzătoare, îi întinse mâna şi îi spuse că locuinţa ei îi va fi întotdeauna deschisă.

— Vă rog să mă scuzaţi, v-am jignit. Ştiu, sunt violent şi peste măsură de nervos. Trăiesc într-o continuă stare de agitaţie; îmi caut drumul în noua viaţă ce începe...

— O viaţă nouă, cu un suflet bătrân? întrebă cu timiditate Alice.

— Şi totuşi, îi şopti repede Sabina în clipa când ieşea pe uşă, Dumnezeu există şi El vă iubeşte. Datorită Lui sunteţi acum eliberat din închisoare. Dumnezeu aşteaptă să vă căiţi ca să vă dea pacea Lui.

Privirea bărbatului se pierdu în noapte. Ochii lui aveau o lucire ciudată.

— Binţea, cine este acest om ciudat care a venit să te vadă?

— Se numeşte Grigore Antropomovici. E tot ce ştiu despre el.

— N-am auzit niciodată de numele ăsta.

— Cred că-i de origine străină.

*

În celula din vestita închisoare Malmaison, ziua trecea încet. Din când în când, liniştea de mormânt era întreruptă de

dangătul îndepărtat al clopotelor vreunei biserici, de vocile copiilor de la şcoala din apropiere, de zgomotul rarelor maşini ce treceau pe stradă.

Brusc, mă cuprinse un fel de ameţeală, o perfidă slăbiciune asemenea unei otrăviri. Picioarele nu mai voiau să se mişte şi am rămas în mijlocul celulei într-o totală imobilitate. Nu după mult timp, auzii cum paznicul îmi strigă prin ferestruica de la uşă:

— Mişcă-te, mişcă-te!

Dar, vai, nu mai puteam s-o fac. Trupul nu mai asculta de voinţa mea. Capul îmi vâjâia şi mâinile îmi tremurau pe lângă corp.

— Mişcă-te! Mişcă-te! Mişcă-te!

Gardianul intră în celulă. Se apropie de mine, mă scutură, încercă să mă mişte din locul unde mă oprisem, în zadar. Ieşi să caute o găleată cu apă.

Printr-un efort uriaş, am izbutit să mă pun în mişcare. Un pas, încă un pas, un al treilea pas... M-am întors spre perete, apoi spre uşă. Paznicul era pe culoar. Îi „simţeam” privirea rea din spatele ferestruicii. Dar o greutate uriaşă îmi atârna din nou de picioare. Nu mai ştiam dacă merg sau dacă stau pe loc. „Doamne, dă-mi certitudinea că îmi auzi ruga. Fă-mă să înţeleg că mă auzi. Că eşti aici lângă mine.”

Eram lângă perete. Îmi sprijineam fruntea de zid. Îmi plăcea că era rece. Răceala lui îmi dădu pe loc puteri.

— Mişcă-te! strigă gardianul, şi am pornit spre uşă.

Când, la întoarcere, mi-am lipit fruntea de peretele alb, un val de lumină şi de fericire m-a cuprins dintr-o dată. Ochii mei împăienjeniţi de oboseală vedeau limpede acolo, pe perete, sub fruntea mea care absorbea răcoare, nişte litere, nişte cuvinte, nişte cuvinte gravate pe zid: DOAMNE, TU SINGUR ÎMI DAI PUTERE. NUMAI TU MĂ POŢI ELIBERA DE AICI.

Cu sufletul întărit, mi-am continuat „plimbarea”, mişcându-mă cu greu, dar în extaz: citisem, pentru prima oară de la arestare, nişte cuvinte care semănau cu o rugăciune.

Puterile mi-au mai crescut în timpul prânzului, când mi se îngăduia să-mi mănânc supa stând pe pat. După ce-am

mâncat, m-am îndreptat repede spre zid, ca să văd din nou acele cuvinte atât de dragi mie. Erau acolo, gravate discret; uluită, am descoperit în partea dreaptă, sub aceste rânduri minunate, o semnătură care era a lui... Grigore Antropomovici.

*

După ani de zile, eliberată din închisoare şi căutând să dau de urma lui Grigore, am aflat că murise împuşcat în timpul unei lupte dintre partizani şi securişti.

Oare urcase în munţi ca să-L caute pe Dumnezeul ce-i dăduse libertatea, ca răspuns la rugile sale, sau ca să lupte în numele urii ce-l măcina?

Aceasta numai Dumnezeu o ştie...

În acea zi, imaginea lui Grigore Antropomovici m-a obsedat multă vreme, ca şi blasfemiile anchetatorilor mei împotriva Cerului. Îmi era milă de ei, căci sufletul fiecăruia era pe calea pierzaniei. Şi încercam să mă rog pentru ei. Dar puterea mea de a mă ruga nu mai era la fel de mare ca altădată. Eram stăpânită de o nerăbdare şi de o nervozitate pe care nu le mai simţisem niciodată. Apoi, puterea trupului mă părăsi cu totul; nu mi-am revenit decât atunci când un bărbat, îmbrăcat cu un halat alb, îmi trecu pe sub nas un tampon de vată îmbibată cu eter. Când m-am trezit, doctorul închisorii îmi zise:

— Voi ruga direcţia să te lase să stai pe pat până când te vei simţi mai bine. O să cer să ţi se dea şi un regim alimentar mai bun, căci eşti foarte slăbită.

Am murmurat:

— Mulţumesc.

În seara aceea, nu am fost chemată la interogatoriu şi masa a fost mai consistentă: în afară de supa îngroşată cu

câteva felii de cartofi, am primit şi o ceaşcă de compot de prune afumate. Dar eram atât de slăbită, încât n-am izbutit să le mănânc. Paznicul mi-a adus mâncarea în celulă, căci n-am fost în stare să mă ridic din pat. Când veni să ia gamela şi ceaşca de compot, îmi spuse:

— De ce nu mănânci? Vrei să te spun la direcţie?

— Nu pot mânca. Sunt prea obosită.

— Mănâncă cel puţin compotul de prune.

— Acum mi-e cu neputinţă, am răspuns eu cu blândeţe. Dar lăsaţi-mi ceaşca până mâine. Poate că voi izbuti să le înghit.

— Să le înghiţi? Dar prunele au sâmburi. Nu ştii nici atâta lucru? Apoi plecă, lăsând ceaşca pe masă.

Noaptea trecu fără să-mi dau seama de scurgerea timpului. De abia am putut să mă scol la „program”. Aveam picioarele umflate – nici nu se putea pune problema să mă încalţ – şi de câteva zile mergeam desculţă. La masa de dimineaţă mi s-a dat lapte şi ceva mai multă pâine. Am mâncat, uitând de ceaşca de compot pusă pe măsuţă, căci trebuie să vă spun că laptele mi-a fost adus la pat.

„Doamne, îţi mulţumesc că mi-ai dat acest răgaz”, mi-am spus deodată. Simţindu-mă mai în putere şi dornică să mă pun pe picioare, m-am apropiat de masă şi am mâncat compotul, adică am băut zeama, lăsând prunele pe fundul ceştii. Apoi am încercat să fac câţiva paşi, căci eram complet ameţită. M-am uitat din nou pe perete, lângă calorifer, unde era gravată rugăciunea lui Grigore. Cât de folositoare mi-au fost aceste cuvinte zgâriate pe perete! Dacă ele mi-au făcut atât de bine mie, cine ştie dacă nu s-au bucurat de ele, pentru a-şi întări spiritul, mulţi alţii ce au stat în această celulă până la venirea mea! În acea clipă îmi veni gândul să gravez şi eu pe zid Cuvinte din Sfânta Scriptură, rugăciuni şi psalmi. Să scriu... dar cu ce? În felul acesta, fără să fiu în contact cu tovarăşii mei de suferinţă, îi puteam ajuta, căci exista şansa ca deţinuţii ce vor urma după mine în celulă, când eu o voi fi părăsit, să găsească o alinare în inscripţiile mele. Dar cu ce să scriu?

Paznicul deschise uşa şi intră împreună cu medicul.

— Cum te mai simţi? mă întrebă acesta.

— Mă simt ameţită şi am crampe la picioare, deşi îmi sunt amorţite.

— De ce nu stai liniştită în pat, acum cât te afli în perioada de „graţie”?

— Simt nevoia să merg ca să-mi dezmorţesc picioarele; nu pot sta întinsă, căci mă doare tot trupul.

— De ce n-ai mâncat prunele?

— O să le mănânc, mulţumesc.

— Îţi voi trimite nişte medicamente, ca să te restabileşti mai repede.

— Da, „mai repede”, pentru că domnii anchetatori au nevoie de mine...

— Ascultă aici, nu-i nevoie să te oboseşti discutând cu mine. Treaba mea este să te îngrijesc şi nimic mai mult. Ai la dispoziţie patruzeci şi opt de ore de repaos. Fii înţeleaptă şi profită de ele, căci au trecut deja douăsprezece.

După plecarea paznicului şi a doctorului, am început să mănânc faimoasele prune. Le spun „faimoase”, mai întâi pentru că li se dădea atâta importanţă, semn că acest gen de compot era foarte rar în închisoare; şi apoi, pentru că mâncându-le repede, ca la un concurs, am descoperit modul în care puteam să-mi aduc la îndeplinire planul. În fundul ceştii rămăseseră sâmburii. Voi încerca să mă folosesc de ei ca „să scriu” pe zid.

Eram sigură că, într-o zi, voi părăsi această celulă. Voi fi dusă în altă parte, sau târâtă într-un proces înscenat de ei; poate va trebui chiar să mor, dar nu se va întâmpla asta înainte de a fi încercat să ajut pe cineva. Iată că totul era pregătit pentru a-i înarma spiritual pe cei ce vor veni după mine între aceste patru ziduri. Am ales cu grijă sâmburele cel mai ascuţit şi l-am ascuns sub pernă ca să-l usuc. Apoi m-am întins pe pat până la ora mesei. Între timp mi-au adus câteva medicamente sub formă de prafuri, pe care a trebuit să le înghit în prezenţa gardianului. M-am culcat din nou, ca să mă bucur de o odihnă binevenită şi binefăcătoare.

Ardeam de dorinţa de a-mi începe lucrul, dar era cu neputinţă: trebuia să mă supun privilegiului de a sta culcată. Uluitor era mai ales faptul că, deşi înainte mă simţeam lipsită de puteri şi visasem mereu să mă întind pe pat, acum, când mă gândeam la „lucrul” pe care îl aveam de făcut, simţeam cum cresc în mine puteri noi ce mă îndemnau să-mi încep, de îndată, treaba. Dar asta n-ar fi avut niciun sens şi ar fi fost imprudent. Mi-am petrecut acele câteva ore de răgaz în rugăciune. După atâtea săptămâni de veghe, de „manej”, de tulburare, de maltratare, de interogatorii luate la lumina orbitoare a unei lămpi puternice îndreptate spre ochii mei, după atâtea injurii, înjurături, ameninţări, după atâta lipsă de odihnă, după un nesfârşit şir de zile pline de chinuri fizice şi mentale, puteam – în sfârşit – să mă odihnesc.

Singurul efort pe care mi l-am permis a fost acela de a ascuţi sâmburele frecându-l de fierul patului şi încercând să-i dau o formă care să-mi îngăduie să zgârii peretele fără să fac să cadă varul ce-l acoperea. Începeam să lucrez când ferestruica de la uşă se închidea şi întrerupeam treaba când auzeam că gardianul se întoarce. Auzul devine mult mai fin în singurătate şi, în liniştea lugubră a culoarului, puteam percepe până şi cea mai mică mişcare.

După două nopţi de „odihnă şi întremare”, ancheta începu din nou. Dimineaţa, când eram adusă în celulă, o dată cu ceilalţi, după ce auzeam nesfârşitele vaiere care ar fi mişcat până şi inima unui animal, îmi reluam plimbarea ce-mi fusese impusă ca pedeapsă. Când văzură că, după marea favoare a odihnei de patruzeci şi opt de ore, rămăsesem fermă pe poziţiile de la început, anchetatorii mă copleşiră cu tot felul de injurii.

M-am apucat de „lucru” fără să mă gândesc la groaznicele dureri pe care mi le pricinuia „manejul”; picioarele şi întreg trupul mă dureau şi, după orele de interogatoriu, mă simţeam ameţită... Pe peretele din fund, lângă inscripţia făcută de Grigore Antropomovici, am scris următoarele cuvinte: „Dumnezeu ascultă rugăciunea celui nevinovat”. Şi, puţin mai departe, am adăugat: „Nevinovăţia se dobândeşte prin

penitenţă, recunoscând, din străfundul inimii, toate păcatele trecute”.

Am scris astfel, versete după versete, unele mai frumoase decât altele, apoi fragmente din psalmi, rugăciuni, reflecţii şi sfaturi pentru minunata apropiere a lui Iisus. Am scris toate astea cu zelul şi cu sinceritatea omului care a trecut prin toate fazele căutării şi supunerii faţă de Dumnezeu şi nădăjduiam că acest cuvinte vor pătrunde în adâncul sufletelor celor ce vor veni în celula în care mă aflam ca să trăiască aici, ca şi mine, clipe îngrozitoare, poate cele mai îngrozitoare din viaţă, căci răul nu are margini, mai ales când vine de la nişte atei militanţi.

Dar nu puteam să scriu prea multe texte, aşa că le-am căutat pe cele mai importante pe care le ştiam. Am folosit peretele din fundul celulei şi pe cel din faţa patului; am scris pe el tot Psalmul 90 şi următorul verset, care îmi dă curaj încă şi astăzi: *Domnul e cu mine, deci nu mă tem de nimic; ce pot să-mi facă nişte oameni?*

Ce se petrecea în mine în tot acest timp? Trebuie să spun că „lucrul” meu n-a durat o zi, ci multe. Scriam două, trei cuvinte, după care îmi continuam „manejul”, pentru a-mi reîncepe lucrul când ferestruica de la uşă se închidea din nou.

Anchetatorii se înmulţeau; fuseseră trei şi acum erau unsprezece. Nu veneau toţi dintr-o dată, ci în grupuri de câte trei, la care se adăuga câteodată un „şef”, ce putea fi recunoscut după respectul deosebit cu care îl ascultau cei care „vorbeau” cu mine.

Începând din ziua când am considerat că nu trebuie să mai scriu pe pereţi, ancheta a slăbit în intensitate; acest lucru va părea ciudat unora, mai ales celor ce nu cred în minunile pe care Dumnezeu le face întru ajutorarea celor ce i se încredinţează Lui. Eram mulţumită de lucrarea săvârşită şi nu mai simţeam nevoia să continuu. Şi, în momentul când m-am oprit din scris, ancheta a început să stagneze. Eram chemată cu regularitate la ora zece seara, dar nu mă ţineau decât două sau trei ore şi când mă întorceam în celulă aveam dreptul să dorm până dimineaţa. În timpul zilei, eram „liberă”

să umblu prin celulă sau să stau pe marginea patului. Dar îmi era interzis să stau culcată pe pat. Însă chiar şi asta mi se părea a fi un dar al Cerului, căci, înainte de această perioadă mai liniştită, acceptasem nesfârşitele mele suferinţe considerându-le ca fiindu-mi date mie de Cel de Sus. Pentru mine, direcţia închisorii, anchetatorii, gardienii, ca şi miniştrii şi generalii de securitate nu erau decât actorii dintr-o piesă, unde rolul principal era jucat de Iisus, care-şi căuta oile rătăcite.

Nu voi uita niciodată celula 24, unde am fost dusă imediat după arestare şi unde mi-am petrecut primele trei luni de zile. Trei luni, în tovărăşia lui Dumnezeu. Trei luni de bucurii ce-mi smulgeau lacrimi. Trei luni de suferinţe, dar de suferinţe acceptate.

DE LA SUBSOLUL MINISTERULUI DE INTERNE LA MISLEA

În dimineaţa zilei de 26 noiembrie 1949, după trei luni de la arestarea mea, uşa se deschise şi gardianul îmi spuse repede aceste câteva cuvinte:

— Adună-ţi lucrurile şi haide!

Am înţeles că urma să fiu dusă într-o altă închisoare. Nu puteam crede că îmi vor da drumul. În străfundul sufletului mi se părea că, independent de voinţa celor ce mă ţineau aici, viaţa mea de prizonieră de-abia începea, că Dumnezeu vrea ca eu să mă aflu în spatele gratiilor şi că nici El şi nici eu nu ne puteam mulţumi numai cu trei luni de închisoare. Şi, ca să spun totul, nimic nu mă atrăgea spre libertate, în afară de grija faţă de cei dragi, dar am izbutit să-mi domin acest sentiment încredinţându-i pe toţi, în rugăciunile mele, ocrotirii lui Dumnezeu. Gândul că Dumnezeu mă are în paza Sa îmi era nespus de drag; ideea că El mă adusese aici ca să aflu puterea căinţei şi a iertării mă făcea să nu doresc să fiu eliberată, căci simţeam că mai aveam încă multe de învăţat şi de făcut.

Am părăsit mica celulă ce fusese pentru mine, timp de nouăzeci şi patru de zile, un colţ de rai, de lumină, de linişte sufletească, aş îndrăzni să zic aproape o capelă. Am plecat cu părere de rău, lăsând aici o parte din sufletul meu şi amintirea splendidei experienţe spirituale al cărei teatru fusese.

Plecarea din celulă se făcu după ritualul obişnuit: mi s-au pus ochelarii negri, gardianul m-a condus ţinându-mă de braţ, am străbătut culoarul şi am ajuns în biroul în care intrasem cu trei luni înainte.

Nu are rost să mai insist asupra aroganţei individului care mi-a întins „efectele”, mi-a cerut să semnez o foaie de primire, după care mi-a pus din nou ochelarii negri şi m-a luat de braţ ca să mă ducă la maşină.

Pe bancheta din fund, am simţit lângă mine un trup de femeie; mai târziu am descoperit că era Maria de Layo, cu care urma să-mi petrec doi ani de detenţie în închisoarea de la Mislea.

După ocolurile ce se fac în mod obişnuit pentru a-i deruta pe deţinuţi, am fost duse la Ministerul de Interne. Cel puţin aşa se pare, căci, în loc să fiu dusă la etaj, ca în 1945, mi-am petrecut noaptea şi dimineaţa următoare în cel de-al doilea subsol, aşteptând un mijloc de transport care să ne ducă la închisoarea de femei de la Mislea.

Când mi s-au scos ochelarii, Maria de Layo şi cu mine ne-am uitat una la cealaltă, cu uimire. Nu ştiu cum arătam eu, dar ea se afla într-o stare de nedescris: cu părul răvăşit, cu ochii umflaţi de plâns, cu mâinile şi picioarele pline de vânătăi şi cu rochia pătată de sânge.

Binecunoscutul călău Brânzaru, în micul birou în care am fost duse la sosire, ne privea cu mare dispreţ şi vorbea la telefon, probabil despre noi. Când termină de vorbit, ne spuse:

— Veţi rămâne la noi până când veţi fi duse mai departe. Oricum, nu veţi sta prea mult timp aici. Nu vă voi închide, vă voi instala într-o cameră de trecere a gardienilor.

Eram obişnuite să nu punem nicio întrebare. Aşa că am tăcut amândouă.

— Nu vreţi să ştiţi unde veţi merge? La tine, bătrână oaie râioasă, nu mă miră treaba asta, dar tu, tinerico, de ce stai aşa ca un miel blând? Nu te interesează viitorul?

— Bineînţeles că da, dar ştiu că acest viitor nu depinde decât de Dumnezeu. Aştept hotărârea Lui.

— Eşti adventistă?

— De ce să fiu adventistă?

— Pentru că ei bolborosesc întruna despre Dumnezeu.

— Sunt ortodoxă şi, ca şi ceilalţi creştini, cred că omul se află în mâinile Domnului, care îi hotărăşte soarta şi „viitorul”.

— Dar ce fel de Dumnezeu este acela care te lasă să fii târâtă prin închisori?!

M-am gândit la Grigore şi m-am trezit rugându-mă:

„Doamne, ai grijă de el şi de toţi cei care vor trece prin celula 24. Fă ca inscripţiile de pe perete să aducă roade”.

— Nu spui nimic? N-ai nimic de răspuns?

Şi trânti o înjurătură grosolană, în care îl amestecă pe Dumnezeu.

Apoi sună. Gardianul apăru pe dată.

— Du-o pe femeie şi las-o pe tinerica asta, vreau s-o mai anchetez.

— Spune-mi, rosti el, apropiindu-se de mine, după ce Maria ieşi din birou. Spu-u-ne... Dacă, în loc să-L rogi pe Dumnezeu, l-ai ruga pe Brânzaru să te scoată de aici şi dacă el ţi-ar făgădui că o va face, ai accepta ca, în libertate, să fii drăguţă cu acest nou dumnezeu? Ce spui de asta? Te interesează propunerea mea?

— Nu mă grăbesc să-mi regăsesc libertatea. Şi nu există alt dumnezeu decât Dumnezeul meu, Dumnezeul cel adevărat.

— Vrei să ştii? Aici *eu* sunt Dumnezeu. Eu îi bat pe deţinuţi până când îşi pierd minţile. Tot *eu* fac rapoarte despre purtarea lor. Şi tot eu îi trimit la „carceră”. Eu! Toată lumea din închisoare mă cunoaşte şi mă cunosc chiar şi cei de afară.

— Ştiu, am auzit vorbindu-se despre dumneavoastră. Se spune chiar că, la Securitate, nimeni nu bate ca dumneavoastră.

— N-ai văzut ce muşchi şi ce statură puternică am? Cine poate să mi se opună?

Se apropie de mine şi, dilatându-şi nările, începu să mă adulmece ca un animal.

— Hai, ce zici? Încheiem târgul? Te scot de aici şi tu vei fi drăguţă cu mine. Dacă îmi făgăduieşti asta, te pun singură într-o celulă şi, în loc de tovarăşa de cameră, mă vei avea pe mine, şi jur că n-o să te plictiseşti.

Mă aflam singură în fata acestei brute, într-o încăpere foarte mică. Era aproape de mine, oriunde aş fi stat; ne despărţea doar pântecele lui mare.

Am făcut un pas la dreapta, spre birou, căutând din ochi soneria.

Înţelese ce vreau, şi, îndepărtându-se de locul unde stătea,

îmi spuse, plin de furie:

— Crezi că mi-e frică de gardian? Dacă vrei să suni, sună! După mine o să te ia şi el în primire!

Ştiam că regulile Securităţii erau foarte severe în ceea ce priveşte atitudinea faţă de femei. Era îngăduit totul, dar nu violul.

— Nu-i vorba de gardian. Ascultaţi-mă: socotiţi că vă ascundeţi bine purtarea brutală, dar într-o bună zi ea va fi cunoscută şi veţi fi pedepsit. Şi apoi, nu credeţi că-i o dovadă de laşitate să profiţi de o biată femeie sleită de puteri şi care nu se mai poate apăra? Un mare luptător ca dumneata...

— Mai îndrăzneşti şi să-ţi baţi joc de mine, nenorocito!

Urmară câteva momente de tăcere. Aştepta să se liniştească; dorinţa lui bestială îl făcea să gâfâie. Când respiraţia îi redeveni normală, îl sună pe gardian, care veni imediat, şi îi spuse:

— Du-o la cealaltă. Şi mie:

— Du-te dracului, adventistă nenorocită! Piei din faţa mea, păduchioaso! Ieşi cât mai repede!

Îngerii mei păzitori mă scăpaseră din mâinile lui. Eram din nou liniştită.

Aşezată pe jos şi sprijinită de zid, i-am mulţumit lui Dumnezeu că m-a ajutat şi apoi am început o conversaţie banală cu Maria de Layo. După aceea ne-am cunoscut mai bine. N-aş putea spune că Maria mi-a fost foarte simpatică sau că mi-a inspirat încredere. Dar ea era prima deţinută pe care o întâlneam după arestarea mea.

— În ce celulă erai? Am întrebat-o.

— În celula 19, la capătul culoarului, chiar în fata closetelor şi a băii.

— Eu cred că am fost în celula 24 (presupuneam că-i aşa după ce citisem rândurile scrise de Grigore, care în seara când venise s-o viziteze pe Sabina ne spusese că, la Malmaison, stătuse în celula 24).

— A, deci tu eşti „nebuna de la 24”?

— Cum ai zis?

— Celula mea era ultima de pe culoar şi gardienii aveau o

masă aşezată în spaţiul liber dintre culoar şi baie; aici se odihneau şi îşi scriau raportul zilnic. Când erau la masă, vorbeau ceva mai tare. Uneori auzeam ce spun, căci am auzul fin. Adeseori îi auzeam zicând: „Nebuna de la 24 râde. Nebuna de la 24 se tot plimbă de la un capăt la celălalt al celulei”... Mă întrebam cine o fi. Deci tu eşti! Dar nu pari deloc nebună! Mă miră faptul că pe mine nu m-au tratat niciodată drept nebună! Mă refer la gardienii care mă auzeau bolborosind şi îmi băteau mereu în uşă ca să mă facă să tac, iar uneori intrau în celulă şi mă pălmuiau. Dar eu nu tăceam deloc, ci dimpotrivă, îi blestemam pe ei şi pe toţi ceilalţi, de la cel mai mare până la cel mai mic. Cu blestemele mele am reuşit să-i mai potolesc. Nici nu-ţi închipui cât sunt de superstiţioşi! Când intrau în celula mea, le ziceam: „Să ştiţi, blestemele mele se împlinesc. Niciun om dintre cei pe care îi blestem nu scapă. Unii au murit, alţii au pierdut tot ce au avut, iar alţii şi-au pierdut copiii sau soţia”. Îmi ascultau vorbele, şi vedeam cum frica li se întipăreşte pe faţă. Plecau intimidaţi.

— Cum de nu te-am auzit niciodată strigând?

— Nu strigam, îmi era frică. Făceam zgomot ca să mă audă, şi ca eventual să fiu auzită de cei din celula vecină. Dracu să-i ia pe toţi!

— Nu ştiu dacă e bine să înjuri aşa tot timpul.

— E adevărat că eşti adventistă?

— Ce copilărie! Nu sunt adventistă!

— După felul cum vorbeşti şi după faptul că ţi se spunea „nebuna de la 24”, s-ar părea că ai un grăunte de ţicneală...

— Eu mă consider perfect normală. Poate că temperamentul meu este cam prea viu şi manifestările mele prea intempestive, dar asta e altceva. Ce vrei, n-am ştiut niciodată să-mi ascund sentimentele şi, mai ales, fericirea.

— Tocmai asta mă face să cred că nu eşti cu totul normală: ai aerul că eşti fericită. Şi numai un om inconştient poate să fie fericit într-o situaţie ca a noastră.

— Şi totuşi, fără să subestimez cu nimic tragismul destinului nostru, te încredinţez că sunt fericită!

Maria se uită la mine, înspăimântată. Apoi făcu o strâmbătură care voia să spună că cedează în faţa cuiva pe care nu-l poate înţelege.

Apoi îmi zise:

— Iartă-mă că insist, dar mi-ar plăcea să ştiu cum ai ajuns la această „fericire”.

— Prin credinţă şi convertire.

— A, nu! strigă Maria, furioasă. Nu începe din nou cu prostiile astea ale tale. Aş vrea să mai vorbim despre faptele ce ţi se reproşează şi pentru care ai fost închisă. Dacă nu sunt prea indiscretă...

— A, am răspuns eu, descurajată. Vrei să cunoşti conţinutul dosarului meu, nu-i aşa?

— Nicidecum. Indivizii ăştia sunt în stare să-ţi falsifice dosarul de la un capăt la altul. Dar cum văd că eşti o fată inteligentă, cu excepţia misticismului tău idiot, şi că ai personalitate, te întreb, pur şi simplu, din curiozitate, cum ai ajuns aici.

— Nu cred că sunt singura fată de felul ăsta care a ajuns în închisoare...

— Bineînţeles că nu. Dar eşti prima pe care o întâlnesc eu. În general oamenii nu mă interesează. Nu-i iubesc şi nu le cer să mă iubească. În afară de fiul şi de fratele meu, nu iubesc pe nimeni; fauna omenească mă dezgustă. Dar tu ai ceva ce-mi stârneşte interesul. Poate pentru că eşti smintită sau pentru că eşti prima persoană care a suferit ca şi mine pe care o întâlnesc. De asta te-am întrebat care e adevărata cauză a prezenţei tale în închisoare.

— N-am nimic de ascuns. Cazul meu e simplu, dar anchetatorii vor să-l complice. Sunt membră a Partidului Naţional-Ţărănesc, încă din 1942.

— Deci nu faci parte din Garda de Fier şi nu eşti hitleristă sau fascistă?

— Nici vorbă.

— M-ai liniştit. Pentru „ei”, fascist sau democrat e totuna... îi pun pe toţi în aceeaşi oală. Numai comuniştii sunt buni...

— Mi s-a spus asta adeseori, la anchetă. Culmea e că

majoritatea anchetatorilor n-au habar de istorie şi nu ştiu nimic despre evoluţia partidelor democratice.

— Pentru că poliţia actuală, „Securitatea”, este o adunătură de brute, de dobitoci şi de scursuri. Li se dau salarii mari, maşini, apartamente luxoase (din care i-au izgonit pe proprietari), iar „cei de la Moscova” le predau cursuri prescurtate de istorie falsificată.

— De fapt, sunt învăţaţi să urască: fascist sau democrat, e totuna. Important este să urăşti şi să te răzbuni. Ură şi violenţă: iată deviza acestor roboţi. Şi ura lor nu se îndreaptă numai împotriva celor ce au împins ţara în război alături de Hitler, ci şi contra celor ce au luptat ani în şir pentru ca regele şi conducerea ţării să rupă alianţa cu germanii.

— Între noi fie vorba, nici unii nici alţii nu-s prea grozavi. Iartă-mă, dar în partidul ăsta al tău existau mulţi oportunişti şi afacerişti care n-au scăpat niciun prilej să-şi umple buzunarele.

— Nu-i aşa. Le reproşezi comuniştilor că urăsc, dar constat că eşti însufleţită de acelaşi sentiment. Cum poţi să spui lucruri atât de urâte despre nişte oameni cinstiţi, care mai suferă încă în celulele învecinate cu acelea în care am stat noi la Malmaison, sau în subsolul de la Ministerul de Interne şi în multe alte închisori?

— Eşti tânără şi nu cunoşti decât perioada lor de luptă (pozitivă, e adevărat). Dar le cunoşti trecutul? Cei care te-au format ţi-au vorbit despre el?

— Tatăl meu a fost membru al Partidului Naţional-Ţărănesc. Îl stima nespus de mult pe Iuliu Maniu, şeful partidului, pentru întreaga lui activitate. Am învăţat istoria partidului de la tata şi nu de la unii membrii de partid care, după insinuările tale, m-ar fi „format”.

*

Mi-am adus aminte dintr-o dată de nopţile în care anchetatorii încercau să-mi smulgă mărturisiri, debitându-mi

tot felul de vorbe ce semănau cu acelea pe care mi le spusese Maria.

— De ce ai intrat în 1942 în Partidul Naţional-Ţărănesc?

— Ţi-am mai spus-o. L-am admirat întotdeauna foarte mult pe Iuliu Maniu. În 1942, eram în căutarea unei împliniri care să depăşească orizontul meu banal de fată tânără.

— Ăsta nu-i un răspuns. Şi de ce tocmai în 1942?

— Pentru că numai atunci am aflat de lupta pe care o duce Maniu şi un grup de politicieni pentru a răsturna guvernul Mareşalului Antonescu, care împinsese România în război alături de nemţi.

— Vrei să spui că te-ai dus la Maniu aşa, fără nicio recomandare, şi că el te-a primit pe loc? Cine poate să creadă asta, mincinoaso!

— M-am dus să-l văd în calitate de rudă a mamei mele. Cu siguranţă că i-am inspirat încredere, căci a acceptat pe loc să-mi încredinţeze o misiune.

— Bi-ine... Hai să spunem că-i aşa. Dar apoi, cine te-a manipulat şi cine te-a îndoctrinat? Căci Maniu ţi-a arătat încredere şi te-a primit ca să facă din tine o spioană. Maniu ştia cum se vor desfăşura evenimentele; ştia că, după înfrângerea nemţilor, trupele sovietice vor intra în ţară şi că România va deveni un nou câmp de bătălie, un câmp al luptei politice dintre imperialiştii americani şi comunism. Spune-ne cine te-a iniţiat în arta spionajului.

— Pe cine să spionez? Gândul ăsta nu mi-a trecut niciodată prin minte.

— Poate că ţie nu ţi-a trecut prin minte, dar cu siguranţă că Maniu s-a gândit la asta. Era viclean, bătrânul vulpoi! Spune-ne cine s-a ocupat de instruirea ta ca să-ţi poţi începe activitatea de spionaj de îndată ce vor intra în ţară trupele sovietice?

— N-am făcut niciodată spionaj. Am participat doar la lupta clandestină împotriva nemţilor şi apoi la lupta deschisă pentru democraţie, luptă pe care partidul a dus-o atâta vreme cât a fost liber s-o facă.

Stupida conversaţie a Mariei m-a adus la realitate.

Am tresărit de bucurie că mă aflu lângă ea, pe podeaua acelei celule improvizate. Coşmarul anchetelor se terminase, cel puţin pentru moment...

— Visezi, îmi zise Maria, şi nu mă asculţi. Îţi spuneam că era firesc ca tatăl tău, fiind moşier, să-i admire pe cei ce apără burghezia.

— Tata n-a fost niciodată un bogătaş. Era inteligent, capabil şi cinstit şi şi-a făcut o situaţie prin propriile lui forţe. Nu ne-am scăldat niciodată în bani. Familia mea trăia în condiţii confortabile: aveam o casă frumoasă şi o proprietate la ţară. Fratele meu şi cu mine am putut studia fără să avem de înfruntat lipsuri financiare.

— Şi ce studii ai tăcut?

— Mi-am luat bacalaureatul şi am absolvit cursurile de pian de la Conservatorul din Bucureşti.

— Şi de ce te-ai angajat în politică dacă erai muziciană?

— Pentru că politica mă atrăgea mult, pentru că îmi iubeam ţara şi poporul.

— Vrei să spui că poporul român a înţeles ceva din politică?

— Am constatat-o eu însămi în timpul activităţii mele clandestine. Mă duceam adeseori prin sate şi n-am găsit niciodată nici măcar un singur ţăran fascist. Dimpotrivă, oamenii îşi puneau mari nădejdi în acţiunile lui Maniu, pe care îl cunoşteau şi îl preţuiau. După invazia trupelor sovietice, în august 1944, am păstrat legătura cu ţăranii. I-am văzut la treabă. Mai ales înainte de alegerile din noiembrie 1946. Aveam ca sarcină propaganda într-un judeţ (propagandă pe care comuniştii încercau să o împiedice) şi cu acest prilej am văzut că printre ţărani nu existau comunişti. Erau toţi adepţi ai partidului nostru. M-au ajutat să-mi îndeplinesc misiunile, mi-au dat adăpost şi m-au ascuns de bandele comuniste, agenţi ai N.K.V.D.-ului, care se opuneau cu forţă oricărei alte propagande, în afară de cea comunistă. De la învăţător şi preot şi până la ultimul ţăran, n-am întâlnit decât români buni, ataşaţi partidului şi având multă admiraţie faţă de şeful lui. Îmi repetau mereu: „Spuneţi-i domnului Maniu că noi vom

vota toţi pentru partid...” Cunoşti înţelepciunea şi bunătatea ţăranului român.

— Bine, fie aşa cum spui. În ceea ce-i priveşte pe ţărani, e aproape firesc: se temeau să nu li se ia pământul şi se agăţau de Partidul Naţional-Ţărănesc. Dar n-o să-mi spui că şi orăşenii erau la fel de entuziaşti faţă de cauza ta! În privinţa intelectualilor...

— Ascultă-mă! Am lucrat trei ani la ziarul partidului nostru, *Dreptatea.* Dacă ai fi văzut câţi oameni veneau la redacţie! Unii ne scriau ca să ne încurajeze; alţii veneau să ne strângă mâna; de peste tot ni se trimiteau informaţii şi articole ca să le publicăm în ziar. După ce comuniştii ne-au dat afară din tipografie şi a trebuit să ne tipărim ziarul noaptea, într-o prăvălioară, să ne fi văzut cum îl vindeam pe stradă! Oamenii ne smulgeau ziarele din mână şi ne dădeau banii fără să mai aştepte restul; ne felicitau pentru munca noastră şi ne încurajau spunându-ne să continuăm lupta până la victorie. Asta se întâmpla atât în capitală, cât şi în provincie. Iată care era atitudinea orăşenilor şi a intelectualilor.

— Ştiu şi eu că *Dreptatea* se vindea ca pâinea caldă, în timp ce ziarele lor infecte ne erau băgate pe gât nu numai la locul de muncă, dar şi acasă. Oamenii cumsecade, ca bietul meu frate, erau obligaţi să meargă din casă în casă ca să-i forţeze pe cetăţeni să le cumpere.

— Văd că eşti de aceeaşi părere cu mine. Partidul era iubit şi putea să se sprijine pe majoritatea naţională.

— Da, mai mult sau mai puţin. Dar n-am putut niciodată să suport şovinismul lui Maniu, care – de altfel – i-a marcat pe mulţi dintre colaboratorii săi. Crimele astea împotriva ungurilor...

— Dar nu-i adevărat! N-a existat niciun fel de şovinism şi nici vreo crimă. Toate acestea reprezintă contra-propaganda. Maniu a luptat încă din tinereţe pentru alipirea provinciilor româneşti. În 1918, la Viena, a făcut tot felul de demersuri şi a ţinut discursuri ca să demonstreze că Transilvania şi celelalte provincii anexate de vecini ne aparţineau de drept. În semnarea Tratatului de la Versailles, în 1918, când s-au

fixat graniţele naţionale ale României, rolul lui a fost important. Atunci ni s-au dat Transilvania şi Basarabia. Maniu nu era şovin. Era un mare patriot. El şi-a început activitatea socială ca şef al Partidului Naţional; doar în anul 1923 a fuzionat cu Partidul Democrat; în 1926, partidul s-a unit cu Partidul Ţărănesc condus de Ion Mihalache.

— Sfârşeşte o dată cu propaganda asta. Bine mai eşti îndoctrinată!

— Nu-i vorba de propagandă. Nu fac decât să-ţi pomenesc câteva date: când nu cunoşti adevărul, eşti înclinat să repeţi orice inexactitate spusă cu rea-voinţă.

— Dar eu cunosc „istoria” asta a ta! Am trăit-o. Erai o puştoaică în 1928, când ziarele trâmbiţau ştirea că s-a înfiinţat cel mai puternic şi mai popular partid al opoziţiei, care nu era altul decât iubitul tău Partid Naţional-Ţărănesc. Nu te supăra, glumesc puţin ca să te tachinez.

*

Uşa se deschise. Gardianul ne aduse două gamele pline cu fasole şi două bucăţi mari de pâine.

— E mai bine ca la Malmaison, spuse Maria şi se repezi la mâncare.

Uitându-mă la ea cum înghite totul cu lăcomie, mi se făcu milă. Când a terminat ce avea în gamela ei, i-am întins-o pe a mea, de care nu mă atinsesem încă.

— O faci din milă?

— Te rog să iei jumătate.

— De ce nu mănânci? Te-au supraalimentat la Malmaison? Fără să răspund la observaţia ei răutăcioasă, continuam să-i întind gamela.

— Nu mi-e foame. Dar dacă asta poate să-ţi sporească pofta de mâncare, să spunem că din milă...

Luă jumătate din porţia mea şi continuă să mănânce.

Am închis ochii spre a pune capăt discuţiei. După puţin timp, Maria se întinse pe podea, căută poziţia în care se

simţea cel mai bine şi adormi. După câteva minute, sforăia.

Nu-mi puteam găsi liniştea. Conversaţia cu ea mă tulburase. În minte îmi veneau prea multe amintiri. Îmi pierdusem liniştea interioară la care ajunsesem în celula solitară. Amintirile îmi erau ordonat aşezate, ca în nişte sertare. Crezusem că sunt definitiv clasate. Dar iată că ele prindeau din nou viaţă. Amărăciunea mă cuprinse. Aş fi vrut să strig spre culoarul de care ne despărţea o draperie groasă.

Mulţi oameni dintre cei care îl urmaseră pe Maniu în lupta sa antifascistă şi anticomunistă erau, probabil, aici! Erau, cu siguranţă, cei credincioşi partidului până la dizolvarea sa, în 1947; mulţi dintre cei care se lepădaseră de el în timpul diferitelor procese intentate membrilor partidului; unii dintre cei care îl renegaseră în timpul propriului său proces, o sinistră înscenare a Securităţii, ce nu era decât o copie fidelă a N.K.V.D.-ului sovietic. Prin minte îmi treceau titluri din ziarele din 1947: „Maniu, trădătorul”, „Ne-aţi minţit, domnule Maniu...” Acum, când îşi duce zilele şi nopţile într-o celulă mizeră, cât de mare trebuie să-i fie tristeţea la gândul tuturor acestor lucruri abjecte! El, care luptase pentru ca ţara şi poporul să se dezvolte în armonie! El, care n-avea în firea sa nimic din violenţa revoluţionarului, ci era prudent şi încrezător într-o evoluţie care să statornicească legi menite să asigure progresul unei naţiuni omogene.

Cât de dureroase trebuie să fie pentru el nu acuzaţiile aduse de comunişti şi de derbedeii adunaţi de pe stradă ca să strige sloganuri învăţate la sediul Partidului Comunist, ci acelea ale unor oameni din apropierea sa.

Mi se părea că-l văd în seara alegerilor din noiembrie 1946. Din cele patru colţuri ale ţării se primeau telefoane care anunţau victoria partidului în aproape toate secţiile de votare. Eram în culmea bucuriei. Numai Maniu se retrăsese în camera sa. Noaptea târziu, pe când euforia rezultatelor, pe care ni le anunţau telefonic delegaţii, ne cuprindea pe toţi, stăpânul casei unde locuia preşedintele Maniu îi ciocăni la uşă. Maniu apăru înfăşurat în pelerina lungă pe care o purta în casă. Ascultă cu atenţie informaţiile pe care i le dădeau

prietenii lui, vorbind toţi în acelaşi timp, cu vocea gâtuită de emoţie. Îi ascultă cu răbdare, aproape cu indiferenţă. Când cei din jur tăcură, miraţi de aerul lui impasibil, le spuse pe un ton reţinut următoarele cuvinte, pe care nu le voi uita niciodată: „Acestea sunt rezultatele noastre, rezultatele care exprimă voinţa poporului nostru. Dar veţi vedea mâine care vor fi rezultatele publicate de ocupanţi. Nu vă faceţi iluzii, rezultatele vor fi falsificate. Partida nu e câştigată. Iertaţi-mă, sunt obosit. Noapte bună”.

A doua zi, ziarele anunţau, cu cifre falsificate, „succesul” zdrobitor repurtat de comunişti în alegerile „libere”.

Era de aşteptat. Trupele sovietice îi ocroteau pe comunişti. Instructorii N.K.V.D.-ului fuseseră la faţa locului, în timp ce comisiile americane şi engleze de control nu avuseseră dreptul să pătrundă în niciun birou de votare. Guvernul nu acceptase să fie prezenţi la alegeri mai mult de patru ziarişti occidentali, ce fuseseră plimbaţi prin cele câteva secţii de votare în care comuniştii erau siguri că vor câştiga.

Toate aceste amintiri îmi făceau rău. Mă gândeam la sărmanii ţărani, care-şi puseseră toată nădejdea în Maniu. Mi se părea că îmi mai sună încă în auz vorbele unor oameni care-mi ziceau: „Maniu are mare influenţă asupra politicienilor din Occident; ei îl stimează mult... E adevărat că Maniu a trimis lui Churchill un raport despre abuzurile comuniste?... Trumann i-a făgăduit lui Maniu... O delegaţie a aliaţilor s-a dus să stea de vorbă cu Stalin în urma intervenţiilor lui Maniu...”

Într-adevăr, Maniu făcuse toate aceste demersuri. Şi chiar mai multe încă. Pentru a-şi îndeplini, până la capăt, datoria faţă de popor, dar conştient că lupta sa era dinainte pierdută.

În anii de luptă clandestină dusă pentru răsturnarea guvernării lui Antonescu, aliaţii din Occident îl asiguraseră că, după victorie, România se va bucura, în sfârşit, de libertate şi de democraţie.

Situaţia ţării în timpul războiului era prea gravă pentru ca Maniu să refuze să se alieze, împotriva fasciştilor, cu Partidul National-Liberal (reprezentant al bogatei burghezii

capitaliste) şi cu Partidul Social-Democrat. Au fost acceptaţi în coaliţie chiar şi foarte puţinii comunişti ce existau în ţară pe acea vreme. Rezultatul? Ziua de 23 August 1944, zi memorabilă a armistiţiului cu ruşii, a găsit Partidul Naţional-Ţărănesc asociat cu alte trei mişcări politice. Imediat după aceasta, cei câţiva comunişti eliberaţi din închisori şi mai ales conducătorul lor, Gheorghiu-Dej, au început să unelteasca din umbră, susţinuţi de armatele sovietice de ocupaţie şi siguri de izbândă, deoarece puterile occidentale le vânduseră ruşilor, la Ialta, ţările din Est.

Îndată după 23 August, ţara a fost condusă de cei patru parteneri artizani ai eliberării. Ei au guvernat sub denumirea de Blocul National-Democrat. Dar câte fricţiuni au început în acest Bloc! Cei câţiva comunişti români ieşiţi din închisoare, ajutaţi de fugarii care, în timpul războiului, fuseseră primiţi şi instruiţi la Moscova - Ana Pauker, Vasile Luca, Emil Bodnăraş - au izbutit, prin şantaj şi ameninţare, să-i determine pe câţiva democraţi să-şi părăsească partidul. Comuniştii au reuşit să provoace dizidenţe în partidele democratice. Prin noile formaţiuni, ei au creat pseudo-partide paralele, total aservite Partidului Comunist şi U.R.S.S.-ului; cum, în conformitate cu hotărârile de la Ialta, Occidentul abandonase România, membrii Blocului Naţional Democrat au fost îndepărtaţi pe rând de la putere, fiind înlocuiţi cu oportunişti şi trădători dizidenţi.

Ce zi îngrozitoare a fost cea de 6 martie 1945! Întreaga ţară tremura de frică. A. Vâşinski, trimisul U.R.S.S.-ului la Bucureşti, s-a dus la palat. Se ştia că fiecare vizită oficială pe care o făcea era urmată de o catastrofă. La amintirea acestei date memorabile din istoria noastră mă cuprinse un sentiment ciudat. Vâşinski i-a impus regelui, bătând cu pumnul în masă, un guvern în întregime comunist, condus de dr. Petru Groza, un burghez vândut. Faptul se produse imediat. Astfel comuniştii au avut timp să pregătească simulacrul de alegeri din noiembrie 1946. În acelaşi timp, ei au izbutit să-şi strângă rândurile şi să introducă printre ei tot felul de trădători dizidenţi şi o seamă de oameni naivi.

Poporul s-a revoltat. Peste tot s-au născut organizaţii antisovietice şi anticomuniste. Oamenii s-au refugiat în munţi. Dar poliţia politică şi N.K.V.D.-ul au înăbuşit orice mişcare. Porţile închisorilor s-au deschis şi cei mai buni oameni ai acestui popor au dispărut în spatele gratiilor.

Partidul Naţional-Ţărănesc continuă să-şi facă datoria: să susţină moralul românilor, să publice clandestin manifeste şi să adreseze în fiecare zi proteste comisiilor aliate de control. În aceste proteste erau prezentate abuzurile comuniştilor, atrocităţile şi arestările comise de ei.

*

Când Maria se trezi, în încăpere se lăsase întunericul. Petrecusem câteva ore în tovărăşia multor altor personaje, printre care se aflau fiinţe dragi mie. Recapitulasem evenimentele la care luasem parte cu tot entuziasmul caracteristic vârstei şi firii mele. Cât de mult îmbătrânisem în câţiva ani! Încrederea mea în oameni dispăruse; excepţie făceau cei care, ca Iuliu Maniu, vor rămâne pentru mine, întotdeauna, nişte modele de abnegaţie şi de fidelitate.

— Ce vis am avut! Îmi zise deodată Maria. Mă băteau pentru că nu voiam să li-l dau pe fiul meu. Şi apoi... A, da, fratele meu... căuta pe jos, în întuneric, la lumina unei lanterne...

— Ai mâncat fasole şi ai adormit pe loc. Este o mâncare grea care îţi poate da coşmaruri.

— Adevăratul coşmar este cel pe care îl trăiesc mereu, căci mă gândesc fără încetare la fiul meu care a rămas fără niciun sprijin material şi moral.

— Şi fratele tău? Nu se poate ocupa de el?

— Ba da. Dar poate că l-au arestat din pricina mea. Şi chiar dacă e liber, crezi că are mijloacele necesare?

— Lucrează?

— Da, într-o uzină, ca muncitor necalificat. Închipuieşte-ţi, un intelectual, un fost om de afaceri... Şi acum se chinuie să

înveţe să sudeze într-o făbricuţă. Să fi văzut ce „domn” era pe vremuri! Dar mizerabilii ăştia l-au doborât. Mai întâi a fost stabilizarea monetară, când şi-a pierdut dintr-o dată toate economiile... A fost atât de traumatizat, încât a încercat să se sinucidă...

— În 1947 au fost multe sinucideri din pricina stabilizării...

— Da, ştiu. Dar asta n-a fost totul. Tulburarea lui a atins culmea în decembrie 1947, când brutele astea l-au detronat pe regele Mihai. Fratele meu era foarte sprijinit de Palat. Expulzarea regelui şi plecarea numeroşilor săi prieteni de la Palat au avut urmări rele pentru afacerile lui. Iar în 1948 a venit lovitura de graţie: naţionalizarea industriei. Atunci şi-a pierdut uzina. S-a trezit fără niciun leu, fără nicio situaţie, disperat. La vârsta de patruzeci şi cinci de ani, a trebuit s-o ia de la zero.

— Locuia cu tine şi cu fiul tău?

— Nu. Îl azvârliseră într-o încăpere mizerabilă, într-o casă de la periferia Bucureştilor. Erau cinci familii înghesuite într-un singur apartament, cinci femei la o singură bucătărie, mai mult de cincisprezece persoane la o baie. Eu şi fiul meu locuiam la Cluj: după reforma învătământului, am fost dată afară din postul meu de profesor şi m-am „reciclat” ca muncitoare într-o uzină chimică din acest oraş. Aici am fost arestată. Să-i ia dracu’!

Maria adormi din nou, obosită de atâtea vaiete şi blesteme. Eu am rămas trează, alături de toţi nefericiţii din celulele învecinate.

*

După noaptea de veghe petrecută la Ministerul de Interne, Maria de Layo şi cu mine am fost urcate într-o maşină în care am traversat Bucureştiul, fără să fim legate la ochi. Am ajuns la Gara de Nord fără să ştim unde ne duc. Eram însoţite de doi securişti. Eram atât de emoţionate că puteam merge ca toată lumea, că revedeam peronul – atât de familiar – al Gării

de Nord, încât am uitat să citim de pe placă destinaţia trenului, sau să ne uităm care era ora plecării. Gardienii ne preveniseră:

— Băgaţi de seamă. Vom lua un tren din Gara de Nord. Ca să treceţi neobservate, nu veţi purta cătuşe. Dar... la primul gest sau cuvânt, vom trage. Vom spune că sunteţi nişte criminale şi că aţi încercat să fugiţi.

Amândouă eram convinse că vom fi deportate în U.R.S.S. Aveam impresia că plec pentru totdeauna, lăsându-mi aici părinţii ce trăiau, ca toleraţi, la nişte prieteni, căci fuseseră scoşi din casa noastră, mare şi frumoasă. Mă gândeam cu tristeţe la toţi prietenii care poate că nu vor şti niciodată ce s-a întâmplat cu mine. La rândul lor, părinţii mei mă vor căuta şi, negăsindu-mă în nicio închisoare din ţară, vor înţelege că am fost deportată; şi nu le va mai rămâne decât să-mi plângă tinereţea pierdută şi singurătatea lor. Un torent de gânduri triste îmi treceau prin minte cu o viteză uluitoare.

În mod deliberat am făcut un efort ca să scap de melancolia în care căzusem.

La un moment dat, Maria strigă:

— Micu!

Dar, din pricina zgomotului din gară, tânărul pe care-l strigase nu o auzi. Îmi spuse, tulburată:

— Mi-am văzut băiatul, copilul meu, copilul meu! Şi el nu m-a văzut!

Oamenii care veneau şi plecau se uitau la noi fără să ne dea nicio atenţie. De ce o asemenea indiferenţă? Maria părea că vine de pe o altă planetă. Părul ei, creţ de la natură, nu mai avea o înfăţişare normală, căci nu mai fusese îngrijit de multe luni de zile, iar petele de pe rochia ei erau foarte vizibile; iar strigătul ei părea că vine de dincolo de mormânt!

Gardienii ne puseră imediat cătuşele la mâini, înjurându-ne pe amândouă şi tratându-ne drept „hoaţe” şi „criminale”, ceea ce atrase atenţia trecătorilor, care ne priviră cu dispreţ...

Am intrat în vagon. Pacea mea lăuntrică îmi îngădui să nu mă revolt, să nu simt cătuşele, să nu condamn neruşinarea

gardienilor şi să nu mă supere faptul că-i auzeam povestind curioşilor (în compartiment cu noi se aflau şi oameni liberi) că suntem nişte hoaţe pe care le duceau într-o închisoare mai mare. Când am părăsit Gara de Nord, cerul ţării mele mi s-a părut mai frumos ca oricând.

Îndepărtând temerile şi preocupările, legănată de mersul trenului în ritmul gândurilor mele, m-am lăsat cuprinsă de o linişte nespusă. N-am simţit nici măcar cum gardianul mă zgâlţâie şi mă scoală brusc de pe banchetă. Cred că m-a trezit din vis zgomotul lanţului ce mă lega de mâna lui. Sub privirile umilitoare şi totodată pline de milă ale călătorilor, am coborât la Ploieşti, la şaizeci de kilometri de Bucureşti.

Eram aşteptate de o camionetă ce semăna cu o dubă neagră; ne-am urcat în ea, împreună cu cei ce ne escortau. Am mers fără să vedem nimic, mulţumindu-ne să ne imaginăm frumuseţea peisajelor ce aduseseră faima regiunii ce înconjoară oraşul; mă refer la Valea Prahovei.

*

Am ajuns la Mislea la căderea serii.

Era o închisoare pentru femei, amenajată într-o veche mânăstire. Regiunea, mărginită în depărtare de dealuri subcarpatice, era renumită prin pădurile şi pajiştile ei cu flori.

Era ora când turmele se întorceau de la păscut. În anul acela toamna fusese minunată, lungă şi caldă, aşa cum era şi acea zi a transferului nostru la Mislea. Seara era plăcută; liniştea adâncă nu era tulburată decât de scârţâitul vreunei osii sau de lătratul vreunui câine...

Când am coborât din maşină nu ne puteam imagina contrastul dintre locul minunat în care era aşezată vechea mânăstire şi situaţia atroce de după zidurile ei.

După ce ne-au dat în primire gardienilor de la Mislea, duba şi cei care ne escortaseră plecară. Gardianul-şef al închisorii, un ţăran cu privirea blândă, ne spuse s-o aşteptăm pe directoare şi ne arătă, în apropierea biroului său, o bancă de

lemn pe care să ne aşezăm. În acele momente, aş fi vrut să iau cu mine toată prospeţimea aerului şi să-mi fixez în minte toate culorile înserării, ca să-mi fac provizii pentru lungul şir de zile în care nu voi mai vedea livezile de meri şi de peri, căci zidurile închisorii erau înalte şi ascundeau toate aceste splendori.

În aşteptarea directoarei, Maria începu să vorbească cu gardianul-şef, care îi spuse că aceasta avea gradul de maior de securitate, era membră a partidului comunist încă din ilegalitate, era licenţiată în filosofie, era extrem de dură, avea o înfăţişare bărbătească, limba şi mâinile cam prea slobode şi vocea tunătoare; pe scurt, că prin forţa şi energia ei putea domina mai mult de o mie cinci sute de deţinute şi vreo sută de gardieni, şi, pe deasupra, şi personalul administrativ...

Când am văzut-o, am înţeles că gardianul nu exagera în nicio privinţă. Aveam în faţa noastră o femeie bărbătoasă, grăsuţă, cu trupul pătrat, cu capul cam prea mare faţă de corp; cu o mişcare nervoasă, îşi arunca spre spate o şuviţă de păr ce-i cădea veşnic pe frunte. Această femeie cu înfăţişare militărească, în uniformă de ofiţer de securitate, nu-şi păstrase nici cea mai mică urmă de feminitate. Singurul element uman, cald, încurajator, erau ochii: negri, vii, uşor răutăcioşi şi mereu umezi.

Fără nicio ceremonie, după ce ne-a verificat actele şi şi-a aruncat privirile în dosarul „secret” ce ne însoţea, îl chemă pe gardianul-şef şi şi îi spuse:

— Condu-le pe amândouă în „lagăr”.

După cum am aflat mai târziu, *lagărul* era locul cel mai izolat la închisorii, un fel de incintă în care deţinutele nu aveau legături cu nimeni din afară şi nici dreptul la muncă; erau ţinute aici pentru a fi la dispoziţia celor ce le anchetau. Era o clădire compusă din două săli mari, despărţite între ele printr-o încăpere mai mică, unde stătea, în permanenţă, o gardiană de serviciu. În sala din dreapta erau închise deţinutele aflate într-o situaţie aşa-zis normală, iar în cea din stânga, cele ce erau pedepsite pentru nesupunere. Această sală era numită „închisoarea din închisoare”... Aici se aflau

deţinutele pe care directoarea le considera nedisciplinate, recalcitrante etc. „Sentinţa” se aplica la răstimpuri mai mari sau mai mici. Dacă ajungeai în această „î.î.” („închisoarea din închisoare”), nu mai aveai dreptul la plimbarea zilnică, iar raţia de hrană se reducea, după caz, la o jumătate sau la un sfert din cea obişnuită, şi aşa foarte mică.

Dacă, în ciuda acestui regim, nu te îndreptai, se trecea la faza următoare, adică la regimul de „gherlă”; „gherla” era o celulă minusculă, în care nu încăpea decât un singur om, stând în picioare. Ca să te aşezi jos, trebuia să te ghemuieşti...

Clădirea acestei închisori putea să adăpostească între o sută şi o sută cincizeci de persoane, datorită celor două sau trei rânduri de paturi suprapuse. În afară dispunea de o fâşie de pământ pe care nu creştea nimic, lungă cât clădirea şi lată cam de trei metri. Această fâşie de pământ era despărţită de curtea pătrată a închisorii printr-un zid înalt de trei metri. Pe această fâşie de pământ, care era locul de plimbare al deţinuţilor, rămăsese, ca printr-o minune, un copac, un tei.

Încăperea din dreapta era locuită de deţinutele ce aveau, în lagăr, un regim special: aici intrau acelea ce nu fuseseră condamnate juridic (din lipsă de probe) şi care, în aşteptarea unei eventuale judecăţi, rămâneau la dispoziţia organelor de anchetă; tot aici se aflau şi cele ce fuseseră judecate şi condamnate, dar cărora, la sfârşitul pedepsei, li se mai dăduse „o prelungire”, o pedeapsă aşa-numită „administrativă”, hotărâtă de un tribunal, „ad-hoc”, ce-şi avea sediul la Ministerul de Interne. Acest „supliment” avea drept scop „să reeduce” deţinutul, ţinând seamă de faptul că pedeapsa iniţială nu dusese la rezultate mulţumitoare. Trebuie să spun că toate condamnările date pe cale „legală”, adică în faţa unui tribunal, erau, după spusele anchetatorilor şi după cum ştim şi noi, „elastice”, adică susceptibile de a fi mărite sau micşorate (ceea ce nu se întâmpla niciodată) după bunul plac al direcţiei închisorii sau – mai curând – al celor ce erau însărcinaţi cu fiecare „caz” în parte.

Faptul că majoritatea femeilor din această închisoare erau

condamnate fără să fie judecate făcea ca fiecare caz în parte să fie mult mai grav, şi iată de ce. În mentalitatea comunistă, lipsa probelor dovedeşte că ai dus o activitate antiguvernamentală foarte abilă, de vreme ce anchetatorii nu au putut s-o pună în evidenţă nici chiar folosind tortura. Acesta este motivul pentru care femeile din „lagăr” erau considerate mai suspecte şi mai primejdioase decât celelalte deţinute; şi aşteptând ca vreun fapt să permită să se reia ancheta vreuneia, ele erau ţinute într-o totală izolare, lipsite de orice contact cu exteriorul şi chiar şi cu deţinutele ce fuseseră judecate şi care trăiau în celelalte părţi ale închisorii. Viaţa aici se scurgea sub continua ameninţare a unei noi anchete, ce putea să aibă loc fie în biroul direcţiei, fie – mai ales – la Ministerul de Interne, la Malmaison sau în clădirile secrete, special amenajate pentru ca metodele pe care le aplicau să dea rezultate sigure. Pentru anchetă, deţinuta era luată de o maşină care venea la poarta închisorii şi o ducea la locul hotărât. Uneori, ea era adusă înapoi; alteori, nu o mai vedeai niciodată.

În restul închisorii trăiau o mie două sute de femei condamnate de la cinci ani până la închisoare pe viaţă. Lucrau în ateliere, puteau circula prin curtea de care erau despărţite printr-un zid, se bucurau de mai multă libertate decât noi, dar munca lor era dură, căci trebuiau să-şi facă „normă”.

Închisoarea era ţinută departe de restul lumii; încercam prin toate mijloacele să vedem şi alţi oameni în afară de cei cu care trăiam zi de zi, să-i zărim, eventual, pe părinţii sau pe prietenii veniţi la cei închişi. În zid era o crăpătură minusculă. Când gardiană ce ne supraveghea era întoarsă cu spatele, unele deţinute se repezeau la ea şi, dacă deţinutele de dincolo erau la plimbare, veştile curgeau valuri-valuri; se rosteau nume, numele nefericitelor ce se aflau de cealaltă parte a zidului.

*

Problema închisorilor m-a preocupat întotdeauna. Citisem pe tema asta mai multe cărţi. Mă pasiona în mod deosebit viaţa misionarei Mathilda Wrede, supranumită în Finlanda „îngerul închisorilor”. Auzisem vorbindu-se despre Mislea care, înainte de cel de-al doilea război mondial, fusese multă vreme o închisoare dură pentru condamnatele de drept comun.

Cu câţiva ani în urmă, făcusem o vizită unui prieten de familie, la închisoarea Văcăreşti din Bucureşti. Am intrat acolo cu emoţie şi respect; aveam impresia că pătrund într-un loc bântuit de fantome. Oricât de dur era pe atunci regimul impus deţinuţilor, nu mi-am imaginat niciodată şi nimeni n-ar fi putut să creadă că oamenii vor suferi atât de mult în închisoare în timpul regimului comunist. Am suferit cu atât mai mult cu cât noi, deţinuţii dintre anii 1948-1954, am fost în închisoare în perioada cea mai îngrozitoare, în plină influenţă stalinistă. Nimic din afară nu pătrundea în temniţă. Ne simţeam ca îngropate de vii. „Veştile” nu circulau decât cu prilejul mutărilor de la o puşcărie la alta, de la locul de anchetă la închisoare sau de la închisoare spre o altă anchetă... într-un fel sau altul, aflam unele lucruri care puteau să ne intereseze şi, uneori, ajungeau până la noi şi unele ştiri politice.

Regulile de supraveghere erau foarte severe. Două gardiene ne păzeau tot timpul; una stătea în mica încăpere dintre cele două săli, iar cealaltă la poarta din zidul cel mare. Această supraveghere dublă este o caracteristică a principiilor comuniste. Partidul ştia că nu era iubit şi de aceea avusese prevederea de a numi, în fiecare funcţie, de la anchetatori şi până la gardieni, câte două persoane; în felul acesta se evita orice „legătură” sau orice influenţă pe care am fi putut-o avea asupra vreuneia dintre ele. Cunoscuta regulă a spionajului reciproc era aplicată de sus şi până jos, pe toată scara ierarhică. Al doilea principiu era acela al delaţiunii, la care se pretau, uneori, chiar şi deţinuţii, fapt ce a dus, în unele închisori, la atrocităţi nemaiîntâlnite în istoria

umanităţii.

Intram pentru prima oară într-un penitenciar. Când gardiana ne deschise poarta, ne-am oprit amândouă pe prag; pe toată fâşia de pământ bătătorit erau atât de multe deţinute încât, ca să putem intra, a trebuit să aşteptăm ca femeile aşezate pe jos să se ridice în picioare.

S-au sculat de jos, indiferente. Simţeam că mă cuprinde o ameţeală... După o izolare de mai multe luni, vedeam, dintr-o dată, prea multe figuri... În ciuda razelor blânde ale soarelui de sfârşit de toamnă, era prea multă lumină. Sau poate că presimţeam vag marea bucurie pe care o voi avea împărţindu-mi soarta cu aceste surori mult iubite, de care mă legam pentru totdeauna. Mai târziu le-am auzit spunând, pe când evocau cu multă căldură ziua sosirii mele în această secţie „secretă” a penitenciarului, că, „deşi privirea îmi era plină de teamă, faţa mea exprima bucurie”. Le-am răspuns: „Da, realitatea îmi silea ochii trupului să privească cu teamă, căci mi se părea că am ajuns într-un cimitir plin de oameni dezgropaţi după o lungă letargie. Cât priveşte bucuria pe care o exprima faţa mea, ea se datora sufletului care prevedea iubirea şi prietenia ce aveau să ne unească...”

Un suflet sensibilizat prin suferinţă, meditaţie şi rugăciune găseşte forţe neaşteptate pentru a depăşi timpul şi împrejurările. Pentru un astfel de suflet, credinţa devine „certitudinea fermă a lucrurilor la care speră”; iar iubirea este o flacără care încălzeşte, dă viaţă şi luminează. Ochii trupului se uitau cu spaimă la cele vreo sută de femei printre care aveam să trăiesc. Dar pe ecranul sufletului meu se derula un film minunat, în care majoritatea eroinelor-astăzi neputincioase şi pasive în faţa suferinţei – vor căpăta putere şi curaj. Marcela, Maria, Alexandra, Lidia, ce bogăţie spirituală se ascundea în voi! Şi tu, draga mea Gina! Parcă te văd şi azi cum, când ai apărut lângă gardiană, afişai un aer plictisit, şi venirea mea neaşteptată te tulbura atât de mult... îţi mai aud şi acum vocea aspră, rece...

— N-am niciun pat disponibil, domnişoară gardiană, dar celelalte le vor lua în paturile lor.

Apoi, adresându-se femeilor ce se aflau în curte, la plimbare:

— Cine vrea să le primească pe nou-venite în pat?

Timp de câteva nesfârşite secunde nu se auzi niciun răspuns.

— Vă veţi înţelege între voi, spuse gardiana.

— Vino aici, mă invită Gina, care era „şeful secţiei”. Pune-ţi lucrurile pe masă.

În mijlocul încăperii mari în care ne găseam se afla o masă mărginită, de-o parte şi de cealaltă, de nişte bănci lungi. În rest, nu mai erau decât paturile de fier, etajate pe două sau trei nivele. La un capăt al sălii se afla un lavabou, un butoi mare şi o uşiţă ce dădea spre closete.

În timp ce-mi prezenta regulamentul vieţi noastre comune, privirea Ginei o evita pe a mea. Gesturile şi cuvintele ei trădau un fel de nervozitate şi de stânjeneală. I-am privit trăsăturile distinse şi blânde, părul de un blond-cenuşiu şi ochii verzi. Mersul graţios şi felul cum îşi ţinea capul uşor înclinat spre umărul drept îi dădeau o eleganţă incontestabilă, pe care nu o puteau micşora nici decorul dezolant şi nici haina ei de pânză vărgată.

— Bineînţeles, i-am răspuns, mă voi obişnui. Sunt foarte mulţumită că sunt cu voi, căci – de când am fost închisă – am stat întotdeauna singură în celulă...

Gina îmi întrerupse acest discurs, pe care eu îl voiam foarte prietenos. Părea că n-a auzit nimic.

— O să o rog pe Cati să-ţi facă loc în patul ei, spuse ea, şi se duse s-o cheme pe Cati, care era afară.

Fata acceptă propunerea cu amabilitate. Le-am mulţumit şi am I adăugat:

— Aş fi putut dormi pe jos; de ce s-o deranjez pe Cati?

— Nu-i permis să dormi pe jos. Cât priveşte deranjul (Gina surâse ironic), poate ea te va deranja pe tine. Are o rană deschisă pe tot piciorul. Nu-i plăcut, mai ales când dormi sub aceeaşi pătură... Şi acum, ia-ţi în primire patul!

Cati îmi întinse mâna şi mă conduse spre un capăt al încăperii. Aveam să stau în ultimul pat de pe primul rând, un

fel de ţarc, printre altele la fel.

— N-avea grijă, mă încuraja Cati. N-o să te ating cu piciorul bolnav. Ne vom înţelege... Cum te cheamă?

— Nicole.

— Ce nume frumos! Şi, după o clipă: Nicole, nu trebuie să te superi pe Gina. E puţin răutăcioasă, pentru că e foarte nefericită; mai nefericită decât noi toate. Îţi voi povesti ce ştiu...

După ce se termină plimbarea, deţinutele se întoarseră la locurile lor. Gardiana trânti uşa şi trase brusc zăvoarele. Când o auziră îndepărtându-se, noile mele tovarăşe de sală se năpustiră spre „locuinţa mea”. Îmi puneau tot felul de întrebări şi ochii lor curioşi mă priveau cu atenţie. Am avut impresia că unele răspunsuri ale mele aveau asupra lor un efect liniştitor. Acest femei ce stăteau în închisoare de aproape doi ani, aflau – prin mine – unele ştiri politice mai recente.

— De cinci luni de zile, le spuneam eu, guvernele provizorii ale ţărilor ocupate protestează mereu împotriva arestărilor în masă. Reprezentantul Casei Albe s-a dus la Moscova ca să obţină eliberarea tuturor deţinuţilor politici. Ţările occidentale luptă fără întrerupere pentru acelaşi lucru. Radioul şi presa nu încetează să vorbească despre asta. Pretutindeni au loc manifestări de stradă în care mii de oameni cer eliberarea deţinuţilor politici. Diplomaţii fac presiuni ca să se ţină alegeri libere în toate ţările ocupate de sovietici. Americanii îi ameninţă pe sovietici spunând că, dacă nu vor avea loc alegeri libere şi o amnistie generală, ei vor întrerupe orice schimb comercial cu Uniunea Sovietică. Ca să nu mai vorbim de noua armă atomică, de care ruşii se tem atât de mult...

Târziu în noapte mi-am făcut reproşuri pentru tot ceea ce spusesem: poate că nu făcusem bine că le încurajasem pe aceste femei, vorbindu-le despre acţiunile şi făgăduielile oamenilor, în loc să le îndrept privirea spre Domnul: căci salvarea nu vine decât de la El. Dar m-am liniştit auzindu-le cum gem în somnul agitat. „Nişte cuvinte spuse cu bună intenţie, la momentul potrivit, nu pot să facă niciun rău.”

*

A doua zi, Cati mă trezi cu blândeţe şi mă puse la curent cu o mulţime de lucruri utile, care, de acum încolo, aveau să facă parte din obiceiurile mele zilnice. După ce se termină agitaţia de dimineaţă, în dormitor se lăsă o linişte grea. Cu privirea în gol, cele mai multe dintre femei îşi urmăreau şirul gândurilor. Câteva vorbeau între ele, cu voce scăzută.

— Cati, spune-mi te rog, de ce e atâta linişte?

— Pentru că aşa cere regulamentul închisorii.

— Dar, în acest moment, în dormitor, nu-i nimeni din personalul închisorii ca să ne împiedice să vorbim, să ne mişcăm, să surâdem.

— Gardiana se află la masa ei, pe culoar. Şi Gina ne pretinde şi ea să păstrăm liniştea.

— Gina...

— Da! Vino mai aproape, o să-ţi spun povestea ei... Gina a fost închisă după o săptămână de la arestarea soţului ei. Iată cum s-au petrecut lucrurile. Erau divorţaţi, dar locuiau în aceeaşi casă. Gina avea un prieten, un fost ministru. Cum era urmărit de securitate, el i-a cerut Ginei să-l primească la ea. Aici a stat ascuns câteva luni, cu acordul fostului soţ al Ginei. Dar fiul Ginei, un băiat de cincisprezece ani, a povestit totul unuia dintre prietenii săi, vrând să laude curajul părinţilor lui. Poliţia secretă a aflat (prin cine? Asta este o altă poveste) şi, după câteva zile, a înconjurat casa Ginei. Prietenul ei a sărit pe fereastră şi a fost omorât de agenţi. „Soţul” Ginei a fost arestat imediat, iar ea după o săptămână.

— E îngrozitor... Şi băiatul?

— Aşteaptă, ai să vezi... După un timp, când Gina a fost adusă de la locul unde avusese loc ancheta, la închisoarea asta, în vagonul poliţiei se aflau mulţi oameni. Ea i-a întrebat dacă, din întâmplare, nu-l întâlniseră în închisoare pe un anume Eugen Bratin. Unul dintre deţinuţi i-a spus că se despărţise de el cu o oră înainte de a se urca în vagon... Şi că Bratin era disperat, pentru că un deţinut, închis de curând, îi

adusese vestea că fiul lui se sinucisese. Băiatul nu putuse îndura povara ce-i apăsa pe cuget. Înţelegi? Bietul om îi dădea Ginei toate detaliile, fără să ştie că ea era una dintre victimele tragediei. Când a ajuns aici, la închisoare, Gina era într-o stare de nedescris. S-a aruncat pe un pat şi nu s-a mai oprit din plâns. Nimeni nu putea s-o consoleze. Plângeam alături de ea. Când Marcela (care e aşezată acolo, lângă fereastră) a sosit în închisoare, întâlnirea ei cu Gina a fost emoţionată; se cunoşteau bine încă din copilărie. Marcela, care ştia bine cum s-a întâmplat nenorocirea, a negat cu hotărâre faptul că Minai, fiul Ginei, s-ar fi sinucis. Ea spunea că băiatul era în viaţă, sănătos, şi că „informaţiile" Ginei veneau dintr-o sursă a securităţii care urmărea s-o demoralizeze. Urmarea? Din ziua aceea, Gina a devenit din ce în ce mai agitată. Parcă ar avea ceva cu Marcela; nu i se adresează zile întregi sau o scoală în toiul nopţii şi o imploră să-i spună adevărul. Marcela continuă să-i ascundă faptele, crezând că această minciună ar putea s-o liniştească. Dar s-a întâmplat invers. De îndată ce a început să aibă îndoieli, Gina a devenit mai nefericită şi mai închisă. De fiecare dată când vine în secţie vreo deţinută, i se face teamă, gândindu-se că aceasta ar putea să ştie adevărul. Cred că Gina nu vrea să-l mai afle. Se abrutizează şi se înrăieşte, păstrând totuşi în suflet o urmă de speranţă că spusele Marcelei sunt adevărate.

Într-o zi, nişte doamne care păreau că fac parte din „comitetul de conducere” al închisorii, au venit să ne pună întrebări, directe şi amănunţite: vârstă, profesie şi mai ales apartenenţă politică.

Maria de Layo n-a suportat să fie prea mult interogată şi a răspuns că asta era treaba poliţiei. Atitudinea ei originală, zgomotoasă şi amuzantă i-a permis să-şi facă un cuibuşor mai bun printre alte deţinute care nu aparţineau nici unei grupări politice, dar care lucraseră, în timpul războiului şi înainte de război, la prefectura de poliţie, la cenzură sau la vreun ziar democratic.

Neavând nimic de ascuns, am spus că eram membră a

Partidului Naţional-Ţărănesc, pentru care lucrasem, în timpul războiului, în clandestinitate, iar, după 1944, în legalitate, până la suprimarea sa de către conducerea comunistă venită la putere. Nu ştiam că închisoarea de la Mislea fusese „reinaugurată”, la 15 mai 1948, cu o grupare politică de extremă dreaptă, care mai deţinea încă, în noiembrie 1949, o impozantă majoritate în închisoare. Am înţeles foarte repede că eram, pentru moment, singura reprezentantă a partidului meu. Acesta era motivul pentru care, în seara aceea, ca şi în multe altele, am fost pusă să împart patul cu Cati. Trebuie să recunosc că nu era plăcut să asişti la pansamentele pe care şi le făcea. Biata de ea îşi descoperea plaga, vărsa pe ea un lichid adus de la infirmerie şi-şi rula bandajul înainte de a şi-l pune din nou pe rană. Martoră permanentă a acestei operaţii, am dormit mult timp sub aceeaşi pătură cu Cati, fiind conştientă de faptul că am fost aşezată aici din pricina apartenenţei mele la un alt partid decât cel din care făcea parte majoritatea.

Cati, căreia – de când i se deschisese plaga – i se refuza orice tovărăşie, îmi arătă multă recunoştinţă pentru faptul că primisem atât de uşor să dorm cu ea, nu mă lăsa să fac patul şi, fără să ţină seamă de protestele mele, făcea în locul meu corvezile zilnice (nou-venitele trebuiau să golească găleţile cu excremente, să spele pe jos, să se ducă după apă etc.)

Maria de Layo refuză să facă aceste corvezi, ridicând vocea şi arătând că avea un picior anchilozat în urma loviturilor pe care le primise în timpul anchetei. De atunci, nu i s-a mai cerut să facă nimic.

Ca s-o las să muncească în locul meu, Cati mi-a spus că ea mai făcea asta şi pentru altele, ce-i dădeau, în schimb, ţigări.

— Dar eu n-am nimic să-ţi dau.

— N-am nevoie de nimic. Pe tine te iubesc pentru că ai acceptat să dormi cu mine.

Biata fată! Căra toată ziua tot felul de poveri: găleţile cu excremente, apa, hrana... Nu ştiu dacă, aşa slabă cum eram, aş fi putut face din prima zi asemenea eforturi.

Când a sosit momentul plimbării, Cati şi-a primit „răsplata”.

Imediat ce-am ajuns în curte, s-a apropiat de mine, în vârful picioarelor, şi mi-a spus:

— Vrei să te plimbi cu mine?

— De ce nu, dacă e voie să ne plimbăm...

— Aş vrea să te iau de braţ, pentru ca toate „fetele” şi gardienele să vadă că mă plimb cu o „domnişoară”.

— Dar, Cati, tu nu te-ai plimbat niciodată cu nimeni? Am întrebat-o eu.

— Nu, cu nimeni. Cati nu-i bună decât pentru muncă. La Mislea n-am avut nicio prietenă şi nicio tovarăşă de pat. Ele „se cred” toate...

Şi eu am fost mulţumită de plimbarea cu Cati căci, în afară de ea, nimeni nu-mi adresase vreo vorbă. Şi aşa au stat lucrurile multe zile în şir.

Contactul cu deţinutele de la Mislea mi se pare a fi prima şi cea mai importantă experienţă din viaţa mea. Coabitarea cu oameni atât de diferiţi în plan social, politic, intelectual, izolarea la care mă obliga majoritatea, toate acestea aveau în mine un mare răsunet şi îmi trezeau în suflet o amară suferinţă.

*

Timpul trecea şi celula se umplea mereu. În încăpere, atmosfera deveni parcă stânjenitoare o dată cu sosirea Elenei Codreanu şi a Iridentei Moţa, soţia şi respectiv sora lui Comeliu Codreanu, asasinat ca şef al Gărzii de Fier, precum şi a Mariei Antonescu, soţia mareşalului Antonescu, omul care condusese ţara în timpul războiului purtat alături de Hitler. Legionarele se reuneau în grupuri; unele deţinute aparţineau grupului Codreanu, dar nu o acceptau pe Elena, altele se adunau în jurul Iridentei, altele în jurul Elenei Pătraşcu, soţia legionarului care făcuse un pact de neagresiune cu comuniştii şi fusese înşelat de aceştia, altele îl susţineau pe Horia Sima, cel ce fugise din ţară, altele credeau doar în Mironovici, un legionar de seamă care nu se înţelegea cu niciunul dintre

celelalte grupuri. În ciuda acestei divizări, pecetea educaţiei lor de castă se vedea bine, încă de la început. Toate aceste femei îşi păstrau părerile pentru ele, nu se certau chiar dacă aveau opinii diferite, erau solidare când aveau de înfruntat greutăţi, nu se ameninţau şi nu se plângeau una de cealaltă. Mai mult încă, în ciuda sărăciei ce domnea în închisoare, fiecare pachet primit de o legionară era împărţit frăţeşte, fără să se ţină seamă de diferenţele de opinii.

Am legat un fel de prietenie cu o învăţătoare dintr-un sătuc din Moldova. Patul ei se afla deasupra patului nostru. Era tuberculoasă şi nu putea spăla podeaua din dormitor atunci când îi venea rândul. Ultimul pachet trimis de soţul ei conţinea ţigări. Dar, de luni de zile, nu mai primise nimic şi se temea să nu fi fost, şi el, arestat.

Mă integrasem în viaţa din lagăr şi, când îmi venea rândul, făceam treburile la care eram obligată, la fel ca şi celelalte. Cum Cati nu voia să mai spele podelele în locul vecinei noastre de pat, am facut-o eu. Biata Sandrina nu mai ştia cum să-mi mulţumească; nu izbuteam să-i potolesc scrupulele decât spunându-i întruna că îmi „oferеam” munca pentru a mi se ierta păcatele.

— Da, dar cred că faci oricum alte lucruri pentru ca să-ţi fie iertate păcatele, fie şi numai îndeplinindu-ţi corvezile ce-ţi revin ţie. Nu eşti de părere că te oboseşti prea mult?

— Nu te nelinişti din pricina asta. O fac cu plăcere.

În felul acesta mi-am mai apropiat un suflet. Trăia într-o mare singurătate şi, de altfel, se complăcea în a se lăsa pradă gândurilor şi în a-şi face mereu tot felul de griji. Dacă i-au arestat soţul, ce se va întâmpla oare cu micul lor avut? Dacă securiştii îl vor tortura în timpul anchetei, cine ştie în ce proces va fi târâtă! Pe când, dacă el rămânea în libertate, nevinovăţia ei va fi, odată şi odată, recunoscută!

M-am străduit să o conving că totul depindea de Cel de Sus, care este Stăpânul vieţii noastre pe acest pământ şi că, în loc să se frământe aşa, ar fi mai bine să-i ceară ajutorul.

— Mă socoteşti păgână? Nu mă culc niciodată fără să fac semnul Crucii şi, în fiecare dimineaţă, spun „Tatăl nostru”. Dar

fiecare lucru la timpul lui. N-o să renunţ la dreptatea la care oamenii au dreptul, numai pentru că cred în Dumnezeu. Oamenii au fost nedrepţi cu mine şi au datoria să repare lucrurile.

— Dacă vrea Domnul, repetam eu după fiecare argument de acest fel.

Cu timpul, între noi a avut loc un fel de despărţire. Adeseori Sandrina se ferea de mine. O înţelegeam perfect şi ştiam ce îi lipseşte: îi lipsea credinţa adevărată. Şi mă rugam pentru ea ca, de altfel, pentru toate cele alături de care trăiam.

Cati părea că mă înţelege din ce în ce mai bine. Timp de câteva zile, îmi dezvălui „povestea vieţii ei”, plină de greşeli, aşa-zise de tinereţe. După ce scoase la lumină amintiri învăluite în uitare, Cati înţelese că era păcătoasă şi izbuti să se vadă pe sine aşa cum era, în toată micimea şi rătăcirile ei. Simţi nevoia să se roage. Cum nu era cu putinţă să ne rugăm împreună, am învăţat-o ce să-i spună lui Iisus, noaptea, când totul era învăluit în linişte. Şi Cati se ruga. Rămânea trează şi, uneori, o simţeam că plânge. Apoi, probabil când sfârşea rugăciunea, se apleca spre mine şi mă săruta pe frunte.

Ce bucurie de nedescris simţeam în aceste nopţi! Cât de mult se schimbase Cati în cele două săptămâni de când începuse să se roage!

Se apropia Crăciunul. Într-o zi, Cati se urcă pe o bancă în mijlocul sălii şi strigă:

— Atenţie! Atenţie! Vă aduc la cunoştinţă că mă pun la dispoziţia tuturor celor care nu au destulă putere ca să-şi îndeplinească corvezile, şi fără să le cer ţigări!

— Atunci, întrebară câteva voci, ce ne ceri în schimb?

— Nimic. Totul va fi pe gratis şi făcut cu plăcere.

TOVARĂŞELE MELE DE TEMNIŢĂ

Între timp apăru la orizont un duşman îngrozitor: *foamea*.

Porţia de mâncare ce ni se împărţea nu era suficientă: cele mai multe femei primeau pachete în fiecare lună sau mai rar, după cum decidea conducerea închisorii şi după cum familia lor dispunea sau nu de mijloace materiale. Cele care primeau pachete mai aveau câte o bucată de zahăr, câte un biscuit sau vreo bucată de slănină. Eu mă trezeam adeseori atât de înfometată, încât mi se părea că cineva, în patul de sus, muşca dintr-un corn proaspăt şi crocant asemenea unei baghete franţuzeşti; mi se părea că aud cum coaja lui rumenită se sfârâmă între dinţi... în realitate, era doar zgomotul pe care-l făcea salteaua de paie când Sandrina se întorcea de pe o parte pe alta...

În afară de această obsedantă foame fizică, mai simţeam şi o alta, pe aceea a unei legături spirituale, care mă făcea să vreau să vorbesc cu tovarăşele mele de suferinţă.

Simţeam nevoia unei prietenii pline de căldură pe care nu o găseam... Până în ziua în care am fost surprinsă, într-o dimineaţă, de inspecţia neaşteptată a directoarei. Aceasta veni însoţită de gardianul-şef, de gardiana-şefă, de medicul închisorii şi de infirmierul spitalului.

Poate că am uitat să spun că eram obligate să ne facem patul imediat după „deschidere”, adică la ora şase dimineaţă, şi să stăm până seara la ora „închiderii” fie pe marginea patului, fie pe băncile de lângă masa din mijloc.

Într-o zi, în curtea de lângă aleea noastră se auzi vocea directoarei, aşa că toate deţinutele avuseră timp să-şi aranjeze pătura, care trebuia să fie perfect întinsă, ca la armată. Cu privirile înfricoşate, femeile îşi făcură cu grijă patul, ca să arate cât mai bine; directoarea avea obiceiul să bată, să înjure, să ironizeze; groaza întipărită pe faţa celor mai multe deţinute, mai ales a legionarelor, mă ului.

Când s-a deschis uşa, ne-am ridicat toate în picioare.

Directoarea avea în mână câteva cărţi poştale nescrise.

Toată lumea strigă într-un glas: „La ordinele dumneavoastră!”

Directoarea îşi aruncă privirea prin toată sala şi începu să ne critice, folosind cuvinte obscene; zicea că podeaua este murdară, că paturile sunt făcute nereglementar... Toate astea le spunea cu o voce de tunet.

Apoi făcu apelul nou-venitelor. Eram cinci, doamnele de care am vorbit mai înainte, Maria de Layo şi cu mine. Adresându-i-se Mariei de Layo, zise:

— De ce ai fost arestată?

— Din anchetă reiese că am făcut spionaj pentru imperialişti.

— Dar tu de ce ai fost arestată?

— M-au arestat la 24 August. Mi s-au pus întrebări despre activitatea dusă de mine în cadrul Partidului Naţional-Ţărănesc, în vremea guvernării naziste şi, după acea, până la suprimarea partidului.

— Deci erai ţărănistă?

— Dovadă este că mă aflu aici. Dacă aş fi renunţat la părerile mele, n-aş fi fost arestată!

— Deci te menţii pe poziţiile tale, deşi ai fost adusă aici pentru a fi reeducată.

— Sunt de acord că am nevoie de o reeducare, dar asta în părţile negative ale caracterului meu şi nu în privinţa lucrurilor în care sunt nevinovată şi la a căror justeţe am avut tot timpul să meditez în liniştea celulei.

— Crezi că Partidul Naţional-Ţărănesc, acest partid burghez care a exploatat şi a zdrobit cea mai importantă clasă socială din ţară, aceea a ţăranilor, a dus o luptă dreaptă şi cinstită?

— Am ajuns la concluzia că tot ceea ce este făcut de mâinile şi de mintea oamenilor este imperfect. Dar, în comparaţie cu alte mişcări, consider că Partidul Naţional-Ţărănesc a fost cel mai favorabil ţăranilor.

— Deci crezi în ramolitul de Maniu, fustangiul ăla mincinos? Eu îl cunosc personal. În clandestinitate, am fost însărcinată să mă infiltrez în Partidul Naţional-Ţărănesc pentru a

transmite comuniştilor tot ceea ce se referea la doctrina şi la acţiunile ţărăniştilor. Aşa că, „draga mea”, şi eu am fost „ţărănistă”.

Râse în hohote. Apoi continuă:

— L-am cunoscut pe Maniu personal; este un înfumurat şi un ramolit, aflat mereu în opoziţie şi care s-a înfăşurat într-un fel de legendă fabricată de propriul său anturaj.

Am lăsat-o să vorbească, păstrându-mi calmul. Când a terminat ce avea de spus, fericită că a umilit o fiinţă omenească şi că a murdărit o alta, i-am zis:

— Domnişoară directoare, îmi pare rău că trebuie să vă amintesc că sunt deţinută politic şi că acest lucru îmi impune să mă conformez convingerilor mele. În ceea ce vă priveşte, fiind membră al unui partid politic, cel comunist, puteţi să aveţi cea mai proastă părere despre partidul din care fac eu parte şi să vă exprimaţi această părere în mod liber. Dar îngăduiţi-mi ca, în calitate de deţinută închisă pentru activitatea mea politică, să vă spun că, dacă aveţi dreptul să nu împărtăşiţi o anumită opinie politică şi chiar să o combateţi, aşa cum faceţi dumneavoastră, mi se pare nedrept şi neelegant să jigniţi o mişcare şi pe şeful ei, mai ales într-o închisoare în care nouăzeci la sută dintre oameni sunt deţinuţi politici. Am fost închise pentru opiniile noastre politice. Nu cred că mă aflu aici ca să mi le schimb şi ca să le înlocuiesc cu altele, ci – pur şi simplu – ca, prin propaganda pe care aş putea-o face fiind în libertate, să nu pun piedici dezvoltării partidului ce se află acum la putere. Oare trebuie să fim umilite din pricină că avem anumite convingeri politice? Plătim destul de scump pentru trecutul nostru. Nu mă refer la mine, ci la cele ce aţi spus despre Maniu. Nu e un ramolit, ci un om bătrân, care are meritul de a fi refuzat, în ciuda vârstei sale, să se pună la adăpost fugind în Occident. El a ţinut să rămână în ţară împreună cu toţi cei din partidul său, pe care nu a vrut să-l trădeze şi pentru care şi-a sacrificat viaţa. Chiar dacă punctul său de vedere nu corespunde cu al dumneavoastră, ar merita cel puţin respectul ce i se cuvine unui bătrân ce stă în închisoare din

pricina ideilor sale.

Cam acesta a fost răspunsul meu. Cuvintele îmi veneau pe buze cu blândeţe şi calm, şi am spus tot ce am avut de spus. Privirea fixă şi ţinuta rigidă a directoarei lăsau să se înţeleagă că va urma o pedeapsă severă.

Spre marea surprindere şi spre stupoarea generală, după „alocuţiunea” mea, directoarea tăcu. Atitudinea ei deveni mai puţin rigidă şi, stăpânindu-şi glasul, care suna ciudat în liniştea de mormânt din sală, zise:

— Vino aici. Apropie-te! Patul de jos, din fundul încăperii, este al tău?

— Da, domnişoară directoare.

— Cu cine dormi în pat?

— Cu Cati.

— A, cu unguroaica! Şi se uită la noi cu un surâs batjocoritor. Apoi, adresându-mi-se mie, care înaintam spre ea, îmi spuse:

— Hai, vino „draga mea”. Repetă încă o dată că eşti o „ţărănistă” de-a lui Maniu!

— Da, domnişoară directoare.

— Şi îndrăzneşti să-mi spui asta mie, care sunt comunistă şi directoarea unei închisori şi, culmea, să îmi faci şi observaţii asupra modului în care mă exprim?

— Nu v-am ţinut nicio lecţie, domnişoară directoare. N-am făcut decât să apăr, aşa cum e şi drept, un om care-i demn de respect şi un patriot. I-am luat apărarea, cu tot respectul pe care vi-l datorez, căci sunt convinsă că am datoria să o fac, oricare ar fi riscul pe care mi-l asum.

După câteva secunde de ezitare, directoarea făcu un gest larg cu mâna şi îmi zise:

— Apropie-te!

Am înaintat încet, crezând că mă va lua la bătaie.

Mergeam spre ea, uitându-mă în ochii ei, fără să privesc înjur, şi nu vedeam figurile împietrite de groază ale tovarăşelor mele de cameră.

Când am ajuns lângă ea, mi-a spus:

— Întoarce-te cu faţa spre celelalte! Iar deţinutelor:

— Aţi auzit cum trebuie să vorbiţi şi cum vorbeşte un om adevărat? Nu mi-a spus: „Nu ştiu de ce am fost arestată... este o eroare... o confuzie de nume... nu ştiam că... n-am făcut asta sau asta...”

Şi, adresându-mi-se din nou:

— Din 1948, de când vin în lagăr, printre deţinute, le provoc mereu, ca să văd dacă măcar unele dintre ele îşi recapătă sentimentul demnităţii. Le-am insultat, le-am bătut, le-am ameninţat cu moartea, ca să se trezească, şi ca măcar una dintre ele să aibă o reacţie demnă. Într-un cuvânt, să ia o atitudine! De câte ori nu le-am întrebat: „De ce eşti aici?”, dar răspunsul a fost mereu acelaşi: „Nu ştiu”. V-am blestemat martirii, le-am profanat memoria, dar n-a ripostat nimeni. Din pricina asta, n-am simţit niciodată că m-aş afla printre deţinute politic şi v-am dispreţuit. Şi încă vă mai dispreţuiesc...

Apoi spuse:

— Sunt de acord cu tine; tu eşti într-adevăr o deţinută politică într-o închisoare politică. Dar te sfătuiesc să fii atentă la ce spui: nu toţi cei ce sunt responsabili cu voi au făcut studii sociologice şi psihologice ca mine...

Stătea aşezată pe masă, cu un picior pe bancă şi cu mâinile în şolduri şi mă privea amuzată. În acel moment am încremenit şi am simţit că mă cuprinde un fel de teamă, ce-mi venea din străfundul sufletului. De-abia acum începeam să înţeleg cât de ciudată era atitudinea directoarei.

— Spune-mi, „draga mea”, ce altceva ai mai făcut până acum?

— N-am făcut prea mare lucru, domnişoară directoare. Sper să fac de acum încolo...

— Nu cumva vrei să le transformi pe toate femeile astea în ţărăniste? Atenţie, nu te juca cu focul!

— Nu, domnişoară, nu am asemenea intenţii. Şi, pentru că cred că pot să vă vorbesc cu sinceritate, vă mărturisesc că am lăsat politica la poarta închisorii. Fiecare lucru la timpul lui. Stând singură în celulă, am avut norocul să înţeleg că în viaţă există cauze cărora merită să li te consacri; pentru

mine, singura cauză pentru care merită să lupţi este cauza creştină. Sunt ortodoxă. M-am convertit înainte de a intra în închisoare şi, de atunci, sunt hotărâtă să consacru întreaga energie a tinereţii mele lui Iisus, Domnul nostru, al tuturor. Pe El vreau să-L slujesc şi, prin El, pe toţi cei ce mă înconjoară. Am fost adusă aici de politică, dar ea nu mai are asupra mea nicio putere. Prin credinţa mea în Dumnezeu, mă consider acum o fiinţă nouă.

— Încă o nebunie, spuse ea, dar pe un ton mult mai uman. Oare când vom izbuti noi, comuniştii care te-am adus aici, să te reeducăm?

— Chiar dumneavoastră aţi spus că reeducarea se face prin muncă şi disciplină. Din acest punct de vedere, sunt gata să mă supun fără să discut. Dar pentru nimic în lume nu-mi voi schimba sentimentele mele cele mai profunde.

După un nou moment de tăcere, ce ni se păru tuturor fără sfârşit, directoarea se ridică şi îşi reluă ţinuta rigidă:

— Legionarii pretind şi ei că cred în Dumnezeu. Dar, de îndată ce voi ieşi din cameră, vei putea vedea singură care le este credinţa. Uită-te la feţele lor. Câtă ură se citeşte pe ele! Dacă ar veni iar timpul lor, cum s-ar mai răzbuna! Loviturile pe care le-am primit la sediul legionar de pe strada Roma ar fi un fleac pe lângă torturile la care m-ar supune dacă, din întâmplare, roata istoriei s-ar întoarce în favoarea lor...

Şi, adresându-se uneia dintre deţinutele cele mai bătrâne, zise:

— Nu-i aşa, Pica Bârlea?

— Nicidecum, răspunse aceasta cu timiditate.

— O auzi cum minte? Îmi zise. Şi, către Pica:

— Minţi! Şi pot să ţi-o spun în faţă. Te înţeleg, găsesc că e firesc să mă deteşti, dată fiind situaţia în care ne aflăm. Faptul că, *acum*, nu poţi să-mi faci niciun rău, e o altă poveste, dar te gândeşti la răzbunare şi asta îţi dă puteri. De altfel, te înţeleg. Dar mi-ar plăcea să mi-o spui în faţă. Arată-mi că mă urăşti. Spune-mi-o!...

Pica Bârlea tăcea. Chipul ei exprima o durere adâncă. Mi-am făcut curaj şi am zis:

— Domnişoară directoare, suferinţa înnobilează sufletul. Ura şi răzbunarea nu-şi găsesc locul în inimile zdrobite. Aici, toate suntem încercate de soartă. Cu cât ni se face mai multă nedreptate şi suntem mai pedepsite, aşa cum se întâmplă acum, cu atât devenim mai capabile de indulgenţă şi iertare. Nu ne putem măsura vina faţă de cei care conduc destinul ţării şi deci şi destinul nostru, ci numai vina faţă de Dumnezeu. Dacă am greşit, am greşit faţă de El. De ce v-ar urî o femeie ca Pica Bârlea? E creştină. Ea poate să vă iubească, fiindcă acest sentiment este unul dintre scopurile creştinismului, dar în niciun caz să vă urască sau să dorească să se răzbune.

— La urma urmei, vă priveşte. (Tonul directoarei era vădit dispreţuitor.) Nu-mi pasă de ura voastră! Am şi alte griji; şi mai am şi un revolver şi cheia „paradisului” în care vă aflaţi. Nu-mi pasă de voi!

Cati îndrăzni să vorbească în româna ei aproximativă:

— Domnişoară directoare, Pica e foarte bună, şi Nicole, şi ea. Ştiţi, sunt sigură că Nicole se va ruga pentru domnişoara directoare.

— Taci din gură, nenorocito! N-am nevoie de rugăciunile nimănui. Eu mă rog lui Lenin şi lui Stalin; ei sunt dumnezeii mei!

Îmi întinse, repede, cărţile poştale şi, când era gata să iasă, îmi strigă peste umăr:

— Împarte-le!

După ce ieşi, împreună cu suita ei, atmosfera rămase încărcată.

*

După plecarea celor de la conducere, încăperea rămase un timp cufundată în tăcere. Fruntea îmi şiroia de sudoare. Eram frântă de oboseală, ca şi când aş fi muncit din greu. Deţinutele stăteau ca împietrite. Nu se mai auzea decât zgomotul cizmelor şi al lacătelor. Vocea directoarei tăcuse.

Brusc, într-o pornire spontană, am fost înconjurată, asaltată, îmbrăţişată, felicitată de toate tovarăşele mele de dormitor. Era prima lor manifestare de simpatie faţă de mine. Cu lacrimi în ochi, îmi mărturiseau teama pe care o simţiseră în timpul convorbirii mele cu directoarea şi admiraţia pentru cuvintele pe care le spusesem.

— Nici nu-ţi dai seama de riscul pe care ţi l-ai asumat. Nu ştii de ce-i în stare această viperă. Putea să-ţi scoată ochii şi să te lovească. Este un monstru.

— Ne învinuieşte că nu ne recunoaştem apartenenţa politică şi că nu luăm atitudine! Dar în faţa cui să luăm poziţie? În faţa unei mizerabile care ar profita de orice gest de încredere ca să ne aibă la mână şi să ne complice situaţia?

— Nu cred că trebuie să luaţi vreo atitudine. Dar, în ce mă priveşte, nu aveam nimic de ascuns.

În timp ce spuneam aceste cuvinte, mă simţeam sfârşită de puteri. Vorbisem parcă fără să-mi dau seama, ca şi cum cineva m-ar fi împins din spate.

— Ai fost minunată! Ai fost grozavă! Dumnezeu te-a ocrotit! Credinţa ta te-a salvat!

La drept vorbind, nu voisem s-o înfrunt pe directoare şi mărturisesc că atitudinea mea se explica, într-o oarecare măsură, printr-o anume inconştienţă. În timp ce vorbeam, înţelegeam la ce primejdii mă expun, dar mă lăsam dusă ca de un torent. Cunoşteam, din auzite, cruzimea directoarei şi, din experienţă, duritatea închisorilor comuniste. Dar o forţă şi o pornire mai puternice decât orice calcul mă făceau să vorbesc mai departe, asumându-mi tot riscul.

Primul rezultat, mai mult decât pozitiv, al îndrăznelii mele a fost că am spart, cât ai clipi din ochi, gheaţa care mă despărţea de tovarăşele mele de cameră. După prima emoţie, ne-am simţit unite, ca printr-o minune. Între noi se născuse o puternică solidaritate.

Oare aveam nevoie de această comunicare cu celelalte? Fără îndoială că da. Simţeam că ea ne este folositoare tuturor. Această primă apropiere constituia un rezultat bun, căci eram obsedată de vocaţia mea spirituală actuală şi

anume de ideea de a-mi împărtăşi cu celelalte bucuria lăuntrică. Din colţul dormitorului, unde îmi aveam patul, văzusem şi auzisem multe lucruri. Multe deţinute erau în culmea disperării, altele îşi pierduseră orice speranţă, toate erau zdrobite de teama şi de grija pentru cei dragi.

Ana, de exemplu, mamă a patru copii, fiica unui general foarte cunoscut, deportat în Rusia, ca şi soţul ei, ştia că micuţii ei rămăseseră singuri acasă. Avea trei fetiţe, între doisprezece şi cincisprezece ani, şi un băiat şi mai mic încă. Ana stătea mereu nemişcată şi se gândea la ai ei. Evita orice tovărăşie, nu reacţiona la nimic, nu vorbea cu nimeni şi era mereu cu gândurile duse departe şi parcă absentă; nu ieşea niciodată la plimbare, preferind să se întindă pe pat. După episodul cu directoarea, îmi arunca, din când în când, câte o privire de simpatie.

Într-o bună zi m-am hotărât să mă apropii de ea şi să-i vorbesc. În câteva cuvinte, îmi povesti tragedia ei şi îmi spuse că îi era teamă ca statul să nu-i ducă copiii într-un internat, ca să-i educe în stil comunist. Plângea încet. Îşi căina copiii rămaşi singuri fără niciun ajutor.

De-abia apucasem să-i spun că Dumnezeu nu putea să lase în voia sortii nişte bieţi copii nevinovaţi, când ea sări ca arsă şi-mi zise:

— Te rog, lasă-mă în pace cu toate prostiile astea. Dacă Dumnezeu există, de ce îngăduie asemenea cruzimi împotriva familiei mele şi a altora? Dacă există un Dumnezeu, cel mai bun lucru pe care l-ar putea face ar fi să mă lase să mă întorc acasă şi să mă ocup de copiii mei.

Din cuvintele Anei şi din scurtele conversaţii pe care le aveam cu majoritatea femeilor din dormitor, am înţeles cât de fragilă este temelia pe care se sprijinea credinţa creştină şi nădejdea în Dumnezeu a fiecăruia.

Asemenea făpturi, ce nu erau pregătite pentru marile suferinţe, puteau fi uşor distruse, fizic şi moral, de regimul comunist. Zi după zi, le micşora puterea sufletului, terorizându-le cu interogatoriile, epuizându-le fizic, impunându-le norme irealizabile în lagărele de muncă forţată

şi lipsindu-le de orice activitate intelectuală (prin absenţa oricărei informaţii şi interzicerea cititului). Comuniştii izbuteau în acest fel să anchilozeze inteligenţa şi sufletul oamenilor, în timp ce nedreptatea suferinţelor îndurate îi făcea pe mulţi să-şi piardă credinţa sau să aducă Cerului cele mai grave învinuiri.

*

În perioada despre care vorbesc, la Mislea, deţinutele aveau încă dreptul să primească un pachet cu alimente, în greutate de cinci kilograme, în fiecare lună. Tovarăşele mele de suferinţă din „Garda de Fier” luau o parte din fiecare pachet, puneau alimentele în săculeţe de pânză şi le aruncau, când venea ora plimbării, dincolo de gratiile curţii învecinate, căci raţia alimentară a deţinutelor de acolo era, aproape mereu, un sfert din cea normală. Această „operaţie”, foarte riscantă, nu se făcea decât atunci când gardienele erau ocupate cu altceva şi nu observau „manevra”.

Într-o zi, printre cele patru pachete venite, unul era al meu. Nu pot descrie emoţia ce mi-a pricinuit-o acest eveniment. Este adevărat că nu primisem pachetul sub forma în care venea la închisoare, aşa că nu puteam şti cum fusese el făcut; dacă am fi ştiut, am fi putut ghici, cu afecţiune şi recunoştinţă, gesturile celor pe care îi iubeam; după un control prealabil, ce se făcea la direcţie, ni se dădeau alimentele, aruncate la nimereală într-o faţă de pernă sau într-o bucată de pânză. Uneori găseai săpunul printre bucăţile de zahăr şi slănina printre biscuiţi... Şi totuşi, cât de mare ne era bucuria! Acele clipe de neuitat ne apropiau de fiinţele dragi şi ne dădeau iluzia că respirăm aerul casei noastre îndepărtate.

Primul meu pachet conţinea un lucru mai preţios decât tot restul. Din neglijentă, cei ce făcuseră controlul lăsaseră să ajungă la mine o cutie de aspirină (ca şi orice alt medicament, aspirina ar fi trebuit să fie depusă la infirmerie,

la nevoie deţinutul având dreptul să ceară şi să i se dea în doze mici din medicamentul primit). Spre fericirea mea, am descoperit, pe părţile laterale ale cutiuţei, cuvântul „aspirină” scris de câteva ori, de mâna tatei, a mamei şi a fratelui meu. Bieţii de ei! Fiecare scrisese acest cuvânt ca să mă facă să înţeleg că era liber şi în viaţă... Pentru mine era un cuvânt magic, un izvor de noi puteri. Probabil că cineva cu mai multă experienţă îi sfătuise să scrie câte ceva peste tot unde se putea, dar numai cutia cu aspirină ajunsese în mâinile mele. Ce minune cerească! Am plâns de bucurie, uitându-mă mereu la această cutiuţă, pe care am păstrat-o încă mult timp.

Apoi, încet, în prezenţa lui Cati (care nu primise niciodată nimic, familia ei aflându-se în Ungaria) şi sub privirile ei înfometate, am început împărţeala. Cum era şi firesc, Cati şi Sandrina au fost beneficiarele privilegiate ale acestui prim festin. În seara aceea, ele au fost invitatele mele „la masă”. În chip de faţă de masă am întins pe pat o eşarfă trimisă şi ea în pachet (după discuţia pe care o avusesem cu directoarea, responsabila de dormitor găsise un pat „pentru mine”...). Apoi, noaptea târziu, când cele mai multe deţinute dormeau, m-am dus s-o caut pe Gina, şefa dormitorului, ca să-i dau, într-un săculeţ cusut în acest scop, jumătate dintre alimente pe care le primisem; am rugat-o să le arunce, când se va putea, „după gratiile închisorii de alături”.

— Cum poţi să faci aşa ceva? mă întrebă ea. În primul rând, e prea mult şi apoi acolo nu sunt decât „legionare”. Cred că ştii că printre ele nu se află nici măcar o singură „ţărănistă”...

— Sigur că ştiu. Dar ce contează? Le este foame: este singurul lucru care mă interesează.

— Da, înţeleg, totuşi...

— Te rog, ia săculeţul şi nu vorbi în dormitor despre asta. Dacă aş fi avut experienţa ta, l-aş fi aruncat eu singură; dar, pentru moment, nu ştiu deloc cum trebuie să procedez; de aceea mă adresez ţie.

— Îţi mulţumesc în numele tuturor.

— Eu sunt cea care trebuie să-ţi mulţumesc pentru bucuria

pe care mi-ai făcut-o.

— Dumnezeu să te răsplătească.

M-am culcat fericită. Mai întâi, pentru că aveam „veşti” de acasă, apoi pentru darul oferit şi, în sfirşit, pentru că mă simţeam mai aproape de Gina, ale cărei buze schiţaseră un surâs. Căci ea îmi era şi mai dragă de când îi cunoşteam adânca durere.

*

Am încercat să dorm, dar a fost zadarnic. În minte îmi venea mereu imaginea părinţilor mei. Gândurile mi se amestecau în fel şi chip. Cât îi va fi costat oare pachetul ăsta? Ca să-mi facă această bucurie, cine ştie de câte lucruri necesare se vor fi lipsit! Poate că, pentru a putea cumpăra cele cinci kilograme de alimente, au trebuit să facă economie la mâncare! Cât de greu le va fi fost să le procure! Îmi ascundeam faţa în pernă şi lacrimi fierbinţi îmi şiroiau pe obraji. După câtva timp, mi-am dat seama că eram cât pe ce să mă afund într-o mare tristeţe. Scuturându-mă – aşa cum faci când vrei să ieşi dintr-un coşmar – m-am rugat lui Dumnezeu să-mi redea liniştea şi echilibrul, ca să fiu în stare să-mi folosesc cât mai bine timpul în această închisoare unde izbutisem să mă apropii de cele mai multe femei din dormitor. Cele mai multe îmi deveniseră prietene. Dar nu reuşisem încă să le vorbesc despre Dumnezeu aşa cum ar fi trebuit. Nu ştiam cum s-o fac. Eram prea plină de păcate ca să am dreptul să dau lecţii! Unele dintre ele aveau suflete atât de pure! Ce puteam să le spun despre păcat? Eu însămi păcătuisem cu mult mai mult decât multe dintre ele. Dacă nu puteam să le vorbesc prin cuvinte, puteam, în schimb, să am o purtare exemplară, să fiu ca o reflectare a prezenţei divine, pentru ca, în acest fel, să le fac să dorească să afle care e taina liniştii şi bucuriei cu care înfrunt greutăţile.

*

A doua zi după convorbirea pe care o avusesem în timpul nopţii cu Gina, ne-am simţit mult mai apropiate una faţă de cealaltă. Eram legate printr-o complicitate, în cel mai bun sens al cuvântului. N-am schimbat totuşi între noi o vorbă. Ştiam că va face ceea ce trebuie.

După masă, la ora plimbării, respectându-mi dorinţa de a păstra taina, Gina veni să-mi spună:

— Ca să pot arunca alimentele dincolo, am făcut rost de patru săculeţe. În timp ce eu le voi trece printre gratii, încearcă s-o ţii de vorbă pe gardiană.

Am luat-o pe Cati cu mine şi ne-am apropiat de gardiană pentru a-i abate atenţia de la cele ce se petreceau la ferestrele zidului împrejmuitor şi am început să-i spun tot felul de lucruri despre pământul bătătorit din jurul teiului, ce era singura urmă de vegetaţie din micuţa noastră curte. În urma discuţiei mele cu directoarea, la care fusese prezentă, gardiană mă poreclise „manista” şi mă trata destul de bine, dacă las la o parte unele atacuri ce erau – la urma urmelor – fireşti din partea unei fiinţe simple şi nefericite ca ea.

Ca să câştigăm timp, i-am sugerat să aducă, la primăvară, câteva seminţe, pentru a semăna nişte flori în curtea aceea atât de cenuşie.

— Ă, vă mai trebuie şi flori! Nici nu poate fi vorba! Eu sunt pusă aici ca să respect regulamentul şi atât. Aici nu-i pension, ci închisoare.

— Ştiu că-i închisoare, doamnă gardiană, dar gândiţi-vă la noi, care nu vedem decât nişte ziduri afumate! Câteva flori ar pune o pată de culoare. Vă daţi seama ce poate însemna o floare pentru nefericirea noastră de acum? Dumneavoastră, când ieşiţi din penitenciar, aveţi fericirea să vedeţi iarba, copacii...

— Vorbeşti aşa pentru că îţi închipui că mai am ochi să văd ceva! Nu stau toată ziua cu voi aici în închisoare? Iar când, obosită ca vai de capul meu, ajung acasă, trebuie să fac de mâncare copiilor şi să hrănesc păsările. Crede-mă, n-am timp să mă uit la nimic. De câte ori mi se întâmplă să dorm

îmbrăcată, să mă culc la miezul nopţii şi să mă scol la patru dimineaţa...

— Da, duceţi o viaţă grea. Dar, cel puţin, sunteţi liberă!

— Da, liberă să mă chinuiesc... Dacă mă compar cu voi, cărora vi se dă de mâncare şi dreptul să vă plimbaţi, situaţia mea este şi mai grea.

— Vă dă mâna să vorbiţi aşa... Dumnezeu să vă ferească de o asemenea mâncare şi de asemenea plimbări!

— Şi mai am şi o rană între degetele de la picioare şi pe picior. Supurează şi miroase urât. Şi asta pentru că port mereu numai cizme. N-am timp nici măcar să mă duc la doctor. N-o să mă crezi, dar, uneori, dorm încălţată, căci, dacă îmi scot cizmele, se umple casa de miros urât.

— Poate că e o infecţie provocată de transpiraţie. Trebuie să mergeţi la doctor; mai ales dacă plaga miroase.

În timp ce vorbeam cu gardiana, mă uitam atent, peste umărul ei, la Gina, care dăduse asaltul şi izbutise să treacă dincolo trei săculeţe.

Deodată, din direcţia în care se afla ea, se auzi un zgomot. Ultimul săculeţ nu putuse trece printre gratii şi căzuse, cu zgomot, pe piatra de sub fereastră.

Instinctiv, gardiana puse mâna pe armă. Crezuse că o deţinută încercase să sară peste zid. Intorcându-se apoi spre partea de unde venise zgomotul, o surprinse pe Gina cu săculeţul în mână. Gina, care încerca din nou să treacă pachetul printre gratii, rămase încremenită.

— Stai nemişcată! strigă gardiană. Nu face nicio mişcare!

Câteva deţinute veniră să vadă ce se petrece. Altele se prefăceau că n-au observat nimic şi nu ştiu despre ce era vorba. E mai bine, întotdeauna, să nu ştii nimic...

— Dă-mi săculeţul. Ce-i înăuntru?

Gina i-l întinse. Ştia prea bine ce-o aştepta: confiscarea sacului, ancheta la birou şi poate, apoi, chiar izolarea în cealaltă închisoare. Gardiană se uită în sac şi zise:

— A, le daţi de mâncare celor ce sunt pedepsite... Bravo-o-o... Apoi, adresându-se tuturor: Toată lumea să treacă repede în dormitor! Toată lumea, înăuntru! Iar tu, Bratin, rămâi cu

mine să mergem la directoare.

M-am apropiat de gardiană şi i-am spus:

— Doamnă gardiană, daţi-mi voie să vă explic. Bratin nu este vinovată. Eu sunt vinovată! Eu i-am dat săculeţul şi am rugat-o să-l arunce dincolo. Alimentele provin din pachetul meu. Nu puteam să mă bucur de ele fără să le împart cu cele cărora le e foame. Am rugat-o insistent pe Bratin să le arunce dincolo. Deci pe mine trebuie să mă duceţi la directoare. Pe mine trebuie să mă pedepsească.

Gina spuse:

— Alimentele provin de la ea, dar eu am fost de acord să trec săculeţul printre gratii. Să mergem la directoare amândouă.

— Nu, doamnă gardiană, numai eu trebuie să fiu dusă la direcţie. Singura vinovată sunt eu.

— Înţeleg de ce vrei să vii. Ştii că eşti bună de gură şi că o vei „duce” pe directoare, aşa cum ai făcut şi ultima dată, când îmi simţeam picioarele ude de transpiraţie numai gândindu-mă la ce te aşteaptă după tot ce-i ziseseşi! Bine, vino şi tu, dar o să vină şi ea. Poate că vorbăria ta vă va ajuta pe amândouă!

— Doamnă gardiană, nu-i vorba numai de noi două. Gândiţi-vă la femeile izolate care n-au nicio vină. Poate că directoarea le va pedepsi şi pe ele care – şi aşa – suferă destul. De unde puteau ele să ştie că li se va trimite un săculeţ cu alimente? Mai bine iertaţi-ne pe amândouă, treceţi cu vederea greşeala făcută şi vă asigurăm că nu o vom repeta.

— Să vă iert? Pentru ca apoi vreuna din voi să mă pârască directoarei că nu am raportat, şi să ajung de-a binelea alături de voi? Nici nu poate fi vorba!

— Cine ar putea să vă pârască, doamnă gardiană? Printre noi nu există asemenea femei...

— S-o crezi dumneata! Dar mai bine să-mi ţin gura. Hai, să mergem, cu sac cu tot.

Am avut îndrăzneala să mai adaug:

— Doamnă gardiană, noi înţelegem că, pentru liniştea

dumneavoastră, trebuie să faceţi un raport. Dar, fiindcă este greşeala mea, căci eu am constrâns-o – ca să spun aşa – pe Bratin să arunce săculeţul, lăsaţi-mă pe mine să suport toate urmările. Şi vă promit că nimeni nu va relata lucrurile în alt fel! De fapt, doar câteva femei au văzut ce s-a întâmplat. Celelalte se plimbau şi apoi le-aţi trimis pe toate în dormitor.

Gardiană părea mai puţin hotărâtă şi spuse, pe un ton mai binevoitor:

— Să zicem... dar, dacă tu eşti singura vinovată, ce caută Bratin cu noi acum, afară?

— Ei! Ea este şefa dormitorului şi aţi oprit-o ca să clarificaţi lucrurile. Vă rog, nu mă luaţi decât pe mine; veţi vedea că e mai bine aşa.

— Şi... vrei să spun că nu am văzut-o cum arunca săculeţul?

— Ce importantă are cine l-a aruncat? Important este instigatorul la faptă.

Simţind că este gata să cedeze, am adăugat, apăsând cuvintele:

— Şi în procesele politice, vinovat este instigatorul.

Gina încercă să intervină, vrând să vină cu mine, dar i-am tăiat vorba şi i-am acoperit glasul cu rugile mele adresate gardianei:

— Luaţi-mă numai pe mine; sunt singura vinovată. Directoarea are dreptul să mă pedepsească cum crede de cuviinţă. Sunt vinovată şi gata să suport pedeapsa. Bratin e bolnavă şi stă de mai mult timp în închisoare...

Mă pregăteam să recurg la argumentul suprem şi să vorbesc despre suferinţa ei continuă, dar n-a fost nevoie. Gardiana păru că înţelege, şi spuse cu un surâs compătimitor:

— Bine, cum vrei... Haide, vino cu mine, tu singură.

Gina, nemulţumită, îmi aruncă o privire plină de reproşuri. Dar i-am luat mâna şi i-am strâns-o tare. Ea simţi căldura privirii mele.

Gardiana îi spuse să intre în dormitor şi închise, una după alta, toate porţile; apoi, cu revolverul îndreptat spre mine, mă conduse în curtea cea mare.

Întorcând, o clipă, capul spre clădire, am zărit, la ferestrele de sus, o mulţime de feţe. Femeile, căţărate pe paturile de deasupra, mă urmăreau cu privirea. Le-am surâs, dar, bineînţeles, n-am putut să le fac niciun semn. Gardiana îşi reluase înfăţişarea distantă şi crudă.

Pe drum, spre biroul directoarei, îmi spuse:

— Fii atentă şi nu uita! Tu ai vrut să arunci săculeţul. Să n-o întorci altfel!

— Nu vă fie teamă. De altfel, ăsta-i adevărul. Eu am dorit să fac asta.

În biroul directoarei, numai tunete şi fulgere. Directoarea o certa pe şefa atelierelor. Văzându-mă escortată de gardiană, se întrerupse din strigăt şi întrebă:

— Ce s-a întâmplat?

— Să trăiţi, tovarăşe comandant, în timpul plimbării, au vrut să treacă acest săculeţ cu alimente printre gratii.

N-am lăsat-o să continue şi am spus cu voce limpede:

— Am vrut să fac să ajungă acest săculeţ cu alimente la deţinutele „izolate”, dar doamna gardiană m-a văzut, a ordonat tuturor femeilor să intre în dormitor şi m-a adus la dumneavoastră. Recunosc că n-am respectat regulamentul închisorii şi sunt gata să suport pedeapsa pe care mi-o veţi da.

— Ce e în săculeţ? întrebă directoarea, grăbită să-şi continue cearta cu şefa atelierelor.

— Alimente din pachetul pe care l-am primit ieri, am răspuns eu.

— Vrei să spui că ai vrut să-ţi împărţi pachetul cu femeile de la izolare?

— Da, m-am gândit că ele nu primesc pachete şi am vrut să le fac o mică bucurie.

— Să le faci o bucurie unor bandite?... Am tăcut.

— Recunoaşte că ai vrut să ajuţi nişte bandite.

Simţeam cum privirea ei de oţel mă străpunge. Se întoarse spre gardiană şi afirmă:

— Scrie: în primul rând, deţinuta nu are drept să primească pachet luna viitoare. În al doilea rând, returnându-se pachetul

la expeditori, li se va da indicaţia că nu mai au dreptul să-i trimită decât trei kilograme în loc de cinci. Şi, adresându-mi-se mie:

— N-ai nevoie de mai mult, căci văd că restul îl dai altora... Şi acum, cum tot nu vrei supliment de hrană şi cum eşti foarte curajoasă, te vei duce la depozit şi, până la închidere, vei lucra la transportul lăzilor şi sacilor ce-au venit de la Ploieşti. Apoi vei fi dusă la „carceră” ca să-ţi aminteşti că eşti la închisoare şi nu într-o instituţie de binefacere, şi că trebuie să te supui regulamentului. Acum pleacă!

Gardiana mă conduse la depozit.

DESCOPERIREA UNEI BIBLII

Cea mai mare curte a închisorii, ce fusese o veche mânăstire, era dominată de biserica de altădată, acum distrusă şi transformată într-un depozit. Aici se păstrau tot felul de provizii, pentru bucătărie şi ateliere. Cele trei gardiene ale deţinutelor de drept comun păreau a avea o oarecare simpatie pentru prizonierele lor... Una stătea de veghe în faţa bisericii, alta lângă uşa ce ducea în bucătărie şi ultima în faţa atelierelor.

După ce gardiană care mă conducea mă dădu în „grija lor”, ele îmi spuseră:

— Aşază-te aici, între femeile astea voinice, ele te vor ajuta să ridici lăzile şi baloturile. Apoi, adresându-se celor două:

— Fiţi atente, avem „onoarea” să primim printre noi „o cucoană”, „o deţinută politică”. Arătaţi-i că ştiţi să vă purtaţi!...

Când am intrat în biserică, am simţit o emoţie atât de puternică, încât niciuna dintre glumele lor obscene nu m-a atins în niciun fel. M-am aplecat, nu numai ca să ridic o ladă, ci, mai ales, ca să mă închin adânc, din respect pentru locul unde mă aflam. După câteva secunde petrecute ca în vis, m-

am simţit în stare, cu preţul unui mare efort, să-mi ridic lada pe umăr. Cele două femei voinice îşi puseseră lada în spinare. Am rămas printre ultimele. Cât de tare îşi băteau toate joc de mine! Parcă erau posedate de diavol!

— Ei, puicuţo, nu-i aşa că-i greu să munceşti ca o roabă, când eşti „cucoană”!

— Trebuia să te porţi frumos cu săracii, dacă nu voiai să ajungi aici!

— Ai mâinile delicate...

— În loc de-o blană frumoasă, ai ajuns să porţi pe umeri o ladă!...

Fără să răspund la răutăţile lor, îmi continuam munca aşa cum puteam. Aşteptam cu nerăbdare să mă întorc în biserică şi mă rugam fără încetare. Femeile tăcură, dându-şi seama că vorbele lor batjocoritoare nu mă atingeau în niciun fel.

Deodată ni se ordonă să oprim transportul lăzilor şi să ducem baloturile la ateliere. N-am putut să ridic de jos niciunul, ca să mi-l pun pe umăr. Am fost nevoită să-l duc în braţe, dar cât de greu îmi era! Când m-am aplecat să-l iau, am zărit deodată, la dreapta mea, în spatele baloturilor, câteva obiecte de cult: un sfeşnic, o mitră şi două cărţi, dintre care una era o Biblie în format mare. Primul impuls a fost s-o iau şi să fug!... „Ca s-o iau, trebuie să cântăresc bine lucrurile. Cum să fac? O, Doamne, dă-ne Biblia asta!”

Până când am ajuns la poarta atelierelor şi m-am întors din nou la biserică, mi-am făcut planul. Mi-am desfăcut nasturii de la rochie şi, când am ajuns lângă carte, am apucat-o pe furiş şi mi-am strecurat-o în sân, după care m-am încheiat repede. Nimeni n-a văzut nimic: eram tot ultima din şir. De fiecare dată când îmi venea rândul să ridic un balot, îmi potriveam şi mai bine „captura”, până când am fost sigură că n-o să alunece din rochie.

De emoţie şi de bucurie, mi se coloraseră obrajii şi gâtul. Eram foarte obosită.

— „Cucoana” o să crape, zise o gardiană.

— Odihneşte-te puţin, îmi spuse o deţinută.

— Nu, nu, merge, mulţumesc, am răspuns eu, ferindu-mă

să stau pe loc, ca să nu atrag atenţia asupra pieptului meu cam prea proeminent.

— N-ai decât, dă-i înainte! Dacă vrei să mori, cimitirul se află în spatele bisericii. Dar eu trebuie să-i spun gardienei tale; eşti roşie ca focul.

„Gardiana mea” veni de îndată ce fu chemată. Şuşotiră câteva minute, timp în care eu îmi continuam munca şi nu încetam să mă rog.

— Ei, tu de colo! Vino, ai lucrat destul! Este şase fără un sfert. Vino, o să te conduc în noile tale apartamente. Acolo n-o să ai de făcut corvezi şi de dus lăzi. Vei sta în picioare toată noaptea, căci locul este foarte strâmt, tocmai atât cât îi trebuie unei cucoane mari ca tine, care tine la siluetă, rânji ea.

După ce am lăsat jos ultimul balot, m-am prefăcut că nu mă pot îndrepta din spate; într-adevăr, eram frântă de oboseală şi pe obraz îmi curgeau picături de sudoare.

Gardienele se salutară şi, când am rămas singure, cea care mă conducea îmi spuse:

— A cui e vina? Nu trebuie să fii bun. Îţi va fi greu în celulă, dar o să-ţi aduc apă.

— Nu, mulţumesc, nu-i nevoie să vă deranjaţi. Vă mulţumesc din tot sufletul pentru buna dumneavoastră intenţie. Dumnezeu va ţine seama de asta.

— Lasă-mă în pace cu Dumnezeul tău. Dacă ar exista, nu ar fi îngăduit să fii prinsă, în timp ce încercai să-i ajuţi pe alţii!

— Cine ştie, am răspuns eu cu o imensă bucurie, de ce a îngăduit să fiu prinsă! Voia Domnului e de nepătruns... Deschizând uşa faimoasei celule, îmi spuse:

— Rămâi cu Dumnezeul tău. Sper că mâine dimineaţă te voi găsi vie.

Cât de mare mi-a fost uşurarea când i-am auzit paşii îndepărtându-se! Nu mai simţeam nici oboseală şi nici dureri. „Şi acum, la treabă!”

Cartea avea o învelitoare din carton gros. De-abia am avut loc să-mi mişc braţele ca să i-o scot. Cu mare greutate, am izbutit. Mi-am pus învelitoarea cărţii pe spate, între cămaşă şi

uniforma de deţinută. Ţineam cartea în mâini, mângâind-o. Apoi, mi-am pus-o pe piept. Fusta, bine strânsă în talie, asigura stabilitatea minunatei mele prăzi. Nici nu vă puteţi închipui cât de mari îmi erau speranţele când mă gândeam că, a doua zi, toate tovarăşele mele de dormitor vor putea citi din Sfânta Scriptură!

Când m-am întors în dormitor, am fost primită cu foarte multă căldură. Prietenele mele mă înconjurară cu entuziasm, fericite că sunt bine şi că am scăpat.

Nu ştiu cum au izbutit, dar mi-au dat o ceaşcă mare de ceai cald şi bine îndulcit. După ce am răspuns la o mulţime de întrebări legate de şederea mea la „carceră”, cum era numită acea celulă întunecoasă, unde nu puteai sta decât în picioare, şi când se făcu linişte şi toată lumea îşi reluă ocupaţiile, m-am căţărat pe unul din paturile suprapuse şi am spus:

— Întâmplarea de ieri a avut o urmare minunată. Mă întorc de la carceră aducându-vă cartea cea mai importantă din lume, adică Biblia!

Dându-le toate amănuntele legate de „furtul” meu, mi-am desfăcut rochia şi le-am arătat prada mea extraordinară, fructul pedepsei mele.

— Sunteţi de acord să păstrăm şi să citim Biblia? Hotărârea o va lua majoritatea. Pentru „da”, ridicaţi mâna dreaptă. Vă promit că în cazul când va fi descoperită, îmi iau toată răspunderea asupra mea.

Toate mâinile se ridicară deodată; excepţie făcea doar Maria de Layo, care spuse:

— Nu sunt de acord, pentru că eu nu cred în Dumnezeu şi pentru că nu văd folosul pe care mi-l poate aduce această carte. Dar vă făgăduiesc că nu voi sufla nicio vorbă.

*

Pentru ca toate să putem beneficia cât mai mult de Biblie, am desfăcut-o în cele şaizeci şi şase de cărţi ale Vechiului şi Noului Testament. Fiecare carte a fost apoi cusută şi întărită

în coperţi de pânză.

Totul era perfect, cu o excepţie. Adeseori trebuia să renunţăm la ultimele versete dintr-o carte, pentru că următoarea începea cu aceeaşi pagină. Dar asta nu era grav, dat fiind că aceste şaizeci şi şase de cărţi circulau din mână în mână, de la suflet la suflet.

Mica noastră bibliotecă sfântă, păstrată într-o veche cutie metalică de biscuiţi, era ascunsă în fiecare seară, şi de câte ori ne temeam de vreo percheziţie, în rezervorul de apă, plasat foarte sus în toaletele dormitorului, rezervor ce nu mai funcţiona de multă vreme.

Prin mila Domnului, ani în şir, această bibliotecă improvizată a făcut adevărate miracole. Eu însămi, în timpul celor doi ani petrecuţi în această închisoare, am asistat la convertiri emoţionante, la strigăte de durere şi bucurie, la schimbări profunde de caracter, la izbucniri de viaţă şi la reînnoiri...

Oare cât timp Biblia îşi va continua, printre deţinutele acestei închisori, opera sa de reînviere? N-aş putea spune. Cea care mi-a adus vestea şi care beneficiase de citirea Sfintei Scripturi, ieşise din închisoare după o detenţie de şase ani. În felul acesta am aflat că, timp de patru ani după mutarea mea la munca forţată, Biblia circulase în continuare printre prizoniere, pentru a-şi răspândi cuvintele încărcate de lumină şi de adevăr în sufletele cele mai zbuciumate şi pentru a le întări în credinţă pe cele ce se aflau încă dinainte mai aproape de Dumnezeu.

De câte ori încerc să-mi rememorez acea dimineaţă când m-am întors „în triumf” de la carceră, în posesia Bibliei, mi se pare că mai aud încă şi acum discuţiile ce au urmat. În afară de Maria de Layo, ce nu era de acord să păstrăm şi să citim Biblia, celelalte prizoniere erau fericite să aibă o carte de citit, şi încă ce carte!

După ce am băut ceaiul şi m-am refăcut puţin după atâtea emoţii şi atâta oboseală, a trebuit să răspund la o mulţime de întrebări, căci voiau să ştie toate amănuntele; dată fiind monotonia vieţii noastre zilnice, un lucru ca acesta merita să

fie analizat şi cunoscut în detaliu. Mă aflam pe patul Ginei, chiar în faţa patului meu, dar cu un „etaj” mai sus, ca să pot răspunde mai bine la întrebările ce mi se puneau. Bucuria de a mă fi apropiat, dintr-o dată, de tovarăşele mele de dormitor şi mai ales de Gina, care mă ţinea de mână mângâindu-mă, m-a făcut să nu observ că Maria de Layo şi cinci, şase femei din grupul ei mă priveau cu dispreţ. Părea că Maria aştepta să-mi recapăt răsuflarea ca să intervină, lucru pe care îl şi făcu:

— Ascultă, draga mea, lasă-ne în pace cu toate poveştile astea. M-am săturat de grandomania ta: ai oferit o jumătate din pachet legionarelor, ţi-ai luat vina asupra ta, ai suportat pedeapsa, ai furat Biblia!... Ce-i cu tot circul ăsta? Nu cumva vrei să te pui bine cu legionarii şi să tragi foloase de pe urma lor atunci când vor veni din nou la putere? Află că timpul lor a trecut!

— Nu m-am gândit la asta, i-am răspuns. Judecata ta e complet greşită. Dacă mă bănuieşti de asemenea calcule, n-avem ce să mai vorbim.

Toată lumea din dormitor era nervoasă. Nimeni nu voia să învenineze lucrurile. Dar Cati interveni:

— Vă rog să tăceţi din gură, doamnă Layo, sunteţi rea, domnişoara e bună, foarte bună. Vedeţi şi dumneavoastră cât este de bună, şi lucrul ăsta vă întristează, pentru că sunteţi răutăcioasă şi certăreaţă, şi pentru că nimeni nu vă iubeşte!

— A! E bună! replică ea, adresându-se mai mult întregii adunări decât lui Cati. Mă pricep la oamenii buni. E tot ce vrei, numai bună nu. Da, poate că vrea să treacă drept bună sau să încerce să devină bună. Iată ce cred despre ea şi eu nu mă înşel niciodată în judecăţile mele despre oameni.

Ridicând vocea, ca să acopăr murmurul dezaprobator al majorităţii, i-am răspuns:

— Maria de Layo, ai dreptate. E adevărat, simt că nu sunt bună. Dar mă străduiesc să fiu şi nădăjduiesc că, într-o zi, voi fi cu adevărat. Ştiu că Dumnezeu a îngăduit să fiu închisă pentru ca sufletul meu să se schimbe cu totul şi pentru ca bunătatea să înlocuiască răutatea. Sunt convinsă că El are

puterea să mă schimbe. Poate că nu voi ajunge niciodată la bunătatea absolută; o viaţă de om este prea scurtă pentru a ajunge la o asemenea perfecţiune. Dar sufletul meu va cunoaşte mângâietoarea prezenţă a bunătăţii, chiar dacă ea nu este acum încă foarte puternică. Fără falsă modestie, trebuie să spun că nu sunt lipsită de bunătate. Dar bunătatea adâncă îmi lipseşte. Pot discerne împrejurările în care trebuie să faci dovadă de bunătate, după cum pot deosebi – practic – roadele răutăţii, şi mă bucur de asta. Pentru că ştiu să deosebesc binele de rău şi pentru că vreau să mă pun în slujba binelui, am început să fac unele fapte bune. Dar, numai perseverând şi rugându-mă, nădăjduiesc că voi deveni cu adevărat bună.

— Vedeţi, aveam dreptate, triumfă ea, adresându-se tuturor celor din salon. Am văzut eu câte parale face!

— Da, ai dreptate, de Layo, şi îţi mulţumesc că m-ai ajutat să fac în public o mărturisire atât de gravă. Probabil că era necesară. După evenimentele de ieri şi după primirea prietenească pe care mi-au făcut-o azi dimineaţă tovarăşele noastre de dormitor, admiraţia lor m-ar fi putut duce la o mulţumire de sine ce nu-şi are rostul şi la o fanfaronadă superficială. Dar, datorită ţie, totul este acum aşa cum trebuie. Îţi mulţumesc.

— Îţi dai seama ce spui? zise ea batjocoritor. Tocmai o femeie ca mine să-l ajute pe Dumnezeu să te perfecţioneze!

— Bineînţeles, am replicat eu. Ca să-l hrănească pe Ilie, Dumnezeu s-a folosit de corbi. El are tot felul de mijloace ca să schimbe un suflet.

— Să nu cumva să încerce să mă schimbe şi pe mine, căci îl trimit la plimbare.

N-am mai spus nimic. Celelalte deţinute se sculară în picioare ca să o silească să tacă.

*

Din ziua în care Biblia a început să circule printre noi, viaţa

noastră s-a schimbat cu totul. Fascicolele desprinse din Carte, cărticelele, cum le numeam noi, nu erau suficiente pentru ca fiecare să le poată citi în mod individual, aşa că se formară grupuri de lectură. De la cartea Genezei la Apocalipsă, paginile Cărţii sfinte au trecut din mână în mână şi au putut fi citite aproape de toate deţinutele.

După programul de dimineaţă şi după „micul dejun” (mălai fiert numit terci), o pace adâncă se lăsa în tot dormitorul. Observasem pe mine această stare de calm încă din timpul perioadei mele de „adaptare”, dar acum nu mai era acelaşi lucru, fiind vorba de o stare împărtăşită şi de alţii. În locul unor femei stând ore întregi cu privirile fixate în tavan sau pe ziduri, al unor grupuri şuşotind şi punând la cale tot felul de planuri pentru ziua „eliberării”, în locul unor trupuri prăvălite pe paturile din fund, vedeai cum deţinutele se reunesc în grupuri ca să citească, pline de credinţă, cartea minunată adusă şi păstrată cu atâtea riscuri.

Eram tot timpul foarte atente la mişcările gardienei de pe sală. De îndată ce o auzeam cum introduce cheia în broască, ascundeam cărţile sub saltele şi luam un aer nepăsător, sau ne prefăceam că povestim ceva. Zilele treceau liniştite, repede, mai repede ca altădată. Câteva dintre noi stăteau mereu la pândă, căci puteam să ne aşteptăm întotdeauna şi la vizita neanunţată a directoarei. În acest caz trebuia să ne grăbim să punem cărticelele în cutie şi cutia într-un loc sigur. Ca să le las pe celelalte să citească în linişte, adeseori îmi asumam această responsabilitate eu însămi. De altfel, eu păstram cutia.

Femeile veneau la mine dimineaţa şi îmi spuneau:

— Îţi aduc Evanghelia lui Matei. Ce cărticică poţi să-mi dai?

— Psalmii.

— Bine, dar imediat ce poţi te rog să-mi dai Evanghelia lui Marcu.

— Când o voi primi înapoi, o păstrez pentru tine.

Aşa era la început, când cărticelele erau citite ca un roman, numai pentru plăcerea de a citi.

Dar veni şi vremea când Biblia trecuse măcar o dată prin

mâinile şi prin sufletul fiecăreia. Din acest moment, spre marea mea bucurie, am observat că, în grupuri, femeile se opreau adeseori din citit ca să discute despre lucrurile ce li se păreau mai greu de înţeles sau mai importante. Au fost analizate mai ales Epistolele, căci majoritatea deţinutelor comentaseră Evangheliile la şcoală, pe vremea când învăţământul era liber şi când religia era o materie ca oricare alta. Epistolele aveau asupra tuturor cel mai puternic impact. Uneori, cele care citeau Vechiul Testament, auzind cum se comentează lângă ele o parte dintr-o Epistolă, îşi întrerupeau lectura şi intrau în discuţie cu celelalte. Unele pasaje din Vechiul Testament erau mai greu de înţeles. Dar toate femeile erau mai ales interesate de posibilele aplicaţii ale ideilor din Epistole în viaţa cotidiană.

Pentru a nu uita Vechiul Testament şi cum cele care voiau să citească Epistolele deveneau tot mai numeroase, am introdus un alt sistem. Dimineaţa, mai întâi, citeam şi comentam, în grupuri mai mari, o parte din Noul Testament, având grijă să nu se audă nimic afară şi ca aspectul dormitorului să fie neschimbat, căci gardiana putea intra în orice clipă; apoi treceam la lectura fascicolelor, aşa cum făcusem înainte. Studiul în grupuri mai mari suscita tot felul de reflecţii. Fiecare trebuia să spună ce înţelesese, şi asta ducea la clarificarea unor pagini întregi.

Într-o zi, le-am sugerat următoarea idee:

— Nu credeţi că ar trebui să citim mai întâi un psalm, ca să dăm lecturii noastre un aer mai solemn? Am putea începe cu primul, pentru tot dormitorul, mai ales când psalmii sunt mai scurţi.

Am făcut aşa o săptămână întreagă.

Duminica următoare, ni s-a părut că clopotele bisericii din sat sună cu mai multă putere. Una dintre femei făcu următoarea propunere:

— Astăzi e duminică! N-ar trebui să începem lectura cu o rugăciune? Cine vrea să spună o rugăciune?

Marcela rosti „Tatăl nostru”; apoi Lucia spuse „Crezul”.

Acea dimineaţă a fost foarte impresionantă. În timpul celor

două rugăciuni, multe femei suspinau, iar altele plângeau încet. Apoi se lăsă o lungă tăcere. După aceea, ca atinse de o baghetă magică, femeile începură să se îmbrăţişeze. Numai grupul Mariei de Layo nu împărtăşea acest sentiment de comuniune. Am rămas câteva clipe în picioare, ca încremenite. Apoi, după ce ne-am şters lacrimile, ne-am simţit oarecum stingherite de acest sentiment de emoţie. Nu ştiam ce să spunem. De altfel, orice cuvânt ar fi făcut ca farmecul să se destrame.

Singurul lucru care ne împiedica să ne cufundăm cu totul în lumina pe care ne-o aducea lectura Bibliei şi interpretarea celor scrise acolo era că, în permanenţă, trebuia să pândim mişcările gardienelor de pe coridor şi să avem grijă să nu fim surprinse de vreo vizită neprevăzută a directoarei. De asemenea, ne era greu să nu citim cu voce tare şi să nu discutăm în voie; dar nu numai că nu ne plângeam de asta, ci nu aveam decât cuvinte de mulţumire şi de laudă la adresa Celui care ne îngăduise să-L avem printre noi, prin cuvântul Său, ce era din ce în ce mai aproape de sufletul nostru. Faptul de a asimila atât de multe pagini minunate şi de a le înţelege din ce în ce mai bine ne apropia, în fiecare zi, tot mai mult de Dumnezeu.

*

Într-o după-amiază, în timpul plimbării, Gina veni spre mine şi făcurăm câţiva paşi împreună. Îmi zise:

— Vreau să-ţi spun că, printre altele, păcatul care mă apasă mai tare este acela de a fi făcut foarte multe avorturi. De când citesc Biblia, simt şi recunosc că am greşit în faţa lui Dumnezeu, împiedicând să se nască nişte fiinţe menite să trăiască pe acest pământ. M-am opus planurilor lui Dumnezeu... Mă chinuie tragicul gând că, dacă este adevărat că mi-a murit copilul de o moarte ruşinoasă, responsabilitatea acestei nenorociri o port numai eu. Crezi că Dumnezeu mă va ierta vreodată?

— Cred că acela care e conştient că a păcătuit, se căieşte şi crede în puterea mântuitoare a sângelui lui Iisus este iertat.

— Dar cum pot repara răul făcut?

— Când ţi-ai ispăşit păcatul prin suferinţă, treci pe o treaptă superioară; putem contribui la repararea răului prin acţiuni constructive, în sensul spiritual al cuvântului.

— Crezi că voi putea să mai am un copil?

— De ce nu? Şi apoi, noi nu cunoaştem căile Domnului. Poţi repara şi altfel răul făcut. Poate în alt fel.

— Mă rog fără încetare. Nu ştiu să spun rugăciuni, dar îmi perind prin minte toate gândurile ce mă apasă, ca într-un fel de plângere, şi asta numesc eu rugăciune.

— Şi nu te simţi mai uşurată după ce faci asta?

— O, da. Uneori. Dar ştiu că trebuie să perseverez. Roagă-te şi tu pentru mine.

— Ştii bine că o fac de mult timp.

Apoi ne-am îmbrăţişat.

PERCHEZIŢIA

Veniseră primele zile de primăvară. Copacul din curte înmugurea. Natura ce renăştea trezea în noi un fel de nerăbdare, o dorinţă de a pleca, o sete de libertate.

Se apropia Sărbătoarea Paştelui şi asta ne făcea să simţim şi mai mult încă lipsa celor dragi. Duminica şi când se apropiau marile sărbători, ne era – de obicei – şi mai dor de cei ce rămăseseră departe de noi.

În celulă, eram din ce în ce mai numeroase. Printre nou-venite se afla o călugăriţă ortodoxă, maica Eudoxia. Era moldoveancă şi avea un fel de a vorbi blând şi mângâietor. Ea ne-a întărit mult sufletele.

Duminica, maica Eudoxia începea, printr-o rugăciune, o slujbă religioasă improvizată. Biata femeie fusese arestată fiindcă dăduse adăpost unor fugari. Nu ştia nici cine erau şi nici de ce fugeau. Au fost prinşi şi au spus că ea a fost gazda lor, izbutind în felul acesta să-i scoată din cauză pe alţi oameni la care se mai ascunseseră. Dar maica Eudoxia nu le purta niciun resentiment. Se ruga pentru ei şi pentru eliberarea lor.

Sosirea atâtor deţinute noi ne obliga să ne folosim „biblioteca” cu mai multă prudenţă. Noi, cele ce ne aflam acolo mai demult, am reuşit să ne mutăm în aşa fel încât paturile noastre să formeze o suprafaţă compactă în care eram aproape unele de altele. Apoi, de îndată ce ne asiguram de buna-credintă a uneia dintre nou-venite, îi împărtăşeam „taina” noastră. Astfel, unele dintre ele s-au alipit grupului nostru.

Ca să sărbătorim Paştele, ne-am hotărât să citim, cu regularitate, în timpul Săptămânii Patimilor, Drumul Crucii, şi să medităm adânc la chinurile lui Iisus. Iubeam atât de mult ultima lui rugă! Câteva dintre noi au învăţat-o pe de rost. De altfel, multe aveau obiceiul să înveţe pe dinafară pagini întregi din Sfânta Scriptură. În felul acesta, adunam hrană

pentru zile grele. Căci eram convinse că, odată şi odată, vom părăsi această închisoare. Ca să mergem unde? Nimeni nu ştia. Dar plecarea era iminentă. După spusele nou-venitelor şi după zvonurile care circulau prin închisoare, statul începuse undeva, în Dobrogea, construirea unui canal care să lege Dunărea de Marea Neagră şi trimisese acolo, la muncă forţată, mii de oameni. Se părea că momentul când femeile vor fi trimise şi ele în aceste locuri nu era departe.

Eram foarte tristă că mă voi despărţi de surorile mele din această închisoare. Singurul lucru care mai împrăştia negura ce-mi copleşea sufletul la gândul despărţirii era că aş putea fi de folos altora, altundeva. Ceea ce Dumnezeu săvârşise la Mislea putea să se repete şi la Canal. Or, eu mă aflam la dispoziţia Sa şi nu îngăduiam ca tristeţea să-mi întunece sufletul. Căutam să mă bucur mereu, cu toate că multe fapte, oameni şi deziluzii se aşezau împotriva acestei continue bucurii. În ciuda tuturor tristeţilor, minunatul rezultat, obţinut datorită Bibliei, strălucea ca o victorie a credinţei şi a dorinţei de a nu-L sluji decât pe Iisus, şi era pentru noi un motiv de permanentă mulţumire.

Toate cele ce urmasem Drumul Crucii ne-am hotărât să ne sculăm în noaptea Paştelui. Trebuia să ne trezim la miezul nopţii şi să celebrăm în linişte „slujba” Învierii.

Când în sat au sunat clopotele, mai mult de cincizeci dintre noi erau în picioare, lângă pat. Maica Eudoxia, aşezată într-un pat suprapus, ne domina, astfel încât toate puteau auzi pasajele citite şi rugăciunile spuse în surdină. După ce clopotele au vestit Învierea şi Maica Eudoxia ne-a citit pasajele cuvenite din fiecare Evanghelie, ea ne-a adresat tradiţionalul: „Hristos a înviat!” la care noi am răspuns, în cor: „Adevărat a înviat!”

Fără să ne mai temem că vom fi auzite (avusesem însă grijă să închidem toate ferestrele), am cântat, într-un singur glas, minunatul cântec ortodox „Hristos a înviat din morţi...” pe care l-am repetat, după obicei, de trei ori. Tot dormitorul era treaz. Clipa era atât de solemnă şi o atât de mare bucurie umplea parcă atmosfera, încât aproape toate femeile din

dormitor coborâră din paturi ca să-şi unească vocile cu ale noastre. Cu siguranţă că, dacă gardiană ar fi fost la postul ei, ne-ar fi auzit. Dar în timpul nopţii, paza se făcea în afara celei de a doua curţi ce separa închisoarea de birouri şi de infirmiere. În dormitor ardea toată noaptea o lampă, fapt ce îngăduia gardienei să vadă că nu se întâmplă nimic interzis.

Am rămas în picioare mai multe minute, cântând în surdină aceleaşi cuvinte sfinte, pe melodii diferite. O boare de linişte se aşternuse peste tot dormitorul. Numai câteva evreice şi, bineînţeles, Maria de Layo se prefăceau că dorm. După ce clopotele de la bisericuţa din sat încetară şi după ce, îmbrăţişându-ne ca nişte surori, ne-am spus una alteia, din nou, „Hristos a înviat!”, fiecare s-a întors la patul ei. Am deschis cele două ferestre şi un aer primăvăratic, încărcat de plăcute miresme, pătrunse în încăpere. Departe de ai noştri şi nevoite să trăim într-un loc mizerabil, ne simţeam mai aproape de Dumnezeu şi înţelegeam mai bine misterul Învierii decât pe vremea când sărbătoream Paştele în libertate. În acea zi, am înţeles cu adevărat minunata lui frumuseţe.

În această noapte pascală se născu un obicei. Ne-am hotărât să formăm un lanţ al rugăciunii, care să înceapă la ora cinci dimineaţa şi să se termine la miezul nopţii printr-o rugăciune comună. În timpul zilei, fiecare urma să se roage, în linişte, timp de zece minute. Acest lucru cerea o foarte mare putere de concentrare, dat fiind zumzetul vocilor din dormitor. La miezul nopţii, atunci când undeva, în depărtare, se auzea sunând o sirenă (Mislea aflându-se în apropierea celei mai bogate zone petrolifere din România), cea care constituia ultima verigă a lanţului ne scula pe toate. Coboram, fără zgomot, din paturi. Spaţiul era mic şi noi eram multe. Această înghesuială ne unea însă şi mai mult pentru rugăciunea de la miezul nopţii. Cercul celor ce se rugau devenea tot mai mare. Inclusesem în el două evreice care ne spuseseră că doresc şi ele „să se roage Dumnezeului lor”. Ne bucuram de orice suflet ce venea spre noi şi ne rugam împreună. Tema rugii noastre era mereu alta; o dată ne

rugam pentru familiile noastre, altă dată pentru deţinutele din dormitor, pentru cele de la carceră, pentru toţi cei din închisoare, pentru deţinuţii din toate închisorile, pentru mântuirea sufletelor celor ce ne osândeau, pentru eliberarea ţării. Aceste ore de rugă în comun ne-a făcut un bine uriaş. Ele încununau opera Cuvântului lui Dumnezeu, care pătrunsese în gândirea fiecăreia. Era un gest firesc, de care aveau nevoie o mulţime de suflete unite şi solidare întru aceeaşi Credinţă şi Speranţă.

*

Într-o dimineaţă, una dintre deţinutele de drept comun care ne aduceau cazanele cu mâncare profită de ocazie şi-i şopti Ginei, care – împreună cu gardiană – supraveghea împărţirea terciului:

— A izbucnit războiul în Corint.

După ce se goli cazanul cu mâncare şi se închise uşa, Gina ne comunică vestea.

— Ce ţi-a spus? Eşti sigură că-i vorba de-un război? Şi de ce în Corint?

Întrebările cădeau puhoi peste Gina, care manifesta, ca de altfel toate celelalte, o febrilitate din ce în ce mai mare.

— Dacă e vorba de Corint, asta înseamnă că americanii au debarcat acolo şi că vor intra în Europa.

— Vezi, nu ne lasă! Din Corint vor trece în Iugoslavia şi apoi în România.

— Crezi că ruşii se vor lăsa bătuţi aşa de uşor? Vor interveni şi ei!

— Ea mi-a spus că războiul „a izbucnit” în Corint şi nu: *„Americanii au debarcat acolo”* Dar e sigur că a început războiul.

— Ai dreptate, Nina, e război. Dar dacă americanii sunt în Corint, asta înseamnă că rezistenţa rusă nu-i prea grozavă.

— Şi americanii nu vin cu mâinile în buzunre. Îţi dai seama, cu aviaţia lor imbatabilă... Şi cum vor pune totul în joc, îi vor

face pe ruşi praf şi pulbere.

Ce agitaţie începu în dormitor! Gardiană interveni de mai multe ori, dar fără succes. Unele dintre noi începeau să se uite la ea cu milă. Ni se părea că americanii se află la porţile închisorii.

Deşi era bine să păstrăm discreţia faţă de cele în care nu aveam totală încredere, după câteva minute întreg dormitorul cunoscu vestea şi intră în agitaţie. După cum am spus, gardiana interveni şi, ca să ne mai liniştească, rămase în sală.

Stând la locul nostru sau pe băncile din mijloc, lăsasem la o parte rugăciunile şi ne făceam tot felul de planuri de libertate. Ne simţeam ca îmbătate de un fel de optimism isteric. Cu toate că gardiana era de faţă, eram incapabile să ne stăpânim.

— Dar ce aveţi astăzi? strigă ea.

— N-au nimic, spuse de Layo. Sunt în călduri şi n-au cu cine să se culce.

Gluma asta îi plăcu grozav gardianei şi fu începutul unui dialog cam deocheat între ea şi Maria. Râdeau şi făceau tot felul de aluzii la pretinsa noastră „nervozitate”. Şi de data asta, intervenţia Mariei de Layo ne salvase. Ajunseră să spună cuvinte indecente şi anecdote pe aceeaşi temă.

Mi-am dat seama cât de superficial era totul în noi. Gândul unei eliberări şi vestea că un război ne-ar putea scoate din închisoare aveau mai multă putere decât ceea ce construisem luni de zile în şir... Uitasem de rugăciune şi nici măcar nu-i mai simţeam nevoia. Cât de puternic este Ispititorul! I-am comunicat Ginei gândurile mele; apoi şi altora. Până şi măicuţa Eudoxia era ca „electrizată” de vestea războiului!

Aşezată pe marginea patului, am încercat să mă reculeg şi să mă concentrez.

Apoi m-am întors spre Gina şi spre celelalte şi le-am sugerat că nu-i bine să ne lăsăm tulburate de un simplu zvon şi că, chiar dacă eliberarea ar fi fost la un pas de noi, asta nu înseamnă că trebuie să uităm de datoria zilnică la care ne angajasem şi anume de lanţul rugăciunii.

Treptat, spiritele se liniştiră.

Şi totuşi... toată ziua nu s-a vorbit decât despre război. La ora prânzului, Gina o întrebă pe cea care adusese vestea dacă acest zvon persista. Aceasta îi răspunse că nu-i vorba de un zvon, ci de un fapt sigur.

În timpul plimbării, câteva dintre noi încercară să transmită vestea celor din închisoarea de pedeapsă. Altele se căţărară pe ferestre ca să încerce să intre în legătură, prin semne, cu deţinutele din ateliere. Din când în când, câte una dintre ele ieşea dintr-un atelier ca să meargă în altul şi traversa curtea. Aveam micile noastre „trucuri” ca să intrăm în legătură cu ele, dar le păstram pentru ocazii deosebite, căci riscul era uriaş. Din acel moment, încercările de a lua contact cu celelalte n-au încetat o clipă.

Magda, ce-şi petrecuse mulţi ani prin închisori şi care era foarte experimentată (fusese închisă şi sub regimurile anterioare), ceru să fie dusă la infirmerie, pretextând că are mari dureri de ficat. Gardiana o duse. La întoarcerea de la infirmerie, Magda ne spuse că şefa infirmeriei, o deţinută de drept comun, confirmase – prin semne – vestea că războiul a izbucnit. Mai mult încă, o văzuse pe directoare însoţită de doi miliţieni cu grad superior, ce se plimbau prin curte şi păreau foarte agitaţi. Directoarea vorbea întruna şi gesticula, aşa cum făcea când se întâmpla ceva important.

— Ascultaţi, spuse Mica, în acest caz nu-i exclus să fim deportate sau chiar omorâte. Dacă nu ne găsesc americanii, se va întâmpla aşa cum vă spun.

— Şi de ce crezi că tocmai pe noi, cele de la Mislea, ne vor deporta sau omorî? obiectă alta. Se vor ocupa mai întâi de bărbaţi.

— Bravo-o-o! O întrerupse brusc de Layo. Deci asta este mila voastră, a voastră, care vă pretindeţi creştine şi sfinte! Vă bucuraţi de nenorocirea altora. Ne e tare milă, dar să-i masacreze pe bărbaţi, şi nu pe noi!

— N-ai înţeles nimic, i se răspunse. Nu înţelegi niciodată nimic şi te amesteci întotdeauna în ceea ce nu te priveşte.

Am discutat toată ziua. Eram foarte tulburate şi lanţul de

rugăciune se menţinu cu greu.

Când se servi masa de seară, deţinuta ce adusese vestea fu întrebată din nou şi ea confirmă, încă o dată, veridicitatea informaţiei. La ora culcării ne-am întins pe paturi. În seara aceea n-a mai fost vorba nici de romane şi nici de „mers la teatru”. Nici măcar n-am citit Biblia. De altfel, cutia rămăsese în ascunzătoarea ei ziua întreagă...

*

Nu ştiu bine după cât timp, mă trezi brusc un zgomot puternic. N-am înţeles imediat ce se petrece. În toiul nopţii, un grup compact de gardiene şi de gardieni, în fruntea cărora se aflau directoarea şi trei ofiţeri superiori de miliţie, năvăli în dormitor. Directoarea strigă cât o ţinu gura:

— Scularea! În două minute vreau să vă văd îmbrăcate şi aliniate în faţa porţii!

Încercam toate să ne îmbrăcăm cât mai repede, gândindu-ne doar la cele două minute ce ne fuseseră acordate ca să ne punem pe noi hainele de deţinute şi să ne înşiruim în faţa porţii. Directoarea nu înceta să ţipe şi să ne insulte. Militarii se făceau că se uită în tavan şi pe pereţi. Gardienii şi gardienele se răspândiseră peste tot, în dormitor, la porţi şi în curte. Ţineau armele îndreptate spre noi, ca şi cum ne-ar fi prins făcând vreo faptă nepermisă sau încercând să fugim...

Până la urmă, cam în două minute, toată lumea fu gata. Ne-am pieptănat în grabă părul, am înaintat în tăcere una după alta.

Poarta din zidul ce închidea curticica noastră era deschisă. O lampă slabă lumina curtea cea mare unde am fost conduse, fiind escortate de miliţieni şi de gardiene. O voce bărbătească porunci:

— Toată lumea să se lipească de zid! Înainte marş!

Una câte una, ne-am îndreptat spre cele trei ziduri ale curţii şi, strânse una lângă alta, ne-am lipit de zid, la dreapta căruia ajunsesem cum nimerisem, adică fără cele din grupul

căruia îi aparţineam.

După ce ne-am lipit toate de zid, gardianul-şef ordonă:

— Întoarceţi-vă spre stânga, cu faţa la perete! Nasul să atingă zidul! Executarea! Nimeni nu are voie să scoată nicio vorbă şi nici să privească la dreapta sau la stânga! Marş!

Ne-am executat. „întoarcerea spre stânga” răsună sinistru în liniştea nopţii. Se auzea zgomotul puştilor îndreptate spre noi, pe care gardienii şi miliţienii păreau că le încarcă, pentru a fi gata să tragă.

Directoarea tăcuse. Nu puteai şti dacă era în curte, în dormitor sau dacă plecase.

Cu nasul lipit de zid, ne concentram toată atenţia spre mişcarea armelor. Aşteptam, în fiecare clipă, să se tragă în noi. Din când în când se auzea cântecul bufniţelor ce-şi făcuseră cuibul sub acoperişul clădirii în care se afla dormitorul nostru.

Deodată, totul ni se păru limpede: războiul din Corint, aşteptarea americanilor, iar pe noi ne vor împuşca aşa cum cineva spusese de dimineaţă. Nu era timp de pierdut! Repede, repede, ultima rugăciune!

„Doamne, mă încredinţez Ţie. Voia Ta e ca să mor acum; iartă-mi toate păcatele, priveşte-mi cu milă fiinţa pieritoare, binecuvântează iubirea ce mă leagă de Tine, uită toate păcatele mele. Rămâi lângă cei pe care îi iubesc. Dă putere tuturor tovarăşelor mele de suferinţă şi tuturor celor ce vor trece prin clipe şi prin emoţii asemănătoare. Îmi încredinţez sufletul în mâinile Tale.”

Nu-mi mai rămânea decât să aştept. Cu coada ochiului, vedeam ţeava unei puşti mitraliere ce părea că atinge trupul unei femei ce se afla la vreo doi metri de mine. Auzeam cum femeilor de lângă mine le bate cu putere inima. Gardienii îşi verificau din când în când armele. Iar eu aşteptam să tragă. Mai mult, la un moment dat m-am întrebat dacă nu cumva trăseseră şi dacă nu murisem deja, într-atât de ireal îmi părea totul.

Deodată, Maria de Layo ţipă:

— Copilul meu! Va rămâne fără mamă! Criminalii!

Din direcţia în care se afla ea, se auziră două perechi de palme. Strigătul Mariei fu de ajuns ca să declanşeze şi alte strigăte. De fapt, nu erau strigăte, ci plânsete şi suspine. Gardienii se repeziră spre cele care se văitau.

— Linişte! Linişte!

Nimeni n-a mai scos niciun cuvânt.

Cât de ciudat este sentimentul de dinaintea morţii! După ce am spus rugăciunea, nu mi-am mai găsit cuvintele ca să continuu. Mă simţeam pustiită. Aşteptam să fac marele salt, să trec pragul. Nu mă însoţea nicio figură şi nicio amintire. În faţa morţii eram singură. De cealaltă parte simţeam prezenţa lui Iisus. Nu mai ascultam zgomotul puştilor-mitralieră şi nici zgomotul făcut de cizmele bărbaţilor care se mişcau, fără încetare, prin curte. Nu mai era nimic de făcut; acesta era singurul meu sentiment. Viaţa era trecutul. Nu mai exista mişcare, după cum nu mai existau nici oameni. Mă aflam la o depărtare infinită de toate lucrurile. Mai stăteam la pândă doar în aşteptarea clipei când avea să vină împuşcătura.

Mi se părea... De fapt cum să mi se pară, de vreme ce nu mai existam... Dar cuvintele sărace de care dispun nu-mi permit să vorbesc altfel. Mi se părea că după terminarea rugăciunii mă golisem de tot ce era în mine, că mă aflam pe marginea unei prăpăstii peste care aruncasem un sac ce conţinea tot ce fusese în mine şi că, peste o clipă, voi sări peste abis ca să ajung în braţele lui Iisus. Teama dispăruse. Nu aveam nici cea mai mică părere de rău şi nici cea mai mică speranţă că voi scăpa. Nu-mi făceam niciun calcul, nu-mi puneam nicio întrebare, nu-mi trecea prin minte niciun „de ce”, niciun „cum e cu putinţă”, niciun gând, absolut nimic. În faţa morţii, eram singură şi golită, în aşteptarea întâlnirii supreme. Nici chiar pe Iisus nu-L simţeam ca în timpul rugăciunilor mele. Nu avea nici conţinut şi nici chip. Era acel „ceva”, acel „tot” cu care aveam să mă contopesc dintr-un moment în altul.

Am auzit, ca într-un vis, urletul directoarei şi cu greu mi-am revenit la ponderea mea „terestră”.

— Întoarceţi-vă la stânga! Executarea!

Se iveau zorile. Directoarea şi ofiţerii superiori veneau dinspre dormitorul nostru; şirul era încheiat de miliţieni. Lumina încă slabă a dimineţii se îmbina cu aceea, gălbuie, a lămpii, dând feţelor o culoare cadaverică.

Am revenit pe pământ. În coloană, mergând spre dormitor, şi ascultând de ordinele primite, ca un automat, mă străduiam să-mi vin în simţiri şi să-mi regăsesc fiinţa care evadase din mine şi plecase departe. Eram încă prea năucită ca să pot să gândesc şi să trag concluzii. Mă întorceam din moarte spre o aşa-zisă viaţă. Mă stăpânea un singur sentiment: cât de zadarnică e viaţa! Dacă n-ar fi Iisus care să te iubească şi să te aştepte, totul n-ar fi decât un neant absolut!

Am intrat toate în dormitor. Ai fi zis că avusese loc un incendiu. Saltele rupte zăceau pe jos. Alimentele se amestecaseră cu paie, bietele noastre haine şi cămăşile noastre de noapte erau zvârlite peste tot. Gardienele strigau:

— Percheziţia s-a terminat. Puneţi toate lucrurile la loc. Hai, repede!

Contemplam spectacolul ca nişte nebune, împietrite de groază, având în ochi ezitarea ce ne rămânea din orele de spaimă pe care le trăisem.

Este inutil să spun că nimeni n-a făcut nici cea mai mică aluzie la felul cum fusese făcută percheziţia şi nici la brutalitatea cu care fusese răvăşit tot dormitorul. Noi, cele ce ne întorceam din moarte, nu mai zăboveam asupra unor asemenea „detalii”. Gândul că am scăpat era mai puternic decât orice, chiar dacă era vorba de o asemenea percheziţie care era un lucru esenţial în viaţa noastră mizerabilă din închisoare. Ce importanţă mai avea faptul că ne pierdusem nenorocitele de provizii sau că aveam nevoie de câteva zile bune de lucru ca să putem pune totul în ordine? După ce gardiana închise şi încuie uşa, am rămas împietrite, cu capul aplecat. Am făcut un efort supraomenesc ca să ne venim din nou în fire. Nimeni nu spunea nimic. Totuşi, treptat, primele raze de soare ale lunii iunie ne-au dat puţină viaţă şi, sub impulsul Ginei, care îşi regăsise sângele rece, am început să

căutăm prin „grămadă” ca să ne refacem paturile. Gina zise:

— Gardiana mi-a spus că ne va aduce ace şi aţă ca să reparăm tot ce s-a stricat. Până vine, încercaţi să puneţi saltelele şi pernele pe paturi. Nu-i nevoie ca fiecare să-şi caute cearşaful ei. Ce mai contează! Când ne-au scos afară ca să ne omoare, nu le-am luat după câte ştiu-cu noi în curte!

Mă uitam la feţele femeilor, ce păreau luminate de o expresie senină. Nu mai erau certuri ca altădată când, după o percheziţie mai puţin importantă, fiecare căuta să intre în posesia propriului cearşaf sau să-şi găsească periuţa de dinţi şi săpunul „trimise de acasă”... De data asta lovitura fusese directă şi prea violentă. Niciuna dintre noi nu mai sperase să se întoarcă vie în acest dormitor.

Vocea Lenuţei răsună, ca şi cum ar fi venit de foarte departe:

— Ce înseamnă asta? Şi-au schimbat gândul de a ne omorî? Poate că, în ultimul moment, au primit un ordin în sensul acesta. Ajută-ne, Sfintă Fecioară! Şi îşi făcu trei cruci.

Apoi fiecare îşi spuse părerea şi îşi exprimă recunoştinţa faţă de Domnul, ce ne ajutase să rămânem în viaţă.

Maica Eudoxia se ridică pe o bancă şi zise:

— Dragi prietene, să mulţumim Celui de Sus că ne-a salvat. Mă întrebam de ce ne fusese dat să trăim această noapte îngrozitoare. Desigur, fusese o lecţie bună pentru fiecare. Un avertisment? O încercare? Un prilej, pentru unele dintre noi, să se înalţe în viaţa lor spirituală?

Pia şi Zoe verificaseră încă de la început ascunzătoarea „bibliotecii” noastre. Nimeni nu avusese ideea să caute acolo.

Discuţiile încetară de îndată ce ni se aduse terciul. Nimeni n-a mai întrebat-o pe deţinuta de drept comun dacă războiul din Corint începuse sau nu. Nu ne mai interesa. Trecusem prin prea mari emoţii; stătusem două ore departe de lumea asta, sub ameninţarea gloanţelor.

După-masă, lanţul de rugăciune începu din nou, ca de obicei, dar cu şi mai mare fervoare. Iar „biblioteca” fu luată cu asalt. Ana veni să-mi mărturisească cu lacrimi în ochi:

— Am spus atâtea lucruri rele până acum! Credeam că

Dumnezeu n-avea putere! Dar dacă El m-a ocrotit în noaptea asta, aşa cum am îndrăznit să I-o cer, sunt sigură că are grijă şi de copiii mei. Vreau să vin în grupul vostru, al tuturor celor ce credeţi în El. Dar, te rog, organizează şi o zi de rugăciune pentru copiii mei şi pentru mine.

— Vom face toate astea când ni te vei alătura. E multă vreme de când noi ne rugăm pentru tine şi pentru copiii tăi.

În noaptea următoare am trezit-o pe Ana ca să participe la rugăciunea comună.

*

Vestea percheziţiei făcute în dormitorul nostru se răspândi în toată închisoarea. „Antenele” noastre secrete ne înştiinţară că nimeni nu dormise în noaptea aceea. Toată lumea era la curent cu războiul din Corint şi cu debarcarea americană. Toate credeau că noi suntem primele victime, după care vor urma şi ele.

La puţin timp după această noapte memorabilă, Dorina, o deţinută politică de la ateliere, izbuti să-i spună Ginei că războiul izbucnise cu adevărat – nu în Corint, ci în Coreea... Probabil că o deţinută de drept comun, care, ca şi altele ca ea, avea acces în birourile direcţiunii, îşi aruncase ochii pe un ziar şi pronunţase Corint în loc de Coreea.

Percheziţia spectaculoasă din acea noapte groaznică fusese organizată de directoare ca să le demonstreze inspectorilor veniţi în control forţa şi cruzimea ei.

Ce lecţie minunată ne-a dat Dumnezeu! Fiecare a tras foloase din ea după nevoile sale. Fiecare a trăit scena după puterea forţelor sale spirituale.

Multe lucruri s-au petrecut în acest dormitor de la Mislea. Am avut parte de toată gama de fapte: de la tragic la comic, de la răutate la bunătate, de la disperare la convertire şi la dobândirea unei speranţe de neclintit.

Am cunoscut în amănunt felul în care reacţionează la evenimente diferiţi oameni. Am constatat efectele laşităţii, ca

şi pe cele ale demnităţii. Am întâlnit oameni stăpâniţi de Cel Rău şi am văzut transformări pe care le cred îngereşti.

Dar ceea ce reţin din cele douăzeci de luni petrecute la Mislea, stând doar în acest dormitor, este că Dumnezeu îi iubeşte pe toţi cei pe care i-a creat şi că voieşte să-i aducă la El. De asta a făcut pentru noi tot felul de minuni, dintre care cea mai mare este că ne-a dat Biblia. Apoi, le-a chemat la El, prin Cuvântul Său, şi nu prin vorbărie omenească deşartă, pe toate cele care au înţeles să răspundă apelului Său. Chiar şi Ana, care suferea în tăcere şi nu deschidea gura decât pentru a ocărî ideea de Dumnezeu, s-a întors spre El.

Am revăzut-o pe Ana după eliberare. Copiii ei şi-au găsit ocrotire, deşi toţi membrii familiei fuseseră arestaţi. O mătuşă care locuia în Elveţia venise să-şi viziteze familia din România şi, văzând că micuţii au rămas singuri pe lume, s-a hotărât să-i crească.

Cât despre Gina, ea dobândise destulă rezistentă spirituală ca să poată înfrunta teribila realitate a sinuciderii fiului ei. Era înarmată spre a putea privi lucrurile în faţă şi a-şi recunoaşte partea de răspundere în gestul ireparabil pe care îl făcuse copilul ei. Şi nădăjduia că, prin rugăciuni şi prin renunţarea la tot ceea ce fusese rău în viaţa ei trecută, va ajunge să capete iertarea lui Dumnezeu.

Sunt multe cele cărora Cuvântul lui Dumnezeu le-a transformat inima în adâncul ei, înlăturând din ea ura; manifestându-şi divina splendoare, El a făcut să pălească sau să dispară în noapte orice aspiraţie prea terestră.

Mi-e cu neputinţă să descriu aici şi alte fapte. Unele lucruri sunt prea intime pentru a putea fi dezvăluite. De altfel, nu pot să-i pun în primejdie pe unii oameni care trăiesc şi acum în lumea comunistă.

Gândul şi sufletul meu vor rămâne legate, pentru totdeauna, de aceste fiinţe atât de dragi mie. Nici depărtarea şi nici despărţirea temporară nu vor rupe niciodată aceste legături.

INFERNUL CANALULUI DUNĂRE-MAREA NEAGRĂ

Lagărul de la Mislea începea să se dezintegreze. Din toamna anului 1951, femeile începură să plece în grupuri de câte zece. Nimeni nu ştia unde plecau. Oricum, nu la ele acasă! După informaţiile care ajungeau până la noi, femeile erau duse la Canal, unde lucrau la un loc cu bărbaţii. Dar această versiune ne deruta căci, printre cele care plecau, unele erau grav bolnave de inimă sau erau tuberculoase. Cum ar fi putut ele să lucreze? Poate că nu era vorba de Canal...

Agitaţia ajunsese la culme. Pentru orice eventualitate, adesea ne dădeam una alteia şi diferite comisioane, pentru cazul în care vreuna dintre noi s-ar fi întors totuşi acasă...

Tristeţea de dinaintea despărţirii este îngrozitoare. Ne simţeam mai unite de când se vorbea că vom fi smulse din grupul compact şi atât de bine sudat pe care-l alcătuiam.

Ne iubeam unele pe altele ca nişte surori. În fiecare zi încercam să ne întărim una pe cealaltă, urându-ne curaj şi putere, dar mai ales să ne păstrăm speranţa că, oriunde, Dumnezeu va rămâne cu noi. Astfel, sub binecuvântarea iubirii Sale, vom rămâne mereu unite. Aveam grijă de cele a căror credinţă era mai fragilă, dându-le sfaturi care să le susţină în drumul lor pe malurile îndepărtate ale Mării Negre. „Şi apoi, ne spuneam, cine ştie? Poate că ne vom întâlni acolo...”

Toată lumea a fost de acord ca Biblia să rămână aici şi după ce va pleca ultima dintre noi. Cele care vor părăsi ultimele închisoarea de la Mislea o vor lăsa în ascunzişul ei. Va sta acolo în siguranţă până când o va descoperi cineva. Nu puteam concepe că, după tot binele pe care ni-l făcuse, ar putea să cadă în mâinile direcţiunii.

Într-o după-amiază, aşa cum se abate fulgerul din cer senin, m-am auzit strigată împreună cu altele cinci.

— Strângeţi-vă toate lucrurile, spuseră gardienele, şi înainte marş! Foloseau întotdeauna aceleaşi formule şi erau întotdeauna grăbite, nedându-ne timp nici măcar pentru o îmbrăţişare sau o strìngere de mână. Ne urmăreau ca nişte nebune şi, dacă şopteam un cuvânt vreunei vecine, ne copleşeau cu ameninţări şi cu injurii.

După ce mi-am făcut „bagajele”, în momentul plecării m-am întors spre celelalte şi, cu ochii plini de lacrimi, am strigat:

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, ne vom vedea curând în libertate! Vă iubesc.

Gardiana mă obligă cu brutalitate să mă întorc şi mă împinse spre culoar. Nu voi uita niciodată feţele pline de tristeţe ale celor pe care am putut să le văd în trecere.

Ne-am înşiruit două câte două; înainte de a traversa curtea, gardiana ne-a spus:

— Nimeni să nu se întoarcă spre dormitor!

Am ascultat ordinul, dar fiecare dintre noi simţeam privirea celor ce rămăseseră şi care se îngrămădiseră la ferestrele de sus, până când poarta, închizându-se, ne ascunse privirilor lor.

Nu teama de necunoscut îmi încetinea paşii, ci tristeţea că trebuia să părăsesc atâtea femei ce deveniseră prietenele mele şi de care mă ataşasem. Mă despărţeam de o lume în care mă integrasem pe deplin. Cunoşteam atâtea vieti cu care comunicasem; evenimentele care li se întâmplaseră îmi erau familiare; universul lor era şi al meu. Mai ştiam şi că îmi vor simţi lipsa, mai ales din pricina optimismului meu atât de necesar multora.

Tribulaţiile drumului se potriveau bine cu toată birocraţia şi cruzimea regimului.

Am fost aruncate într-o camionetă şi duse de la Mislea la Ploieşti. La penitenciarul din Ploieşti am aşteptat vreo douăsprezece ore înainte de a fi duse la gară, unde am fost înghesuite într-un vagon-închisoare, douăsprezece femei pe

şase locuri. Eram într-adevăr mai multe când am plecat din Ploieşti. Grupului nostru i se alipiseră deţinutele venite din alte închisori.

Drumul până la Canal a durat trei zile. Vagonul în care ne aflam era ataşat la tot felul de trenuri şi ocolea prin diferite oraşe din ale căror închisori mai „culegea” şi alte deţinute, pentru a construi vestitul Canal. Ni s-a împărţit hrană rece: pâine, slănină şi marmeladă, în compartiment aşezaseră un fel de scaun cu gaură şi cu capac pentru nevoile fireşti. Dar era o întreagă tevatură să ajungi până acolo, căci pe el stăteau două persoane strânse una lângă alta.

*

Nu e uşor să descrii toate necazurile pe care le-am întâmpinat pe drum: certurile dintre femei, reclamaţiile şi mai ales lipsa aerului şi înţepenirea membrelor ne-au pricinuit mari suferinţe timp de câteva zeci de ore. Noi, cele şase de la Mislea, eram pierdute printre celelalte şase lângă care fusesem „instalate”. Mai târziu, la o oprire, în compartiment urcă o a şaptea. Ferestrele erau complet astupate cu scânduri şi drugi de fier. Aerul nu intra decât printr-o mică deschizătură făcută deasupra uşii de la culoar. Căldura era sufocantă. Eram chinuite de sete. Apa ni se dădea în porţii mici.

Spre marea mea bucurie, femeile acceptaseră să le povestesc o călătorie făcută de misionara Mathilda Wrede împreună cu deţinuţii din nişte închisori finlandeze, deportaţi în Siberia. Printre cele şapte necunoscute se găsea soţia conducătorului mişcării „Martorii lui Iehova”. Ea îmi spuse că a citit cartea şi părea că mă ascultă cu plăcere. Când, în cursul povestirii, am făcut portretul Mathildei Wrede, o femeie cu suflet curat şi sfânt, care renunţase la viaţa luxoasă şi bogată a familiei sale ca să se consacre în întregime reeducării creştineşti a deţinuţilor de drept comun din închisorile finlandeze din epoca ţaristă, toate femeile uitară

de poziţia incomodă în care stăteau şi se întoarseră spre mine. Le-am descris calvarul îndurat de prizonierii trimişi în plină iarnă în Siberia. Frigul de afară şi din vagoanele ale căror uşi nu se închideau, ferestrele acoperite de gheaţă, îmbrăcămintea subţire, toate astea făceau ca suferinţa noastră să se strămute spre alte locuri. Dar curiozitatea femeilor ajunse la culme când le-am spus că Mathilda Wrede, informată despre această deportare, izbutise să ajungă la punctul de frontieră de unde se pleca spre Siberia şi, îmbrăcată ca deţinutele, într-o cămaşă subţire, fără cizme şi fără mănuşi, îi dovedise conducătorului convoiului că avea o autorizaţie specială dată de guvernator ca să-i însoţească pe deţinuţi până la lagărul de destinaţie.

— De ce s-a dus şi ea cu ele?

— Credeam că era condamnată şi ea, ca misionară.

— Pe vremea aceea, am răspuns eu, misionarele nu erau condamnate. Mathilda Wrede era legată spiritual de unii prizonieri din acel convoi, oameni pe care îi vizitase adeseori în închisoare şi dintre care mulţi se convertiseră.

— Nişte convertiţi care omorâseră şi furaseră, spuse o blondă cu părul creţ, ce părea a fi condamnată de drept comun.

— Bineînţeles. Cu multă perseverenţă, Mathilda le arătase că un om se poate converti în ciuda greşelilor pe care le-a săvârşit; crezând că Mântuitorul a murit pe Cruce pentru păcatele tuturor, el poate obţine iertarea.

— Ca şi tâlharul răstignit lângă Iisus?

— Exact. Acesta era de fapt primul argument pe care îl aducea Mathilda celor care îşi recunoşteau greşelile şi se întrebau dacă au dreptul la iertare.

— Şi deveneau creştini?

— Bineînţeles. Şi, în acel tren, se aflau câţiva asemenea convertiţi, fraţi cu Mathilda întru credinţă. Acesta este motivul pentru care ea a vrut să-i însoţească şi, cu toate că sănătatea îi era şubredă, s-a hotărât să împartă cu ei toate suferinţele drumului.

— Trebuie să fi fost tare nenorociţi la gândul că pleacă în

Siberia, spuse o deţinută, pe care nu puteam să o văd, căci o femeie care stătea în braţele alteia aşezate pe bancă mi-o ascundea.

— Ei îşi dădeau seama că, după legile omeneşti, date fiind crimele pe care le săvârşiseră trebuiau să îndure ani grei de pedeapsă. Unii dintre ei erau condamnaţi pe viaţă. Dar ei acceptau această pedeapsă de pe pământ. Şi apoi, erau fericiţi ştiind că, spiritual, sunt iertaţi. Erau siguri că la sfârşitul suferinţelor din această viaţă, când vor intra în eternitate, Domnul nu-i va socoti nişte criminali, ci îi va privi ca pe nişte fraţi.

— Vorbiţi ca şi cum s-ar fi întors cineva de dincolo de viaţă, ca să ne spună cum se petrec lucrurile! obiectă o bătrână cu faţa zbârcită şi cu privirea lunecoasă.

— A venit însuşi Iisus, răspunse Mia, care făcea parte din grupul meu.

— Vorbe goale! spuse o alta. Dar, haide, povesteşte-ne mai departe! E distractiv să asculţi poveşti ce par a veni dintr-o altă lume.

Am continuat cum am putut. Apoi, Mia îmi luă locul, căci şi ea cunoştea viaţa Mathildei Wrede; le-o povestisem, în amănunt, la Mislea.

Sigur că nu am putut umple tot timpul cât a ţinut drumul cu o biografie, oricât de minunată ar fi ea. Am încercat să dormim; şi deşi „ţintuite” acolo unde ne aflam, trebuia totuşi din când în când să ne mai dezmorţim oasele. Pe rând, fiecare dintre noi se ridica pentru a face câteva mişcări de gimnastică, în timp ce celelalte îşi mutau puţin picioarele ca să-i facă loc. Ca să ajungi la scaunul cu capac, trebuia să desfaşori o adevărată strategie. Poveştile spuse, somnul, puţinele mişcări pe care le puteam face, dar mai ales speranţa că toate acestea se vor termina, ne-au dat puterea să rezistăm. Câteva dintre noi au leşinat, dar nu aveam de ales. Uşile tuturor compartimentelor erau blocate pe dinafară, căci deţinuţii stăteau înghesuiţi chiar şi pe culoar.

*

Când aceste zile de groaznică suferinţă fizică luară sfârşit, ne-am trezit dintr-o dată în faţa unui şir de nenumărate baraci, ce se întindeau cât vedeai cu ochii.

Ne-a fost greu să stăm în poziţie de drepţi: şi să aşteptăm, în această poziţie, pe cel care, se spunea, urma să ne ia în primire şi să facă apelul.

Dacă aşteptarea a fost lungă, apelul a fost interminabil. Căci directorul lagărului de femei, persoană foarte importantă aici, părea că n-a învăţat alfabetul decât în urmă cu douăzeci şi patru de ore. Se chinuia să ne silabisească numele şi prenumele, şi perseverenţa sa încăpăţânată ne-a costat o oră suplimentară de stat în picioare şi de insomnie.

Este foarte interesant să vezi modul în care se respectă ordinele în administraţia penitenciarelor comuniste. Nu ştiu cum au izbutit gărzile ce ne însoţeau şi cele din lagăr să facă astfel încât toată lumea să coboare în linişte, să separe bărbaţii, care, în tren, erau destul de numeroşi şi să conducă femeile pe un câmp unde trebuia să fim numărate, totul într-o ordine şi o linişte perfecte. Oare dresajul este atât de eficace şi de rapid de frica loviturilor şi, mai ales, a insultelor? Oricum, nu a existat niciun gest de revoltă sau de oboseală; nici măcar o singură înjurătură! Ca şi cum toţi ar fi fost prizonieri de-o viaţă.

O deţinută mi-a spus o dată care era motivul pentru care rămânea întotdeauna ultima: voia să se ascundă cât putea mai bine de gardieni şi de gardiene.

— Nu vreau să le dau prilej de ceartă. Nu pot să răspund la grosolăniile lor şi nici să le aud. Rămân la urmă ca să nu le atrag atenţia…

La sfirşitul tuturor formalităţilor, spre dimineaţă, după ce ne-am lăsat „bagajele” la magazie, păstrând doar strictul necesar (periuţa de dinţi, batista şi hainele pe care le purtam), ne-au ordonat să ne înşiruim câte patru pe rând şi să ne îndreptăm spre baraci.

Gardienii aşteptară să se sune deşteptarea pentru deţinutele ce se aflau în interior. Numai după asta am putut

pătrunde în noua închisoare. În faţa uşii de la fiecare baracă stătea o femeie în haine dungate, supravegheată de o gardiană. Aceste „şefe” lăsau să intre în baracă un număr fix de nou-venite, după câte locuri erau disponibile în dormitor.

Grupul nostru de şase, la care s-au mai alipit încă alte două femei, a fost primit în baraca 4. Încă din prag, ochii ne-au căzut pe un spectacol de coşmar.

Pe pământul bătătorit (căci nu exista podea) se înşiruiau două rânduri de bănci din lemn acoperite cu nişte saltele subţiri de paie; un fel de pânză gălbuie servea drept cearşaf. Femeile, trezite din somn, se izbeau unele de altele, grăbindu-se să se îmbrace. Stând ţeapănă în mijlocul îngrămădelii, o gardiană ţipa întruna:

— Mai repede, mai repede, se va face apelul!

În semiîntunericul din baracă, nu puteai distinge nicio figură. Aerul era infect. Prizonierele păreau agitate, aşa că nici nu au observat intrarea noastră. Noi rămâneam grupate într-un bloc compact ce parcă nu putea să se amestece cu femeile de aici, care se mişcau asemenea unor marionete.

Şefa dormitorului intră împreună cu gardiana. Văzându-ne oarecum descumpănite, ne spuse cu amabilitate şi blândeţe:

— Veniţi să vă plasez.

— N-am putea avea un colţ unde să stăm toate şase? întrebă Stela. Venim toate de la aceeaşi închisoare.

— O să încerc să găsesc. Dar pentru asta, trebuie să aştept ca femeile să-şi termine treburile şi să iasă de sub „baldachine”. Dacă vrei să fiţi împreună, nu pot face nimic până atunci. Aşteptaţi aici - ea se îndreptă spre o masă de lemn neşlefuit unde aveţi gamele şi linguri.

Apoi se uită la încălţările noastre.

— Nu ştiu cum o să vă descurcaţi. Noi avem numai bocanci, dar astăzi va trebui să vă duceţi încălţate aşa cum sunteţi. Este mult noroi, dar n-am ce face. Până diseară, faceţi cum puteţi.

— Deci – am spus eu ezitând – vom pleca la muncă imediat?

— Din păcate, da!

— Dar n-am dormit de trei nopţi. Suntem complet ameţite, căci am stat în compartiment ca sardelele...

— Ştiu prea bine. Şi eu am venit tot ca voi. Dar ordinul spune că trebuie să fiţi încolonate imediat, împreună cu cele din dormitorul din care faceţi parte.

Văzând decepţia şi oboseala de pe feţele noastre, adăugă:

— Voi încerca să vă pun într-o baracă de deţinute politic. De unde veniţi? De la Mislea?

— Da, am răspuns noi într-un glas.

— În cursul zilei, în timp ce veţi fi la lucru, voi vorbi cu şeful deţinutelor politic ca să fiţi cazate acolo. În barăcile politicelor sunt multe femei de la Mislea.

— De la Mislea? De la Mislea?...

— Bineînţeles. Sunt multe de acolo, dar au sosit, pe rând, unele după altele. Aţi vrea să staţi cu ele?

— Bineînţeles, dacă se poate, spuse Mia. Cu multă plăcere.

— Bine. Lăsaţi-mă să mă ocup de asta. Diseară, când vă veţi întoarce, totul va fi aranjat. Acum ieşiţi să vă luaţi terciul. Trebuie să ştiţi că aici disciplina e foarte severă. Dacă nu vă supuneţi ordinelor, pedepsele sunt foarte aspre: carceră, bătaie, porţie de mâncare mai mică, ba chiar mult mai mică... şi, dată fiind duritatea muncii, e mai bine să n-ai parte de asemenea „suplimente”.

I-am mulţumit din tot sufletul. Ne făgădui că, seara, se va afla la poartă, împreună cu ceilalţi şefi, ca să ne ducă la baraca despre care vorbisem.

Apoi, cu multă amabilitate, ne dădu câte un săculeţ de pânză ca să ne ţinem în el gamela şi lingura, cât timp ne aflam în lagăr şi la lucru. Masa se aducea pe şantier.

Eram derutate, nehotărâte, intrigate, în timpul discuţiei noastre cu şefa, femeile se strecurau afară din baracă, cu gamela în mână şi cu sacul pe umăr. Privindu-le mai bine, în plină lumină, am văzut că erau încălţate cu bocanci. Dar bocancii erau plini de noroiul din zilele precedente, iar din unii ieşeau paie. Aveam să vedem, ceva mai târziu, din proprie experienţă, că bocancii nu ţi se dădeau după numărul ce-l purtai. De obicei, îi alegeai mai mari şi îi umpleai cu paie;

trebuia să mergi cu ei prin cele mai îngrozitoare noroaie. Dar, cum nu erau pe măsură, dacă se înfundau în noroi, era foarte greu să-i mai scoţi. De frica de a nu rămâne în urma coloanei, îi scoteai cu mâna, după care îi puneai în picioarele murdare – acum şi ele de noroi. Dar dacă n-ar fi fost decât asta! Cu începere din acea primă dimineaţă, în care a debutat atât de chinuita noastră existenţă de sclave într-un lagăr de muncă forţată, am avut parte de multe alte nefericiri.

*

Nimeni nu avea timp pentru celălalt. Aceasta a fost prima noastră impresie când ne-am dus, una după alta, să ne primim porţia de terci. Viaţa, în lagăr, se scurgea cu o viteză nebunească. Responsabilii nu tolerau nimic care ar fi putut să încetinească ritmul muncii planificate. Consternarea noastră era pe măsura imposibilităţii de a schimba între noi vreo impresie; de-abia înghiţisem terciul şi băgasem gamela şi lingura, aşa nespălate cum erau, în sac, că a şi trebuit să ne încolonăm, câte opt, şi – împinse de celelalte – să ne îndreptăm spre poarta de ieşire. Privind în jurul nostru, ne întrebam dacă aveam de a face cu nişte fiinţe civilizate sau cu nişte sălbatice. După liniştea de la Mislea, dădusem aici de un zgomot şi o vorbărie ce nu încetau o clipă. Femeile se agitau şi vorbeau mult; nu auzeai decât înjurături şi glume obscene. În legătură cu orice şi cu nimic, cuvintele scabroase ieşeau, murdare, de pe buzele femeilor din coloană.

— Draga mea Mia, e îngrozitor! Oare unde am ajuns?

— În iad, spuse Stela.

Am pornit la drum în mijlocul vociferărilor femeilor şi al fluierăturilor stridente ale gardienelor ce păreau că vor să ne înnebunească.

— Oare cum au putut rezista toate cele venite de la Mislea? Unde sunt Paula, Pia, Maria Rotaru şi celelalte? Oare Paula, deşi are tuberculoză, se află tot aici? Poate că dormitoarele deţinutelor politic sunt ceva mai curate şi munca mai puţin

grea.

După ce-am trecut de poartă şi după ce fiecare rând de câte opt a fost bine numărat, am fost încadrate de o mulţime de miliţieni, care stăteau cu puştile îndreptate spre noi. Cei trei subofiţeri ce se aflau în fruntea coloanei erau zgomotoşi şi fluierau fără întrerupere, în timp ce aceia care ne păzeau, mergând pe cele două părţi, păreau mai liniştiţi. Parcă le venea la fel de greu ca şi nouă să se târască.

Lângă ieşire, drumul era uscat, dar mai departe se vedeau urmele ploilor recente. Pământul devenea din ce în ce mai mocirlos. Ne venea foarte greu să mergem în ritmul rapid impus de cele din capul coloanei. Din „fericire”, încălţările ne strângeau, căci picioarele ni se umflaseră în cele trei zile de nemişcare, aşa că nu le puteam scăpa prin noroi. În jurul nostru, câteva femei, pierzându-şi pantofii prin noroi, dădeau drumul la câte o înjurătură şi continuau să meargă, glumind între ele şi chiar cu miliţienii. Dar aceştia se prefăceau că nu le aud.

N-a fost greu să ghicim că ne aflăm împreună cu deţinutele de drept comun. N-am vorbit cu niciuna dintre vecinele noastre. Când ne-am uitat în urmă, peste capetele femeilor, coloana ni s-a părut fără sfârşit. „Unde ar putea să fie celelalte?” m-am întrebat eu, şi ardeam de nerăbdare să le regăsesc la întoarcere.

Pe marginea drumului care (după cum am aflat mai târziu) se întindea pe aproximativ patru kilometri, se înşirau câteva sătucuri şi nişte terenuri argiloase; pământul, în aceste locuri, era neproductiv. La capătul celor patru kilometri, ajungeai în „zona interzisă”. În nişte observatoare special construite, stăteau militari înarmaţi cu mitraliere. Erau patru observatoare, pentru ca suprafaţa noastră de muncă forţată să fie păzită în punctele sale extreme.

Rând pe rând, detaşamentele ieşeau din coloană şi se îndreptau spre locurile de muncă. Când ne veni rândul, le-am urmat pe cele din faţa noastră şi, în învălmăşeala generală, în strigăte şi înjurături, am sărit peste un şanţ şi am ajuns pe şantier. Era un loc pietros. O grămadă mare de pietre, ce

semăna de departe cu o movilă, era punctul principal unde aveam să ne exersăm muşchii. La o oarecare distanţă, zăceau în dezordine uneltele lăsate în seara din ajun: târnăcoape, hârleţe, lopeţi. Am văzut cum femeile se năpustesc, călcându-se pe picioare, spre aceste instrumente de tortură. Am înţeles, mai apoi, de ce făceau asta: unele unelte erau mai bune decât altele, mai noi şi mai bine ascuţite; altele erau ruginite sau aveau mânerul prea mare, fiind deci mai greu de mânuit şi cerând un mare efort fizic. Militarul strigă spre noi:

— Voi, de colo, de jos, ce aşteptaţi? La muncă!

— Ce trebuie să facem, domnule gardian?

— Eu nu sunt gardian. Spuneţi-mi „domnule miliţian”. S-a înţeles? Şi acum, duceţi-vă la treabă! Vedeţi ce unelte au mai rămas şi luaţi-le!

Doamne, dacă ne-ar fi putut vedea cei din familiile noastre! Ce spectacol! Eu aveam o roabă şi o lopată, la fel ca alte două deţinute. Celelalte aveau târnăcoape. Miliţianul nu ne părăsea o clipă. Ne conduse la un grup de femei care începuseră să lucreze.

— Voi, cele cu târnăcoape, duceţi-vă pe deal şi „şefa” o să vă spună ce trebuie să faceţi. Voi, cele cu roabe, treceţi la căratul pietrelor.

Roaba era grea. Şi o tot încărcau. Până îţi trăgeai răsuflarea sau îşi ştergeai nasul, era plină. Când era umplută de mai să dea pe dinafară, trebuia s-o împingi până la vreo sută de metri depărtare, trecând peste o groapă pe o scândură îngustă pe care de-abia îţi puteai ţine echilibrul, şi – când ajungeai de cealaltă parte – s-o goleşti. Apoi, fără să te opreşti, trebuia să te întorci făcând echilibristică pe o altă scândură. Convoaiele de roabe încărcate mergeau într-un sens, iar cele goale în celălalt.

Deodată începu să bată vântul. Îmi era frig căci, sub haină, eram îmbrăcată subţire. Nu mă mai gândeam la nimic. Miliţienii fluierau întruna şi ne spuneau mereu să ne grăbim. Nu-mi mai vedeam prietenele. Totul părea a fi un vis, o halucinaţie. Cele care erau de mai multă vreme în lagăr se

întreceau între ele lovind cu târnăcopul sau cărând roabele. Mă întrebam de unde aveau atâta forţă. Mai ales că vântul, care sufla cu putere, ridica praful, şi astfel trecerea cu roaba peste podeţe era şi mai grea. Nu izbuteam să ţin ochii deschişi; încercam să mi-i feresc de praf.

Deodată izbucniră nişte strigăte ce păreau a veni dintr-un azil de nebuni:

— Vine!... Vine!...

Ce venea? Un butoi tras de un cal, şi – lângă el – un altul mai mic. Mâncarea şi apa.

Este greu de descris vacarmul şi agitaţia ce creşteau pe măsură ce cărucioarele se apropiau; se opriră la oarecare distanţă de noi, în timp ce miliţianul şi „şefa” se îndreptară într-acolo. Un fluierat prelungit anunţă, după cum am înţeles, pauza de prânz.

Femeile se repeziră spre cele două butoaie ca nişte sălbatice. După cum se părea, mai întâi era împărţită apa. Grăbindu-se să fie primele, izbutiră să verse o mare parte din apă. Cele care ajunseră să ia apă în gamelă o băură dintr-o sorbitură, după care se aruncară spre butoiul cel mare. Aici era mai multă ordine. Se formă un fel de coadă. Ţinând gamela în mâna dreaptă, fiecare femeie trecea prin faţa butoiului, ca să-şi primească polonicul în care se afla un lichid foarte subţire. Cu prilejul prânzului, mi-am regăsit tovarăşele de la Mislea, care erau ultimele venite. Privirile noastre erau întrebătoare şi îngrozite. N-am schimbat între noi niciun cuvânt, deşi se putea vorbi liber. După ce-am primit hrana, ne-am adunat la un loc ca să vedem ce ne-au dat de mâncare. În gamele aveam un lichid gălbui, o supă inodoră, aproape la fel de limpede ca apa. Era rece. Când duceai lingura la gură, vântul, foarte puternic, îţi vărsa lichidul din ea. Nu ştiu dacă vreuna dintre noi a izbutit să înghită câteva linguri. Vântul ne arunca totul pe haine. După ce goleai gamela, pe fundul ei rămânea un fel de grăsime galbenă. Văzurăm cu surprindere că femeile care terminaseră de mâncat se întorceau la butoi şi-şi umpleau gamelele cu apă. Am crezut că fac asta ca să le spele. Mai târziu însă am aflat

că voiau să aibă apă pentru după-amiază căci, până la terminarea lucrului, pe şantier nu ne mai aducea alta. Bineînţeles că, mai târziu, am priceput multe lucruri pe care le-am trăit în acea primă zi şi am ajuns şi noi să facem ca şi celelalte. Pentru moment, nu credeam că am putea ajunge vreodată până acolo. Dar vai! Viaţa animalică pe care o inauguram avea să devină pentru noi o a doua natură. În timpul lunilor în care am lucrat la Canal, a trebuit să ne abrutizăm la fel ca toate celelalte, să muncim peste puterile noastre, să mâncăm dintr-o gamelă rareori spălată şi să mai facem câte alte lucruri...

Când s-a terminat jumătatea de oră acordată pentru masă şi odihnă, fluierăturile şi strigătele începură din nou. În tumultul general, ne-am reluat corvoada.

Din când în când aruncam câte o privire furişă spre cer, cu speranţa că seara va pune capăt primei noastre zile de chinuri. Nu-mi dădeam seama ce oră ar putea fi. Continuam să merg. Din acea clipă am înţeles că în acest loc rezistenţa fizică a multora dintre noi va fi distrusă.

La un moment dat, am zărit-o pe Mia, care împingea şi ea o roabă. Era slabă, gârbovită şi suferea de un reumatism grav.

— Nu mai pot! îmi spuse ea.

Aceste cuvinte m-au trezit brusc. Eram gata să-i răspund: „Nici eu”. Dar deodată mi-am adus aminte de celula de la Malmaison şi de orele de viaţă spirituală pe care le trăisem acolo. Şi, totodată, mi-am adus aminte de hotărârea luată de a nu rosti nicicând perfida frază: „Nu mai pot”. Pe atunci aveam convingerea că Dumnezeu nu îngăduie niciodată ca încercările să depăşească puterile celui care I se încredinţează Lui.

Biata mea fiinţă sleită de puteri simţi, dintr-o dată, cum renaşte în ea o mare încredere, un influx de forţe noi. I-am spus Miei:

— Nu spune: „Nu mai pot”. Roagă-te şi Dumnezeu îţi va da puterile necesare pentru a lupta împotriva oboselii şi mai ales pentru a-ţi păstra moralul. Diseară când vom fi „între noi”, ne

vom simţi mai bine şi vom putea să ne încurajăm unele pe altele.

Mia îmi adresă, peste umăr, un murmur de recunoştinţă.

Gândurile sănătoase şi constructive mă făcură să pierd noţiunea timpului. Începui să fluier cântecul meu preferat din zilele grele: „Stânca mea, fortăreaţa mea. Azilul meu protector, ajutorul meu în nefericire este Iisus, Mântuitorul”. Mia mă imită şi amândouă am cântat cu voce tare, fără să ne jenăm şi fără să ne împiedice cineva s-o facem. Era grozav de bine să poţi cânta cu voce tare. Până atunci, chiar şi la Mislea, nu cântam decât în surdină. Dar acum, urletele celorlalte ne serveau drept paravan. Nimeni nu ne auzea, în afară de noi şi de Dumnezeu.

Veni însă un moment când nu ne-am mai auzit nici măcar noi înşine, căci un nou val de frenezie vocală ne asurzi cu totul.

— Trenul, trenul! Trece trenul! Urlau femeile, privind fix în zare.

Într-adevăr, se vedea venind un tren de marfă cu nenumărate cisterne de petrol.

Noi nu înţelegeam nimic din toate astea şi ne continuam lucrul, parcă mai întărite. Cam după treizeci de minute, gardienii începură să fluiere, toţi în acelaşi timp; femeile îşi lăsară roabele, îşi aruncară uneltele la nimereală, acolo unde le găsisem de dimineaţă, şi se îngrămădiră lângă şanţul care ne despărţea de drum, începând să se alinieze câte opt. Am înţeles repede că munca s-a terminat. Lipsite de experienţă şi împinse din toate părţile, am ajuns ultimele.

Grupul nostru se formă din nou; eram toate împreună. După ziua îngrozitoare pe care o trăisem, am plecat – în sfârşit – spre barăci, spre odihnă, dar – mai ales – să ne regăsim prietenele atât de dragi de la Mislea.

*

Vântul uscase noroiul, aşa că la întoarcere drumul a fost

mai uşor. Dar bietele noastre picioare umflate se târau cu greu.

Din pricina prafului, apusul de soare scălda norişorii împrăştiaţi ici şi colo, la orizont, în culori feerice. De la roşu-portocaliu la roz şi de la albastru la mov, nuanţele lor erau o adevărată încântare. Noi toate priveam cerul. Ce preţ a trebuit să plătim ca să putem contempla acest spectacol nemărginit, în toată întinderea sa! „Ca să ajungi la o bucurie cerească trebuie să te străduieşti mult, îmi spuneam eu. Voi încerca să aplic acest exemplu în viaţa practică.”

Când am ajuns la poarta lagărului, am fost numărate precum oile. În curtea coloniei de muncă, ne-am oprit lângă barăci, împreună cu acelea ce ne conduceau.

„Şefa” barăcii veni la noi şi ne spuse:

— După „numărătoarea” din interior, vă voi duce în baraca deţinutelor politic. Acolo vă aşteaptă Paula, Maria Rotaru şi altele. Pe care dintre voi o cheamă Nicole?

— Pe mine.

— Sabina te îmbrăţişează.

„Sabina? De care Sabina o fi vorba? Mă întrebam eu. Oare e Sabina Wurmbrand?” Doamne! Ce sentimente complexe mă cuprindeau: bucuria de a o revedea, consternarea la gândul că a fost arestată şi că se află în acest loc de nesuportat... De nesuportat a fost şi aşteptarea mea. Sabina despre care vorbea „şefa” era oare Binţea? Nu putea să fie decât ea, căci nu cunoşteam pe nimeni altcineva cu acest nume. Ea era! Biata de ea! În mizeria asta de aici!

Ne-au ţinut în picioare mai mult de o oră, în coloane de câte opt, pe detaşamente. Mai târziu au apărut responsabilii: cel care ne silabisise numele la sosire şi încă mulţi alţii ce arborau uniforme de ofiţeri superiori. În seara aceea, numărătoarea a durat mult, căci aceşti „ofiţeri” aveau prostul obicei de a scrie cifrele într-o ordine diferită de aceea pe care o învăţasem la şcoală. De asemenea, uitau să pună unităţile sub unităţi şi zecile sub zeci. Asta făcea ca, la adunare, să obţină rezultate incorecte, ce puteau deveni astronomice. Cu toate astea, ei se încăpăţânau să facă singuri adunările, deşi

câteva „şefe” de la detaşamentele politice se ofereau să-i ajute. Dar asta i-ar fi jignit...

Aşa că, atunci când ni s-a îngăduit să rupem rândurile, se făcuse noapte de-a binelea. Ne-am dus imediat la „şefa noastră” care, însoţită de o gardiană, ne-a condus la baraca atât de mult dorită.

Pe prag ne aştepta un grup de femei. Nu le puteam distinge feţele; treceam pe lângă un şir de barăci de deţinute politic, dar barăcile spre care mergeam se aflau şi mai departe încă. Când am ajuns, ne-am auzit chemate pe nume şi ne-am trezit în braţele acelora ce ne aşteptau. Binţea, cea mai mică, fu prima care se repezi să mă îmbrăţişeze; pe rând, ne-am îmbrăţişat toate.

Eram emoţionate la culme. Întrebările curgeau una după alta. Din pricina lui Binţea, le-am lăsat la o parte pe prietenele de la Mislea. Din conversaţiile noastre trecute, ele cunoşteau prietenia mea pentru ea. Ştiau că o iubesc. După cum mi-a povestit Binţea mai târziu, aşa se face că un grup mai mare de legionare, care o cunoşteau din povestirile mele, a primit-o în mijlocul său fără nicio greutate. Ea se afla astfel la adăpost de unele atacuri antisemite (ce aveau loc uneori, mai ales din pricina nervozităţii excesive şi a oboselii), căci legionarele o înconjurau cu prietenie şi admiraţie, o iubeau şi o stimau ca pe o adevărată comoară. Binţea le povestea şi le explica pagini din Vechiul Testament. Cele care citiseră Biblia puteau, în acest fel, să-şi împrospăteze cunoştinţele, iar cele care nu avuseseră acest noroc aveau prilejul să asculte pasaje din Cuvântul Domnului, explicate aşa cum numai Binţea ştia să o facă.

*

Am aflat că, la un an după arestarea mea, poliţia venise să o caute în aceeaşi casă în care fusesem arestată şi eu. Nu avea nicio veste de la Richard, soţul ei atât de mult iubit; se zvonise că a murit la Văcăreşti, o închisoare din Bucureşti.

Dar cum la rândul meu aflasem de la o femeie care trecuse pe la Mislea, după ce stătuse la Văcăreşti, că la spitalul închisorii se afla un pastor înalt şi slab care nu pierdea niciun prilej ca să vorbească de mântuirea prin credinţa în Iisus Christos, eram sigură că acesta nu putea fi decât Richard şi că era în viaţă.

— Când s-a întâmplat asta? A întrebat Binţea.

— În 1950. Ştiu sigur că a fost dus la spitalul din Târgu-Ocna. (În acel loc muntos, Ministerul Afacerilor Interne instalase un spital pentru deţinuţii grav bolnavi.)

— Oare o fi putut să ajungă până acolo şi să suporte călătoria în condiţiile groaznice pe care le ştim?

— Probabil că deţinuţii grav bolnavi sunt transportaţi într-un alt mod. Căci ştiu că la Văcăreşti era atât de bolnav, încât îl duseseră la morgă, crezând că-i pe cale să-şi dea duhul.

— Şi dacă o fi murit acolo?

— Nu, sigur n-a murit. Mona (femeia care îl întâlnise) l-a văzut printr-o fereastră, culcat pe o pătură în curte, şi apoi când a fost urcat, împreună cu alţii, într-o dubă ce pleca la Târgu-Ocna. Îţi dai seama că Mona nu avea niciun interes să-mi spună poveşti. Când îmi spunea acest episod care îi impresionase mult pe bolnavii din spitalul de la Văcăreşti, ea nu bănuia că îl cunosc. Socotea că Dumnezeu făcuse o mare minune cu acest om care credea cu toată fiinţa lui în El, căci – după ce fusese depus la morgă – avusese puterea să reziste, fiind apoi transferat, spre uimirea generală, într-un loc mai bun pentru boala sa.

— Se vedea că-i bolnav?

— Da. Era slab. Cămaşa îi era numai zdrenţe şi mergea greu. Dar de fiecare dată când traversa infirmeria, se oprea în faţa fiecărei uşi şi zicea: „Domnul Iisus vă iubeşte pe fiecare. Pocăiţi-vă şi veţi fi mântuiţi pe vecie. Dacă vreunul dintre voi va ajunge într-o zi în libertate, îl rog să se ducă să-i vadă pe soţia mea Sabina şi pe fiul meu Mihai, şi să le spună că-i iubesc, dar că, mai presus de orice, îl iubesc pe Dumnezeu”. Şi le dădea adresa ta.

— În ciuda tuturor eforturilor mele, eu n-am putut afla

niciodată nimic despre el, spuse Binţea.

Apoi, îmbrăţişate, am intrat în dormitor, unde le-am cunoscut pe alte deţinute, toate condamnate politic, provenind din cele mai îndepărtate colţuri ale ţării. Primirea lor a fost plină de căldură. Toate cunoşteau viaţa pe care o dusesem noi la Mislea şi fuseseră încurajate de cele ce le întăriseră în credinţă, căpătând forţe noi pentru a putea înfrunta groaznica mizerie umană de la Canal.

Binţea îmi găsi un loc lângă ea. Nu mă lăsă să mă duc să-mi iau mâncarea de seară, căci pregătise o masă mai deosebită cu alimentele din pachetul pe care-l primise la vorbitor.

În timp ce vorbeam cu ea, am aruncat o privire spre prietenele mele de la Mislea, la al căror grup se adăugaseră şi alte femei de la Canal. Ca nu cumva să creadă că le-am uitat sau că le iubesc mai puţin, m-am repezit până la paturile lor şi le-am spus:

— Ştiţi bine că vă iubesc mult, dar – în seara asta – eu şi cu Binţea avem atâtea lucruri să ne spunem...

— Nu vă faceţi nicio grijă, astăzi e sărbătoare.

Nu observasem că seara fusese chemat un grup de zece femei pentru nu mai ştiu ce corvoadă. Binţea îmi vorbi în amănunt despre programul epuizant la care erau supuse, program ce cuprindea tot felul de munci grele, de fapt un sistem menit să ne stoarcă de puteri până la ultima picătură, ca pe nişte lămâi.

Binţea îmi dădu de asemenea veşti mai proaspete despre ai mei. Îi întâlnise în ajunul arestării sale. Am fost foarte fericită când am aflat că tata primea acum o pensie (pe care nu o primea înainte de plecarea mea). O nouă lege îi dădea acest drept; oricum, această pensie constituia o bază de venit pentru mama şi pentru el. Nevoile casei erau completate cu banii pe care mama îi câştiga dând lecţii de pian şi de germană. Binţea îmi mai spuse că mergeau regulat la biserică şi la întâlnirile ce se organizau acolo, şi că nădăjduiau din tot sufletul că mă vor revedea. Îmi povesti câte ceva despre fiecare. Fratele meu era în continuare

violonist în orchestra filarmonicii „George Enescu”, dar putea fi arestat în orice clipă. Alice îl luase pe Mihai, fiul Sabinei, şi pe un băiat de care se ocupau soţii Wurmbrand, şi făcea tot ce putea ca să-i crească. În acea seară, multe figuri dragi se perindară în conversaţia noastră. Din nefericire, eram atât de obosite, încât somnul ne surprinse în timp ce vorbeam.

*

În ziua următoare, fiecare a încercat să-şi ducă crucea cum a putut. Nou-venitele au învăţat de la cele vechi cum să-şi măsoare eforturile, pentru a putea rezista mai mult timp. Se înţelege de la sine că, atâta vreme cât am format detaşamente separate de deţinute politic, am beneficiat de mai multă linişte, de ordine şi de respect reciproc. Dar miliţienii ne ţineau foarte din scurt şi ne impuneau, mereu, tot felul de munci inutile. Le făceam. Cel puţin nu mai trăiam în atmosfera infernală din prima zi de lucru. Eram toate la un loc şi ne înţelegeam bine. Dacă una dintre noi era prea slabă, celelalte o ajutau, în aşa fel încât norma impusă să fie realizată de noi toate.

Singurul moment de adevărată odihnă era duminica după-amiază, între orele trei şi cinci, când eram lăsate în pace. Sâmbăta se lucra fără întrerupere, iar duminică dimineaţă eram trimise la tot felul de corvezi, fie ele şi cele mai inutile, ca de exemplu, să mutăm pietrele de demarcaţie, ca să le aşezăm apoi, din nou, la loc... N-avea importanţă la ce fel de treburi eram puse; totul era să nu fim lăsate să ne odihnim!

În după-amiaza primei duminici, am făcut cunoştinţă cu toate femeile din detaşamentul nostru de deţinute politic: fete tinere, doamne mai în vârstă şi un mare număr de călugăriţe catolice şi greco-catolice. „Cuşetele” călugăriţelor se aflau în fundul dormitorului; aşezate toate la un loc, ele se rugau fără încetare. Toată lumea le iubea şi le respecta. Până şi temnicerii le priveau cu un fel de respect. Dar asta nu le scutea de munca pe care o făceau cot la cot cu toate

celelalte şi nici de corvezile grele şi murdare din interiorul lagărului. Cu toate astea, faţa lor rămânea senină, munca săvârşită era corectă, ba chiar foarte corectă.

Printre persoanele care mi-au impresionat mult mintea şi inima se aflau sora Judith (care acum e în America). Avea optsprezece ani şi fusese crescută la Maici. Fină, delicată, drăguţă, cu ochi mari, albaştri şi blânzi, era încarnarea purităţii. Se spunea că-i bolnavă de plămâni.

După două luni de muncă necontenită pe şantier, am fost trimise în altă parte. La direcţie veniseră noi ordine.

Detaşamentele noastre se scindară. De acum încolo, ele erau compuse, într-un procent de cincizeci la sută, din deţinute politic, restul fiind alcătuit din condamnate de drept comun, de la hoaţe şi prostituate până la cele mai primejdioase criminale. Am trecut de la şantierul de cărat pietre la construirea de diguri şi apoi la săparea de gropi pentru plantarea pomilor fructiferi. Gropile erau de un metru cub. Norma se ridica la opt gropi pe zi. Draga noastră soră Judith n-a rezistat la o asemenea muncă. Căzu bolnavă. Dar, cum nu avea, la ora şase dimineaţa, temperatura „legală” de 38°, nu i se dădea voie nici să rămână în baracă şi nici să se ducă la infirmerie. I se dădu sarcina să împartă apă deţinutelor pe şantier. Construirea digurilor, ca şi săparea gropilor, se întindeau pe o mare distanţă. Terenul nu era plat. Căruţa cu butoiul cu apa s-ar fi zdruncinat atât de tare încât tot conţinutul butoiului s-ar fi vărsat înainte de a ajunge la destinaţie. Sarcina de a aduce apa de la om la om i se încredinţa sorei Judith. Înarmată cu o căldare şi cu o cană, ea mergea de la o deţinută la alta ca să le dea de băut.

Cu toate că deţinutele de drept comun introduse în rândurile noastre ne-au prilejuit multe necazuri, până la urmă am izbutit să ne impunem; excepţie făceau câteva femei recalcitrante ce ne insultau fără niciun motiv. Miliţienii le susţineau şi chiar le încurajau să ne persecute şi să ne denunţe.

— Toate sunt doamne din vechea burghezie, spuneau ei. Dini pricina nedreptăţilor făcute de ele aţi fost nevoite să vă

prostituaţi, să furaţi şi să omorâţi.

(Aş vrea să mă lumineze cineva de ce procentul de hoţi, de criminali şi de prostituate din România este mai mare acum, după distrugerea burgheziei şi după treizeci de ani de comunism...)

— Hai, nu vă fie frică! Spuneţi-le tot ce vă vine la gură! O merită! Spuneau cu ură miliţienii.

Le lăsam să vorbească. Suferinţa comună te întăreşte. Apoi, am făcut în aşa fel încât, de fiecare dată când puteam lucra pentru Binţea, ea să ne spună câte ceva din Vechiul Testament. Astfel, în câteva luni, ea ne-a istorisit toată povestea lui Iosif. Cu vocea ei liniştitoare, Binţea povestea foarte frumos. Ce frapantă paralelă ştia să facă între lumea lui Iosif şi lumea noastră, între evenimentele de atunci şi cele de acum! Am săpat rând pe rând gropile în locul ei. În timpul controalelor, ea se prefăcea că sapă, dar, în realitate, noi lucram toate pentru ea, sau – mai bine spus – pentru plăcerea de a asculta un pasaj din Vechiul Testament.

*

Adeseori, duminica după-amiază, ne adunam mai multe la un loc şi ne aminteam de trecut. Ajunsesem să cunoaştem perfect familiile şi problemele fiecăreia. Aşezate laolaltă, descriam sau ne aduceam aminte de diferiţi oameni pe care vreuna dintre noi îi întâlnise în închisoare. Bineînţeles, la toate acestea se adăuga rugăciunea. Dar nu puteam să ne rugăm împreună din pricina vacarmului asurzitor făcut de deţinutele de drept comun. Fiecare dintre noi se ruga noaptea, când durerile ce ne încercau tot trupul şi mai ales picioarele deformate de bocancii prea mari, ca şi alte infirmităţi pe care le aveam şi pe care le înduram în tăcere, ne împiedicau să dormim.

În zori, după un somn insuficient, ne trezeam cu mâinile umflate, incapabile să strângem pumnii şi cu teama că nu vom putea să mai apucăm lopata sau hârleţul.

Lucrarea lui Dumnezeu, printre noi toate cele ce aveau încredere în El, era miraculoasă. În ciuda posibilităţilor minime de contact, am izbutit să ne exercităm influenţa asupra câtorva deţinute de drept comun, mai ales asupra unor prostituate. Câte biografii sfâşietoare n-am auzit, în scurtele răstimpuri când mergeam spre şantier, sau în pauza de prânz... Câtă putere ne-a trebuit ca să ascultăm acele tragice frânturi de viaţă...

— Cât de puţină iubire există pe lume! Cât de puţin ne-am iubit aproapele. Dacă, într-o bună zi, voi ieşi din închisoare, nu voi face nimic altceva decât să încerc să vindec rănile celor ce suferă.

— Dacă Richard a murit, spunea Binţea, îmi voi închina restul vieţii leproşilor.

Planurile, chiar visele încă mai ocupau un loc în fiinţa noastră; căci învăţasem să avem încredere în Dumnezeu şi să-i cerem, fără încetare, să ne dea putere, credinţă şi iubire.

La Canal, am ajuns să iubesc cu adevărat pe fiecare dintre cele ce mă înconjurau şi pe toate cele ce sufereau, chiar fără să le cunosc. Le iubeam fără nicio rezervă. La început, la Mislea, aveam teoria mea: mai întâi trebuia să mă apropii de cineva, să-l cunosc, să văd ce avem în comun. Aici, nu mai aşteptam nimic; iubeam fără alegere, pe toţi şi pe toate, pentru că erau oameni. Iubindu-i, suferam pentru ei. Îmi mărturiseau durerile lor şi rănile pe care mi le arătau îmi făceau rău. Înduram durerea celorlalţi ca şi cum ar fi a mea. Începeam să înţeleg o parte din iubirea divină şi jertfa Mântuitorului. În iubirea sa infinită, cât de mult trebuie să fi suferit pentru nefericirea oamenilor! Pentru că El ne-a iubit şi ne-a înţeles pe fiecare în parte. El a ştiut cât de necesară este iertarea păcatelor, pentru ca suferinţa şi lacrimile să se şteargă. Este adevărat că păcatul stă la temelia suferinţei. Greşelile celor ce-şi deschideau sufletul în faţa mea erau mari. Ele îmi făceau rău, dar – în acest fel – se răscumpăra încă o femeie ce păcătuise. Cât de mult trebuie să fi suferit Iisus! El, întruchiparea – pe veşnicie – a purităţii perfecte!

Uneori schimbam asemenea idei cu Binţea, dar – de cele

mai multe ori – o făceam cu acelea ce aveau cu adevărat nevoie. Mi-am dat seama că sufletul oamenilor era mult mai receptiv la bine şi la adevăr aici – unde viaţa era mai grea şi mai abrutizantă din cauza muncii teribile ce ni se impunea – decât la Mislea. Suferinţa, asemenea unui burete uscat, aspiră spre consolare. Or, ce altă alinare poate găsi un suflet, în afară de aceea pe care i-o dă Dumnezeu?

Într-o după-amiază, ne aflam la săpatul gropilor. Eram foarte obosită. Aşteptam cu nerăbdare să treacă binecunoscutul tren, semn că ziua de muncă urma să se încheie curând. Trebuie să mărturisesc că totdeauna aşteptasem cu nerăbdare să văd trenul trecând. Sora Judith veni la mine cu o cană de apă. I-am mulţumit şi am băut-o dintr-o sorbitură. Mi-a mai dat una. Părea sfârşită de puteri. Deşi bolnavă, mergea kilometri întregi ca să ducă apă unora şi altora. Deşi era palidă, se vedea că face această muncă cu plăcere, privind cu bucurie spre femeia care îşi potolea setea datorită strădaniei sale.

— Munca se va sfârşi curând, soră Judith. Uite, trenul mult aşteptat se vede la orizont. Peste o jumătate de oră terminăm, din fericire!

— Dă-mi voie să-ţi spun ceva, draga mea. Ştiu că mă vei înţelege. Eu cred că, dacă-mi accept suferinţa, aşa cum ştiu că ţi-o accepţi şi tu, cu bucurie adică, nu trebuie să mă bizui pe nimic din afară ca să mi-o fac mai uşoară. De ce să aştepţi trenul? De ce să te bucuri c-a mai trecut o zi? Eu socotesc că pentru noi, care ştim până unde poate să ducă acceptarea exultantă a suferinţei, e mai bine să ne afundăm în ea şi să ne pătrundem de ea cu totul, fără să căutăm nicio evadare.

— Da, în afară de evadarea în bucuria spirituală, aceea de a putea suferi.

— Tocmai asta voiam să spun.

Sora Judith se îndepărtă. Mă convinsese.

Începând din ziua aceea, m-am străduit să nu mă las atinsă de nicio speranţă exterioară. Tot timpul circulau zvonuri, ca, de exemplu, acela că deţinutele politic vor fi eliberate curând, mai ales acelea ce nu aveau nicio condamnare juridică, aşa

cum era cazul meu. Nu-mi uitasem hotărârea de a nu mă ruga niciodată pentru eliberarea mea, ci de a aştepta, resemnată şi senină, voia lui Dumnezeu. Şi totuşi, inima îmi tresărea la auzul cuvântului „eliberare”. Ca să urmez cuvintele sorei Judith, îmi repetam în gând: „Încearcă să te scufunzi cu încredere şi cu bucurie în străfundurile suferinţei”. Am izbutit sau nu am izbutit? Cred că pot spune că da, în cea mai mare parte din timp. Asta însemna pentru mine un mare pas înainte.

*

Într-o dimineaţă, la aproximativ trei luni după mutarea mea la Canal, am primit permisiunea să mă duc la vorbitor. Draga mea mamă venise de la Bucureşti, să mă vadă şi să-mi aducă alimente.

Ce mare eveniment! Pentru prima oară, de mai bine de doi ani, aveam s-o revăd pe mama şi să primesc de la ea veşti despre cei de acasă!

Am încercat să mă îmbrac cât am putut mai frumos. Cineva mi-a împrumutat un batic, pe care l-am înnodat cu destulă cochetărie. Binţea mi-a dat o bluză albă, ca să mai înveselesc puţin cenuşiul uniformei. „Ce-o să zică mama când mă va vedea în haine dungate de puşcăriaş?”

Aşteptarea pentru ca deţinutele ce aveau „vorbitor” în acea duminică să se regrupeze mi s-a părut nesfârşită. Sosi şi clipa cea mare! Ne aflam în faţa unor gratii duble; părinţii erau de o parte a gratiilor, noi de cealaltă; un miliţian veghea asupra fiecărei deţinute şi fiecărui vizitator. Am simţit cum mi se strânge inima când am văzut-o pe mama, ce se chinuia să-şi găsească un loc printre oamenii care, îmbrâncindu-se, îşi căutau deţinuta şi încercau să se aşeze în faţa ei ca să-i poată vorbi. Când am ajuns în fata bietei mele măicuţe, amândouă ne-am găsit cu greu cuvintele.

— Dragă mamă, iartă-mă pentru tot ce ţi-am făcut, am bolborosit eu.

— Nu-mi cere iertare, fetiţa mea, spuse mama, străduindu-se să surâdă, în timp ce lacrimile îi curgeau pe obraji. Ştii cât de mult te iubesc şi cât de mult te iubim cu toţii. Spune-mi cum te simţi? Ai slăbit. Eşti trasă la faţă.

— Mă simt foarte bine, nu te nelinişti din pricina mea. Lucrez în aer liber. Poate că m-am bronzat din pricina soarelui şi a vântului.

— Spune-mi drept: aveţi mâncare de ajuns?

— Chiar prea multă. Nu trebuie să faci sacrificii ca să-mi aduci de mâncare. Avem tot ce ne trebuie, în afară, bineînţeles, de libertate, dar şi aceasta va veni când va vrea Dumnezeu.

Mama aruncă în jurul ei priviri înfricoşate, temându-se că miliţianul ne-ar putea reproşa c-am folosit cuvântul „Dumnezeu”. Dar vacarmul era atât de mare încât, deşi strigam ca să ne facem auzite, el nu putea să înţeleagă ce vorbeam.

— Ce-i cu tata şi cu fratele meu?

Acum fu rândul ei să înfrumuseţeze realitatea:

— Fac bine şi îţi transmit toată dragostea lor. Tata ar fi vrut şi el să vină, dar cum nu se dădea permisiune decât pentru o singură persoană, m-a lăsat pe mine.

— Mamă, aici, până acum, eu mă aflu fără încetare în mâinile lui Dumnezeu. Niciodată nu am fost atât de aproape de El. Mă rog împreună cu alte femei credincioase şi atmosfera e minunată. Binţea este cu mine.

Faţa mamei se înseninа.

— Cât de bine orânduieşte Cel de Sus lucrurile! Sunt atât de fericită că v-aţi regăsit! Ştiam că e aici, căci Alice şi cu Mihai au venit să o vadă, dar atunci tu nu erai la Canal. Slavă Domnului că sunteţi împreună. Spune-i că ne rugăm pentru ea şi pentru Richard. Ne rugăm pentru voi toţi. Sărut-o din partea mea.

— Şi ea te sărută şi te roagă să le transmiţi tuturor întreaga ei afecţiune. Ce fac ai ei?

— Sunt bine, dar nu se ştie nimic despre „el”.

— Adu-ţi aminte, măicuţă dragă, că este scris că orice

nenorocire, ce pare pe moment greu de îndurat, va aduce într-o zi roade bune. Te rog mult, ia în sensul acesta toate suferinţele prin care trecem, voi acolo şi eu aici. Cu Iisus alături, nu există lucru care să nu fie cu putinţă. El are grijă de toate. El mângâie toate durerile.

— Ştiu asta, draga mea. Dar îmi lipseşti atât de mult! Nici nu-ţi pot spune cât de mult.

— Aceasta face parte din încercarea la care suntem supuşi. Dar vei vedea că ne vom regăsi iar împreună şi atunci vom fi încă şi mai legate, una de alta, prin El.

Înainte de sfârşitul „vorbitorului”, am mai schimbat între noi încă vreo câteva cuvinte. Am fost martoră la sălbăticia cu care miliţienii îi bruscau pe oamenii „liberi” ce se agăţau de gratii ca să le mai spună câteva cuvinte celor dragi.

— Dacă sunt atât de brutali cu noi, îmi închipui cum s-or fi purtând cu voi, strigă mama. Bietele de voi!

— Draga mea măicuţă, nu pleca cu acest gând. Noi nu suntem singure aici. Iisus e cu noi. El ne ocroteşte şi ne dă puteri. Află că, în afară de faptul că îmi lipseşti, eu sunt fericită. Te rog, nu uita asta. Reciteşte versetul 11 din Epistola către Evrei, capitolul 12…

În timp ce toată lumea plângea, ni s-a ordonat să refacem rândurile şi să ieşim din sală. În curte, am fluturat din mâini privind în urmă, aşa cum făceau şi cei dragi nouă, veniţi să ne vadă, deşi nu-i mai recunoşteam în grupul strâns care se îndepărta, după cum nici ei nu ne mai vedeau. Scena „teatrală” se sfârşise.

Gândul la cei dragi m-a stăpânit mult timp. În dormitor, cele ce nu avuseseră „vorbitor” mi-au alinat suferinţa, cu multă dragoste. Plângeam în braţele lui Binţea, care mă mângâia ca pe un copil. Omul are atât de mare nevoie de dragoste! Să nu uit asta niciodată!… Dar nu înveţi asta decât când suferi mult.

Ar fi multe de povestit despre viaţa dintr-un lagăr de muncă forţată. De exemplu, mama ar fi putut să afle că împrumutasem o haină de puşcăriaşă de la o deţinută de drept comun. A mea, ca şi hainele celor mai multe dintre noi,

era umedă. Plouase mai multe zile în şir. Pe şantier nu aveai unde să te adăposteşti. Miliţienii aveau impermeabile cu capişon şi cizme care îi protejau de ploaie, în timp ce noi trebuia să lucrăm îmbrăcate doar cu haine ce se îmbibau de apă. Seara, în dormitor, noi, deţinutele politic, nu puteam să ne apropiem de soba de metal, care era acaparată de deţinutele de drept comun. Ele se bucurau de privilegiul de a putea aduce lemne uscate şi de a face focul ca să-şi usuce hainele. Pe noi ne îmbrânceau departe de sobă. Chiar dacă vreuna dintre noi se afla în relaţii bune cu câteva dintre ele, deţinutele „dure” ne izgoneau, iar noi stăteam zile întregi cu hainele ude şi cu lenjeria umedă. Dacă, după ploaie, bătea vântul (ceea ce se înfâmplă adeseori în climatul special al Dobrogei), hainele ni se uscau, dar numai noi ştiam care era preţul acelui „noroc”. Consecinţa normală era febra şi răceala. Dar cui îi păsa că aveam guturai, bronşită cronică şi sinuzită, că eram ude până la oase şi că ne durea tot trupul? Dacă la adunarea de dimineaţă nu aveai 38° temperatură, erai bun de muncă. Aşa se explică de ce, profitând de preţuirea pe care mi-o arătau unele deţinute de drept comun, am împrumutat de la una din ele o haină uscată ca să mă duc la „vorbitor”.

Când îmi aduc aminte de aceste lucruri, ca şi de altele, îmi dau seama că faptul brut şi-a pierdut, în memoria mea, din intensitate. Iată de ce mă străduiesc să nu redau în aceste rânduri decât ceea ce i a rămas în mine nealterat şi viu, la fel de proaspăt ca şi în zilele acelea, şi mai ales momentele minunate petrecute cu Iisus, în permanenta Sa prezenţă şi cu sentimentul constant că trăiesc alături de El. Acelaşi lucru se poate spune şi despre prietenia de neuitat şi fraternitatea care ne lega pe noi toate, care aveam aceeaşi convingere şi acelaşi ideal. Sunt fapte ce vor rămâne pentru totdeauna în sufletul meu; scriu despre ele, ca să chem la această sfântă bucurie pe cei ce nu cunosc încă fericirea unei vieţi consacrate cu adevărat şi în întregime lui Iisus.

*

Unele evenimente vin uneori pe neaşteptate.

Într-o bună zi, când ne-am trezit de dimineaţă, ni s-a ordonat să rămânem, toate, în baracă.

— Adunaţi-vă lucrurile. „Şefa” va strânge gamelele, lingurile şi ghetele. Tot ea va face şi inventarul aşternuturilor şi al pernelor.

Miliţiana de serviciu se puse pe treabă împreună cu „şefa”. Au controlat mai întâi vasele. După ce am terminat de înghiţit terciul, au fost strânse gamelele şi lingurile. Apoi am aşteptat. Făceau tot felul de presupuneri. În grupuri mici, femeile discutau şi despicau firul de păr în patru. Dar care fir de păr? Direcţia păstra atât de bine secretul încât, eram convinsă de asta, nici măcar miliţienii nu ştiau ce urma să se întâmple.

Poziţia soarelui arăta că nu mai era mult până la amiază. Toată dimineaţa auzisem paşi prin faţa barăcii. Ne dădeam seama că erau evacuate şi alte barăci şi că deţinutele erau duse spre poartă. Dar oare ce avea să urmeze?

M-am alăturat grupului de călugăriţe. Erau singurele care nu aveau nicio problemă. Ele se rugau fără încetare. M-am simţit mai liniştită lângă ele.

Binţea, într-un alt colţ, încerca să continue povestea lui Iosif, dar nu cred că, de data asta, a mai izbutit să capteze atenţia femeilor. Căci izolarea în care eram ţinute, mişcarea de afară, schimbarea programului, înapoierea obiectelor ce ne fuseseră date în primire erau semne ale unui eveniment care ne interesa direct şi care avea să schimbe, dintr-o dată, soarta noastră. Iată de ce mă simţeam mai liniştită lângă Judith. Nu voiam să mă las tulburată de tot felul de gânduri, de presupuneri şi nici măcar de speranţe omeneşti. Judith ghici starea mea şi, în timp ce continua să se roage în linişte, îmi surâse şi mă luă de mână...

De fapt, era vorba de un transport masiv. Plecam de la Canal. Porţile barăcii se deschiseră şi ni se spuse să ieşim. Afară, aşteptau femei aşezate în rânduri de câte opt. De la prima privire am văzut că amestecaseră deţinutele politic din

alte barăci cu acelea de drept comun.

În curte, nişte ofiţeri cu galoane alergau de ici-colo. Unul dintre ei avea o listă. Femeile din dormitorul nostru erau adunate în curticică (exista câte una în faţa fiecărei barăci). Soarele strălucea; era vreme frumoasă. Ne aflam în pragul verii.

— Atenţiune! spuse ofiţerul. Când auziţi că vi se strigă numele, veniţi aici şi vă aşezaţi în rând, în faţa celorlalte.

M-am uitat neliniştită la Binţea şi la celelalte prietene ale mele.

Numele meu a fost strigat printre primele. Era normal: lista era scrisă în ordine alfabetică. Dar unele, chiar cu nume ce începeau cu primele litere ale alfabetului, n-au fost strigate. Am aşteptat cu teamă să se ajungă la sfârşitul listei, căci Binţea era ultima. Ea se uită la mine cu tristeţe, ca şi când ar fi avut o presimţire. Şi, într-adevăr, ofiţerul termină de citit lista, fără ca numele ei să fi fost rostit. Mă aflam în rând, departe de ea şi de prietenele mele, ce rămăseseră în faţa barăcii. După ce făcură trierea, miliţienii dădură ordinul de plecare; şi astfel ne-am despărţit brusc, fără nicio vorbă de rămas bun şi fără o ultimă sărutare. Suferam fizic din pricină că trebuia să le părăsesc în felul acesta, atât pe Binţea cât şi pe celelalte.

— Fără d-astea! urlă miliţianul, surprinzând gestul de bun rămas pe care-l făceam spre femeile ce stăteau ca împietrite în pragul barăcii.

Părăseam Canalul ducând cu mine amintiri triste, dar şi amintirea multor lucruri sublime.

Nu ştiam unde mergem. Nu ştiam decât că am fost despărţite, încă o dată, de fiinţele dragi nouă. În închisori, despărţirile sunt la fel de dureroase ca oriunde. Legăturile făcute în condiţiile grele pe care le cunoscusem păreau a fi mai puternice decât moartea. Şi totuşi, omul este înzestrat cu o uriaşă putere de a rezista la încercări! Rezistenţa la suferinţă, atitudinea demnă şi curajoasă se constată chiar şi la atei. Dar cine le-a citit în suflete, ca să ştie ce eforturi au trebuit să facă pentru a ajunge la această stare? Cât i-or fi

costat? Cât or fi suferit? În timp ce acela pregătit să primească harul lui Dumnezeu poate să treacă prin orice încercare cu sufletul neatins, ba, mai mult, îmbogăţindu-l.

„FIINDCĂ MĂ IUBEŞTE, DE ACEEA ÎL VOI IZBĂVI” (PS. 90.14)

Ca să plecăm de la Canal, am fost îmbarcate, ca şi la sosire, în faimosul tren-închisoare. Strânse unele în altele până la refuz, în vacarmul infernal pe care-l făceau mai ales prostituatele, am călătorit, după aprecierile noastre, timp de cinci zile. Din pricina înghesuielii şi a căldurii, multe dintre noi au făcut acest drum într-o stare de leşin aproape continuu; noi, celelalte, pierdusem până şi noţiunea timpului, şi poate că din această pricină credeam că n-am făcut decât cinci zile.

Mă aflam la oarecare distanţă de călugăriţele catolice, dar n-aveam nicio posibilitate să mă apropii de ele. Cât de minunat era felul lor de a îndura totul fără să spună niciun cuvânt! Prostituatele şi hoaţele se certau între ele în termenii cei mai abjecţi ce se pot imagina. La fiecare înjurătură sau obscenitate, aruncau o privire jenată spre călugăriţe. Imperturbabile, ele nu dădeau nici o atenţie celor spuse; curăţenia vieţii lor nu le îngăduia să înţeleagă sensul grosolăniilor rostite. Pentru ele, aceste cuvinte nu spuneau nimic. Le erau la fel de străine precum injuriile dintr-o limbă cu totul necunoscută.

Despărţirea brutală de Binţea şi de prietenele mele mă întrista peste măsură. Multe dintre ele rămăseseră la Canal. Totuşi, ceva îmi spunea că această despărţire nu va dura şi că ne vom revedea în curând. Nu după mult timp, femeile rămase acolo vor pleca, probabil, şi ele. Poate că ne vom întâlni din nou într-o închisoare sau în vreun alt lagăr de muncă. Ce bine ar fi să mai fim împreună! Mă gândeam la Binţea care era atât de firavă şi care nu putea munci în ritmul impus. Cine o va ajuta acum, într-un alt lagăr de muncă?

În vacarmul general şi în inconfortul în care ne aflam, singurul ajutor era rugăciunea. Din când în când schimbam câte un cuvânt cu cele ce stăteau, nu pot să spun lângă mine, ci deasupra sau dedesubtul meu. Căci e greu de

descris învălmăşeala în care ne aflam. Câteva femei, mai mici de statură, se strecuraseră în plasa de bagaje, unde izbuteau să stea doar ţinându-şi genunchii lipiţi de bărbie. Toate eram amorţite. La orice încercare de a ne mişca, simţeam cum ne înţeapă mii de ace, începând din vârful degetelor de la mâini şi până la labele picioarelor. Ne durea capul şi ne era sete. Gardianul ne împărţea, în fiecare zi, câte un pacheţel de hrană rece, care trecea din mână în mână, până la cele din plasa de bagaje. Dar era greu să mănânci în asemenea poziţii: unele aşezate pe banchete, altele pe rezemătoare şi altele pe genunchii celor dintâi. Spre marea mea nedumerire, cea mai mare parte dintre deţinutele de drept comun, mai ales cele mai tinere, se distrau de minune. Apa ajungea rar până în fundul vagonului. Ne-o dădeau în sticle; fiecare avea dreptul la o sorbitură, dar unele femei, lipsite de orice milă, beau până îşi potoleau setea, aşa că pentru altele nu mai rămânea nimic. Dacă le mai cereai apă, gardienii te refuzau cu neruşinare, spunând că în felul ăsta ne scutesc de efortul de a ne face loc până la scaunul cu gaură şi capac.

Mă întrebam dacă, în cazul că voi fi eliberată, voi putea descrie celor apropiaţi tabloul acestei călătorii; şi ajungeam la concluzia că nicio descriere, oricât de amănunţită şi de fidelă ar fi fost, nu ar fi putut reda această groaznică realitate. Era de neînchipuit, de necrezut, chiar şi pentru noi, cele ce o trăiam...

*

După cinci zile, când am coborât din tren, ne aflam pe o linie moartă a Gării de Nord din Bucureşti. Ieşirea noastră din tren le oferea gardienilor un spectacol ciudat, căci îi vedeam cum pufnesc în râs. Trebuie să spun că puţine dintre noi mergeau drepte. Majoritatea umblau încovoiate, târându-şi picioarele şi frecându-şi mâinile şi braţele.

La ferestrele unui turn de supraveghere a căilor ferate îşi făcură apariţia câteva capete. Funcţionarii de aici fuseseră

atraşi de zgomotul pe care îl făceam şi care nu înceta, cu toate ameninţările gardienilor. Un miliţian îşi îndrepta puşca spre fereastră şi strigă:

— Plecaţi de la fereastră! Dacă nu, trag! La ce vă holbaţi aşa? Toate sunt nişte criminale care au pe suflet mii de morţi!

În chip de răspuns, ferestrele se deschiseră şi pe loc am fost bombardate cu cocoloaşe de hârtie. Ne luau pe toate, chiar şi pe călugăriţe, drept nişte criminale!

În apropiere ne aşteptau câteva camioane de la penitenciar. Ne-au înghesuit în ele, ca şi în tren, împingându-ne chiar – aş putea zice – azvârlindu-ne înăuntru, căci unele dintre noi nu puteau nici măcar să se urce în camion. Fiecare frânare ne proiecta pe laturile sau pe plafonul camionului, şi trupurile aşezate peste noi ne zdrobeau şi mai mult. Singura consolare era că aici nu se aflau decât deţinutele politic; cele de drept comun se urcaseră în alt camion, ca să rămână între ele. La drept vorbind, în ciuda dispreţului pe care-l aveau pentru noi, prezenţa noastră le stingherea. Le mai rămăsese deci o urmă de ruşine. Asta nu era rău...

Spre prânz, în acea neuitată zi, ne-au dat jos într-un loc plin de verdeaţă. Pe o suprafaţă uriaşă se înşiruiau nişte barăci înalte, despărţite între ele printr-o cărare. În faţa lor se întindea un câmp plin de flori. Frunzişul arborilor fructiferi şi ciripitul păsărilor alcătuiau un decor liniştit de ţară. În depărtare se zăreau aripile unei mori şi câteva case de beton, cu acoperişuri din cărămidă roşie şi cu ferestruici mici, deschise, aşezate în partea de sus a clădirii. Nu mă puteam obişnui cu ideea că vom trăi în mijlocul naturii şi, mai mult încă, în nişte case adevărate. Credeam că barăcile foloseau drept hangare şi magazii şi că, înainte de a ne repartiza prin case, aveau să ne numere aici. Ferestrele erau aşezate foarte sus, lucru potrivit pentru o închisoare, îmi spuneam eu, dar nu aveau gratii. Fără gratii şi în plină natură, ce dar grozav ni se făcea! Am schimbat între noi impresii şi am tras concluzia că munca la câmp, care părea că va fi ocupaţia noastră viitoare, va fi mai uşoară decât căratul pietrelor, construirea digului sau săpatul gropilor de un metru cub. Soarele plăcut

şi adierea vântului mă făceau să doresc să mă aşez pe pământ şi să mă rostogolesc prin iarba verde.

— Oare unde suntem?

— Nu departe de Bucureşti. Camionul n-a mers mai mult de trei sferturi de oră.

— Când mă gândesc că suntem aproape de casă!

— Unele, da. Dar noi? Ardealul şi Moldova sunt departe...

— Oricum, suntem mai aproape de o aglomerare de oameni. S-a terminat cu pustiul Canalului.

— Dar unde le vor trimite oare pe cele ce-au rămas acolo? După numărul caselor, nu cred că este loc pentru toate.

— Cred că mai au şi alte locuri pentru munca câmpului. Dacă viaţa noastră se îmbunătăţeşte, nu există niciun motiv să nu se îmbunătăţească şi pentru celelalte. Trierea s-a făcut fără niciun criteriu.

— Da, e adevărat.

Făceam tot felul de presupuneri, unele mai optimiste decât altele, în timp ce ne bucuram de căldura soarelui şi ne umpleam plămânii de aerul curat al câmpului. Nu dădeam nicio atenţie la ce se întâmpla în jurul nostru. Ne simţeam bine şi ne dezmorţeam după călătoria îngrozitoare pe care o făcusem şi după lunile de muncă epuizantă pe malurile dobrogene.

Visul nostru a fost de scurtă durată. Dinspre moară apăru un grup de civili şi de militari. La apropierea lor, gardienii, care se odihneau şi ei la soare, începură să-şi aranjeze uniformele şi să ia poziţie reglementară.

Când grupul se apropie de noi, ni se dădu ordinul:

— Sus! Încolonaţi-vă câte zece, şi, în careu!

Gardienii ne aşezară în careu; în mijloc se opriră nou-veniţi. Erau mulţi, dar numai unul avea gradul de locotenent; ceilalaţi nu erau decât subofiţeri sau simpli miliţieni. Mai erau şi patru civili, solizi, graşi şi bronzaţi. Ofiţerul făcu câţiva paşi înainte.

— Atenţie! Aţi fost aduse aici pentru munca câmpului şi grădinărit. Să nu vă închipuiţi că e vorba de grădini ca acelea ale doamnelor ce abia dacă zgârâiau pământul de pe

proprietăţile lor cu nişte unelte drăguţe ca nişte jucării. Este o muncă serioasă care cere forţă, este o muncă normată. Cine nu munceşte nu mănâncă. Veţi fi luate în primire de tovarăşii miliţieni. Niciuna dintre voi nu are dreptul să se adreseze direct unui civil. Tovarăşii civili vă vor învăţa cum să munciţi, dar toate dispoziţiile lor vor ajunge la voi prin intermediul tovarăşilor miliţieni. Veţi lua cunoştinţă de regulament pe măsură ce trăiţi aici. Orice încălcare a regulamentului va fi pedepsită sever. Aţi înţeles?

— Da-a-a! strigară într-un glas deţinutele de drept comun. Ofiţerul observă că deţinutele politic nu răspunseseră nimic. Repetă:

— Deţinutele politic la dreapta, cele de drept comun la stânga! Executarea!

Am rupt rândurile pentru a forma două grupuri.

— Cele care sunt medici sau infirmiere să iasă din rânduri. Ieşi din rând doctoriţa Vulpescu şi două deţinute politic tinere declarară că sunt infirmiere. Le cerură să-şi spună numele, vârsta şi motivul condamnării. Aveau toate trei pedeapsă administrativă.

— Ca deţinute administrative, adică necondamnate juridic, pedeapsa voastră este elastică; ea poate fi prelungită sau micşorată. Aceasta va depinde de munca voastră şi de respectul faţă de disciplină. Tu, doctoriţo, vei rămâne în lagăr şi nu vei merge la câmp; şi aşa eşti destul de bătrână. Voi, infirmierelor, veţi însoţi cele două detaşamente de muncă.

Apoi, ofiţerul îl întrebă pe gardianul-şef care ne escortase pe tot drumul de la Canal.

— Câte femei ai cu totul?

— Două sute douăsprezece, tovarăşe locotentent.

— Pune o sută într-un detaşament şi o sută douăsprezece în celălalt.

— La ordin!

— Ai trei barăci pentru a le caza, una pentru bucătărie şi una pentru infirmerie. Doctoriţa va trebui să dea îngrijire şi personalului civil al fermei, în prezenţa unui tovarăş miliţian. În dormitoare, amestecă deţinutele politic cu cele de drept

comun. Ca să nu se certe, ia-le după alfabet. Doctoriţa va trebui să îngrijească deţinutele şi să asiste la inspecţia pe care o voi face în fiecare dormitor, în zorii zilei. Toată lumea e obligată să meargă la muncă; fac excepţie femeile ce sunt grav bolnave, cărora doctoriţa le va lua temperatura şi care vor avea cel puţin 38°. A, da, şi încă ceva. Dat fiind că există două detaşamente, vom desemna două „şefe” de detaşament. Şi acum urmează repartiţia în barăci şi odihnă până mâine dimineaţă. Rupeţi rândurile!

Gardienii care ne însoţiseră plecară, cu excepţia celui ce îi răspunsese locotenentului. Ei fuseseră înlocuiţi de miliţienii ce formau corpul de gardă al locotenentului.

O deţinută de drept comun îi spuse miliţianului:

— Cum? Ne puneţi în barăcile astea infecte? De ce nu ne instalaţi în casele alea frumoase?

— Care case?

— Alea, spuse ea, arătând cu degetul clădirile în legătură cu care ne făcuserăm atât de multe iluzii.

— Proasto! Alea nu sunt case, ci cocini pentru porci. Dacă vrei să locuieşti cu porcii, n-ai decât să-i ceri asta comandantului.

— Doamne! Dar aici porcii trăiesc mai bine decât oamenii! Zise femeia.

— Tacă-ţi gura sau îţi dau una!

După acest duş rece, nu ne mai puteam aştepta decât la o viaţă şi la o muncă grea, în condiţii dure. Uitându-ne bine la şirul de barăci, am văzut că semănau cu oricare altele. Doar că păreau pustii şi nelocuite de multă vreme.

— Sunt barăci rămase de pe vremea nemţilor, spuse o femeie.

— Uită-te la cea din mijloc; are acoperişul stricat. Ştiu c-o să ne aerisim! Acum, că-i vară, mai merge, dar ce ne vom face când vor începe ploile?

— Deocamdată, să ne bucurăm că-i frumos şi cald şi că ne putem încălzi puţin la soare, spuse Stela, una dintre infirmiere. După drumul chinuitor pe care l-am făcut, odihna asta ne prinde bine.

Astfel, încercând să vedem partea bună a lucrurilor, ne-am aşezat în grupuri, pe iarbă, cu dorinţa de a profita cât mai mult de odihna acordată.

Ni se aduse aşa-zisul dejun, ce era – ca întotdeauna – rece; dar am putut bea pe săturate, căci în mijlocul curţii se afla o fântână. Ce fericire! Aveam apă ca să ne spălăm, să ne răcorim şi să ne potolim setea! Din câte bucurii e făcută viaţa noastră zilnică! Din nefericire, nu ştim să le preţuim decât atunci când nu le mai avem!

*

Între timp, calculasem cum vom fi împărţite în dormitoare, ţinând seama de ordinea alfabetică. Ne bucuram, căci credeam că deţinutele politic aveau să fie oarecum grupate la un loc. Chiar dacă vom dormi în barăci diferite, vom rămâne, la urma urmelor, vecine. Iar pe câmp vom lucra aproape unele de altele. Oricum, ne vom strânge rândurile. Am hotărât să respectăm cu stricteţe disciplina şi să dăm un bun exemplu. Apoi am încercat s-o convingem pe doctoriţă să fie cât se poate mai înţelegătoare şi să aibă milă de bolnave. Căci printre noi erau femei bolnave de tuberculoză şi o femeie bolnavă de cancer care, uneori, din pricina hemoragiilor, nu putea să lucreze. Am rugat-o pe doctoriţă să intervină pe lângă comandament ca această femeie grav bolnavă să muncească la bucătărie sau să cureţe baraca. Dar doctoriţa, pe care am supranumit-o Tuţa, primind un post privilegiat, nu vru să ne promită nimic; dimpotrivă, căuta să se izoleze de noi şi evita orice discuţie.

— Vă rog, nu-mi cereţi imposibilul. Voi face tot ce voi putea, dar nu pot să cer favoruri chiar din prima zi. Ştiţi cât de greu mi-a fost să muncesc la Canal. Sunt în vârstă şi suferindă. Lăsaţi-mă să mă bucur de locul pe care îl deţin.

— Dar la Canal, i-am spus eu, n-ai fost lăsată să cazi jos de oboseală. Celelalte femei te-au ajutat să-ţi îndeplineşti norma. Este motivul pentru care te rugăm ca, la rândul tău,

să ne ajuţi; acum când poţi s-o faci.

Doctoriţa se prefăcu a nu fi auzit ce-i spusesem şi plecă bolborosind ceva.

N-am dus lipsă de asemenea oameni laşi, pe care i-am întâlnit peste tot, în timpul peregrinărilor noastre.

După masă, „ştabii” se întorseseră şi ne ordonară să ne aşezăm în ordine alfabetică, adică aşa cum vom fi strigate de comandant. Se constitui primul grup de o sută de deţinute şi apoi al doilea.

— N-are importanţă în ce dormitor mergeţi. Când vă încolonaţi, aşezaţi-vă în detaşamentul din care faceţi parte. Aţi înţeles?

— Da! am răspuns noi într-un singur glas. Acum eram odihnite, pline de bunăvoinţă şi dornice ca totul să meargă bine, pentru a nu provoca nicio discuţie.

Comandantul ceru apoi fiecărui detaşament să le indice pe cele pe care le considera apte să devină şefe de şantier.

Femeile din detaşamentul din care făceam parte mă propuseră pe mine.

— Cum te cheamă?

— Bruteanu.

— Şi mai cum?

— Nicole.

— Nicole? Ce nume-i ăsta? Ce idee!

— Aşa m-au botezat părinţii mei: Nicolette. Şi, acasă, îmi spuneau Nicole.

— Lasă strâmbăturile astea. Aici te va chema Niculina, ai înţeles? Un nume românesc. A trecut vremea franţuzismelor.

— Am înţeles, domnule comandant.

Avea dreptate. Nu-mi plăcuse niciodată numele pe care mi-l dăduseră părinţii mei. Ei îmi răspundeau că aceasta fusese dorinţa naşului meu şi că tot el îmi găsise şi diminutivul.

— Dacă femeile vor să le fii şefă, vom încerca. Vei veni împreună cu cealaltă la birou şi vom discuta.

— Bine, domnule comandant. Apoi am fost repartizate pe barăci.

O deţinută de drept comun ceru cuvântul:

— Domnule comandant, sunt printre noi vreo cincisprezece femei atinse de sifilis, cu plăgi deschise în gât, gură şi pe corp. Nu vrem să ne contaminăm de la ele. La Canal ele erau izolate. E un pericol pentru noi toate să dormim şi să trăim alături de ele.

Comandantul se gândi o clipă, apoi trase o înjurătură şi hotărî:

— Toate cele care au sifilis să iasă din rând.

Se prezentară vreo cincisprezece fete tinere, surâzând sfidător.

— Acum să iasă cincisprezece femei din baraca nr. 1 (unde se aflau mai ales deţinutele politic). Cincisprezece deţinute de drept comun să vină aici, în faţa mea.

Cincisprezece femei din baraca noastră ieşiră în faţă. Comandantul zise cu un surâs răutăcios:

— Voi, sifiliticelor, luaţi locul acestor cincisprezece femei din baraca nr. 1. În felul ăsta, politicele vor sta cu sifiliticele şi vor ajunge şi ele sifilitice. Şi sifiliticele vor deveni politice. Hai! Executarea!

Cele cincisprezece fete se alăturară grupului nostru. Ele aveau să doarmă şi să mănânce cu noi vreme îndelungată.

Comandantul găsea că rezolvase problema într-un fel foarte hazliu; râdea în hohote, repetând cuvintele ce rimau şi care, din acest motiv, i se păreau amuzante. Fără îndoială că-şi descoperise o vână de poet.

Când am intrat în barăci, am văzut de-a lungul zidurilor un fel de estrade pe care erau aşezate nişte saltele de paie, cerşafuri, perne şi pături.

Existau chiar şi feţe de pernă, ceea ce ne-a bucurat mult. Fiecare avea salteaua sa. Nu mai eram înghesuite ca la Canal, unde nu aveam niciodată destul loc ca să ne întindem. Cele cincisprezece fete au avut destul tact şi s-au aşezat împreună în fundul dormitorului. Cele câteva alte deţinute de drept comun refuzară să ocupe saltelele învecinate. Călugăriţele s-au dus să ocupe saltelele de lângă cele cincisprezece. Acest gest creştinesc le-a impresionat foarte tare pe bolnave. Ne-am instalat apoi fiecare cum a vrut. Când

fiecare a avut salteaua ei, am respirat mai liber. Călugăriţele stăteau în lungul zidului, în faţa mea. Eram fericită că le am, tot timpul, sub ochi. Ce mare deosebire exista între ele şi cele cincisprezece! Şi ce binefacere însemna pentru unele dintre aceste nefericite să se apropie de călugăriţe! De altfel, fetele, ca pentru a le mulţumi pentru gestul făcut, le ajutau pe cele mai în vârstă, când rămâneau în urmă, la muncile câmpului. Bineînţeles că bietele măicuţe se străduiau să nu fie o povară pentru nimeni, dar făcându-şi treaba minuţios şi cu atenţie, ele rămâneau adeseori ultimele, expuse la fluierăturile şi la înjurăturile miliţienilor. Atunci, fetele apăreau ca prin minune şi le săpau brazdele ca să le aducă în rând cu celelalte.

La masa de seară, ni s-a dat lapte proaspăt şi mămăligă caldă. Totul părea a se petrece cum nu se poate mai bine. Eram foarte mulţumite. Când plecaserăm de la Canal, ni se dăduse înapoi încălţămintea noastră, în locul ghetelor grosolane purtate acolo; în acea după-amiază, ne simţeam bine; puteam să mergem desculţe, să ne spălăm pe picioare şi să le lăsăm să se dezumfle după călătoria ce avusese loc în condiţiile îngrozitoare despre care v-am vorbit mai înainte. Nădăjduiam că, începând de a doua zi, care avea să fie prima noastră zi de muncă la câmp şi de grădinărit, totul va merge bine.

Seara, comandantul ceru să vină la el cele două „şefe”. Biroul său se afla într-o casă destul de mare, situată în spatele barăcilor noastre. El locuia aici; tot aici stăteau şi îşi aveau birourile şi miliţienii.

Ne-a ţinut un discurs destul de măsurat, cerându-ne să fim energice, ca să obţinem de la femei tot randamentul de care erau în stare şi făgăduindu-ne că, dacă depăşim norma, va face un raport favorabil asupra noastră şi a tuturor, pentru ca pedeapsa să ne fie redusă... „Colega” mea a fost cucerită. Nu avea decât un an de pedeapsă administrativă, dar această pedeapsă fiind elastică, se temea să nu-i fie prelungită la sfirşitul primului an. Aşa se face că vorbele locotenentului au entuziasmat-o. Când ne-am întors la baracă, ea i-a repetat cumnatei sale făgăduielile făcute de locotenent. Bietele

femei!... Câte iluzii îşi făceau!

Funcţia mea de şefă a ţinut exact o săptămână.

*

Am înţeles repede că nu eram decât un instrument în mâinile miliţienilor şi ale brigadierilor civili, că rolul meu se mărginea la a striga fără oprire şi la a-mi ameninţa tovarăşele de suferinţă, şi mi-am schimbat tactica. Când vedeam femei lucrând ca nebunele ca să ajungă în frunte şi să le întreacă cu mult pe celelalte, le opream, trimiţându-le la coada rândului şi punându-le pe cele de la urmă în locul lor. În felul acesta, timp de câteva zile, norma a fost îndeplinită, dar n-a fost depăşită. Aş fi vrut să prezint raportul meu comandamentului, dar mi s-a spus că trebuie să aştept până sâmbătă. Am aşteptat deci până atunci. Eram „şefă” exact de o săptămână, căci ajunseserăm în lagăr vineri şi începuserăm să lucrăm la câmp sâmbătă.

Deci, când a venit sâmbăta, m-am dus din nou la biroul comandantului.

— Domnule comandant, am început eu când l-am văzut că-şi ridică ochii spre mine, am venit să vă spun că nu mai pot să fac faţă responsabilităţii de „şefa”.

— Poţi să-mi spui de ce?

— Pentru că nu pot să fiu de acord cu domnii brigadieri şi cu domnii miliţieni şi să cer femeilor să muncească peste puterile lor din pricina ritmului rapid de lucru ce li se impune. Şi eu sunt deţinută, ca şi tovarăşele mele; nimic nu-mi dă dreptul să le forţez. Este motivul pentru care vă rog să alegeţi o altă „şefă” şi să mă lăsaţi să lucrez la rând cu celelalte.

— Femeile ştiu bine de ce te-au ales: eşti indulgentă, nu prea grăbită... Crede-mă, nu duc lipsă de candidate. Găsesc imediat zece.

— Sunt sigură. Dar eu nu-mi pot încărca sufletul cu un asemenea păcat.

— Ce legătură are păcatul cu toate astea? Ce, te-am pus

eu să faci păcate? Te afli aici pentru că păcate ai făcut tu, afară...

— Aveţi dreptate, domnule comandant. Am făcut greşeli aşa cum facem toţi, dar nu vreau să le-o mai adaug şi pe aceea de a distruge trupeşte nişte femei care îndură aceeaşi pedeapsă ca şi mine.

— Deci pentru tine este o greşeală să-ţi îndemni tovarăşele să muncească... Asta înseamnă să încalci regulamentul. De altfel, mi s-a raportat că le sfatuieşti să nu se spetească muncind.

— Consider că aş păcătui dacă aş continua să le dau ordine ca să obţin de la ele imposibilul. Pentru acest motiv vreau să nu mai fiu „şefă”, ci alături de ele să muncesc şi eu, cum voi putea.

— Ascultă-mă, îţi propun altceva. Văd că eşti energică şi mi s-a spus că eşti o intelectuală. Am un post la birou. Lasă munca câmpului şi vino să lucrezi la birou.

— Vă mulţumesc mult, domnule locotenent, dar, fără să vreau să vă jignesc, refuz propunerea dumneavoastră plină de bunăvoinţă. Cred că e mai firesc să numiţi, pentru birou, o femeie în vârstă sau prea bolnavă ca să poată face eforturile mari cerute de munca la câmp. Eu sunt încă tânără şi rezistentă şi cred că locul meu e pe câmp.

Locotenentul mă privi în chip ciudat.

— Eşti o mare proastă!

Am tăcut. Nu era momentul să încep o discuţie.

— Şi pe cine ai propune tu, de exemplu, pentru munca la birou?

— Dintre deţinutele politic?

— Dintre care altele? Doar n-o să le susţii pe celelalte.

— Eu nu fac mare diferenţă între femei. Toate, aici, ispăşim aceeaşi pedeapsă. Toate suntem egale în faţa pedepsei, ca şi înaintea morţii.

Cuvintele mele îi plăcură comandantului Bulie.

— Alege o deţinută politică. Fetele de... sunt mai cultivate.

— Doamna Namzache, de exemplu. Are cincizeci şi cinci de ani şi este firavă. Este cultivată.

— Bine. Du-te în dormitor şi cheam-o pe Namzache. Aşa începu adevărata mea viaţă la Ferma Roşia.

Ne sculam înainte de ivirea zorilor. Ne făceam paturile şi ni se dădea lapte bătut cu o bucată de pâine; toate astea înainte de a se face ziuă. Apoi urma vizita comandantului, care venea însoţit de doctoriţă. Dacă vreo femeie rămânea la pat, avea dreptul la odihnă numai dacă temperatura atingea 38°C. Apoi plecam la lucru împreună cu grupul din care făceam parte. În locul meu a fost numită cumnata şefei de la celălalt grup. Amândouă sperau că, dacă vor obţine de la noi depăşiri de normă, vor fi eliberate.

Când totul era gata, plecam la câmp. Unele sădeau pomi, altele pliveau, iar altele recoltau legumele. Dar se vedea bine că lagărul era încă în curs de organizare. În fiecare zi se schimba câte ceva. Miliţienii au fost înlocuiţi cu miliţiene, dar hotarele terenului ce trebuia muncit erau păzite de bărbaţi.

Din când în când, camioneta aducea câte două, trei femei din lagărul de tranzit de la Ghencea. Ghencea era „marea răscruce” care furniza mâna de lucru pentru o serie de lagăre create în jurul capitalei. Asta ne-a permis să avem veşti de la câteva vechi prietene de la Canal. Unele dintre ele se aflau la Bragadiru, un mare lagăr de muncă forţată în domeniul agriculturii şi al grădinăritului. O femeie venea de acolo. Fusese bolnavă, dusă la Ghencea şi apoi, din întâmplare, trimisă la Ferma Roşia. După ce am bombardat-o cu întrebări, am aflat că multe dintre prietenele noastre se aflau la Bragadiru. Binţea era şi ea acolo. N-a fost greu s-o descopăr. Cum mi se părea prea complicat s-o găsesc folosindu-mă de nume, am întrebat-o dacă nu cumva era acolo o femeie micuţă, brunetă şi foarte credincioasă. Răspunsul veni imediat:

— Doamna Binţea? Trebuia să-i spui numele. Da, era acolo, biata de ea, dar era foarte bolnavă; leşina adeseori şi avea bube pe toată faţa. Au dus-o la spitalul de la Văcăreşti.

— Când?

— Ultima oară când au venit pentru triere. Se afla la Ghencea şi aştepta camioneta pentru Văcăreşti; a sosit în

ajunul plecării mele; au dus-o la Văcăreşti împreună cu alte trei bolnave.

M-am întristat auzind că biata Binţea era bolnavă şi singură. Cine ştie unde o vor expedia după o parodie de tratament la Văcăreşti? Căci ştiam bine că nimeni nu rămânea prea mult timp în acest mare spital, pe unde treceau bolnavii din toate închisorile ţării şi unde se făceau şi intervenţii chirurgicale.

Asta nu înseamnă că viaţa era roză la Roşia. Noua şefă ne chinuia cu graba sa. Ea le denunţa pe cele care voiau să încetinească ritmul muncii, ce nu înceta de dimineaţă până seara. Abia dacă aveam, ca la Canal, o jumătate de oră de odihnă, timp în care ni se aducea masa. Soarele devenind arzător, ni se dădu voie să ne îmbrăcăm cu hainele noastre, ce erau mai puţin călduroase decât cele de puşcăriaş. Dar, pe câmp, nu aveam dreptul să ne acoperim capul nici măcar cu o batistă.

— Cum? Vreţi să atrageţi atenţia avioanelor americane când vor veni să ne bombardeze?

Bieţii oameni se temeau de un lucru la care noi nu mai nădăjduiam.

Seara, ne întorceam în barăcile noastre, pline de praf şi atât de obosite încât uneori nu aveam nici măcar curajul să ne spălăm sau să ne mâncăm supa obişnuită. Ne prăbuşeam ca moarte pe saltelele de paie.

*

Nu vedeam nicio posibilitate să ajung lângă Binţea, şi totuşi ceva îmi spunea că, într-o bună zi, aceasta se va ivi. Şi iată ce s-a întâmplat:

Într-o zi, doctoriţa de la Mislea îşi făcu apariţia la Ferma Roşia. Îi dăduseră alt post; acum lucra la Văcăreşti, de unde vizita toate lagărele din jurul capitalei. Venise să controleze starea de sănătate a deţinutelor de la Roşia, pentru a le trimite de aici pe cele ce erau inapte de muncă şi a le înlocui

cu femei ce mai aveau încă putere, căci, urla ea, „Statul nu are nevoie de parazite, ci de braţe care să muncească!” Auzisem că se afla la Văcăreşti, dar nu dădusem niciun fel de atenţie acestui fapt.

Când făcu apelul bolnavelor, m-am ridicat şi m-am aşezat lângă cele ce voiau să părăsească ferma sub diferite pretexte de boală. Preferau să stea într-un penitenciar, chiar şi la Jilava, închisoare ce avea reputaţia de a fi cea mai îngrozitoare, căci nu mai puteau să facă faţă muncii epuizante de la Ferma Roşia. Când am ajuns în faţa doctoriţei, care fusese martoră la neuitata discuţie pe care o avusesem cu directoarea de la Mislea, mi-am dat seama că m-a recunoscut şi că mă priveşte cu bunăvoinţă.

— Tu ce ai? mă întrebă ea, prefăcându-se că nu mă recunoaşte.

— Mă dor dinţii şi nu-mi pot potoli durerea. Aş dori să-mi scot unul sau mai mulţi dinţi. Aici nu avem dentist.

— Bine. Te vei duce la dentistul de la Ghencea. Nu-i nevoie să-ţi iei cu tine toate lucrurile; îţi iei doar strictul necesar (ca şi când am fi avut cine ştie câte lucruri!) Să se pregătească de plecare toate cele pe care le-am trecut pe listă.

Intrând în joc, i-am spus cum mă cheamă. După două ore eram la Ghencea.

Ghencea era un alt infern. Aici erau adunate, din toate colţurile ţării, femei de toate culorile politice şi din toate straturile sociale, de toate profesiunile şi de toate vârstele; aşteptau să fie trimise mai departe: cele apte, la muncă; cele bolnave, în închisoare.

La coborârea din camionetă, doctoriţa îmi spuse:

— Dacă mai suferi şi de altceva, pot să te duc la Văcăreşti.

— Vă mulţumesc. Nu sufăr decât de dinţi. Dar dacă aţi putea să o trimiteţi de la Văcăreşti pe bolnava Wurmbrand... Este cea mai bună prietenă a mea. Dacă aş avea-o lângă mine la Ferma Roşia, aş ajuta-o să muncească şi să obţină dreptul la „vorbitor”.

Spuneam toate astea dintr-o răsuflare, mânată de o spontană îndrăzneală, căci – de fapt – îi ceream un fel de

complicitate.

— Continui cu comediile tale. Ai face mai bine să te uiţi cum arăţi; semeni cu o stafie.

— Vă rog pentru Wurmbrand. Este o femeie micuţă şi brunetă, cu bube pe faţă.

— O ştiu. Voi încerca să o programez pentru Ghencea.

Fără să mai adauge nimic, îmi întoarse spatele şi se îndreptă spre infirmeria lagărului.

Ţinând seama de experienţa celor mai vechi din lagăr, nădăjduiam că maşina ce aduna deţinutele de prin toate fermele va veni cu regularitate, de trei ori pe săptămână, ca să încarce şi să descarce „marfa”. Deci nimeni nu părea să vină a doua zi. Trebuia, cu orice preţ, să rămân aici o zi în plus, căci, pentru o durere de dinţi, nu puteai să stai veşnic la Ghencea. Or, se spunea că la Ferma Roşia se cere mână de lucru; era deci posibil ca unele deţinute să fie duse curând acolo. Nu puteam pleca fără să aştept să fie aduse deţinutele de la Văcăreşti şi – în acest caz – aveam şanse să o întâlnesc pe Binţea.

A doua zi dimineaţa, când infirmierul le chemă pe cele ce trebuiau să meargă la vizita medicală, o deţinută, căreia îi dezvăluisem taina mea, mă sfătui să mă duc în curte şi să lipsesc de la apel.

Când mi se strigă numele, ea răspunse în locul meu şi zise.

— Este în curte. Nu mai putea de durere şi s-a dus să stea puţin la soare. Mă duc s-o caut şi s-o aduc.

Infirmierul plecă. În grămada asta de femei, nu avea nicio importanţă dacă era una în plus sau în minus.

După masă, infirmierul se întoarse să mă caute. Neputând să mă mai eschivez, am răspuns la apel.

— De ce nu te-ai prezentat azi-dimineaţă la infirmerie? Deţinuta care mă ajutase interveni:

— N-am găsit-o, domnule comandant. Plângea de durere într-un colţ al curţii, la soare.

— Ce să fac cu tine, acum? Nu-ţi mai rămâne decât să aştepţi ziua de mâine, căci dentistul a plecat. Dar mâine dimineaţă prezintă-te la doctor fără să trebuiască să alerg eu

după tine.

— Am înţeles. Mulţumesc, am murmurat eu.

A doua zi m-am dus la infirmerie, în fata unei uşi pe care scria: „Secţia dentară”. Înăuntru o femeie ţipa ca un animal pe care îl sugrumi.

În timp ce aşteptam să-mi vină rândul, mi-am adus aminte de groaznicele dureri de dinţi pe care le avusesem la Mislea. Cum nu mai puteam suporta suferinţa pe care mi-o pricinuiau doi molari de jos, şi cum nu dispuneam de niciun alt remediu, dată fiind lipsa de medicamente, un infirmier m-a convins să-i scot. Fiindcă nu avea niciun instrument stomatologic, m-a chemat la infirmerie în tovărăşia altor trei deţinute. M-a aşezat pe scaun, a adus un cleşte, cel mai mic pe care îl avea în trusa sa de bicicletă, la dezinfectat şi mi-a badijonat gura cu alcool. Apoi, în timp ce câte o femeie mă ţinea de fiecare braţ şi cea de-a treia, stând în genunchi în fata mea, mă ţinea cu putere de picioare, infirmierul a început să extragă, unul după altul, cei doi molari. Îi zgâlţâia puţin şi apoi se oprea. Cu toate că erau cariaţi, molarii mai rezistau încă. Durerea devenea mai mare în momentul când trăgea. Dar vedeam pe chipul lui că lucrează cu milă. Faţa îmi şiroia de sudoare. Ţineam pumnii strânşi, de fiecare dată când relua operaţia, mă înţepeneam ca o scândură.

— Încă puţin şi-i gata. N-o să te mai doară şi o să poţi dormi, încă puţin curaj!

Îl întrebam mereu:

— Nu mi-a albit părul?

Mi se părea că mă doare tot capul şi simţeam un frison la rădăcina părului.

— Nu, nu ţi-a albit părul, dar faţa, da, mi-a răspuns una dintre femei. Încă puţin şi-i gata.

Acest „puţin” a durat mai bine de două ore, căci infirmierul lucra cu multe menajamente. Am simţit că rădăcina cedează; a simtit-o şi el. A tras cu mai multă putere. Unul dintre molari a ieşit într-un val de sânge. Profită de acel moment ca să-mi frece buzele şi gingia cu alcool, după care strânse puternic cel de-al doilea molar şi îl smulse brusc. Nu mai ştiam dacă

mai eram în toate minţile sau dacă nu, înnebunisem de atâta durere. Mi-am clădit gura cu apă călduţă şi am rămas inertă pe scaun. Infirmierul îmi aduse o sticluţă cu un fel de ceai pregătit dinainte.

— Duceţi-o în dormitor şi să doarmă. Din când în când să-şi clătească gura cu lichidul acesta.

Înainte, îmi dădu două aspirine pe care le ascunsese la sosirea în închisoare. Spun „ascunsese”, căci şi el era controlat la intrare, tocmai ca să nu aducă medicamente deţinutelor.

Cât de bine îngrijită şi cât de răsfăţată am fost în dormitor! Surorile mele întru credinţă şi suferinţă m-au alinat cu iubire.

Dar acum aşteptam să mi se scoată un dinte şi, culmea, nu mă durea niciunul. Ce-i voi spune dentistului?

Am intrat. Dentistul lucra într-o încăpere ce semăna cu un cabinet dentar.

— Care te doare?

Am deschis gura şi i-am arătat cu degetul, la întâmplare, un molar de pe maxilarul superior. Fără să mai aştepte, luă un cleşte şi se îndreptă spre mine.

— Deschide gura, îmi spuse el, căci, de frică, o închisesem. Deschide gura ca să-ţi pot scoate molarul.

— Nu-mi faceţi injecţie?

— Ce injecţie? Şi de ce? Ce, îmi dai bani pentru asta? Aici eşti în închisoare.

— Ştiu asta, dar vin de la muncă, şi munca îmi dă unele drepturi. Cred că pot cere o injecţie.

— Nu facem nicio injecţie. Scoatem dinţi; atâta tot.

— În acest caz, renunţ.

Se sprijini cu mâna pe spătarul scaunului şi-mi înfundă genunchiul în stomac. Dar eu îmi strângeam cât puteam de tare buzele şi mişcăm capul în semn de negaţie. Mă înjură birjăreşte şi găsi o altă soluţie: continuând să-şi ţină genunchiul pe stomacul meu, mă strânse cu mâna stângă atât de tare de maxilare, încât gura mi se deschise întocmai ca ciocul unui pui de rândunică pe care o hrăneşte rândunica mamă. Cu cleştele în mâna dreaptă, se repezi la maxilarul de

sus. Nu ştiu dacă s-a oprit la molarul pe care i-l arătasem la întâmplare, dar, într-o clipă, cu o putere extraordinară, zgâlţâi unul, îl smulse din rădăcini şi, în doi timpi şi trei mişcări, îl scoase.

Complet năucită, am auzit cum îmi spuse să-mi clătesc gura deasupra chiuvetei. Mă durea creştetul capului. Ameţită, am făcut ce-mi spusese şi am ieşit din cabinetul de „stomatologie” ţinându-mi batista la gură. Înainte de a ajunge la baracă, am scuipat sânge de câteva ori. M-am aruncat pe pat lângă tovarăşa mea de suferinţă şi – treptat – m-am liniştit. Mai târziu, mi-am dat seama că dentistul nu extrăsese complet molarul. Cu ajutorul unei pense şi al unei oglinjoare pe care mi le-a dat, pe ascuns, o vecină de pat, mi-am scos singură ceea ce mai rămăsese.

*

După-amiaza a fost grea, când – deodată – baraca se umplu de zgomot şi de voci. Gardiană introdusese vreo opt femei. Din patul de sus, în care mă găseam, am zărit-o pe Binţea.

— Slavă Domnului! Am strigat eu şi m-am aruncat în braţele ei. Trebuie să spun că întâlnirea a fost, pentru ea, atât de neaşteptată, încât nu a reacţionat imediat. Poate că nici nu m-a recunoscut. Pe faţă mai avea urme de furuncule. Nu avea habar unde se află şi nici care e motivul pentru care a fost mutată. Eu ştiam mult mai multe, dar nu era momentul să-i vorbesc despre asta.

Important era acum să găsim mijlocul de a pleca împreună cu următorul lot care mergea la Ferma Roşia, lot care – după previziunile noastre – urma să se formeze în cursul serii.

Asta ne dădea noi emoţii. Nu noi hotărâm plecările. Întoarcerea mea la Roşia era sigură. Nu venisem aici decât ca să-mi scot un dinte. Dar Binţea figura pe lista de la Bragadiru.

Fiindcă, în plecarea mea cu Binţea la Ferma Roşie, un rol primordial a fost jucat de o a treia persoană şi cum această

persoană mai este încă în viaţă şi nu trăieşte în lumea liberă, nu pot spune mai mult despre sfârşitul fericit al acestui episod.

Mare a fost surpriza tuturor când m-au văzut întorcându-mă din „aventura” mea cu preţiosul trofeu!

Stăteam mereu împreună, fie la cules de roşii, fie la transportul lăzilor de patruzeci de kilograme, fie la alte munci. Cercul nostru de „adepte” se mărea mereu şi toată lumea asculta cu bucurie cum Binţea ne povestea despre Iosif.

Clădirile în care, la început, sperasem să fim cazate şi care nu erau, de fapt, decât „reşedinţa” porcilor de rasă, destinaţi Comitetului Central al Partidului Comunist Român şi exportului, aveau o canalizare destul de rudimentară. Un şanţ, adânc de vreo nouăzeci de centimetri şi lung de două sute de metri, permitea excrementelor din interior să se deverseze într-o baltă mare ce se afla pe un teren învecinat.

După câteva zile de ploaie neîntreruptă, timp în care am lucrat întotdeauna, noroiul umplu şanţul şi-l astupă, aşa că excrementele se acumulară înăuntru, mai să dea pe dinafară.

Într-o dimineaţă, când norii începeau să se risipească şi când, ca de obicei, eram gata să plecăm la muncă, văzurăm cum inginerul-şef al fermei şi comandantul lagărului se apropie de noi.

— Am nevoie de cincizeci de femei care să desfunde şanţul de la porcărie, spuse comandantul.

— Aş prefera să lucrez cu nişte femei serioase, adăugă inginerul. Aş dori să desemnaţi, pentru această treabă, nişte deţinute politic.

Ordinul a fost executat. A fost desemnat tot grupul nostru, căci locotenentul îl remarcase adeseori; ştia că suntem unite între noi şi credincioase.

— Porniţi la treabă!

Ne-au pus să ne încolonăm, mai adăugind câteva ca să completeze numărul, şi am plecat.

Miliţienii ne aşteptau lângă locul unde se afla şanţul. Lângă el se afla o grămadă de cizme de cauciuc. Ne-am străduit să

ne încălţării cât am putut mai repede şi mai bine, în timp ce gardienii strigau la noi şi ne ameninţau. Nu era uşor să-ţi găseşti mărimea potrivită, căci cizmele fuseseră aruncate aici în cea mai mare dezordine. Ni s-au împărţit găleţi şi lopeţi, iar inginerul ne-a explicat ce trebuia să facem: o dată ajunse la marginea şanţului, trebuia să coborâm înăuntru, să stăm pe un fel de scânduri aşezate cam la jumătatea lui, să scoatem murdăria şi s-o punem în căldarea pe care ne-o dăduseră. Căldările pline urmau să fie luate de alte femei şi vărsate direct în baltă, aşa că, „în câteva zile, problema avea să fie rezolvată”...

Apoi ni s-a dat ordin să înaintăm, dar, spre surprinderea noastră, n-am fost însoţite, aşa cum se întâmpla de obicei, de niciun miliţian. Ei s-au înşirat, la mare depărtare, paralel cu şanţul, din dreapta clădirilor până în dreapta bălţii.

Nu ne-a fost greu să înţelegem de ce au rămas la această distanţă, căci, pe măsură ce înaintam, simţeam o duhoare de nesuportat. Balega de porc miroase groaznic. Asta, care era aici de câteva zile, împuţea aerul într-un mod de nedescris. Ne-am astupat nările cu batista, dar degeaba. Această manevră nu avea niciun efect, mai ales că, după câteva minute, trebuia să avem mâinile libere ca să putem lucra. Şefa de detaşament, fidela doamnă Diaconescu, era singura care putea să-şi astupe nasul cu batista.

Strigând ca să fie auzită, ea le numi pe cele care trebuiau să coboare în şant, pe scândurile aşezate pe jumătate din înălţimea gropii şi pe cele care urmau să care căldările până la baltă. Ne-am aşezat în şir şi am coborât în şanţ. Altele, scuipând şi înăbuşindu-se din pricina mirosului, aşteptau să le vină rândul. Îngrozitoarea putoare ne cuprinsese şi ne învăluise pe toate. Două prietene leşinară. Le-am ridicat şi le-am dus mai la o parte.

Noi, cele ce rezistasem la groaznicul miros, am început să scoatem murdăria cu lopata. Eram aşezate în aşa fel încât, pe de o parte, excrementele ni se infiltrau în cizme şi ne udau hainele, iar, pe de altă parte, cum ne aflam sub nivelul apei, când vărsăm conţinutul lopeţilor, ne stropeam până pe obraz.

Lichidul împuţit, amestecat cu fecale, ni se scurgea pe braţe. Când scotoceam prin oribila mâzgă, ne cuprindea o scârbă şi mai mare. O femeie începu să vomite. Continuă, totuşi, să lucreze cu încăpăţânare, ca să nu le descurajeze pe celelalte. După un sfert de oră, eram pline din cap până-n picioare de balegă de porc. Geta, o femeie firavă şi delicată, lăsă găleata pe care trebuia s-o ducă şi s-o verse şi fugi spre miliţieni. Am văzut cum o gardiană o ia de braţ şi o conduce spre baracă. Seara, am găsit-o grav bolnavă de icter.

La un moment dat am vrut să mă şterg pe faţă. Nu mă simţeam foarte murdară, dar vedeam cum arată faţa lui Binţea şi a celorlalte, în cazul nostru, asta însemna însă a te murdări şi mai tare. Aşa că am renunţat.

Cum omul se poate obişnui cu orice, cele mai multe dintre noi lucrau cu seriozitate, în speranţa că vor termina mai repede cu acest calvar.

Miliţienii nu mai strigau, nici chiar când ne vedeau că ne oprim din lucru ca să ne mai tragem sufletul. Au mai fost aduse cincisprezece femei, tot deţinute politic, ca să ajute la golirea găleţilor. În timp ce una ducea găleata la baltă, alta îşi lăsa găleata ca să fie umplută. Pământul şanţului se înmuiase şi el. De câteva ori, scândurile alunecaseră, scufundându-le şi mai mult pe câteva dintre noi în balegă. Ne era şi mai greu să ridicăm lopata şi să umplem găleata.

La sfârşitul dimineţii de lucru, miliţienele fluierară anunţând că a venit timpul de odihnă şi ne strigară să ieşim din şanţ şi să venim la ele. Dar nimeni nu s-a atins de blidul cu mâncare.

— Cât oi trăi, spuse Stela, n-o să mai mănânc carne de porc.

— Ce-o să faci cu slănina pe care ai primit-o ieri în pachet?

— S-o mănânce porcii, răspunse ea.

Am muncit până seara, în aceleaşi condiţii; apoi ne-am aruncat cizmele şi uneltele pe marginea drumului.

— Dacă o să bată vântul, porcăria asta o să se usuce, spuse o’ gardiană pe un ton oarecum stânjenit.

Nu-i răspunse nimeni. Ne-am îndreptat spre barăci, cu

capul în jos.

Nu intrasem bine în curte şi, chiar înainte de a pătrunde în barăci, cele ce munceau „în interior” (la birou, infirmerie, bucătărie) o luară la fugă de parcă am fi fost leproase.

— Puţiţi a mortăciune şi a căcat! Nu intraţi în halul ăsta în dormitor. Hainele vă miros groaznic.

— Spălaţi-vă bine!

Deţinutele care munciseră la locurile lor obişnuite ne-au adus cămăşile de noapte, ca să le putem pune pe noi după ce ne vom fi scos hainele şi ne vom fi spălat. În acea seară ne-am bucurat de favoarea de a fi singurele care s-au spălat. Ne-au dat chiar galoşi, ca să nu intrăm în barăci cu singura pereche de ghete pe care o aveam şi care se murdărise şi ea atunci când o încălţasem cu picioarele deja murdare.

Noi nu mai simţeam niciun miros. Aburii de la bucătărie nu ne mai impresionau nările. Până şi pielea ne era impregnată de miasme fetide. Chiar şi după ce ne-am spălat, în acea seară şi în următoarele două seri (ni s-a încălzit apă ca să putem face duş, eveniment care -de obicei – nu avea loc decât o dată pe lună), n-am izbutit să scăpăm de groaznicul miros ce făcea din noi nişte ciumate.

Nu voi uita niciodată cele trei zile pe care le-am petrecut scufundate în balega porcilor şi nici modul demn în care toate cele care putuseră să reziste fizic au acceptat să facă această muncă. Nu le voi uita niciodată pe măicuţele care, la întoarcerea noastră în baracă, au fost singurele care s-au apropiat de noi cu o vorbă de încurajare, spunându-ne că s-au rugat pentru noi. Ne-au adus chiar şi bucăţele de săpun parfumat (oare de unde au izbutit să le procure?), ajutându-ne astfel să uităm, fie şi numai pentru o clipă, miasmele din care abia ieşisem.

*

Treptat ne-am obişnuit cu viaţa din lagărul de la Ferma

Roşia, ţesută din zile foarte grele, pe care – uneori – le întrerupeau altele, mai senine. Pe măsură ce înaintam în vară, munca devenea tot mai istovitoare; căldura înăbuşitoare şi norma prea mare ne epuizau fizic. Şefa noastră de detaşament se războia cu noi, silindu-ne să facem norme din ce în ce mai exagerate. Şi asta pentru că peste o lună de zile se termina anul ei de condamnare administrativă şi comandantul îi făgăduise că atât ea, cât şi cumnata ei vor fi puse în libertate exact la data fixată.

Or, într-o duminică dimineaţa, cu o săptămână înainte ca pedeapsa lor să expire, comandantul ne chemă în careu ca să ne citească numele celor care, în conformitate cu lista comunicată de la Ministerul de Interne, urmau să fie eliberate. Strigă numele a şase deţinute de drept comun, dar nu şi numele celor două femei. Şefa noastră ieşi la raport ca să ceară informaţii cu privire la soarta ei şi a cumnatei sale. Spre uimirea generală, i s-a răspuns pe un ton sec că pedeapsa lor fusese prelungită cu un an, căci autorităţile competente consideraseră că nu erau încă pe deplin reeducate.

— Dar ne-aţi făgăduit că, dacă respectăm regulamentul şi avem grijă ca munca să fie executată în cele mai bune condiţii, vom fi eliberate poate chiar mai înainte, îndrăzni să spună doamna Diaconescu. Trebuia să faceţi un raport favorabil pe care să-l trimiteţi la Minister...

— Tacă-ţi fleanca... Nu trebuie să-ţi dau ţie socoteală, iar Ministerul nu-mi dă explicaţii pentru hotărârile pe care le ia. O să mai faceţi încă un an, doar nu-i sfârşitul lumii...

În aceeaşi seară, doamna Diaconescu a fost descoperită în fundul curţii, lângă latrine, spânzurată de un copac. Din fericire, a putut fi readusă la viaţă. Apoi, cu toate că se lămuriseră cât valorează „promisiunile” şefilor, cele două femei au continuat să ne oblige „să ne spetim” muncind. Nicio intervenţie şi niciun argument n-au putut să le convingă să nu-şi mai exploateze fără nicio cruţare tovarăşele de suferinţă.

Le priveam cu milă, gândindu-mă cât de adânci sunt

rădăcinile încăpăţânării omeneşti. Suferеam văzându-le atât de pătimaşe şi de inconştiente. Împreună cu doctoriţa, ele completau lista celor lipsiţi până şi de cel mai elementar altruism pe care i-am întâlnit în timpul anilor mei de captivitate. Am impresia că, în străfundul inimii lor, responsabilii lagărului le dispreţuiau. Şi, deşi nu le-am revăzut după eliberare, îndrăznesc să sper că, împrejurările fiind altele, au regretat tot răul pe care l-au făcut acelora ce aveau de îndurat o pedeapsă ca a lor.

*

Printr-o întâmplare neobişnuită, într-o bună zi am aflat că în guvern avuseseră loc schimbări importante şi că ministrul de Interne fusese înlocuit. Orice ştire politică avea darul să ne stârnească imaginaţia, dar niciuna nu ne entuziasma. Ştiam prea bine că aparatul de stat era atât de bine organizat şi compus dintr-atâtea elemente, încât o plecare sau o dispariţie nu putea ameliora cu nimic situaţia noastră. Putea fi înlocuit oricine, căci Partidul avea destule cadre ca să facă faţă oricărei situaţii.

Totuşi, în timp, schimbarea ministrului a dus la unele modificări în regimul închisorilor. Schimbările au avut loc foarte încet, dar au influenţat întreaga perioadă care a urmat.

În cazul meu, s-a reluat ancheta. Într-o bună zi, celebra maşină neagră se opri destul de departe de drumul ce trecea pe lângă câmpul unde munceam. De la acea distanţă, de abia am zărit cum doi civili au coborât din maşină şi cum unul dintre miliţieni, după ce a stat de vorbă cu ei, a alergat spre grupul din care făceam parte. Miliţianul mă cheamă la el şi îmi spuse să-mi iau cu mine tot ce aveam.

Am plecat... Dar unde? Cât timp voi sta departe de cele pe care le iubeam ca pe nişte surori?

În asemenea împrejurări, n-ai nici timpul şi nici îngăduinţa să spui vreun cuvânt de rămas bun; n-ai nici măcar dreptul să arunci o privire în jur. Ca şi cum, deodată, ar cădea o perdea

groasă care desparte ceea ce a fost de ceea ce ne aşteaptă de acum încolo. M-am dus după gardian, ştiind că sunt însoţită de priviri prieteneşti, chiar dacă se prefăceau că se uită în altă parte; mai ştiam că prietenele mele se roagă, fără încetare, pentru mine. Toată lumea înţelegea că nu putea fi vorba de eliberare. Or, o nouă anchetă, după o atât de lungă pauză, era – pentru mine – ca o a doua arestare.

Am străbătut drumul spre Bucureşti însoţită de cei doi civili. N-am schimbat între noi nici un singur cuvânt. Câmpia, aşa cum arăta ea în plină vară, era minunată, mai ales când o contemplai de la locul confortabil al Mercedesului ministerial. Mă străduiam să înmagazinez cât mai multe imagini, ca să am o cât mai mare provizie atunci când mă voi afla în celula în care credeam că voi fi închisă. Când am ajuns la marginea capitalei, mi s-au dat inevitabilii ochelari opaci, pe care i-am pus cu o mare dexteritate, căpătată în lunga mea experienţă.

— Eşti arestată de mult? M-a întrebat unul dintre bărbaţi.

— Da, am răspuns eu sec.

Ne-am oprit curând. Oraşul era plin de viaţă şi de mişcare. Eram chiar în centru. Era uşor de înţeles că ancheta va avea loc, de data asta, la Ministerul de Interne.

După ce ne-am „scufundat” în subsol, unde am fost fotografiată(!) şi mi s-au luat amprentele digitale (lucru care, până atunci, nu se mai întâmplase niciodată), un agent m-a condus printr-un coridor foarte lung, ce te făcea să te gândeşti la o galerie a morţii. Nu se simţea niciun semn de viaţă şi nu se auzea niciun zgomot, încălţată ca şi gardianul cu papuci de postav, mi se părea că zbor. Pentru mine, cel puţin, aceste încălţări erau o adevărată binefacere. Comparate cu ghetele grele cu care lucram la săpatul şi la căratul pământului sau la construirea digurilor pentru irigarea câmpurilor, papucii aceştia îmi aminteau de confortul de acasă când, seara, după o zi petrecută pe drumuri...

Când am ajuns la capătul coridorului, agentul mă apucă de braţ pentru a mă face să schimb direcţia. După ce am cotit, am trecut printr-o sală şi am luat-o pe un alt coridor. Apoi ne-am oprit curând, şi, în câteva clipe, agentul a descuiat o uşă.

Înăuntru stăteau în picioare trei femei, care arătau ca nişte fantome. Păreau a nu mai avea nicio putere. Agentul îmi zise, înainte de a pleca:

— Până te vor chema la birou, poţi sta pe pat. Uşa se închise, iar zăvorul fu tras cu zgomot.

M-am trezit, pe dată, în braţele Galiei, una dintre cele trei femei torturate şi care trecuseră probabil prin anchete şi pedepse chinuitoare. Galia... Mă despărtisem de ea când plecasem de la Mislea. Nu mai auzisem nimic de ea nici la Canal şi nici la Ferma Roşia. Faţa ei, uscată şi îmbătrânită, se lumină dintr-o dată. Când ne-am îmbrăţişat, am simţit-o cum se sprijină de mine cu tot trupul. Dar îmbrăţişarea noastră n-a putut dura prea mult, căci, la Ministerul de Interne, ca în toate închisorile, ferestruica prin care eram supravegheate funcţiona cu regularitate. Cu toate astea, experienţa ei şi a celorlalte două ne-a îngăduit să schimbăm între noi, în şoaptă, o mulţime de noutăţi şi să ne povestim una alteia tot ce se petrecuse de când ne despărţisem la Mislea.

Galia mi le prezentă pe celelalte două: erau două tărănci, acuzate că i-au ajutat pe partizani; soţii şi fiii lor se aflau în munţi. Aş fi vrut să stau în picioare, lângă Galia, să mă simt mai aproape de ea şi ca să-mi poată povesti încercările prin care trecuse şi prin care mai trecea şi acum. La rândul ei, Galia îmi puse întrebări despre celelalte femei de la care nu mai avusese nicio veste. Treceam repede de la un subiect la altul, dar eram obligată să stau pe marginea patului, ca să nu trezesc bănuielile gardianului. Galia stătea în picioare lângă patul meu, ce se afla deasupra, fapt ce ne făcea să putem vorbi mai uşor. Biata de ea! Deşi era secătuită de puteri, mai găsea totuşi destulă forţă să-mi vorbească. Surpriza şi bucuria revederii îi îmbujoraseră obrajii.

— Numai rugăciunea şi recitarea pasajelor din Biblie m-au ajutat şi mă ajută să rezist. Pot să spun chiar că şi celelalte nefericite care-au trecut prin această celulă au putut rezista tot numai datorită rugăciunii. Iar aceste două prietene ale mele de acum sunt nişte fiinţe minunate.

— O! spuse una dintre ele cu modestie, noi suntem nişte

simple ţărănci, fără carte. Suferim aici cu speranţa că Cel de Sus va avea milă de ai noştri şi de noi, dar mai ales de ţara noastră dragă; căci asupra ei a căzut un blestem. Galia ne-a încurajat şi ne-a mângâiat sufletele. S-o ajute Dumnezeu să-şi regăsească copiii şi întreaga familie.

— De câtva timp, „ei” sunt mai înverşunaţi ca oricând, continuă Galia. Nu ştim ce se întâmplă, dar avem impresia că reîncep anchetele şi că vor să încheie dosarele. Niciodată n-au fost atât de necruţători ca în aceste ultime săptămâni.

— Cred că o fac din pricină că s-a schimbat ministrul de Interne, am spus eu. Am aflat asta când eram la muncă. Cel nou are, probabil, alte pretenţii.

— Da, asta trebuie să fie, spuse Galia. Acum înţeleg. Celelalte două femei făcură un gest prin care arătau că erau şi ele la curent cu acea schimbare.

— Fără Cuvântul lui Dumnezeu, aş fi fost pierdută.

Din când în când, Galia şi cu mine ne strângeam puternic mâinile.

— Nu-ţi doresc să rămâi prea mult aici. E mai bine într-un lagăr de muncă. Bineînţeles, îmi va fi greu să mă despart de tine, îmi spuse ea spre seară.

— Dar de-abia am venit! Ce te face să crezi că voi pleca?

— Vii de la muncă; deci, după completarea anchetei, te vor trimite din nou la muncă. Aşa s-a întâmplat cu toate deţinutele venite din lagărele de muncă. N-au stat aici mai mult de o săptămână.

— Cine poate şti ce au de gând? Poate că cineva s-a „pus pe treabă” şi că vor să mă amestece în cine ştie ce proces...

*

Anchetarea mea a început chiar în noaptea aceea. Două zile în şir m-au lăsat fără pedeapsă. În primele nopţi, au reluat, în mare, conţinutul dosarului meu.

După o săptămână, au vrut să mă forţeze să recunosc un fapt din dosar. Pretindeau că „cineva” arestat de curând

mărturisise acel fapt şi că spusese, printre altele, că eu eram la curent cu toate. Nici nu mi-a trecut prin gând să mărturisesc sau să confirm ceva ce nu era decât o pură minciună. Drept urmare, m-au condamnat să stau în picioare toată ziua.

Simţeam un fel de mulţumire. Mă stingherise faptul că puteam să stau jos în timp ce tovarăşele mele de celulă trebuiau să îndure atâta. De fapt, între timp, Galia obţinuse dreptul de a sta „în permanenţă” pe un pat, căci abia se mai putea ţine pe picioare. Dar tărăncile erau silite să stea în picioare trei, patru zile la rând, cu o singură întrerupere de douăzeci şi patru de ore.

Când ni se dădea voie să ne culcăm sau să ne aşezăm, ni se micşora, automat, raţia de mâncare. În schimb, raţia de bătaie nu se micşora niciodată. Existau „specialişti” în asta; chemaţi la miezul nopţii, ne loveau cu bastoane de cauciuc. Unii anchetatori ne loveau şi ei, cum se nimerea peste gură, în cap, peste şale...

Cele două ţărănci au fost duse din celulă şi n-am ştiut niciodată ce s-a mai întâmplat cu ele. Uneori, viaţa uneşte sau desparte pentru totdeauna fiinţe ce se legaseră între ele pe vecie. Dar amintirea este un martor credincios care păstrează, neschimbate, minunatele clipe petrecute cu fiinţele dragi, aşa cum au fost pentru noi aceste două femei atât de înţelepte şi de energice.

Rămânând două locuri libere în celulă, au adus aici două doamne mai în vârstă. Nu se cunoşteau între ele, aşa că s-au prezentat una alteia de îndată ce gardianul a închis uşa: Otilia şi Sanda. Cum fuseseră închise doar de câteva zile, cea mai vorbăreaţă ne relată ultimele noutăţi politice. Cealaltă, care suferea grav de ficat, se întinse pe pat.

După câteva ore, cea care îşi „golise sacul cu noutăţi” îi spuse Galiei:

— Nu eşti obosită? De când am intrat aici, am văzut că ai stat numai în picioare.

— Suntem foarte obosite, dar anchetatorii ne silesc să stăm în picioare.

— A! spuse Otilia, şi ochii i se umplură de spaimă. Dar de ce le daţi ascultare? În locul vostru m-aş aşeza pe pat.

— Nu-i atât de simplu. Dacă ne-am culca, gardianul, care ne pândeşte în fiecare clipă prin ferestruică, ar intra în celulă şi ne-ar obliga să ne ridicăm.

— Şi dacă aş refuza să ascult?

— Te-ar mângâia cu bastonul!

— Sper totuşi că nu m-ar omorî...

— N-ar ajunge până acolo, dar te-ar face să sari din pat, vărsând pe tine o găleată cu apă rece!

— ... sau clocotită! Am completat eu.

— Atunci trebuie să profităm cât mai mult de timpul cât nu suntem încă obligate s-o „facem pe statuile”... O să mă culc. Bine a făcut Sanda că s-a culcat imediat. Ah! Dar ce murdar e! Doamne!... Voi rezista acestor brute din toate puterile mele. De altfel, n-am făcut nimic ca să mă aflu aici. N-o să mă îngenuncheze uşor, asta-i sigur.

Galia şi cu mine am schimbat între noi o privire ce voia să spună acelaşi lucru. Aceste femei nu ştiau încă ce înseamnă să înfrunţi diavolul.

Chiar în aceeaşi seară, cele două nou-venite au fost „primite” de anchetatorii însărcinaţi să le studieze cazul.

Au ieşit din celulă una după alta, pentru interogatoriu; au fost conduse de un gardian care le ţinea de braţ, fără să uite să le lege la ochi cu nelipsita bandă neagră.

S-au întors în celulă în zorii zilei, la un interval de câteva minute una de alta. Aceşti domni respectau ora de închidere a camerei de tortură. A fost un moment înspăimântător. Privind expresia feţelor lor abrutizate, urmele loviturilor de baston, părul răvăşit, ne vedeam pe noi înşine ca într-o oglindă şi eram îngrozite.

Şi asta nu era decât prima lor noapte... Otilia, întorcându-se în celulă cu ordinul de a sta în picioare toată ziua, începu să urle şi să lovească cu pumnii şi cu picioarele în uşă. Sanda făcu şi ea la fel. Zgomotul infernal şi criza de nervi a acestor femei îi contaminară pe ocupanţii celorlalte celule. De pretutindeni se înălţară urlete de groază; femeile şi bărbaţii

pe care – de obicei – nu-i auzeai decât gemând sau hohotind de plâns începură să bată în uşi şi în pereţi cu gamelele şi să strige tot felul de injurii la adresa poliţiei, a guvernului... Doar noi, Galia şi cu mine, n-am luat parte, în niciun fel, la această manifestaţie plină de furie. În câteva minute, comandantul veni la faţa locului cu întreaga lui suită. În toate celulele începu să plouă cu lovituri de baston şi cu palme, cele două iniţiatoare ale revoltei primind o bună parte din ele. Apoi se liniştiră şi se retraseră în fundul celulei.

Când toate uşile celulelor fuseră închise, comandantul strigă tare, ca să fie auzit:

— Veţi avea ce meritaţi, mizerabililor, mincinoşilor, duşmani ai poporului!...

În tot timpul acelei zile, cele două femei au fost lăsate în pace. Se întinseră pe paturi şi izbutiră chiar să doarmă. Târziu, noaptea, Galia veni lângă mine. I-am mulţumit lui Dumnezeu pentru momentele de linişte pe care ni le acordase după revoltă.

A doua zi trecu în linişte, căci nu ne tulbură nimeni; excepţie făceau doar orele de masă, când eram bruscate şi înjurate în toate felurile. Otilia şi Sanda mâncară cu poftă fiertura zilnică.

Otilia zise cu mândrie:

— Vedeţi care e avantajul de a rămâne ferm pe poziţii? Datorită mie, stăm liniştite toate patru!

— Adevărat, murmură Sanda. Dar, după părerea mea, asta e liniştea de dinaintea furtunii. Vor lua alte măsuri împotriva noastră.

— Dacă mă vor bate, voi riposta aşa cum am făcut ieri. Mai ales că sunt nevinovată.

— Toate suntem nevinovate. Eu...

— Ascultaţi-mă, spuse Galia; nevinovate sau nu, trebuie să profităm de acest răgaz. Numai Dumnezeu ştie ce-i cu noi. Dar pe ei nu-i interesează să stabilească adevărul, folosindu-se de mărturiile noastre. Au nevoie de victime şi îi bagă în închisori pe cei pe care îi socotesc primejdioşi pentru ei. În felul ăsta îşi întăresc regimul. Au nevoie de mărturii, sincere

sau nu.

În a doua seară de „linişte”, presimţirea unei nenorociri plutea parcă în aer. Otilia fu cuprinsă de o ciudată teamă. Murmură:

— În noaptea asta se va petrece ceva rău; mai ales pentru mine. Mi-e frică.

După câteva miute, gardianul deschise uşa. Se duse direct spre Otilia, îi puse ochelarii negri şi o luă de braţ.

— Hai!

Pe rând, toate trei am părăsit celula ca să ne petrecem noaptea supuse acelor interogatorii infernale, ce nu duceau la nimic.

Am rămas uluite când, în zori, doi gardieni au adus-o în celulă pe Otilia; era aproape adormită, moale, flască, cu capul atârnând pe piept. Arăta ca şi cum ar fi fost beată. În timp ce o aşezam pe pat, gardienii ne spuseră:

— Va dormi. Iar voi, toate trei, treceţi la manej! Este ordinul domnilor comandanţi. Hai, începeţi!

Cu toate că, având picioarele atât de umflate încât nu ne încăpeau în ghete, „manejul” era un adevărat chin, gândurile noastre erau la Otilia, ce dormea adânc şi bolborosea cuvinte fără şir.

Mergeam una în spatele celeilalte, ceea ce ne îngăduia să vorbim în şoaptă.

— Ştim ce i-au făcut, mizerabilii, ne spuse Sanda. Injecţii pe bază de fenotiazină sau de produse similare care, printre altele, anihilează voinţa, în aşa măsură încât ajungi un fel de jucărie în labele lor murdare, un nimic, o fiinţă goală, lipsită de opinii şi de personalitate.

— Nu-i cu putinţă! exclamă Galia.

— Ba da, ba da, o ştiu de mult. Am vorbit despre asta cu prieteni de-ai mei, medici şi farmacişti. Formula chimică a „zinelor” a fost descoperită acum câţiva ani şi este mereu îmbunătăţită. Gândiţi-vă la cazul cardinalului Mindszenty. A fost tratat în acest fel.

Dacă ţi se administrează asemenea produse, cazi într-o stare de depresie psihică atât de gravă, încât nu-ţi mai

rămâne nici cea mai mică voinţă ca să poţi rezista... În felul ăsta, te fac să vorbeşti şi să dezvălui până şi cele mai mari secrete.

— E îngrozitor! spuse Galia. Poate că n-a spus încă totul. Ne vom da seama când se va trezi. Dacă o iau din nou, înseamnă că nu sunt mulţumiţi de prima ei reacţie. Dacă nu...

Pe la ora şaisprezece, doi gardieni veniră cu o brancardă, ca s-o ia şi s-o ducă. După aceea, n-am mai auzit vorbindu-se despre ea...

Singura explicaţie valabilă era deci cea a Sandei. Începând din acea zi, Sanda deveni închisă, tăcută, făcându-şi manejul fără să se plângă; dar, când se apropia noaptea, devenea nervoasă şi irascibilă, începea să vorbească despre Otilia şi ne spunea că îi este teamă să nu aibă şi ea aceeaşi soartă.

Ziua cea tragică veni. Sanda se întoarse de la interogatoriu cu ochii umflaţi şi gemând ca un animal hăituit.

— Mi-au arestat băiatul. Da, era acolo, în încăperea vecină, spre care lăsaseră uşa întredeschisă. Îl auzeam cum mă ruga: „Mamă, spune tot, fii sinceră; numai aşa ne vor da drumul. Te implor, mamă, mărturiseşte tot!” N-am putut să mă stăpânesc şi am început să urlu: „Lăsaţi-mă să-l văd, lăsaţi-mă să-mi văd băiatul drag şi o să vă mărturisesc tot ce-o să vreţi”. Mi-au spus că nu-i cu putinţă să-l văd, dar i-au cerut să-mi repete: „Mamă, spune tot...” Cred că am leşinat. S-a terminat, aşadar, totul, au făcut cu el ce-au vrut. Dragul meu băiat! Dragul meu băiat!

Când s-a mai luminat, am văzut că Sanda avea pielea şi albul ochilor galbene.

Galia bătu în uşă. Gardianul veni s-o vadă pe Sanda. După o jumătate de oră, infirmiera era în celulă.

— Bolnava asta este în plină criză de ficat, spuse ea.

Umplu seringa ca să-i facă o injecţie care s-o calmeze. În acel moment, vocea Sandei căpătă accente ce vădeau o teamă îngrozitoare.

— Nu, nu vreau injecţii, mizerabililor! Vreau să-mi păstrez judecata limpede, nu vreau să ajung nebună din pricina voastră. Bandiţilor, criminalilor, ieşiţi afară!

Infirmiera îi spuse că era vorba de un calmant pentru durerile ei de ficat.

— Mincinoşilor, bandiţilor! Nu vreau nicio injecţie! Mi-aţi luat băiatul, nu-mi luaţi şi judecata!

Gardianul se apropie de pat, o imobiliza şi – deşi ea continua să strige – infirmiera îi făcu injecţia. Biata de ea se zbătu puţin şi apoi adormi.

La ora douăzeci şi două, Sanda sări brusc din pat şi, ca o somnambulă, se îndreptă spre uşă. Gardianul deschise.

— Duceţi-mă la procuror, spuse ea. E urgent. Vreau să mărturisesc tot.

Fusese influenţată de tot ceea ce se spunea despre torturile din închisorile comuniste, era tulburată de cazul impresionant al Otiliei, de arestarea băiatului ei şi se temea de acea groaznică injecţie, căci îi cunoştea rezultatele dezastruoase. Dată fiind febra şi starea de slăbiciune în care se afla în timpul crizei de ficat, atunci când i se făcuse injecţia, ea era convinsă că lichidul din seringă era asemenea celui ce i se administrase Otiliei şi atâtor alţi deţinuţi. Moralul ei scăzuse mult, mai ales după ce auzise vocea băiatului ei, aşa că acum se credea lipsită de orice voinţă; se simţea cu adevărat golită psihic şi ca şi cum cineva ar fi forţat-o să mărturisească totul călăilor săi.

Dar nenorocirea ei deveni cu adevărat ireparabilă abia după ce mărturisi totul împotriva ei înseşi, împotriva băiatului ei, împotriva tuturor oamenilor despre care o întrebaseră. După ce semnă toate aceste declaraţii, anchetatorii îi spuseră, rânjind:

— Acum poţi să-ţi vezi băiatul.

Nebună de bucurie, se îndreptă spre camera vecină, dar aici nu era nimeni. În timp ce se uita înspre o uşă pe unde, credea ea, avea să-i intre băiatul, auzi vocea acestuia care o implora: „Spune tot, mamă...” Vocea băiatului ei ieşea dintr-un magnetofon; fusese înregistrată pe bandă...

Prăpădindu-se de râs, procurorul îşi făcu „mărturisirile” sale.

— Poliţia are obiceiul să telefoneze la unele persoane

„suspecte”. În felul acesta angajează discuţii anodine cu diferiţi bărbaţi şi femei. În timpul ăsta, vocile sunt înregistrate pe bandă. Apoi, nişte indivizi, înzestraţi cu darul de a imita, citesc textele date de poliţie în faţa microfoanelor de la magnetofon, folosind exact timbrul persoanei „suspecte”. Asta-i festa pe care ţi-am jucat-o, făcându-te să crezi că acela care vorbeşte e fiul tău. Apoi, după ce ai mărturisit totul, din proprie iniţiativă, sub influenţa unei simple injecţii calmante, ţi-am putut aresta băiatul care, ca şi tine, a recunoscut totul şi va fi judecat în acelaşi timp cu tine. Poate că acolo îl vei vedea pentru ultima oară. Căci băiatul tău este un bandit mizerabil care a complotat împotriva Statului socialist şi împotriva muncitorilor! Iar tu ştiai tot ce făcea el!

Sanda de-abia avu puterea să-mi spună toate astea. Apoi se scufundă într-o tăcere din care n-o putea scoate nimic şi nimeni. Mişca din buze şi vorbea cu fiinţe nevăzute. Îşi pierdea minţile, din ce în ce mai mult. După puţin timp, ajunse cu adevărat nebună şi fu internată într-un spital de psihiatrie al Ministerului de Interne.

După câteva zile am părăsit şi eu celula.

*

La sosirea mea, toată lumea lucra la fermă. M-am dus pe la infirmerie, cu nădejdea că voi găsi pe cineva cu care să vorbesc şi de la care să aflu veşti. Aici, în afară de doctoriţă, erau doar câteva bolnave, printre care o necunoscută. Doctoriţa mi-o prezentă; se numea Eva Hecht. Venise în acest lagăr după ce stătuse singură, un an de zile, într-o celulă de la Malmaison. Era tăcută şi avea temperatură mare, în urma unei insolaţii grave. Mi s-a părut foarte interesantă.

Reîntâlnirea cu prietenele mele, seara, când s-au întors de la muncă, mi s-a părut ca un vis minunat. Am stat de vorbă cu ele şi cu Binţea până noaptea târziu. Mă socoteam pe jumătate ca acasă. Iubirea împărtăşită ne ţinea loc de viaţă şi de bucurie. Ne întrista doar un lucru: izolarea Galiei şi celor

ce sufereau ca ea în subsolurile Ministerului de Interne şi pretutindeni acolo unde aveau loc anchete şi unde torturile şi singurătatea puteau să-l ducă pe om de-a dreptul la nebunie. Femeile înmărmuriră auzind povestea Sandei. Nu ne mai rămânea decât să perseverăm în rugăciune.

Şedinţele în care eram interogată se ţineau lanţ. Uneori, când era vorba de lucruri mai puţin importante, doi agenţi veneau la fermă şi mă interogau în biroul comandantului. Aceste interogatorii erau mult mai uşor de îndurat decât celelalte, deoarece, aici, la locul meu de muncă, unde ştiam că seara îmi voi revedea prietenele, mă simţeam în siguranţă.

În închisori, era obiceiul de a nu vorbi nimănui despre ce s-a petrecut la anchetă, nici chiar celor mai bune prietene. Am considerat întotdeauna că e mai bine aşa: să nu spun şi să nu ascult ceea ce se relata în „cazul fiecăreia” dintre noi. Uneori o deţinută simţea nevoia să spună ce avea pe inimă. O lăsam să vorbească, dar o sfătuiam să nu mai repete nimănui lucrurile pe care mi le spusese mie. Căci puteai întâlni „provocatori” peste tot. Puteai să faci rău cuiva fără să vrei.

Nu pot uita cazul a două prietene ce se aflau într-o închisoare pe unde am trecut. Erau nedespărţite. Una era condamnată la zece ani, cealaltă la trei. Cea care primise trei ani, o fostă ziaristă, îi mărturisi prieteniei ei, cu puţin timp înainte de data eliberării, că primise o pedeapsă relativ mică pentru că rezistase presiunilor anchetei şi reuşise să nu implice în cazul ei alte două persoane. Acestea rămăseseră libere şi ea însăşi nu primise decât trei ani. „Prietena” a ascultat-o şi a ţinut minte toate amănuntele, ca şi numele pomenite. Marinela, ziarista, ieşi din închisoare la data fixată. Dar nu porni pe drumul libertăţii, ci pe acela ce ducea la Ministerul de Interne. Aici, pusă în faţa realităţii, adică a secretelor pe care le mărturisise „celei mai bune prietene a ei”, fu nevoită să spună totul. Persoanele numite au fost arestate, li s-a intentat un proces care s-a terminat cu mai mult de zece ani pentru fiecare. Iată la ce poate duce încrederea oarbă în cineva...

Pentru mine, cazul Marinelei reprezenta o lecţie foarte aspră, dar folositoare. Am considerat întotdeauna, mai ales după cele întâmplate ei, şi în multe cazuri asemănătoare, că o discuţie trebuie să depăşească întotdeauna „cazul” personal. Într-un regim totalitar şi poliţienesc, prudenţa nu strică niciodată. Un avocat îmi spusese o dată: „Va veni o zi când va fi primejdios chiar şi să gândeşti, căci ştiinţa de azi izbuteşte să descopere până şi gândurile şi sentimentele cele mai intime”.

Din fericire, cazurile negative, ca acela despre care am vorbit, au fost rare în închisorile noastre. Mai bine spus, trădările nu trebuie să ne facă să uităm caracterul admirabil al majorităţii oamenilor şi, mai ales, anumite dovezi de abnegaţie demne să rămână în istorie.

Un exemplu minunat şi de neuitat este draga mea prietenă Cristina. Originară dintr-un oraş de provincie, ea făcuse parte dintr-o mişcare de dreapta. La Mislea, se convertise şi înţelesese zădărnicia şi inutilitatea strădaniilor ei şi ale camarazilor ei pentru ceea ce ei numeau „Cauza” lor. Cristina duse o activitate prodigioasă printre camaradele ei de luptă politică. Câteva dintre ele au admis în cele din urmă că exagerările şi falsul misticism pot distruge în loc să fie constructive. Ele regretau toate o bună parte din greşelile comise. Într-o zi, Cristina îmi spuse:

— Cum crezi că Dumnezeu mi-a uitat trecutul? Eu îi iert pe cei ce mă lovesc şi nu vreau să mă răzbun, dar faptele mele există. Cu cât înaintez mai mult pe drumul lui Iisus, cu atât trecutul meu întunecat mă umple de remuşcări.

La douăzeci şi şase de ani, Cristina avea un trecut agitat. Mama ei fiind grav bolnavă de nervi, Cristina fusese crescută de tatăl ei, dar – din nefericire – acesta murise prea devreme. După moartea lui, Cristina şi fratele ei fuseseră crescuţi de nişte oameni străini. Făcuseră studii strălucite, dar, la universitate, au început să facă politică. După câtva timp, au fost arestaţi. Lăsaseră în urma lor o mamă bolnavă şi o bunică neputincioasă, traumatizată de atâtea nefericiri.

— Aş vrea atât de mult să fac un sacrificiu pentru Domnul!

Să-i dovedesc cinstea şi credinţa mea...

— El te aude şi ştie că vorbele tale vin din adâncul inimii. Să nu-ţi fie teamă. El îţi va cere dovezi de credinţă...

— Aş vrea să sufăr pentru El, să fiu aici pentru că i-am propovăduit Cuvântul şi nu din motive politice... Aş vrea să sufăr pentru El, numai pentru El...

Într-o după-amiază, în timp ce îmi vorbea despre preocupările ei, o gardiană veni să o caute pentru a o duce la biroul închisorii. Aşteptarea mi-a fost grea. Dar, pe la ora zece seara, intră în dormitor, radioasă, cu ochii strălucitori, cu mersul hotărât. Era cu totul schimbată; era o altă Cristina...

De îndată ce am rămas singure, mi-a povestit, în şoaptă, ce se întâmplase. Doi ofiţeri de la poliţia secretă, care o aşteptau în biroul directorului lagărului, îi spuseseră pe un ton plin de amabilitate că veneau de departe, adică din oraşul ei natal, ca să-i aducă o scrisoare de la mama ei. Într-adevăr, scrisoarea era semnată de mama ei şi se termina cu câteva rânduri tremurate, scrise de bunica ei. Cele două doamne o sfătuiau să fie docilă, sinceră şi amabilă cu aceşti domni care le vizitaseră înainte de a veni în lagărul de la Târgşor, unde ne aflam atunci.

— Domnişoară, eşti închisă de şase ani şi condamnarea pe care o ai este de lungă durată. Mama şi bunica dumitale au suferit îngrozitor. Fratele dumitale este şi el la închisoare. Mama dumitale, care te aşteaptă acasă, ne-a implorat să venim să te vedem şi să te convingem să fii supusă... Din nefericire, trebuie să ascultăm de superiorii noştri... Deci suntem obligaţi să-ţi fixăm condiţiile în care vei fi eliberată.

— Care sunt aceste condiţii?

— Uite: ca să te scoatem din închisoare, să-ţi asigurăm un post de profesor şi să te redăm vieţii normale, îţi cerem doar să fii sinceră cu organele de poliţie şi să ne semnalezi pe toţi cei care se mai opun încă partidului nostru şi pregătesc, ajutaţi de occidentali, tot felul de acte de sabotaj, răscoale etc. De asemenea, să ni-i indici pe tinerii ce fac parte din aceste organizaţii, şi pe cei care cred în superstiţii, în Dumnezeu... şi în alte prostii de astea.

— Cea care v-a cerut să-mi propuneţi toate astea e mama mea?

— Gândeşte-te, e disperată, vrea să te revadă.

— Domnilor, nu primesc propunerea dumneavoastră mârşavă.

— Eşti dură cu noi şi, mai ales, cu mama dumitale. Vrei să o faci să sufere în continuare?

— Credeţi-mă, am remuşcări pentru durerea ei... Dar, în faţa condiţiilor voastre, domnilor, prefer să ştiu că mama suferă departe de mine, decât să fac să plângă atâtea alte mame, din pricina laşităţii mele. Conştiinţa mea nu-mi îngăduie să mă angajez în acest joc sinistru. Sunt creştină!

*

Toamna aluneca încet în iarnă. Frigul devenea tot mai pătrunzător şi ploile tot mai lungi. Ne întorceam de la muncă cu hainele ude, iar paturile erau umede, căci ploua prin acoperişul stricat al barăcilor. Făcusem tot felul de „inovaţii” ca să astupăm găurile, dar, dacă ploua tare, strădaniile noastre erau zadarnice.

În barăci mirosea îngrozitor din pricina hainelor noastre care erau mereu umede, ca şi paturile şi păturile. Closetele improvizate dădeau pe dinafară. Colegele noastre bolnave de sifilis mergeau totdeauna cu picioarele goale şi aduceau în baracă murdăria de la closete, amestecată cu noroiul din curte. Hrana era din ce în ce mai puţină. Vremea culesului de roşii şi alte legume, de care uneori putusem profita şi care ne mai dăduse puteri, trecuse. Soarele dispăruse, lăsând locul unei ceţi ce învăluia totul.

Dreptul la „vorbitor”, acordat vreuneia dintre noi, ne înviora pe toate, aşa cum s-a întâmplat, de exemplu, când Mihai, băiatul lui Binţea, veni să-şi vadă mama. La Ferma Roşia, vorbitorul avea loc într-o magazie aşezată în „ţarcul porcilor”. Cele care încercau să urmărească, din curtea în care erau barăcile, ce se petrecea la vorbitor, nu vedeau

decât siluetele vizitatorilor. Dar aveau impresia că participă şi ele la vizită. Când, după vreo zece minute, întrevederea atât de mult dorită lua sfârşit, toate aveau cuvinte bune şi încurajări pentru cele ce tocmai se despărţiseră de cei dragi, înainte de a fi putut afla cu de-amănuntul ce se mai întâmplase cu ei şi fără să-i poată îmbrăţişa. Cele care se duceau la vorbitor, duminica, se întorceau în baracă întotdeauna cu ochii înlăcrimaţi.

Mihai era un băiat înalt şi slab, greu încercat de soartă pentru un adolescent de vârsta lui. Avid de cultură şi de muzică, vrând să reuşească în viaţă, el cunoscuse tristeţea încă din cea mai fragedă copilărie şi suferise mai ales pentru că nu putuse să meargă la liceu cu băieţii de vârsta lui. Fusese exclus din liceu din pricina părinţilor săi (tatăl lui fusese arestat când el avea doar nouă ani, după care urmase arestarea mamei). La vorbitor, la Ferma Roşia, Binţea află că trebuia să muncească pentru a-şi putea pregăti examenele în particular. Deşi Alice, prietena cea bună, care se ocupa de Mihai de ani de zile şi care era pentru el ca o a doua mamă, o asigurase pe Binţea că băiatul ei îmbina, fără dificultate, munca şi studiile, aceasta nu părea prea convinsă.

— Îţi dai seama – îmi spuse ea cu tristeţe, după vizita lui Alice şi a lui Mihai, pe care îi privea, după vorbitor, cum se îndepărtează, îţi dai seama cât de greu trebuie să le fie? Mihai este atât de slab că poţi vedea prin el...

— E adevărat că munceşte mult. Dar sunt sigură că Alice face tot ce poate ca să-l hrănească şi cred că are tot ce-i trebuie.

— Ştiu asta. Alice ar fi în stare să se lipsească de cele necesare ca să-i dea lui. Dar mi-e milă de copil. Se vede bine că suferă.

— Este firesc. Suferă şi pentru voi. Acum e destul de mare ca să înţeleagă ce vi se întâmplă, vouă şi celorlalţi...

Dar aceşti nori de tristeţe se risipiră şi făcură loc surâsului generos ce o caracteriza pe Binţea: puternica ei speranţă de întotdeauna înlătură repede grijile ce o năpădiseră pentru o clipă.

— De ce să mă neliniştesc, spunea apoi Binţea, când avem un Stăpân în cer? Toţi suntem în mâinile Sale. Mihai are în el un tată şi o mamă mai buni decât suntem Richard şi cu mine.

Şi pacea se lăsă din nou în sufletul ei mult încercat.

Într-o zi veni şi rândul meu. Pentru prima oară, dragul meu tată mă vizita. Era însoţit de mama, care mă mai vizitase pe când eram la Canal. Aveau cu ei alimente pe care trebuiseră să le ducă, mergând pe jos, o mare distanţă. Am fost impresionată de faptul că tata, care era sănătos şi în plină formă pe vremea când fusesem arestată, părea acum îmbătrânit şi slăbit şi se sprijinea în baston.

Cât de vinovată mă simţeam faţă de părinţii mei! Câte suferinţe înduraseră, în aceşti ultimi ani, din cauza mea! Bieţii de ei, câte supărări le pricinuisem!

— Tată, i-am spus eu cu vocea sufocată de lacrimi, eşti obosit. Eşti slab şi cred că ţi-a fost greu să vii până aici. Iartă-mă! Toate astea sunt din vina mea.

— A! Nu te uita la bastonul meu şi nici la faptul că sunt slab. Se întâmplă, şi-apoi nu mai sunt tânăr. Dar mă simt bine şi sunt în formă.

Şi, în timp ce spunea asta, îşi încorda muşchii braţului, ca să-mi arate că era încă în putere. Apoi râse şi ochii lui buni se înseninară, luminându-mi sufletul. Mama mă privea îndurerată.

— E mai bine aici, la aer; nu-i aşa, draga mea?

— Bineînţeles. Toată vara am stat la aer, la soare, am înghiţit vitamine... Dar voi cum o mai duceţi? Spune-mi sincer, te rog.

Tata îmi tăie vorba:

— Foarte bine. Locuim la Mircea (unchiul meu, care le oferise adăpost după ce fusesem evacuaţi din casa noastră). Mâncăm împreună. Totul e bine, doar că ne e dor de tine. Suntem foarte nerăbdători să te vedem întoarsă acasă.

N-am vrut să insist cu întrebările mele. La vorbitor fiecare îşi juca numărul său. Toată lumea era bine, totul mergea de minune; toate astea erau spuse pentru ca oamenii să se susţină unii pe alţii. Adevăratele probleme erau trecute sub

tăcere sau rostite doar pe jumătate.

Timpul acordat pentru vorbitor trecu ca un vis; ne-am spus vorbe de încurajare de o parte şi de cealaltă şi ne-am exprimat dorinţa de a ne întâlni cât mai repede, ca şi convingerea că fiecare dintre noi îşi punea toată nădejdea în Dumnezeu.

Plecară. Tata se străduia să pară cât mai natural, dar se vedea bine că avea să plătească această strădanie de îndată ce va fi trecut de „cortina” pe care o alcătuia poarta de care trebuiau să treacă înainte de a face, pe jos, doi kilometri, până la autobuzul cel mai apropiat.

Mărturisesc că, atunci când a trebuit să mă despart de părinţi, am fost cuprinsă de o mare durere. Dacă n-aş fi crezut în Dumnezeu, poate că aş fi ajuns să făptuiesc un act disperat. Mă simţeam foarte vinovată că, refuzând sfaturile mamei, sfaturi despre care am mai vorbit şi care îmi veneau mereu în minte, îi adusesem în această stare. Îmi părea rău că lipsisem de multe ori de acasă, ca să mă duc să mă distrez cu tineri de vârsta mea, deşi tata îmi spunea: „Nu iei masa cu noi în seara asta? Îmi vei lipsi, căci tu eşti lumina mea”. De câte ori nu l-am lipsit de bucuria de a fi cu el! Şi acum ce n-aş fi dat ca să nu mă mai despart de el şi ca să-i bucur bătrâneţea!

*

Se apropia Crăciunul şi farmecul marii sărbători începea să prindă viaţă, chiar şi în mizerabilul nostru lagăr de muncă forţată. În ciuda mâinilor şi a picioarelor îngheţate şi a feţelor noastre biciuite de un vânt tăios, în ciuda mâinilor înţepenite de frig pe hârleţe şi târnăcoape, în ciuda picioarelor umflate de degerături, o simţeam cum pluteşte, plină de mister, dincolo de norii cei deşi... Lipsite de scânteierea multicoloră a vitrinelor şi de străzile împodobite, neavând drept orizont decât câmpia îngheţată sau mocirloasă, lipsite de căldura plăcută şi de aroma dulciurilor ce se făceau cu acest prilej în

fiecare casă creştinească, înconjurate, la întoarcerea în barăcile noastre întunecoase, de mirosul pe care-l răspândeau hainele noastre veşnic umede şi trupurile noastre murdare – simţeam totuşi apropierea Crăciunului. Pe aripile gândului şi ale visului, ne întâlneam cu cortegiul îngerilor şi al Magilor. Eram grăbite să ajungem o dată cu ei la iesle, ca să îngenunchem şi să oferim copilului Iisus aurul, tămâia şi smirna suferinţelor şi lacrimilor noastre...

Cu mult înainte de căderea primei zăpezi, pornisem să căutăm crengi uscate, pietricele, surcele şi paie... Această „comoară”, adunată cu mare grijă, avea să se transforme, pe ascuns, datorită inventivităţii şi dibăciei unora dintre noi, într-o iesle pregătită pentru ajunul Crăciunului. Personajele legendare aveau să fie modelate din miez de pâine amestecat cu pământ şi colorate cu pastă de dinţi, păstrată cu grijă, şi cu cremă de ghete, neagră şi maron, pusă deoparte de cele cărora li se încredinţase „onoarea” de a lustrui cizmele gardienilor... Nu lipsea nici bradul. Ramurile tăiate şi prinse unele de altele ca să capete forma unui brad, erau înconjurate cu un fir de lână verde provenit dintr-un fular pe care Elena îl destramase anume pentru asta. Cât priveşte „prăjitura de Crăciun”, ea urma să fie făcută din bucăţi de turtă de porumb, care era „pâinea noastră cea de toate zilele”, pudrate – poate – cu un mic strat de zahăr...

Aceste pregătiri febrile pot să pară derizorii şi primitive celor care nu ştiu ce înseamnă închisoarea şi lagărul. Noi însene eram conştiente de naivitatea faptelor, dar şi de bucuria noastră. Acest simţământ copilăresc ne-a îngăduit să pătrundem mai bine în misterul şi în marea fericire a naşterii lui Christos. Ce minunată e aşteptarea Nopţii Sfinte! Cât de puternic am simţit atunci solidaritatea noastră creştinească! Câtă mulţumire să vezi că, în ciuda asprelor restricţii impuse de regulamentul lagărului, Credinţa şi Iubirea faţă de Iisus ne uneau şi ne dădeau curajul să le înfruntăm împreună! Fremătam de bucurie, în aşteptarea clipei când vom cânta în surdină, în jurul ieslei:... „Astăzi, în oraşul lui David, s-a născut Mântuitorul, care este Christos, Domnul nostru...”

*

În acea zi, a şasea înainte de marea Sărbătoare, în timpul „prânzului”, ne luptam cu vântul care ne arunca în faţă aproape toată supa din gamele. Aşa se face că n-am văzut binecunoscuta maşină neagră, oprită pe drum, la vreo două sute de metri depărtare de locul unde ne aflam. Inimile ni se strânseră de emoţie când comandantul lagărului, însoţit de doi necunoscuţi, veni spre noi. Comandantul lagărului îmi rosti numele şi adăugă, scurt:

— Ia-ţi lucrurile şi urmează-mă!

M-am uitat în jur, la prietenele mele. Privirile lor exprimau nelinişte şi teamă. O plecare atât de precipitată, cu maşina neagră, nu putea să însemne decât o nouă anchetă. Cele care erau lângă mine au avut timp să-mi şoptească:

— Dumnezeu să te aibă în pază!

— Curaj...

Din nefericire, n-am putut să le răspund. Era prea mare riscul de a le vorbi într-un asemenea moment, mai ales pentru cele care rămâneau pe loc. Cât despre mine, ştiam la ce trebuie să mă aştept...

— Mai repede! strigă comandantul.

În timp ce-mi puneam în traistă gamela şi lingura, am izbutit să le mai privesc încă o dată pe toate cele care rămâneau. Privirile oamenilor sunt un minunat limbaj. Ochii noştri exprimau toată nefericirea omenirii, dar şi iubirea, speranţa şi firavele urări pentru un Crăciun binecuvântat.

*

După un drum de câteva ore, m-am trezit într-o încăpere ciudată. Eram la subsol. Pereţii arătau îngrozitor: pe toată suprafaţa lor erau săpate, în chip simetric, nişte găuri circulare având diametrul şi adâncimea unei sticle de un litru. Patul de campanie, scaunul şi masa păreau pierdute în

imensitatea încăperii. Nu exista nicio fereastră. Obişnuită cu întunericul de care avusem parte datorită ochelarilor opaci cu care mă obligaseră să stau tot timpul drumului, simţeam cum lumina orbitoare a becului electric şi găurile rotunde de pe pereţi îmi obosesc îngrozitor ochii.

Gândurile mi se înceţoşau şi frica îmi cuprindea sufletul. Nu ştiam unde mă aflu. În întreaga clădire domnea o linişte de mormânt. Nu ştiam cât e ceasul; deci nu ştiam dacă puteam sau nu să mă întind pe pat. De altfel, nu-mi dădeam seama nici măcar dacă ceea ce trăiam era realitate sau coşmar. Epuizarea fizică învinse, aşa că m-am aşezat pe marginea patului. Nu mi-am revenit decât atunci când s-a deschis uşa şi când gardianul a intrat în încăpere, întinzându-mi vestiţii ochelari opaci. M-am sculat dintr-o săritură şi l-am lăsat să-mi acopere ochii şi să mă conducă, ţinându-mă de cotul stâng. În timp ce străbăteam coridoarele, urcam şi coboram scările, mi-am recăpătat sângele rece. Am intrat din nou în „ambianţa” lungilor mele nopţi de interogatoriu de altă dată. Ca odinioară, mi-au venit în minte cuvintele Psalmistului, pe care le-am repetat până am ajuns la uşa biroului unde avea să se desfăşoare ancheta: *Domnul e cu mine, deci nu mă tem de nimic; ce pot să-mi facă nişte oameni? Dumnezeu e cu mine, şi mă bucur la vederea duşmanilor mei.*

*

Prefer să nu vorbesc despre „cercetările” care au început în acea noapte şi care au continuat timp de douăzeci de zile. Voi spune numai că această perioadă a fost cea mai grea din toţi anii mei de închisoare. De altfel, ce-aş putea dezvălui nou, repetând ceea ce atâţia alţii au spus înaintea mea despre barbarele metode „moderne” aplicate de judecătorii de instrucţie?

Încă de la primul meu contact cu ofiţerii poliţiei secrete, am aflat că sunt într-o „casă conspirativă”, foarte departe de orice locuinţă omenească.

— Lucrul acesta, mi-au declarat ei, ne va îngădui să terminăm ancheta într-un timp scurt.

Vor fi folosite toate metodele „moderne” care îl fac pe acuzat să mărturisească tot: în acest loc unde asistă la interogatorii numai doi gardieni de încredere şi câţiva anchetatori cu grad înalt, totul e îngăduit. Nimeni nu avea să ştie dacă, din această casă a nefericirii, ieşeam vie sau moartă. Nimeni nu-mi va auzi strigătele, nimeni nu va tremura şi nu se va ruga lui Dumnezeu să aibă milă de victimă, aşa cum se întâmplă în marile centre de anchetă ale Statului.

Primul „vinovat” care şi-a mărturisit „crimele” era fostul proprietar al acestui imobil, un vestit producător de vinuri.

În aceste pivniţe ticsite de sticle, el a mărturisit totul în scris, în mai puţin de douăzeci şi patru de ore...

Această introducere a fost singurul lucru „civilizat” pe care l-am auzit în biroul în care m-au anchetat. Injuriile şi torturile ce au urmat se află înscrise în Cartea Amintirii şi a judecăţii cereşti. Mă rog lui Dumnezeu să-mi dea puterea să-i iert pe toţi cei care au săvârşit atâtea atrocităţi împotriva atâtor nevinovaţi şi împotriva mea. Mulţi oameni nu pot crede în spusele celor care au scăpat din infernul roşu, despre torturile îndurate. Lumea liberă închide capitolul cruzimii omeneşti cu înfrângerea lui Hitler. Mulţi occidentali nici nu vor să asculte. Războiul le este de ajuns!

Celor care cunosc totuşi realitatea şi ştiu că în ţările comuniste există mii de închisori, de lagăre de concentrare, de azile psihiatrice, le pot spune că, în ciuda „testelor” ce mi s-au aplicat, pacea sufletului meu, care a rămas mereu, prin rugăciune, în legătură cu cerul, n-a fost nicidecum tulburată... Şi că, în timp ce înduram cu resemnare torturile fizice, fiinţa mea spirituală, desprinsă de trup, se bucura în suferinţă...

După cinci zile de „cercetări” neîntrerupte, despărţite între ele doar prin răspunsurile în care mi se aplicau acele „teste”, pe care mă abţin să le descriu, ancheta se apropie de un punct primejdios. Cea mai mică aluzie la vreun alt deţinut ce figura în dosarul meu, ca şi cel mai neînsemnat gest de

teamă pe care l-aş fi făcut, i-ar fi încurajat pe călăii mei să-şi intensifice torturile ca să mă facă să depun mărturie. Dacă ajungeam la acest punct delicat, nu mai aveam cum să mă apăr. Dimpotrivă, asta ar fi dus la implicarea multor oameni care, cel puţin aşa speram eu, nu fuseseră încă descoperiţi şi închişi. În aceste împrejurări, puterea rugăciunii s-a dovedit a fi extraordinară, miraculoasă.

*

Întrebările ce mi se puneau se succedau logic, încă de la începutul anchetei. Cu toate că evitasem răspunsurile primejdioase, cu fiecare zi ce trecea, anchetatorii mei se apropiau tot mai mult de fondul problemei. Era firesc ca orice om înzestrat cu puţină minte să ajungă să-mi pună insistent întrebarea-cheie, pe care o simţeamcu teamă – apropiindu-se. Mi se părea de neînlăturat. Ajunsesem să-mi tin răsuflarea de emoţie. Şi totuşi, acea întrebare n-a venit niciodată. Aceasta a fost prima minune a Crăciunului.

Niciunul dintre aceşti „domni” care mă interogau împreună sau în grupuri de cel puţin doi oameni nu mi-a pus această întrebare ce se impunea în chip logic şi care avea legătură cu „tot” ce se afla scris în dosarul meu...

Aveam certitudinea că Cineva nevăzut stătea lângă mine şi intervine de fiecare dată când era nevoie ca să-mi deruteze duşmanii. Simţeam concret prezenţa îngerului meu păzitor. El era acolo ca să le pună beţe-n roate, să le întunece minţile ca să nu pună acea întrebare ce ar fi dus la arestarea atâtor nevinovaţi, a căror singură vină era aceea de a fi refuzat să se plece în fata comunismului totalitar şi ateu.

Trecuseră douăzeci şi patru de ore, fără ca problema principală să fie abordată. De aici am tras concluzia că Dumnezeu nu le îngăduia duşmanilor mei, în ciuda strădaniilor lor, să meargă prea departe în investigaţii. Nu le îngăduia să bage în închisoare şi alţi oameni.

În dimineaţa zilei de 24 decembrie, când m-am dus la

birou, după o prea scurtă pauză de două ore, petrecute pe marginea patului (fără dreptul de a dormi şi supravegheată de un gardian), am avut neplăcuta surpriză de a-i vedea pe cei cinci ofiţeri aşezaţi la masa lor. Mi-au ordonat să rămân în picioare, deşi se vedea prea bine că sunt foarte obosită. Profitând de slăbiciunea mea, mă hărţuiră cu tot felul de întrebări. Reluară de la început întreg interogatoriul, însoţindu-l cu injurii grosolane şi cu ameninţări îngrozitoare.

După câteva ore petrecute astfel, inima mea încetă brusc să mai bată. „S-a sfârşit cu mine”;... gândeam eu. Într-adevăr, colonelul opri interogatoriul şi trecu pe sub nasul fiecărui ofiţer dosarul deschis la ultima pagină. Toţi o citiră cu atenţie.

Eram sigură că faimoasa întrebare era scrisă aici cu litere uriaşe... Se sfârşise totul... Dar nu era aşa! După ce examinară ce era scris în dosar şi după ce chibzuiră puţin, unul dintre ofiţeri ieşi din birou, în timp ce ceilalţi începură iar să mă asalteze cu vechile întrebări... Primejdia se îndepărtă. Simţeam o asemenea uşurare, încât am izbucnit în râs. Călăii mei mi se păreau atât de caraghioşi... erau atât de mici şi de ridicoli! Continuam să râd şi iar să râd...

— Duceţi-o jos, spuse colonelul adjunctului său. Lăsaţi-o să doarmă până mâine. Dacă „criza” continuă, spuneţi-mi!

Liniştea pivniţei nu mai avea nimic lugubru în ea; devenise solemnă şi prietenoasă. Singurătatea mă ajuta, în acea seară, să înţeleg în adâncime sensul uriaşului eveniment creştinesc ce se sărbătoreşte de Crăciun.

Acest Crăciun ciudat, petrecut într-o pivniţă fără nicio fereastră care să se deschidă spre noaptea de afară, dar în care steaua de la Bethleem strălucea în sufletul meu, îmi apărea blând şi liniştit. Şi tot în sufletul meu se desfăşura Misterul Naşterii lui Iisus. Tot acolo se aflau Ieslea, Copilul Iisus, părinţii Săi, îngerii, Magii şi, în mijlocul mulţimii, familia şi prietenii mei.

Iisus trăia în mine. Întreaga mea fiinţă era plină de prezenţa Sa. Lumina stelei strălucea cu mai mare putere, iar bucuria de a-i aparţine lui Iisus deveni uriaşă, prea mare

pentru biata mea inimă. De pretutindeni, auzeam minunate colinde de Crăciun. Cerul se deschisese, umplându-mi sălaşul de cântec, culoare şi fericire.

— Doamne! Am strigat deodată, ascunzându-mi faţa în mâini. E prea mult! Prea multă bucurie pentru o biată făptură ca mine! Prea multă lumină ca s-o pot îndura!

După câteva clipe, privind în jurul meu, în pivniţa unde domnea aceeaşi atmosferă de pace, am murmurat: „În această seară de Crăciun, Iisus a fost aici!”

Acesta a fost cel mai minunat Crăciun din viaţa mea, deşi voi regreta întotdeauna că nu m-am lăsat cuprinsă până la capăt de extazul Nopţii Sfinte...

*

După Crăciun, ancheta îşi reluă ritmul ei neschimbat, seară după seară. Ea se desfăşura în aceeaşi atmosferă ciudată şi misterioasă, într-o pivniţă, într-o casă cu un etaj, unde mă aflam absolut singură, cu anchetatorii şi câţiva gardieni. Gardienii mă supravegheau în timpul zilei, în vreme ce ceilalţi se ocupau de mine noaptea.

Într-o seară, cam la două săptămâni după venirea mea în această casă, timp în care nimeni altcineva nu fusese întemniţat în pivniţele vecine, intrând – ca de obicei – în biroul de anchetă, nu am văzut decât doi dintre cei trei anchetatori cu care mă „întâlnisem” până atunci.

M-am aşezat la locul meu şi am aşteptat să înceapă interogatoriul, cu procedeele şi cu ritualul lui specific.

Cei doi ofiţeri păreau gata să înceapă. Cu nasurile în dosar, nu scoteau nicio vorbă. Am profitat de tăcerea lor ca să-mi spun psalmul favorit şi ca să mă rog fierbinte lui Dumnezeu să mă ocrotească de rău.

Deodată, uşa se deschise larg şi în încăpere îşi făcu apariţia un individ înalt, plin de sine, brunet, cu sprâncene neplăcut de groase. Intră ca un bolid, îşi scoase repede haina neagră cu care era îmbrăcat, se aşeză pe un scaun între

ceilalţi doi şi îmi spuse:

— Ascultă, domnişoară! Au trecut mai bine de trei ani de când îţi baţi joc de noi într-o anchetă care ne interesează foarte mult. De când ai fost arestată, ai tot fost supusă la interogatorii şi i-ai dus mereu de nas pe toţi anchetatorii. Anchetele au fost reluate, în colonia de muncă şi la minister; ai continuat mereu să spui aceleaşi minciuni, făcându-ne să ne pierdem timpul. Din pricina ta, am fost admonestaţi de superiorii noştri, care doresc să închidă dosarul şi să-i dea în judecată pe vinovaţi. S-au împlinit două săptămâni de când eşti aici şi de când eşti interogată întruna de către nişte oameni ce se pricep la asta. Şi nici măcar aici, în casa asta unde, vezi bine, nu avem a da nimănui socoteală de mijloacele pe care le folosim ca să descoperim adevărul şi de unde, foarte uşor, te putem scoate „cu picioarele înainte” fără să fim responsabili de moartea ta, nu ne-ai răspuns cu destulă sinceritate ca să ne îngădui să terminăm o dată cu acest dosar. Ne-ai minţit de la primul şi până la ultimul rând. Am folosit toate metodele pe care le-am socotit necesare ca să te facem să vorbeşti. Dar ai un talent special de a-i „duce” chiar şi pe anchetatorii cei mai versaţi. Ţinând seama de toate astea, eu, care-ţi cunosc bine tot dosarul, am luat următoarea hotărâre: tot ce s-a spus, s-a scris, sau s-a discutat până acum se anulează. Înţelegi? Vom distruge aceste sute de pagini ce-au însemnat pentru noi muncă şi pentru tine suferinţă. Vom face *tabula rasa* din tot ce a fost. Începând de luni (era vineri), reluăm ancheta de la început. O voi conduce eu însumi, împreună cu alţi tovarăşi. Vei încerca să ne uşurezi munca şi să scurtezi „poveştile”; va fi mai bine, atât pentru tine, cât şi pentru noi. Dacă refuzi s-o faci, te vom ţine aici şi îţi vom aplica cele mai moderne „tratamente” capabile să-ţi redea memoria şi să te facă să-ţi aduci aminte până şi de laptele pe care l-ai supt la sânul mamei... Nu-ţi rămâne decât să alegi! Apoi se adresă celorlalţi doi:

— Tovarăşi, vă mulţumesc pentru strădania pe care aţi depus-o până acum. Luni, echipa mea va veni să o interogheze. Dosarele actuale vor fi distruse. Începând de

săptămâna viitoare, vom face un dosar valabil. Puteţi pleca.

În timp ce „tovarăşii” îşi strângeau hârtiile şi se pregăteau să plece, mi-a venit dintr-o dată inspiraţia să mă adresez necunoscutului, spunându-i:

— Domnule colonel, aş vrea să vă vorbesc câteva clipe. Îmi îngăduiţi?

— De ce nu? Te rog, spune.

— Vorbiţi despre un dosar care nu cuprinde decât minciuni, despre unele noi dispoziţii în scopul de a se face un alt dosar care să conţină „adevărul”...; pe scurt, vreau să vă spun că am reţinut tot ce mi-aţi spus în seara asta. Eu, omeneşte vorbind, mă aflu în mâinile voastre şi n-am nicio posibilitate să mă opun hotărârilor pe care le luaţi. Ţin doar să vă precizez că nu am nimic de adăugat la ceea ce am spus până acum şi că nimic, dar absolut nimic, nu mă va putea face să spun altceva decât am declarat. Dacă unele dintre faptele din viaţa mea vi se par neclare, de ce presupuneţi că ele ar fi „dictate” şi nu făcute din propria mea iniţiativă, şi de ce îmi puneţi întrebări care depăşesc intenţiile şi actele mele? După părerea mea, un judecător de instrucţie ar trebui să fie, în primul rând, un bun psiholog; el ar trebui să aibă imaginaţia unui scriitor, puterea de înţelegere a unui preot şi răbdarea unui psihiatru. Şi dacă ati fi studiat în acest fel umilul personaj pe care îl aveţi în faţă, aţi fi înţeles repede că am spus adevărul şi că „activitatea” despre care v-am vorbit când a trebuit s-o fac nu merita, cu adevărat, să vă preocupaţi de ea într-atât încât să pierdeţi, ca şi şefii şi subalternii dumneavoastră, nenumărate nopţi, fără să mai vorbim de bătaia de cap ce credeţi că v-am provocat-o.

— Ce tot îndrugi acolo? Nu înţeleg nimic din tot ce spui. Ce-am hotărât rămâne hotărât. Asta-i tot!

— Dar eu nu mă supun hotărârii dumneavoastră în niciun fel, v-am mai spus-o. Încerc doar să vă ajut. Dacă nu cunoşti mentalitatea şi caracterul cuiva, nu poţi spune că l-ai „studiat” cu adevărat.

— Aici nu facem studii psihologice, ci anchete. Înţelegi?

— Da, foarte bine. Şi lucrurile despre care vă vorbesc acum

sunt necesare tocmai pentru reuşita anchetei.

— Când o să vină la putere partidul tău şi o să ajungi să ne anchetezi, vei putea aplica toate teoriile astea ale tale...

— Nu cred că partidul meu va veni la putere. Şi chiar dacă s-ar întâmpla aşa, nu m-aş preta, pentru nimic în lume, la asemenea lucruri.

— Cât de mult ne dispreţuieşti munca!

— Nicidecum. Departe de mine orice dispreţ. Am încercat întotdeauna şi încerc să nu-mi dispreţuiesc niciodată semenii. Dacă vorbele mele v-au supărat, vă rog să mă credeţi, domnule colonel, că, în calitate de creştină, încerc din toate puterile mele să-i iubesc pe toţi oamenii, chiar şi pe cei care m-au făcut să sufăr...

— N-am nevoie de iubirea ta!

— Toţi avem nevoie de iubire, de acel sentiment pe care numai Dumnezeu poate să-l nască în sufletul creaturilor Sale.

— Hai, gata! mă întrerupse colonelul. Ţi-am spus ultimul meu cuvânt. Poţi să reflectezi la el până luni. Dacă nu, îmi declin orice responsabilitate pentru ce ţi se va întâmpla.

Sună şi gardianul mă duse, legată la ochi, în beci.

*

S-au aşternut mulţi ani peste amintirile mele, dar orele trăite după această conversaţie îmi rămân în minte la fel de proaspete ca şi cum totul s-ar fi petrecut doar ieri.

În timpul anchetelor, am îndurat multe suferinţe. Cu ajutorul lui Dumnezeu, am rezistat şi mi-am putut păstra mintea întreagă. Dar, în „noul sistem de anchetă” mi se părea evident că oamenii aceştia îmi vor face nişte injecţii ce au puterea de a-ţi distruge orice rezistenţă a spiritului.

Trebuie să recunosc că în cele două zile ce au urmat nu am fost prea liniştită. Simţămintele mele erau atât de schimbătoare, încât, duminică seara, când am încercat să mă rog lui Dumnezeu, înainte de a adormi, am constatat cu ruşine că teama mi se cuibărise în suflet şi că inima îmi era

tulburată.

Somnul mi-a fost agitat, între pace şi zbucium, între un sentiment de siguranţă şi anxietate. Eram sigură doar de un lucru: că mă supun întru totui voinţei Celui de Sus, fără să accept însă cu toată resemnarea evenimentele ce aveau să urmeze.

M-am trezit în zori, într-o dispoziţie bună. De fapt, această bună dispoziţie îmi venea din starea de confort fizic pe care mi-o dăduse somnul. Avusesem un vis frumos şi acum, deşi eram trează, mă aflam sub farmecul lui. Îl retrăiam. Închideam ochii ca să adorm din nou şi să-l continuu. Nu mai ştiam dacă visam sau dacă reconstituiam ceea ce văzusem. Tot ce ştiam era că aveam plăcuta impresie că zbor, că am ieşit din închisoare, că mă aflu acasă, în casa copilăriei şi a adolescenţei mele, acolo unde trăisem cei mai fericiţi ani din viaţă, aşa cum spuneam altădată. Mă aflam în salon, acolo unde, lângă pianul meu de concert, se afla un armonium pe care tata i-l dăduse mamei. Ea îşi petrecea ore întregi în faţa acestui instrument, cântând bucăţi religioase şi acompaniind-o pe mama lui Alice, vechea ei prietenă, care era la fel de credincioasă şi care avea o voce aleasă. Pe vremea adolescenţei mele, ele îşi arătau mult prea mult religiozitatea. Oamenii le luau în râs, mai ales că amândouă erau intelectuale şi făceau parte din cea mai înaltă societate. La şcoală, Alice şi cu mine trebuia să îndurăm cuvintele răutăcioase pe care colegele şi profesoarele le spuneau cu privire la misticismul exagerat al mamelor noastre. Asta ne determina să ne eliberăm cu orice preţ de credinţă şi să-i facem pe ceilalţi să vadă că aveam convingeri cu totul diferite.

Armoniumul mamei mele era acoperit cu o pânză colorată pe care scria, cu litere groase, în franceză: *El m-a mântuit pentru că mă iubeşte.* De câte ori nu mi-am ieşit din fire privind această pânză de pe armonium! Când veneau la mine colegele de clasă şi prietenele, luam husa de pe armonium şi o puneam într-un sertar. Mi-era ruşine. Mi-era ruşine de credinţa mamei; aş fi vrut să fiu asemenea celor din „grupul”

meu, adică indiferentă la problemele religioase şi sarcastică faţă de tot ceea ce venea în atingere cu misticul.

Mama mă privea cu nemulţumire şi îmi spunea de fiecare dată:

„Într-o zi, vei regreta toate astea.”

Între vis şi realitate, am revăzut, pentru prima oară după atâţia ani, colţul salonului, armoniumul şi husa lui colorată. Între timp se petrecuseră în viaţa mea atât de multe lucruri, încât uitasem complet de purtarea mea urâtă de altădată. Deşi acest vis îmi descoperise o altă parte condamnabilă din trecutul meu, nu m-am simţit zdrobită, aşa cum se întâmpla atât de des atunci când îmi venea în minte un vechi păcat. Dimpotrivă, doream să rămân în această stare de amorţeală, ca să păstrez în suflet colţul de salon, cuvintele citite şi fericirea ce însoţea visul.

Dar acesta, treptat, se şterse; m-am frecat la ochi, m-am trezit de-a binelea şi mi-am dat seama că ziua fatală începea. Cu toate acestea, nimic n-a putut să-mi tulbure starea de beatitudine; eram liniştită şi senină până în adâncul sufletului, în timp ce, cu ochii minţii, vedeam literele de pe husa armoniumului, mari şi frumos scrise.

Nu mai simţeam nici urmă de frică. M-am spălat. Mi-am făcut rugăciunea, dar – în mod ciudat – nu i-am cerut lui Dumnezeu să mă ocrotească de încercările ce mă aşteptau.

Ziua a trecut destul de repede. Desprinsă de vis, am retrăit în linişte o mulţime de amintiri din copilărie, perindându-mi prin minte chipurile celor dragi şi ale colegelor mele de şcoală de altădată.

Când s-a făcut seară, nu am simţit niciun fel de teamă sau de nelinişte. Repetam în gând cuvintele ce mă obsedaseră în acea dimineaţă. Şi revedeam mereu salonul care mă fermecase în vis.

În acea seară nimeni nu m-a chemat la interogatoriu.

M-au lăsat în pace şi a doua zi dimineaţa.

A treia zi, gardianul intră în încăpere şi îmi spuse:

— Urmează-mă, du-te şi fa o baie.

Această invitaţie mi s-a părut ciudată, dar l-am urmat cu

mult calm. După cum spunea, era zece dimineaţa. Mi-am făcut baia liniştită căci, când am ajuns la uşa băii, gardianul mi-a şoptit la ureche:

— Foloseşte acest prilej şi spală-te bine. Mâine te vei întoarce la muncă. Te voi scula înainte de venirea „lor”, ca să nu te trezeşti cu ei în celulă pe neaşteptate. Dar fii atentă şi închide uşa!

Totul s-a petrecut exact aşa cum spusese gardianul. Joi dimineaţa, el a intrat în celulă, m-a scuturat uşor să mă trezească şi mi-a spus:

— Trezeşte-te, dar prefă-te că dormi. E ora patru. Vor fi aici peste treizeci de minute. E mai bine să fii trează ca să nu te sperii, căci vor fi mulţi.

— Cum aş putea să vă mulţumesc?

— Nu-i nevoie. Mai sunt şi printre noi oameni cu suflet... După cum îmi spusese gardianul, cam peste o jumătate de oră intrară brusc în celulă cinci indivizi cu feţe respingătoare.

— Asta-i? întrebă unul dintre ei.

— Da. Ia-o şi condu-o.

Ochelari opaci, scări, culoare... Apoi am simţit aerul răcoros al dimineţii. Odată ajunsă în maşină, m-am lăsat purtată spre necunoscut. Speram că voi fi dusă la muncă. Dar la fel de bine puteau să mă ducă şi spre un loc unde să fiu supusă unui „alt fel de tortură”, lucru de care mă temusem atât de mult şi care mă lăsaacum – cu totul indiferentă.

Când mi s-au scos ochelarii opaci, se făcuse dimineaţă de-a binelea. Ne aflam pe drumul ce despărţea barăcile de coteţele de porci. Un val de căldură şi lumină îmi cuprinse sufletul. Mă întorsesem printre prietenele mele.

După ce am fost luată în primire la poartă, am intrat în baracă întocmai ca la mine acasă. Era frig şi mirosea urât. Dar ce importantă mai avea asta?

M-am aruncat pe pat şi am închis ochii, vrând să-i mulţumesc lui Iisus că mi-a ascultat rugile. Dar versetul scris pe husa de stofa îmi venea în minte mereu:

El m-a mântuitpentru că mă iubeşte...

Numai atunci am înţeles ce se întâmplase.

Prin acel vis, Iisus voise să-mi spună că mă scăpase de ancheta de care eu mă temeam atâta; că îmi auzise ruga; că mă salvase pentru că mă iubea. Acum înţelegeam sentimentul de siguranţă pe care-l avusesem la trezire şi care nu mă mai părăsise de atunci nicio clipă. Iată de ce pacea revenise în sufletul meu, ce fusese atât de tulburat de ameninţări. Iată de unde izvora dorinţa mea de a mă lăsa în mâinile Sale.

Cu greu mă stăpâneam să nu sar de bucurie prin baracă. Aş fi vrut să-mi urlu fericirea. Acest răspuns atât de prompt la ruga mea şi care – pe deasupra – mi se dădea printr-un verset atât de potrivit, mă umplea de o bucurie de nedescris.

Când m-am mai liniştit şi am reflectat la această intervenţie nemijlocită a Mântuitorului, am surâs uşor şi mi-am spus: „În marea Sa generozitate, mi-a dat răspunsul Său printr-un vis. Ca să mă avertizeze, El ar fi putut alege orice alt vis. Dar se folosise tocmai de versetul de pe husa de care altădată mă ruşinam şi pe care o ascundeam. Cu câtă discreţie îmi dădea a înţelege că mă ierta, aşa cum îmi iertase atâtea altele!…

Ca un adevărat prieten, nu voise ca între noi să rămână vreun lucru tulbure.

Şi, cu toate că altădată cuvintele *El m-a mântuit pentru că mă iubeşte*, nu avuseseră niciun înţeles pentru sufletul meu rătăcit, cu toate că Îl supărasem roşind de aceste sfinte cuvinte, El îmi aducea la cunoştinţă că mă salvase de groaznica încercare ce mi se pregătea tocmai cu ajutorul lor, spunându-mi-le într-un moment când Îi cunoşteam iubirea.

*

Pentru că nu se putea munci la câmp din cauza frigului, a zăpezii şi a gheţii, am fost duse la Ghencea, unde urma să aşteptăm ca vremea să se îmbunătăţească.

Am fost „cazate”, la începutul lui februarie, în nişte barăci mizerabile şi întunecoase; eram peste măsură de înghesuite,

căci la Ghencea, considerat centru de triere, de tranzit şi de „hibernare”, venea un număr mare de femei şi de bărbaţi din toate lagărele aflate în regiune.

Amalgamul acesta, diversitatea „personajelor”, limbajul grosolan şi murdăria din barăci nu ne-au înspăimântat, căci aveam experienţă. Folosind diferite „combinaţii” familiare deţinuţilor, am căutat să rămânem grupate la un loc şi, în mare măsură, am şi izbutit. Am avut bucuria să ne reîntâlnim aici cu câteva cunoştinţe vechi, pe care le pierdusem din vedere în timpul peregrinărilor noastre prin închisori şi lagăre de muncă. Unele figuri noi, deţinute arestate de curând, ne-au adus informaţii politice mai proaspete. Ne-am petrecut aceste câteva săptămâni de inactivitate printre ţigănci şi prinţese, printre criminale odioase şi preacucernice călugăriţe. Deşi stăteam atât de înghesuite, eram fericite că ne puteam odihni puţin trupurile epuizate şi că puteam vorbi liber. La Ghencea nu exista pază decât în exterior. Gardienele nu interveneau decât în cazul certurilor dintre deţinutele de drept comun sau când vacarmul era prea mare.

Într-o seară, locotenentul Crăciun, o figură de sinistră amintire, veni printre noi, împreună cu escorta sa, şi strigă:

— Toate cele ce-şi vor auzi numele vor fi eliberate! îşi vor face bagajele şi se vor înşirui, două câte două, lângă uşă. Fără zgomot, fără îngrămădeală, fără comentarii. E-xe-cu-ta-rea!

Apoi trecu la citirea numelor. Cât timp a citit numele celor ce urmau să aibă bucuria de a fi eliberate, liniştea a fost deplină; cuprinse de o adâncă emoţie, ne ţineam până şi respiraţia. Numele ajungeau la urechile noastre unul după altul, dar fiecare dintre noi stătea încordată în aşteptarea propriului nume.

Când s-a pronunţat numele Sabinei Wurmbrand, am avut impresia că avea să urmeze numele meu. Eram încordată şi tresăream la fiecare nume rostit; dar lista s-a terminat fără ca numele meu să fi fost menţionat; de aceea n-am fost atentă la Binţea şi n-am observat ultimele gesturi pe care le-a făcut în momentul crucial al ieşirii sale din închisoare. În orele ce

au urmat, mi se părea că-mi amintesc că figura ei îşi pierduse lumina obişnuită. Ştiind că despărţirea noastră este definitivă, Binţea era – cu siguranţă – atât de tristă, încât a plecat fără un surâs.

Eram bucuroasă că fusese eliberat acest prim lot de deţinute politic. Mă bucuram, ne bucuram toate pentru fiecare dintre noi; eu eram fericită mai ales pentru că Binţea se întorcea la ea acasă, unde aveau nevoie de ea nu numai cei apropiaţi, ci şi un mare număr de credincioşi pentru care ea însemna o adevărată binecuvântare. Mi-o închipuiam mergând de la unul la celălalt, aducând în fiecare cămin câte un gând bun şi câte un cuvânt de încurajare. Mai eram sigură şi că, după ce-i va fi îmbrăţişat pe Mihai, fiul ei, şi pe Alice, se va duce să-i vadă pe părinţii mei... Ce eveniment extraordinar va fi, pentru ei, această apariţie neaşteptată a Sabinei!... Venirea ei le va întări speranţa că mă voi întoarce şi eu acasă.

Acest fapt, ce nu se mai întâmplase în cei patru ani pe care îi petrecusem în detenţie, era comentat în fiecare grup, căpătând proporţii uriaşe. Fiecare se gândea cu optimism la eliberarea sa.

— Ne vor da drumul la toate; la birou lucrează o comisie de procurori...

— Vom pleca în grupuri de douăzeci, treizeci, aşa cum au plecat în seara asta...

S-a făcut linişte abia târziu, în noapte, când un somn binefăcător a potolit tensiunea ce domnise în baracă.

A doua zi de dimineaţă, când m-am trezit din somn şi am văzut că Binţea nu mai era lângă mine, m-am convins că plecarea grupului n-a fost un vis, ci o minunată realitate.

Am aşteptat, senină, să sune deşteptarea, moment când toată lumea trebuia să coboare de pe scândurile ce ne foloseau drept paturi, ca să se facă „numărătoarea”. Ofiţerii de serviciu întârziau întotdeauna la „numărătoare”, dar noi trebuia să-i aşteptăm în picioare.

În grupul meu se comentau cu însufleţire evenimentele din ajun.

— Cred că încă mai dorm. Probabil că s-au culcat târziu, au stat şi-au povestit familiei tot ce li s-a întâmplat...

— Ce bunătăţi or fi mâncat...

— În dimineaţa asta, vor bea o cafea cu pâinea proaspătă, unsă cu unt şi cu dulceaţă...

— Probabil că au făcut o baie bună, caldă...

— Se vor putea îmbrăca cu haine moi. Ce bine se vor simţi cu ciorapi de mătase şi încălţate cu pantofi uşori...

Fiecare vorbea cu un dram de invidie, dar mai ales cu bucurie.

— Vorbiţi şi iarăşi vorbiţi, interveni o veche deţinută, dar nu vă întrebaţi de unde vor lua cafeaua, untul, dulceaţa... Credeţi că-i de-ajuns să baţi din palme ca să apară astea pe tavă? Aţi uitat cât eraţi de îngrijorate când primeaţi un pachet şi vă întrebaţi ce sacrificii a trebuit să facă familia ca să vi-l poată trimite?

— Are dreptate, spuse o fată tânără arestată de puţin timp. Nu vă daţi seama ce sărăcie este peste tot. Cât priveşte baia caldă, în majoritatea locuinţelor cu încălzire centrală nu se dă apă caldă decât cel mult de două ori pe săptămână. Situaţia nu-i atât de roz. Ca să nu mai vorbim de casele ce folosesc, pentru încălzire, numai lemne sau cărbune.

— Oricum o fi, ele sunt libere şi ăsta-i lucrul esenţial!

După ce am ascultat comentariile din grupul în care mă aflam, am trecut la un altul, de alături, alcătuit din deţinute mai vechi şi mai noi; pe unele le cunoaştem bine, pe altele mai puţin. Şi aici se purta acelaşi gen de discuţii.

Figurile femeilor erau triste. Cu siguranţă că se gândeau cu îngrijorare la copiii, părinţii, soţul sau logodnicul lor. Plecările din ajun le tulburase. Vremea era închisă şi, în ciuda faptului că lămpile erau aprinse, baraca rămânea întunecată şi tristă.

Printre aceste femei erau unele care vinerea ţineau post. Or, ne aflam tocmai într-o zi de vineri. Ca să le dau puţină putere, le-am spus:

— Vreau să vă propun ceva. E vineri şi câteva dintre voi ţin post. Ce-ar fi dacă am începe ziua recitind un psalm? Vreţi?

— Da, au răspuns toate, în cor (chiar şi cele ce nu-şi afişau

credinţa).

— Bine, vă voi recita Psalmul 90.

Când am ajuns la versetul al cincilea, Eva Hecht, care se afla printre noi, mă opri brusc şi îmi spuse, înroşindu-se la faţă şi cu voce tremurătoare:

— Iartă-mă că te întrerup, dar e minunat. Lasă-mă să-l recit în continuare.

Am stat la îndoială, căci nu ştiam dacă are vreo noţiune despre religie; nu vorbisem cu ea decât arareori, căci avea o fire închisă şi singuratică. Bineînţeles, i-am dat totuşi cuvântul. Şi Eva a început să recite:

— *Nu te vei teme nici de grozăviile nopţii, nici de săgeata care zboară în timpul zilei, nici de ciuma care se strecoară prin întuneric şi nici de moartea ce seceră în plină zi...*

Şi ea recită acest psalm extraordinar până la sfârşit, cu o voce din ce în ce mai arzătoare, terminând astfel:

— *Pentru că el crede în Mine, îl voi izbăvi, îl voi pune în siguranţă, pentru că îmi cunoaşte numele. Mă va chema şi Eu îl voi mântui; voi fi alături de el în nefericire. Îl voi scoate din ea şi îl voi bucura. Îi voi da zile multe şi îl voi ajuta să-mi cunoască zidirea.*

Apoi, se gândi o clipă şi ne spuse extaziată:

— Pentru că Nicole a început să recite acest psalm, vreau să vă spun cum de-l ştiu şi ce înseamnă el pentru mine. Mă aflam, de mai bine de un an, singură într-o celulă. În tot acest timp, fusesem interogată, aproape în fiecare noapte, sub un proiector a cărui lumină mă orbea. Mă simţeam chinuită şi secătuită de puteri din pricina acestei anchete care nu avea niciun sens şi prin care urmăreau să mă silească să mărturisesc lucruri pe care nu le săvârşisem, căci, la drept vorbind, politica nu mă interesase niciodată. Anchetatorii făcuseră din mine o zdreanţă. Singurul lor scop era să-şi bată joc de mine. Îmi era atât de frică încât, când mă aflam în faţa lor, tremuram ca o frunză şi îi imploram, plângând, să mă lase în pace sau să mă omoare. Din pricina proiectorului pe care mi-l puneau în ochi în fiecare noapte, aproape că îmi pierdusem vederea. Simţeam că înnebunesc. De câteva ori

am încercat să-mi deschid venele cu dinţii, dar n-am izbutit să mor. De fiecare dată eram dusă la infirmerie, unde medicul şi ajutoarele sale mă luau în râs, spunând:

— Crezi că-i aşa de uşor să mori? Aici moartea nu vine decât după ce ai dat toate declaraţiile. Întâi declaraţiile şi după aia...

Când mă puneam pe picioare şi interogatoriul începea din nou, judecătorii de instrucţie îşi băteau joc de mine şi îmi spuneau cu cinism:

— Cine te-a pus să-l vorbeşti de rău pe tovarăşul ministru de Interne? Te-ai dus în piaţă şi-ai spus că el şi tovarăşii din Comitetul Central organizează orgii şi că dimineaţa, beţi morţi, joacă jocul lor preferat, bătaia cu portocale...

Le răspundeam:

— Da, recunosc c-am spus asta. Ce vreţi, nu-s decât o biată femeie. Am trăit mult printre femei, şi toată lumea ştie că femeilor le place să pălăvrăgească...

— Lasă asta. Ai trăit mult şi printre bărbaţi, sau – mai curând – cu bărbaţi, adăuga el, ca să mă jignească.

— Fiecare e liber să-şi ducă viaţa cum crede de cuviinţă. Nu-i nevoie să mă jigniţi. Da, am avut prieteni, dar niciunul nu e spion, cum vreţi să mă siliţi să spun.

— Toţi, fără nicio excepţie, erau nişte burghezi îmbuibaţi, toţi erau în solda americanilor. Tu ai datoria să ne spui care erau relaţiile fiecăruia dintre ei cu agenţii americani. Altfel, n-o să ieşi de aici niciodată.

Când eram în stare să vorbesc, încercam să mă dezvinovăţesc.

— Credeţi că un spion adevărat îşi dezvăluie secretele unei prietene? Eu cred că nu le spune nici chiar soţiei lui.

— Nu-i vorba de secretele mari. Dar ştiai care le sunt cunoştinţele, prieteniile, întâlnirile...

— Poate că le-aş fi ştiut dacă, în aceşti ultimi ani, mi-aş fi păstrat prietenii de altădată. Dar o rupsesem cu trecutul. Iubeam pe cineva şi nu mă întâlneam decât cu acest om.

— Dar cine îşi petrecea o bună parte din timp la seratele lui Teohari Georgescu (ministrul de Interne despre care era

vorba)? N-ai avut aventuri pe acolo? Şi când te duceai la ambasadele occidentale sau când doamnele de la aceste ambasade veneau la tine, n-ai folosit acest prilej ca să le vorbeşti şi să le povesteşti câte ceva?

— Mă chinuiau aşa, noapte după noapte, continuă Eva. Căci situaţia mea era următoarea: aveam o casă de modă, cum poate ştiţi. Aveam o clientelă foarte aleasă. Datorită renumelui de care se bucura casa mea, aveam drept cliente femeile cele mai bogate din Bucureşti şi toate soţiile diplomaţilor. Când comuniştii au pierdut puterea, am fost invitată să lucrez pentru înaltele „doamne” comuniste. O aveam drept clientă fidelă pe doamna Teohari Georgescu. Era foarte cochetă şi pretenţioasă şi, la un moment dat, ajunsese să mă considere indispensabilă. De aceea, mă chema adeseori la ea acasă. În acest fel am avut prilejul să văd cum se trăia în acel palat din care proprietarul fusese alungat şi trimis la muncă forţată. Am fost martoră la unele recepţii şi m-am speriat văzând orgiile cu care se încheiau. Din nefericire am avut slăbiciunea să povestesc câtorva oameni ce-am văzut aici. Am povestit familiei şi prietenilor mei care, în acel timp, erau nevoiţi, sărmanii, să stea la coadă pentru pâine sau pentru o bucăţică de carne. Căci eu n-am văzut portocale, ciocolată şi delicatese decât în casa lui Teohari.

Acest lucru a ajuns, probabil, la urechile celor interesaţi. Ca să mă facă să tac, m-au arestat. În timpul anchetei, am recunoscut indiscreţiile făcute, care nu erau însă decât o reacţie de revoltă împotriva nedreptăţilor şi privilegiilor celor ce pretindeau că sunt binefăcătorii poporului...

— Cât de tare te-or fi bătut, dacă le-ai spus asta!

— Ce să mai vorbim despre asta? Se înţelege de la sine... După ce m-au lovit bine, au început ancheta despre care v-am vorbit. Între timp, îmi studiaseră toată viaţa şi trecuseră în revistă toţi prietenii şi cunoştiinţele pe care le-aş fi putut avea. Unii dintre prieteni erau plecaţi în Occident. Alţii putrezeau prin închisori, iar alţii mai erau încă liberi. După cum v-am spus, m-au chinuit aproape un an de zile ca să mă forţeze să declar că toţi erau spioni în solda americanilor.

Voiau chiar să mă oblige să spun că rolul meu era să fac legătura între cei mai mulţi dintre ei şi puterile străine, acest lucru întâmplându-se – probabil – în timpul vizitelor mele la ambasadele unde aveam cliente.

— Îngrozitor! spuse o voce. Ce situaţie oribilă!

Mă uitam la Eva Hecht şi nu înţelegeam de ce ne face, aşa, dintr-o dată, asemenea mărturisiri; tocmai ea care, până atunci, se mulţumise doar să ne spună „bună ziua” sau să schiţeze un surâs, tocmai ea de care adeseori încercasem să mă apropii, sub diferite pretexte, dar nu izbutisem. Nu înţelegeam motivul care o făcuse, dintr-o dată, să-mi relateze atât de amănunţit cazul şi obiectul anchetei ei, lucru ce era absolut interzis! Şi mai ales să o facă într-un grup unde toate femeile îi erau străine... Este inutil să mai spun cu cât interes ascultau vorbele Evei, aşteptând cu nerăbdare să audă ce urmează. Fascinată de cuvintele ei, mi-o închipuiam cum a fost altădată: o femeie frumoasă, cu trup perfect, cu mers distins şi purtând, în saloanele unde era invitată, rochii somptuoase, la fel de elegante ca acelea pe care le crea pentru altele. Acum ea nu mai era decât umbra vagă a unui trecut bogat în satisfacţii şi în iluzii trecătoare...

Ofiţerul Crăciun şi suita lui îşi făcură apariţia ca „să ne numere”. Controla „curăţenia” barăcii, ne înjură, şi apoi plecă, plin de importanţă, însoţit de cei din cortegiul său.

Automat, cercul din jurul Evei se formă din nou. Toată lumea aştepta urmarea poveştii.

Dar Eva, ce-şi revenise la realitate, părea stingherită că ne-a spus atâtea. Mi-am dat seama că regretă că ne-a vorbit despre anchetă. Părea îngrijorată.

— Eva, m-ai întrerupt din recitatul psalmului, i-am spus eu, ca s-o ajut. Tot ce ne-ai povestit e foarte interesant, dar explică-ne de ce ai ţinut să reciţi *tu însăţi* acest psalm? Cum de-l ştii pe dinafară?

Eva îşi trase sufletul.

— Nu v-am vorbit degeaba despre suferinţele mele. Voiam să vă fac să înţelegeţi în ce situaţie fără ieşire şi disperată mă aflam. Eram înnebunită de sutele de nopţi de anchetă;

vedeam că anchetatorii mei, dimpreună cu mine, eram prinşi într-un vârtej din care urma să ies, într-o zi, complet nebună. Lucrurile nu se puteau sfârşi altfel; fiecare zi îmi aducea semne clare că-mi pierdeam puterile, dar – mai ales – minţile. Nu mai eram decât o zdreanţă omenească, ce-şi implora judecătorii s-o lase în pace sau s-o omoare. Tremuram, plângeam şi eram gata să mă arunc în genunchi în faţa lor.

— Şi cum ai izbutit să ieşi din asta? O întrerupse o femeie, curioasă şi tulburată.

— Să „ies” e prea puţin spus, răspunse Eva, surâzând liniştită. N-am „ieşit” din asta, ci am trăit un adevărat miracol...

Într-o dimineaţă, soarele pătrunse în celula mea; nu-i puteam suporta lumina, căci ochii îmi erau prea obosiţi. Ca să mă apăr de razele ce-mi umpleau celula, m-am întors cu faţa la perete, protejându-mi ochii cu mâna. În timp ce stăteam astfel, nu mă gândeam decât la un singur lucru: „Dacă nu mai pot suporta lumina binefăcătoare a soarelui, înseamnă că sufăr de o boală gravă de ochi”. Eram deznădăjduită şi mă uitam întruna spre perete. Deodată mi s-a părut că văd câteva zgârieturi semănând cu nişte litere. La început, am crezut că-i o halucinaţie a ochilor mei bolnavi. Apoi, m-am uitat mai bine şi am început să citesc şi iar să citesc!... Primele cuvinte pe care le-am descifrat erau cele pe care Nicole le-a recitat mai înainte. Inscripţia se oprea acolo unde am întrerupt-o. Dar, cercetând mai bine peretele, am văzut că după fraza despre care vă vorbesc, era desenată o săgeată ce indica locul unde se afla continuarea textului. În felul acesta am descoperit textul pe care vi l-am recitat. Continuând să urmăresc săgeata, am ajuns la un fel de explicaţie dată de fiinţa care scrisese textul pe trei din cei patru pereţi. După fiecare text, se afla câte un comentariu. Spun „fiinţa” care a scris, pentru că, studiind întruna, din ziua aceea, ce scria pe perete, am observat că totul era scrijelit de aceeaşi mână şi în acelaşi spirit.

În felul ăsta „am citit” şi am înţeles, în străfundul sufletului, cauza reală a ceea ce suferam de mai bine de un an; ea era

cu totul alta decât cea de care voiau să mă convingă anchetatorii; înduram consecinţele vieţii mele uşuratice şi ale păcatelor grave pe care le făcusem; ele mă aduseseră în această situaţie. Nu mă gândisem niciodată că nu aveam dreptul să dispun, după plac, de viaţa mea şi de viaţa altora; am descoperit acest adevăr în celulă. Nu-l adresasem niciodată vreo rugăciune lui Dumnezeu ca să-l cer iertare sau ajutor. Atunci am înţeles că, pentru a ajunge să mă pot ruga cu adevărat, trebuia să mă aflu în tragica situaţie în care mă aduseseră anchetatorii mei. După ce am citit toată ziua aceea, fără să mă opresc, tot ce am putut găsi pe pereţi, şi m-am gândit, cu seriozitate, la toate lucrurile pe care le descoperisem, am ajuns la concluzia limpede că eram o păcătoasă şi că aveam nevoie de iertarea lui Dumnezeu. Ca să primesc această iertare, trebuia să mă căiesc pentru trecutul meu şi să iau în faţa Celui de Sus hotărârea solemnă de a nu mai continua niciodată viaţa pe care o dusesem înainte de arestare. Fără vreo ezitare, folosind vorbele ce-mi veneau pe buze şi inspirată de cuvintele pe care le învăţasem din inscripţia de pe pereţi, m-am adresat lui Dumnezeu şi mi-am deschis inima, cu tot ce era putreziciune în ea, în faţa Lui. I-am cerut să mă ierte, să mă călăuzească şi să mă ocrotească. L-am rugat să mă ajute să ies din ghearele anchetatorilor şi l-am făgăduit că, atunci când voi fi liberă, dacă îmi va îngădui, voi da cu totul alt curs vieţii mele.

De îndată, în sufletul meu a coborât pacea. Mi se părea că o Mână bună îmi atingea fruntea ca să-mi şteargă cutele de pe ea. M-am întors spre gemuleţul de unde venea raza de soare. Raza nu mai era, dar sufletul meu se schimbase pentru totdeauna.

— Cât de nepătrunse sunt căile Tale, Doamne! murmură Stela. Tot ce mi-ai spus pare de necrezut şi ca venind dintr-o poveste.

Eva, absorbită de povestire, întrerupse comentariile şi continuă:

— În aceeaşi seară, m-am prezentat în faţa anchetatorilor ca şi cum m-aş fi sprijinit de ceva. Stăteam dreaptă şi nu mai

plângeam, căci mă sprijineam pe prezenţa lui Dumnezeu în inima şi în gândurile mele. Ştiam că nu mai eram singură şi că „sălăşluiam în casa Celui de Sus”. Când mi-au pus reflectorul în ochi nu m-am mai strâmbat de durere, iar când au început cu întrebările şi batjocurile, n-am mai plâns şi nu le-am mai cerut să mă omoare mai bine decât să mă facă să sufăr atâta.

Unul dintre judecătorii mei a fost mirat de atitudinea mea şi m-a întrebat cu un aer bănuitor:

— Ce s-a întâmplat?

— Nimic, am răspuns eu cu calm.

— Ai luat legătura cu cineva? Ai vorbit cu cineva? Presupunea că reuşisem, cu ajutorul vreunui gardian, să iau contact cu cineva din afară şi că descoperisem unele lucruri ca, de exemplu, faptul că Teohari Georgescu era el însuşi închis în beciurile Ministerului de Interne, al cărui şef fusese.

— Da, i-am răspuns. Am vorbit cu Dumnezeu.

Acest răspuns a fost de ajuns ca să fiu trimisă pe dată înapoi în celulă.

După acea seară am continuat să-mi cercetez sufletul şi să mă apropii tot mai mult de cele sfinte. Anchetatorii aveau în faţă de fiecare dată un alt personaj. Nefericiţii! În sărăcia sufletului lor, ei nu mai înţelegeau nimic; vedeau doar că starea mea de depresie luase sfârşit şi că nu mai puteau scoate de la mine nimic. M-au chemat din ce în ce mai rar, m-au considerat bolnavă şi, la mai puţin de o lună de când le spusesem că am vorbit cu Dumnezeu, ceea ce era purul adevăr, m-au adus la Ferma Roşia, unde m-am întâlnit cu multe dintre voi.

— Extraordinar! şoptiră, adânc impresionate, câteva femei. Celelalte păstrară liniştea, în semn de respect pentru mărturisirea Evei.

Aceasta continuă, cu privirea pierdută ca într-un vis:

— Din dimineaţa fericită când am descoperit inscripţiile de pe pereţii celulei, nutresc speranţa că într-o bună zi, când ţara noastră va fi cu adevărat liberă, voi putea să-mi pun în aplicare planul. Voi da un anunţ în ziare şi voi cere cu

insistenţă ca persoana care, în perioada X, a stat într-o celulă de la Malmaison şi, cu tot riscul, a scris pe pereţi un adevărat curs biblic şi extrase din Sfânta Scriptură să ia legătura cu mine. Sunt convinsă că o voi găsi. Am o soră pe care o ador; dar persoana care a scris pe pereţii celulei de la Malmaison îmi va fi o soră sau un frate mai drag chiar decât adevărata mea soră. O voi iubi ca pe sufletul meu reînnoit; căci datorită ei sau lui m-am schimbat cu totul; acestei fiinţe îi datorez viaţa, vederea, integritatea minţii şi – mai ales – faptul de a fi regăsit o viaţă spirituală. Când o voi întâlni, o voi strânge în braţe şi apoi îi voi săruta picioarele. Nimic nu ne va mai despărţi vreodată.

Cum toate privirile erau aţintite asupra Evei, nimeni n-a observat că faţa mea era inundată de lacrimi.

După ce Eva a terminat ce avea de zis, fără să mai adaug nimic la relatarea ei, i-am spus, printre hohote de plâns:

— Eva, la Malmaison tu ai stat în celula 24. Nu mai trebuie să dai anunţ în ziare, pentru că o ai în faţa ta pe aceea pe care, din această clipă, o poţi considera ca pe sora ta. Eu sunt aceea care a scris rândurile despre care ne-ai vorbit. Am făcut-o ca să vin în ajutorul unor oameni care suferă aşa cum ai suferit tu. Dumnezeu te-a chemat la El prin mijlocirea unor scrijelituri făcute pe pereţi cu un sâmbure de prună. Pentru mine asta este o nouă dovadă că El a ascultat rugile fierbinţi pe care I le-am adresat.

Ne-am îmbrăţişat şi am plâns. Toate femeile care erau de faţă la această scenă emoţionantă plângeau şi ele cu lacrimi fierbinţi.

Din acea zi, Eva şi cu mine am fost nedespărţite. În tot timpul cât am fost în închisoare, ca şi mai târziu, în libertate, a existat între noi o prietenie vie.

Povestea vieţii ei m-a interesat atât de mult, încât cred că, într-o bună zi, voi putea scrie despre ea. Eva nu se mai află în lumea aceasta, dar ea se găseşte – cu siguranţă – împreună cu toţi cei care, prin suferinţele lor, au răspuns la chemarea lui Dumnezeu şi se odihnesc acum în pace.

Într-o dimineaţă, pe când eram la Ghencea, am aflat că

Stalin murise. Vestea s-a răspândit fulgerător. Femeile începură să se agite, căci vedeau în acest eveniment o speranţă de eliberare. Eu nu luam parte la acest entuziasm general, fiind convinsă că soarta mea se află în mâinile lui Dumnezeu.

La sfârşitul lunii martie, am fost duse, din nou, să muncim la câmp. De data asta ne-au trimis la ferma Bragadiru, acolo de unde izbutisem s-o scot pe Binţea.

Munca era foarte grea; era frig şi ritmul din ce în ce mai rapid. Dar nu mi-am îngăduit să mă alătur plângerilor ce veneau din toate părţile. Rugându-mă, am izbutit să fac faţă muncii ce mi se pretindea, întărită de gândul că Dumnezeu nu cere nimic care să depăşească puterile celor ce I se încredinţează. Încercam să-mi conving tovarăşele de suferinţă de acest adevăr şi le tăiam vorba de îndată ce le auzeam spunând: „Nu mai pot”.

Într-o seară, m-au luat de la Bragadiru, împreună cu vreo douăzeci de femei considerate a fi cele mai primejdioase, şi m-au dus la închisoarea din Târgşor. La Bucureşti se pregătea Festivalul Internaţional al Tineretului şi cei ce răspundeau de lagărele de muncă se temeau ca nu cumva vreunul dintre tinerii participanţi la festival să aibă ideea să dea „o raită” prin afara oraşului. Ferma noastră se afla chiar lângă şoseaua principală. Or, vreo douăzeci dintre noi, cele care ştiam limbi străine, am fi putut fi descoperite şi „intervievate” de „turişti”. Exista riscul ca aceştia să afle de la noi că nu eram condamnate de drept comun, ci deţinute politic, lucru ce nu convenea deloc regimului. Acesta era motivul pentru care „ne-au pus la adăpost” în închisoarea de la Târgşor.

Ca şi clădirea de la Mislea, închisoarea de la Târgşor era o veche mânăstire transformată în lagăr de muncă. Aici se confecţionau uniformele puşcăriaşilor. Dat fiind numărul mare al deţinuţilor şi cererea de uniforme în continuă creştere, se lucra fără întrerupere în trei schimburi.

Maşinile de cusut, de provenienţă sovietică, erau atât de greu de manipulat încât, când ieşeam din atelier, după opt ore de lucru, ne dureau şalele şi pântecele. Norma depăşea

orice măsură. Dacă se rupea acul sau aveai o pană de maşină, erai trimisă la carceră, unde rămâneai douăzeci şi patru de ore, timp în care nu ţi se dădea niciun fel de hrană. Dar cum să nu se rupă acele, când se lucra pe materiale atât de groase şi cu maşini ce nu fuseseră făcute pentru acest gen de pânză?

— Cine ştie cât grâu am dat sovieticilor în schimbul acestor maşini bune de aruncat la gunoi, îmi spunea o prietenă.

Avea dreptate. Dar, exploatate până la istovire, noi nu puteam schimba situaţia în niciun fel.

Împreună cu Eva, Ecaterina, Marioara şi Cela, ca şi cu celelalte prietene dragi de la Târgşor, ne străduiam să rezistăm. Obosite şi înfometate după cele opt ore de muncă, nu aveam nici măcar dreptul să ne odihnim. Când eram de noapte şi ne întorceam dimineaţa în dormitor, ca să ne culcăm, vacarmul pe care-l făceau cele ce lucraseră în schimbul de după-amiază şi avuseseră timp să se odihnească noaptea nu ne lăsa să închidem ochii.

Căci dacă, la atelier, eram separate de deţinutele de drept comun, în dormitor eram la un loc cu toate hoaţele şi criminalele. Asta ducea la o continuă agitaţie. Şi ca să ne chinuie şi mai mult, gardienele îşi „programaseră” muncile la care să ne oblige după-amiază, când ne puneau să facem curăţenie, peste tot, în fiecare zi. Curăţenia consta în a scoate saltelele de paie şi aşternuturile în curtea interioară, care era plină de praf. Trebuia să punem saltelele şi aşternuturile pe pământ, să măturăm dormitorul şi să ungem cu păcură fierăria de la paturi, pentru ca apoi, seara, să aranjăm toate lucrurile la locul lor. Când băteam saltelele cu mâinile (nu aveam nimic altceva cu care s-o facem), se ridicau nori de praf. La praful ce ieşea din saltele se adăuga cel din curte. Ne săturasem până peste cap să facem treaba asta şi, mai ales, să ne culcăm în asemenea aşternuturi. Însă eram atât de obosite, încât am fi fost fericite dacă am fi putut dormi. Dar îndată după curăţenie se servea masa şi, dacă lucram în schimbul de noapte, trebuia să ne întoarcem în ateliere.

Şederea noastră la Târgşor a fost un adevărat iad. Adeseori, în timpul lucrului de noapte, ne prindea somnul. Dar directorul ne spiona sau punea pe cineva să ne spioneze prin marile ferestre ce dădeau în curtea atelierelor şi, dacă vreuna dintre noi era surprinsă dormind sau moţăind, era pe dată trimisă la „carceră”. Ca să scăpăm de această groaznică celulă de pedeapsă, vegheam unele asupra altora şi ne străduiam să rămânem treze. După atâţia ani de suferinţe de tot felul, trupurile noastre erau slăbite; îndurasem atâtea, de la torturile anchetei la munca câmpului, încât eram la capătul puterilor.

Pentru majoritatea femeilor, timpul trecea încet şi greu. Noi, cele ce credeam în Dumnezeu, suferam văzându-le pe celelalte cum se încăpătânează să se afunde în descurajarea care se adăuga stării lor nenorocite de detenţie în condiţii grele.

Într-o noapte de august, mi-a venit rândul să aduc materialul din magazie. Trebuia să străbat curtea mergând la câţiva metri de gardiană. În timp ce mă îndreptam spre atelier, cu un sac de pânză în braţe, a trebuit să-mi dau capul pe spate, căci sacul îmi ajungea până la bărbie. Aşa se face că am privit cerul. Era albastru-închis şi presărat cu stele. În timp ce străbăteam cu ochii bolta cerească, m-am auzit dintr-o dată spunând, fără să-mi dau seama: „Doamne, nu mai pot!...” în acea clipă, a căzut o stea...

M-am aşezat din nou la maşina de cusut şi am încercat, în minte, să mă învinuiesc cu asprime că am rostit aceste cuvinte pe care, încă din primele mele zile de detenţie, îmi interzisesem să le pronunţ; mă ferisem întotdeauna de ele, nu le spusesem şi nu le gândisem niciodată. Şi totuşi iată că, într-o clipă de neatenţie, mi-au ieşit din gură!... Raţiunea mă învinuia. Dar, lucru ciudat, sufletul îmi era liniştit. Nu-i tulbura nicio umbră de tristeţe sau de remuşcare. Toată noaptea n-am făcut decât să analizez ceea ce mi se întâmplase; căutam să înţeleg de ce sufletul îmi era atât de liniştit în timp ce judecata ţinea să mă acuze. Revedeam cerul plin de stele şi păstram pe retină imaginea dârei luminoase a stelei ce

căzuse.

Şi ceva îmi spunea că trăisem un moment cu totul deosebit, poate chiar crucial. Simţeam că rostisem acele vorbe spontan, fără să mă gândesc la ce spuneam. Ca şi cum o voce lăuntrică voia să mă asigure că mă apropiam de sfirşit...

După câteva zile, când am intrat în atelier, am auzit cum un gardian îmi strigă numele:

— Lasă totul, du-te în dormitor şi ia-ţi bagajele.

Am schimbat o privire cu Ecaterina, singura cu care vorbisem despre tulburarea pe care o simţisem în noaptea cu steaua căzătoare.

Apoi m-am dus după gardian: ca la orice plecare, fără niciun cuvânt de rămas bun...

Dar privirile fiecăreia erau mai grăitoare decât orice vorbă.

Deşi era noapte, pentru drumul până la Bucureşti mi-au pus pe ochi ochelarii negri. Mă aflam într-un jeep, în care, împreună cu şoferul, erau trei bărbaţi. Eram atât de obosită încât, după ce am murmurat „Tatăl Nostru”, am adormit şi nu m-am mai trezit decât în faţa unei porţi mari ce s-a deschis înaintea noastră; imediat după aceea, am simţit că urcăm o pantă. Mă aflam, deci, din nou, la Malmaison.

A urmat ritualul pe care l-am descris adeseori; fără să aştept să mi se dea voie să mă culc, m-am aruncat pe pat şi mi-am continuat somnul. A doua zi era duminică. M-am trezit cu un sentiment de uşurare şi de eliberare. Oare era o presimţire?

Luni dimineaţa, spre marea mea surprindere, gardianul mă conduse la un birou. Era aproape ora zece. Un militar pe care nu-l mai văzusem niciodată mă primi şi mă invită să mă aşez pe scaun. După puţin timp mai veniră încă doi. Nu înţelegeam nimic din ceea ce se petrecea. Prima lor întrebare a fost:

— Rochia de pe tine este singura pe care o ai?

— Da; de multă vreme n-am mai primit niciun pachet de acasă.

— E ruptă şi cârpită ca vai de lume.

— E adevărat, dar n-aveam cum s-o cârpesc mai bine.

Apoi a început interogatoriul. De la început, de la prima pagină a dosarului despre care mi se spusese, în casa torturilor, că-l vor distruge.

M-au chemat la interogatoriu în fiecare dimineaţă şi în fiecare seară. Dar de data asta aveam impresia că nu voiau să facă decât o revizie generală a dosarului. Mi se puneau aceleaşi întrebări, la care dădeam aceleaşi răspunsuri ca şi înainte. Cu unele rare excepţii, niciun anchetator nu a insistat pe vreo întrebare.

Când mă aflam singură, în celula mea, mă gândeam la ce puteau însemna toate astea. Cu siguranţă că se pregătea ceva. Oare verificau piesele din dosar în vederea vreunui proces? Tipicul luării „declaraţiilor” nu era cel de la anchetele de dinainte, dar poate că se mulţumeau să prezinte la tribunal dosarul meu, aşa cum era el, adăugând vreo acuzaţie de la ei sau venind de la altă persoană; voi fi în sfârşit judecată şi trimisă, cine ştie pentru cât timp, într-o închisoare sau într-un lagăr de muncă. Ideea unei condamnări nu mă speria.

Ancheta a ţinut două săptămâni; apoi, timp de alte două săptămâni, nu m-a mai deranjat nimeni.

Mi s-a dat o mâncare foarte bună, chiar gustoasă. Am început să iau în greutate. Starea de slăbiciune şi violentele dureri de cap mi-au dispărut. Medicul venea să mă vadă de două ori pe săptămână şi îmi dădea medicamente întăritoare. Pe culoar domnea liniştea. Nu se auzeau nici plânsete şi nici urlete, ca în timpul anchetelor de dinainte. De altfel, aveam impresia că celulele învecinate erau goale; probabil că mă aflam pe un culoar de „privilegiate”, în celulă aveam până şi o nişă cu un duş, pe care îl foloseam în fiecare zi. Era prea frumos ca să dureze, îmi spuneam eu. Mă îngraşă şi mă refac ca să mă arate la proces.

*

În ziua de 25 septembrie, m-au dus din nou la birou. Când

mi-au scos ochelarii, am văzut în faţa mea şase militari, cu grade înalte. Unii stăteau jos, iar alţii în picioare. Printre ei erau doi ofiţeri care începuseră anchetarea mea în 1949.

Colonelul care mă anchetase pe atunci îmi spuse cu o voce solemnă:

— Avem o veste bună pentru tine. Astăzi vei fi eliberată. Simţeam cum totul se învârteşte în jurul meu, dar încercam să rezist. Ofiţerii observară că devenisem, dintr-o dată, palidă.

— Ce s-a întâmplat? Ţi-e rău? Vestea te emoţionează atât de tare?

— Am de ce să fiu emoţionată! E prima veste bună pe care o primesc după arestare.

— Nu-i un motiv să leşini de emoţie. Tot timpul ai pretins că eşti nevinovată. Această eliberare nu-i decât urmarea acestei nevinovăţii, încheie el, cu un surâs ironic pe buze.

— Este adevărat că întotdeauna m-am aşteptat la această concluzie. Dar trebuie să înţelegeţi că, după mai bine de patru ani de închisoare, vestea eliberării mele are de ce să mă emoţioneze.

— Ţi-am spus mereu că, de îndată ce vom putea stabili că eşti nevinovată, te vom elibera.

— Îmi îngădui să fac observaţia că aţi avut nevoie de mult timp ca să ajungeţi la această constatare.

— Stai o clipă, interveni un maior. N-am ajuns încă la această concluzie; doar că nu ţi-am putut dovedi vinovăţia. Acesta este motivul pentru care îţi dăm drumul. Dar dacă, în viitor, vom găsi probe împotriva ta, te vom aduce din nou aici.

— În cazul acesta nu am de ce să mă tem.

— Cine ştie? Iată care este impresia noastră: ori eşti cu adevărat nevinovată şi atunci e greşeala noastră că te-am închis; sau ai învârtit atât de bine lucrurile încât ne-ai dus tot timpul de nas. Timpul va arăta care ipoteză e cea adevărată. Până atunci, te anunţăm că, în seara asta, după cină, te vom duce acasă...

Apoi mi-au pus tot felul de întrebări. Fiecare lua dosarul, îl

răsfoia şi îmi punea o întrebare. Am înţeles că asta era o tactică: voiau să-mi verifice declaraţiile în starea de emoţie în care mă aflam. Aşteptau să fac prima gafă, provocată de nervozitatea pe care mi-o pricinuise vestea eliberării mele apropiate.

Dar eu nu m-am îndepărtat de răspunsurile mele obişnuite, deşi timp de două ore am fost hărţuită cu tot felul de întrebări ce veneau din toate părţile cu o viteză extraordinară, fără să aibă nicio legătură unele cu altele şi obligându-mă să mă uit când la unul, când la altul. Până la urmă, cu asta s-au ales. M-au pus să semnez o hârtie în care scria că nu voi spune nimănui care a fost obiectul cercetărilor şi nici numele celor despre care mi s-au pus întrebări. Am semnat-o. Mi-au cerut adresa unde consideram că mă voi stabili. Am dat adresa unchiului meu, unde ştiam că părinţii mei locuiesc de ani de zile. Apoi am fost condusă din nou în celulă, cu promisiunea că, la ora şase seara, voi fi dusă la mine acasă.

Până la ora indicată, timpul s-a scurs îngrozitor de încet. Eram tulburată, neştiind dacă e vorba de un vis sau de realitate. Mi-am pus capul sub apă rece ca să încerc să-mi vin în fire, căci parcă pluteam şi îmi pierdusem cu totul orice control. Mă tot mişcăm prin celulă, plângând şi râzând de bucurie. Îi mulţumeam lui Dumnezeu, pentru ca – apoi – să-mi imaginez convorbirea cu părinţii. Mă pipăiam să văd dacă trăiam cu adevărat. Mă întrebam dacă eram, într-adevăr, trează, dacă nu cumva visam, aşa cum mă vedeam în vis, la mine acasă, împreună cu cei dragi, sau pe punctul de a fi eliberată. Dar, de data asta, totul era real, atât de real încât bucuria mea nu avea margini.

Cu sufletul plin de aşteptare, am lăsat să treacă orele, minutele şi secundele, până când a venit marele moment când s-au deschis porţile închisorii.

Mulţumită lui Dumnezeu, clipa mult aşteptată, în sfârşit, sosise.

După masa de seară, se deschise uşa şi doi gardieni, ce păreau şi ei bucuroşi, se apropiara de mine şi îmi spuseră cu voce tare:

— Haide, la drum, spre libertate şi noroc!

Bineînţeles că n-au uitat să mă lege totuşi la ochi. Nu mi-au scos ochelarii decât când am ajuns la biroul unde fusesem primită la sosirea mea în închisoare, cu patru ani în urmă. Pe. Masă se afla poşeta mea, cu toate fleacurile ce se aflau în ea şi o rochie albastră, nouă, care nu-mi aparţinea.

— Ţi s-a cumpărat o rochie, îmi spuse ofiţerul de serviciu. Nu arăţi deloc bine cu asta de pe tine. Du-te şi te îmbracă în cămăruţa de alături.

— Vă mulţumesc, am murmurat eu, dar nu era nevoie. Acasă voi găsi cu ce să mă îmbrac.

— Nu trebuie să ajungi acasă la tine în zdrenţe.

Am îmbrăcat rochia fără nicio plăcere. A fost prima şi ultima oară când am pus-o pe mine.

Mi-au pus ochelarii opaci pe ochi şi m-au urcat într-o limuzină. Maşina coborî uşor mica pantă, până la poartă, şi se plimbă apoi în zig-zag prin tot oraşul. Dacă n-ar fi ocolit atâta, aş fi ajuns acasă într-un sfert de oră. Dar politia aceasta, profund politizată, prefera misterul. Oare îşi închipuiau că nu ştiu unde mă aflu? Poate că da. Oricum, într-un regim comunist, ordinele sunt executate orbeşte şi cu mare stricteţe.

— Dacă îmi daţi drumul cu adevărat, de ce-mi lăsaţi ochelarii la ochi? Le-am spus cu voce stinsă. Simt mişcarea străzilor. Mi-ar plăcea să văd luminile oraşului.

— Toate la timpul lor, îmi răspunse cel care se afla lângă mine, pe banchetă.

Într-adevăr, când am ajuns în centrul oraşului, la trei minute de casa unchiului meu, o mână mi-a redat vederea. Străbătând cu privirea frumosul bulevard al Republicii, m-am simţit cu adevărat liberă.

Inima îmi bătea din ce în ce mai tare, pe măsură ce ne apropiam de casă. Am ajuns în faţa ei. Cei trei bărbaţi din maşină îmi spuseră:

— Noroc!

— Dumnezeu să vă aibă în pază! am răspuns eu cu voce hotărâtă. Nu mai ştiu dacă am mai murmurat şi altceva, dacă

i-am jignit sau nu, dar îmi făcusem datoria. Dintr-un salt, am ajuns de la maşină la poarta casei, unde aveam să-i revăd pe toţi cei ce-mi erau dragi...

EPILOG

Viaţa pe care o numim liberă a început pentru mine cu toate greutăţile rezervate foştilor deţinuţi politici.

Căutam de lucru. Eram refuzată peste tot, sub diferite pretexte care nu izbuteau să ascundă adevăratul motiv, „vina” de a fi făcut închisoare.

Cineva mi-a sugerat să dau lecţii de pian şi mi-a adus trei eleve. Faptul că am început să muncesc a fost binevenit. Posibilitatea de a-mi câştiga cele necesare traiului îmi dădea aripi.

Atunci l-am revăzut pe Sergiu Grossu, fost ziarist, poet şi scriitor, pe care îl cunoscusem în 1948 şi pe care îl auzisem predicând într-o biserică ortodoxă din Bucureşti. Îmi stârnise un mare interes atât ca om, cât şi prin activităţile clandestine pe care le ducea, căci era unul dintre conducătorii mişcării ilegale „Oastea Domnului”. Arestarea mea ne-a despărţit pentru mulţi ani. Acum, când eram liberă, ne întâlneam adeseori şi nu ne-a fost greu să ne dăm seama că ne iubim. În ciuda condiţiilor materiale grele, printre care se număra şi lipsa unui domiciliu stabil, ne-am unit vieţile pentru totdeauna.

Logodna a avut loc la munte, într-o mică mânăstire din Sinaia, fosta reşedinţă de vară a familiei regale.

Căsătoria religioasă s-a desfăşurat în condiţii triste: unchiul meu era pe moarte, iar tata era grav bolnav. Ceremonia a avut loc într-o bisericuţă din cartierul în care locuiau părinţii mei. Câtva timp, ne-am bucurat de ospitalitatea oferită de o veche cunoştinţă. La puţină vreme după decesul unchiului meu, tata ne-a părăsit şi el. Mama s-a instalat la o prietenă şi ne-a cedat camera în care trăise cu tata atâţia ani de amărăciune, după ce fuseseră daţi afară din casa lor.

Prigoana poliţienească a devenit şi mai dură, mai ales după evenimentele din Ungaria. În 1958-1959 au reînceput

arestările. Se deschidea o nouă perioadă de teroare. Dintr-o dată, represiunea a devenit mai feroce şi persecuţia religioasă se manifesta fără ruşine sub protecţia înaltelor instanţe ecleziastice care colaborau cu regimul.

Au fost închişi bărbaţi, femei, adolescenţi. Într-o noapte l-au arestat şi pe Sergiu. Cât de mult am suferit din pricina acestei arestări, mai ales că ştiam ce înseamnă să cazi în mâinile „Securităţii”!

Procesele continuau fără întrerupere. Oameni credincioşi şi bieţi nevinovaţi ce-şi iubeau patria s-au pomenit acuzaţi de tot felul de delicte, unele mai ruşinoase decât altele. Nu lipseau nici dosarele în care oamenii erau acuzaţi că sunt contrarevoluţionari sau spioni în solda imperialiştilor. Ţăranii învinuiţi de asemenea fapte nici măcar nu înţelegeau despre ce e vorba... Avocaţii, numiţi din oficiu, erau mai curând acuzatori, iar procurorul cerea pedepse ce depăşeau douăzeci de ani.

Ancheta şi procesul soţului meu s-au soldat, pentru el, cu o detenţie de doisprezece ani de muncă grea.

Dar, din 1962 şi până în iulie 1964, guvernul a acordat o amnistie generală pentru toţi deţinuţii politici din România. Întoarcerea primelor grupuri stârni o bucurie fără margini. Aproape din fiecare familie lipsea câte cineva. Cei care aşteptau luară cu asalt gările. Deţinuţii, în şiruri interminabile, se întoarseră printre cei dragi. Ţara nu mai cunoscuse niciodată o asemenea euforie. Căci trebuie să spunem că închisorile au fost golite. Unii deţinuţi erau în închisori încă din 1941, de pe vremea mareşalului Antonescu; alţii fuseseră arestaţi prin 1944-1945... Mamele, soţiile, soţii, copiii nu strângeau la piept decât nişte umbre, nişte biete schelete încovoiate ce fuseseră altădată bărbaţi şi femei.

Întoarcerea soţului meu ne-a adus fericire şi speranţă, deşi după eliberare a trebuit să lucreze în posturi inferioare celor la care îi dădeau dreptul diplomele sale universitare. Se obişnuia cu greu cu o muncă ce nu-l interesa şi – în afară de asta – trebuia să-şi îngrijească sănătatea şubrezită în timpul de grea sclavie petrecut în Delta Dunării, unde deţinuţii erau

puşi să recolteze stuful.

Amnistia n-a adus mare lucru în ceea ce priveşte libertatea religioasă prevăzută de Constituţia ţării. Interzicerea absolută a oricărei adunări şi activităţi religioase îl viza atât pe Sergiu, cât şi pe toţi ceilalţi credincioşi. Lucrul acesta îngreuna atmosfera, căci singurul ideal al soţului meu era acela de a lucra pentru cauza lui Dumnezeu, fapt ce devenise aproape cu neputinţă de realizat.

După câtva timp, a început să ne muncească gândul de a părăsi România şi de a ne duce într-o ţară liberă din Occident. Dar a trebuit să aşteptăm câţiva ani pentru a vedea limpede care este voinţa lui Dumnezeu în privinţa proiectelor noastre.

Nişte prieteni francezi care ne cunoşteau dorinţa încercaseră de mai multe ori, în diferite feluri, să ne ajute să obţinem vize de ieşire pentru noi doi.

Am trecut printr-un moment de descurajare în urma tergiversări lor de la direcţia de paşapoarte, mai ales că, în anii 1968-1969, persoanele care obţineau un paşaport pentru Occident erau numeroase.

Pe acea vreme, ne spuneam că – poate – nu ne este dat să părăsim ţara. Un prieten intim, singurul care ne cunoştea intenţiile, mi-a sugerat să mă adresez unei doamne destul de ciudate, care avea relaţii suspuse în guvern şi – mai ales – „o proptea” la direcţia de paşapoarte. În acea perioadă, România se bucura de o oarecare liberalizare. În asemenea împrejurări, era firesc ca oamenii să se ocupe de tot felul de afaceri, printre care şi traficul de influenţă.

Discuţia mea cu această doamnă a fost scurtă şi precisă. I-am prezentat demersurile făcute în vederea plecării noastre pentru o perioadă de şase luni (versiunea oficială!) în Franţa şi i-am spus că toate încercările noastre au dat greş. Ea mi-a vorbit direct şi m-a asigurat că ne poate elibera două vize turistice de ieşire, valabile pentru o lună. Pentru cele cinci luni ce mai rămâneau, urma să mă adresez ambasadei române la Paris. Mi-a spus care este preţul pentru demersul ei şi m-a informat că, la începutul lunii martie, trebuia să facă o călătorie în Occident. Dacă suma cerută îi va putea fi

vărsată în timpul călătoriei, paşapoartele şi vizele ne vor fi acordate de îndată ce se va întoarce în România, adică la începutul lui aprilie (1969). Ceva îmi spunea că lucrul e serios, aşa că mi-am încercat norocul. I-am înştiinţat discret pe prietenii mei de la Paris şi ei au făcut cele necesare, adică au dus banii la hotelul în care se instalase doamna cu pricina. De îndată ce aceasta s-a întors în România, am fost chemaţi la biroul de paşapoarte, unde ni s-au înmânat două paşapoarte şi vize turistice pentru treizeci de zile. Viza franceză ne aştepta de câtva timp. A doua zi, formalităţile fiind făcute, am luat primul avion cu destinaţia Paris şi, pe data de 5 aprilie 1969, am aterizat pe aeroportul Bourget. În Franţa, am cerut azil politic şi am început o viaţă nouă datorită ospitalităţii şi libertăţii pe care ni le-a oferit a doua noastră patrie.

După câteva luni, prietenul nostru intim a sosit în Occident împreună cu soţia sa. Prin el am aflat vestea uluitoare că ciudata doamnă şi „bărbatul” ei, care avea un post cheie la direcţia generală a paşapoartelor, fugiseră pe neaşteptate din România pentru a se stabili într-o ţară occidentală. Se spunea în România că afacerile şi maşinaţiunile acestui cuplu atrăseseră atenţia autorităţilor. Aflând despre asta, cei doi fugiseră mai înainte de a fi arestaţi de poliţia secretă.

În afară de prietenul nostru, nimeni, nici măcar membrii familiilor noastre n-au ştiut niciodată despre intenţia noastră de a ne stabili definitiv în lumea liberă. Biata mea mamă s-a stins în 1973, mângâindu-se, până la ultima suflare, cu nădejdea de a ne mai vedea o dată.

Sacrificiul despărţirii de cei dragi şi mai ales această plecare pe furiş vor rămâne, pe viaţă, o rană dureroasă în sufletul nostru.

Ne străduim totuşi să le preschimbăm în ceva bun, ducând o activitate religioasă intensă şi cu siguranţă ocrotită de Dumnezeu.

NOTE BIOGRAFICE

1919-1943 La 4 iulie 1919, se naşte la Turnu Măgurele Nicolette Valérie Bruteanu, viitoarea publicistă Nicole Valery, având ca părinţi pe Sofia şi pe Francisc Bruteanu, directorul Băncii din localitate. Între înaintaşi are nume ilustre care atestă patriotismul familiei: „Mama, pe numele ei Sofia, era ardeleancă. Bunicul Sofiei îi era unchi lui Iuliu Maniu. Între antecesorii bunicului îl aflăm şi pe Laurentiu Man, care a fost înnobilat la 1700 de către împăratul Austriei pentru vitejia de care a dat dovadă în lupta contra turcilor, la Zenta, în anul 1697. Tot între rudele mamei dăm de numele iluministului Iosif Mehesi, unul dintre autorii cunoscutului memoriu *Supllex Libellus Valachorum* din 1791. Tot între strămoşii din partea mamei îl mai găsim şi pe Simion Bărnuţiu. Să mai spunem că atmosfera de familie a tuturor acestor moşi şi strămoşi ardeleni a fost dominată mereu de dorinţa de unire a românilor ardeleni cu Ţara, printre ei aflându-se şi mulţi dintre Memorandişti.

Tatăl venea de dincoace de Carpati, din Principatele Române. Numele său era Francisc-Eufrosin Bruteanu şi s-a născut la 1866 la Tg. Ocna. Aşadar era moldovean. Obârşia sa nu era mai puţin nobilă – şi când spunem nobil ne gândim în primul rând la cel animat de dragostea pentru tară – decât aceea a ardelencei Sofia. Străbunicul lui Francisc-Eufrosin se numea Nicolae Muşte, care a trăit prin sec. XVIII, un vestit cronicar căruia Mihail Kogălniceanu îi atribuise *Letopiseţul Ţării Moldovei (*1662-1729, de la Dabija Vodă la Mihail Racoviţă), sau *Cronica racoviţeană,* aşa cum este cunoscută această cronică de către unii istorici. Foarte posibil ca talentul de scriitor al strămoşului să se fi transmis şi strănepotului, Francisc-Eufrosin, pentru că în tinereţea acestuia îl aflăm preocupat de gazetărie."

(Cicerone Ioniţoiu: *Nicole Valery-Grossu. O lumină în bezna exilului românesc.* Fundaţia culturală „Memoria", Bucureşti, 1997, p. 16-17).
Familia se mută la Braşov, unde Nicolette Valérie face şcoala primară. La 5 iulie 1925, se naşte fratele Nicolettei Valérie, Alexandru.
Familia se stabileşte apoi definitiv la Bucureşti, unde Nicolette Valérie urmează cursurile liceului „Ion Heliade Rădulescu” şi absolvă Conservatorul Regal de muzică, secţia de pian.
Când, în 1939, izbucneşte al doilea război mondial, Nicolette Valérie are 20 de ani. Prin unchiul ei Iuliu Maniu, al cărui tânăr secretar era Comeliu Coposu, se apropie de Partidul National Ţărănesc. După rebeliunea din 21 - 23 ianuarie 1941, conducerea tării este preluată de Ion Antonescu, ostil grupului Iuliu Maniu.
În timpul celui de-al doilea război mondial, Nicolette Valérie lucrează în clandestinitate alături de Iuliu Maniu.

1944 Nicolette Valérie activează în P.N.Ţ., se dedică presei şi colaborează îndeosebi la Dreptatea, cotidianul P.N.Ţ., în care semnează Coleta Bruteanu.

1945 La 6 martie se instalează prin voinţa lui Stalin primul guvern comunist din istoria ţării noastre, guvernul Petru Groza, şi începe o campanie de arestări a fruntaşilor opoziţiei.
Ca urmare a colaborării la cotidianul P.N.Ţ. şi a înrudirii cu Iuliu Maniu, Nicolette Valérie Bruteanu este arestată de securitate în iunie şi este implicată în înscenarea organizaţiei „T”, prin care se urmărea compromiterea conducătorilor politici. Rezistă mai bine de două luni anchetelor şi regimului din vestita închisoare bucureşteană Malmaison, condusă de N.K.V.D. Şi izbuteşte să scape de acolo datorită intervenţiei insistente a unor prieteni americani din Comisia aliată de control. În dimineaţa când este eliberată, la 30

august, aceştia o aşteaptă la poarta închisorii cu maşina diplomatică având drapel american.

1946 În toamna lui 1946, Nicolette Valérie merge ca agent electoral al P.N.Ţ. în satele româneşti din judeţul Târnava Mare, pentru pregătirea alegerilor din noiembrie.

1948 Prin Traian Dorz află de „Oastea Domnului”, mişcare ortodoxă de renaştere spirituală fondată la Sibiu de preotul Iosif Trifa şi interzisă în 1949.

1949-1953 După întemniţarea lui Iuliu Maniu şi desfiinţarea P.N.Ţ.-ului la 24 august 1949, Nicolette Valérie Bruteanu este din nou arestată, fără motiv, în virtutea faptului că numele ei rămăsese pe listele celor care ar fi primejduit siguranţa statului. Fără a fi judecată, timp de patru ani, ea cunoaşte închisorile şi lagărele de muncă forţată Mislea, Canalul, Ferma Roşia, Ghencea, Târgşor. Rezistenta ei omenească în faţa ororilor din infernul închisorilor comuniste a fost susţinută de credinţa şi atitudinea ei creştină, fiindcă, după modelul vechilor martiri ai creştinismului, a considerat, cu bucurie, suferinţa ca pe o încercare destinată celor „aleşi” şi a perseverat în practicarea principiului iubirii aproapelui. De aceea, în ciuda monstruozităţii închisorii comuniste, Nicolette Valérie nu disperă, face dovada unei generozităţi admirabile, găsind în credinţă forţele necesare rezistenţei, şi ajunge să se simtă legată afectiv de tovarăşele de detenţie, pe care izbuteşte să le antreneze prin credinţă în lupta împotriva deznădejdii.

Dusă pentru corvoadă drept pedeapsă într-o biserică devenită magazie, Nicolette Valérie descoperă o Biblie, riscă să o ascundă în haine, iar apoi o desface în capitole şi o transformă în „biblioteca” secretă şi nepreţuită a deţinutelor.

Eliberată la 25 septembrie 1953, act pe care Nicolette Valérie îl va relata mai târziu în lumina Psalmului 90 al

lui David, se întoarce acasă şi înfruntă o existenţă grea, plină de privaţiuni alături de familie. Îşi câştigă existenta dând lecţii de pian şi de limbi străine în particular.
În decursul acestor ani, fratele Alexandru (Sandu), cunoscuse şi el închisorile comuniste, fusese eliberat şi se angajase la Filarmonica din Bucureşti.

1956 Are loc revolta din Ungaria.

1957 La 31 martie se logodeşte cu publicistul Sergiu Grossu la mânăstirea Sinaia. Cununia religioasă are loc în bisericuţa bucureşteană din cartier la 26 aprilie. Alături de soţul ei, se angajează în lupta clandestină a mişcării ortodoxe „Oastea Domnului”.
Ziaristul şi poetul Sergiu Grossu, născut la 14 noiembrie 1920 în comuna Cubolta, judeţul Bălţi, din Basarabia, absolvă facultatea de filosofie cu menţiunea „Magna cum laudae” şi filologia modernă cu menţiunea „Cum laudae”, dar refuză să practice profesoratul ca îndoctrinare materialist-dialectică a elevilor şi îşi câştigă existenţa vânzând legume şi fructe, alături de fratele său, în Piaţa Naţiunii şi dând lecţii particulare. Ca urmare, trăieşte într-o locuinţă modestă, lipsită de lumină electrică. Din 1948, Sergiu Grossu activează în „Oastea Domnului”.

1959 După multe hărţuieli, la 7 martie, Sergiu Grossu este arestat şi condamnat, apoi, la 12 ani de temniţă grea, din care execută numai trei, fiind eliberat (în 1962) datorită unui decret de amnistiere.

1964 Prin intermediul unei prietene, Nicolette Valérie este angajată ca secretară la societatea „Groupe Schneider, Paris-Bucureşti”, care avea birourile la hotelul Lido. Până în 1968 va fi trimisă de două ori la Paris.

1968 Obţine de la Paris o invitaţie pentru ea şi Sergiu Grossu, privind mai buna organizare a Grupului

Schneider de la Bucureşti.

1969 La 5 aprilie, Nicolette Valérie Grossu şi soţul ei reuşesc să plece împreună în Franta, unde cer imediat azil politic.
Înfiinţează repede „Action évangelique pour l'Église du silence" (prin Biserica Tăcerii se înţelegea Biserica asuprită de regimul comunist), urmând să-şi împlinească astfel ani de-a rândul chemarea de a-i sprijini pe cei suferinzi şi persecutaţi de securitate, atât prin organizarea unor conferinţe de informare a opiniei publice, cât mai ales dându-şi osteneala să trimită pachete cu medicamente, îmbrăcăminte şi alimente familiilor cu greutăţi materiale ale comunităţilor creştine hărţuite de securitate.

1971 Începând din luna octombrie, Nicolette Valérie Grossu îşi sprijină soţul în activitatea de editare a revistei *Catacombes,* revistă creştină cu apariţie lunară, difuzată în ţările Europei, în cele două Americi şi în Africa. Considerată un „mesager supraconfesional al Bisericii tăcerii", *Catacombes* aducea la cunoştinţa lumii pătimirile creştinilor părăsiţi sub jugul comunismului ateu, strângând în paginile ei colaboratori iluştri, între care: Gabriel Marcel, Virgil Gheorghiu, Vintilă Horia, Pierre Pascal, Alexandr Soljeniţân, Rene Tavernier, Richard Wurmbrandt, Gilbert Cesbron, Pierre Debray etc.
Nicolette Valérie Grossu semnează ca publicistă *Nicole Valéry.*
Revista *Catacombes* va continua să apară până în decembrie 1992.

1976 Sergiu Grossu şi soţia sa editează timp de un an în limba română *Iisus Biruitorul,* foaie religioasă trimestrială de 4 pagini, pentru a face cunoscută românilor „Oastea Domnului".
În aprilie, apare la cunoscuta editură pariziană Plon

cartea *Bénie sois-tu, prison (Binecuvântată fii, închisoare...),* semnată Nicole Valéry-Grossu. Prezentată cu interes în presă *France soir,* 28 mai 1976, *Sur les pas de Saint-Paul,* nr. 2 din 1976, *Cices,* 15 iunie 1976, *L'homme nouveau,* 20 iunie 1976, *La Croix,* 3 septembrie 1976, *France catholique-ecclesia,* 31 martie 1978 etc), cartea s-a bucurat de succes, a fost retipărită în 1977, 1978, 1983 şi tradusă în engleză, germană, italiană şi norvegiană.

Autoarea îi va găsi o motivaţie morală în perspectivă religioasă: „În ce mă priveşte, m-am hotărât cu greu să scriu cartea mea: *Bénie sois-tu, prison (Binecuvântată fii, închisoare...).* Dar am socotit mai întâi că sunt datoare Domnului Iisus ca să dau această mărturisire în care am vrut să arăt nelimitata Sa dragoste, ajutorul Lui la nevoie, intervenţia oportună şi sprijinul sufletesc pe care-L acordă celor ce-şi pun întreaga nădejde în El şi numai în El (...) Am căutat ca, o dată cu istorisirea unor momente trăite singură, sau în colectiv, să înjghebez şi un fel de mini-tratat de tehnică spirituală, util oricărui suflet dezorientat..." (apud Cicerone Ioniţoiu, *op. Cit.,* p. 100).

1995 În numărul din decembrie, revista *Cuvântu! Românesc* din Bucureşti îi publică impresionanta mărturisire din închisoare *Cea mai minunată noapte de Crăciun,* traducere din limba franceză a unui fragment din volumul *Bénie sois-tu, prison.*

1996 În seara zilei de duminică 14 ianuarie, Nicolette Valérie Grossu încetează din viaţă într-un spital din regiunea pariziană, în urma unei grele şi necruţătoare boli.

1997 După ce au stat două zile în Biserica ortodoxă a exilului de la Paris, rămăşiţele pământeşti au fost aduse în România şi depuse alături de cele ale părinţilor, la

Cimitirul Sfânta Vineri. Grupuri din „Oastea Domnului” le-au întâmpinat pe Aeroportul Otopeni şi le-au condus până la locul de veci cu imnuri de slavă.
La 24 februarie, în Biserica exilului românesc „Sfinţii Arhangheli Mihail, Gavril şi Rafail” din Paris s-a oficiat parastasul de 40 de zile de la dispariţie, în prezenta prietenilor şi cunoştinţelor. În acelaşi timp, la Bucureşti, are loc aceeaşi comemorare, la Biserica Sfântul Silvestru, la care participă şi Sergiu Grossu.

*

Aprecierile făcute la dispariţia publicistei întrunesc calităţile unui portret memorabil, reflectat, de altfel, şi în volumul *Bénie sois-tu, prison.* Astfel, Cicerone Ioniţoiu îi sublinia exemplaritatea existenţei: „Nicolette Valérie a fost un semn al binelui în această lume tulburată de răi şi de rele şi, după cum în temniţă şi-a antrenat colegele de suferinţă spre o ascensiune morală, tot aşa, din veşnicia spre care a cutezat întotdeauna prin faptele sale, rămâne un exemplu luminos pe drumul dăruirii de azi pentru a câştiga viaţa de mâine” *Lupta,* nr. 259, 22 ianuarie 1996). În acelaşi timp, poetul Pan M. Vizirescu îi aprecia profundul patriotism ca un dat românesc: „În dânsa se afirma originea de luptă istorică a neînfricaţilor eroi transilvăneni, pe care a manifestat-o în scrisul gazetăresc, o cultură superioară ce-i întărea sentimentul patriotic, o credinţă statornică în geniul neamului său şi dragostea de a-şi afirma cu mândrie obârşia sa românească. Era o podoabă, pentru noi, felul cum prezenţa sa ne făcea cunoscuţi printre străini. Puţine reprezentante ale făptuirii şi autenticităţii noastre puteau sta alături de dânsa.” *(Gândirea,* nr. 1-2 din 1996).

1997 Cicerone Ioniţoiu publică volumul *Nicole Valéry-Grossu. O lumină în bezna exilului românesc,* editat de

Fundaţia culturală „Memoria” în colecţia „Români din exil care n-au uitat România”.

MARIANA IONESCU

CUPRINS

ÎNCHISOAREA, CA EXPERIENŢĂ MISTICĂ.....6
CELULA 24.....11
DE LA SUBSOLUL MINISTERULUI DE INTERNE LA MISLEA.....65
TOVARĂŞELE MELE DE TEMNIŢĂ.....94
DESCOPERIREA UNEI BIBLII.....110
PERCHEZIŢIA.....120
INFERNUL CANALULUI DUNĂRE-MAREA NEAGRĂ.....133
„FIINDCĂ MĂ IUBEŞTE, DE ACEEA ÎL VOI IZBĂVI” (PS. 90.14).....160
EPILOG.....230
NOTE BIOGRAFICE.....234